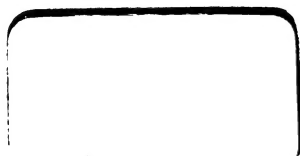

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Ind 2 212. 127

sound

Harvard College Library

FROM

The Asiatic Society of Bengal,

6 Jun. 1870 - 18 Jul. 1875.

©

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, NOS. 722, 760, 794, AND 819.

BRIHAD-DEVATÁ

OR

AN INDEX TO THE GODS OF THE RIGVEDA.

BY
Saunaka
S'AUNAKA.

TO WHICH HAVE BEEN ADDED

ARSHANUKRAMANĪ CHHANDONUKRAMANĪ AND
ANUVAKANUKRAMANĪ IN THE FORM
OF APPENDICES.

EDITED BY

THE LATE

RAJÁ RAJENDRALALA MITRA, LL.D., C.I.E.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1893.

IndL 212.127

A

~~40.115 Ind L 212.127~~

1890, June 6 - 1895, July 18.

From the
Asiatic society of Bengal.

बृहद्देवता ।

शौनकाचार्य-विरचिता ।

आर्ष-छन्दोऽनुवाकानुक्रमणीभिः

अनुगता ।

स्वर्गीय-राजराजेन्द्रलालमिश्र एल.एल.डि.सि.आइ.इ.

महोदयेन संस्कृता ।

कलिकातासियातिकास्थ-समित्यनुमत्या

प्रकाशिता ।

कलिकाता ।

वापुनिष्ठ मिश्रन् यन्त्रे मुद्रिता ।

शकाब्दाः १८१४ । ई० १८६३ ।

श्रीगणेशाय नमः ।

वृहद्देवता ।

प्रथमोऽध्यायः ।

मन्त्रदुग्धो नमस्कृत्य समाप्तायास्तुपूर्वगः ।
सूक्तगर्धर्षपादानामृचु^(१) वक्ष्यामि दैवतम् ॥ १ ॥
वेदितव्यं दैवतं हि^(२) मन्त्रे मन्त्रे प्रथमतः ।
दैवतज्ञो हि मन्त्राणां तदर्थमधिगच्छति^(३) ॥ २ ॥
तद्विदां^(४) तदभिप्रायानृषीणां मन्त्रदुष्टिषु ।
विज्ञापयति विज्ञानं कर्माणि विविधानि च ॥ ३ ॥
न हि कश्चिद्विज्ञाय याथातथ्येन दैवतम्^(५) ।
लौकिकानां वैदिकानां^(६) कर्मणां फलमनुते ॥ ४ ॥
प्रथमो भजते त्वासां वर्णाऽग्निमिह दैवतम् ।
द्वितीयो वायुमिन्द्रं वा तृतीयः सूर्यमेव च^(७) ॥ ५ ॥
अर्थमिच्छन्नुषिर्देवं यं यमाहायमस्मिन्ति ।

- (१) ऋग्भ्य इति ख० ग० उ० ।
(२) वेदितव्यं हि तत् सर्वमिति क० घ० ।
(३) तदर्थमधिगच्छति इति ख० ।
(४) तद्विद्वानिति ख० घ० ।
(५) देवताः इति क० घ० ।
(६) लौकिकानां वैदिकानां वा इति ख० ग० उ० ।
(७) सूर्यमेव तु इति क० घ० ।

प्राधान्येन सुवङ्कत्वा^(१) मन्त्रसाहेव एव षः ॥ ६ ॥
 सुतिस्तु नाद्या रूपेण कर्मणा वाभवेन च ।
 स्वर्गायुर्धनपुत्राद्यैरर्थैराग्नौस्तु कथ्यते ॥ ७ ॥
 सुत्याग्निषी तु यासृचु दृश्येते^(२)ऽप्यास्तु ता इह ।
 ताभ्यश्चात्पतरास्ताः स्युः स्वर्गा याभिस्तु याच्यते ॥ ८ ॥
 सुवन्तं^(३) वेद सर्वोऽयमर्थयत्येष मामिति ।
 सौतौत्यर्थं ब्रुवन्तश्च सार्थं मामेव^(४) पश्यति ॥ ९ ॥
 सुवद्भिश्च ब्रुवद्भिश्च ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः^(५) ।
 भवत्युभयं^(६)मेवोक्तसुभयं अर्थतः समम् ॥ १० ॥
 प्रत्यक्षं देवतानाम यस्मिन्मन्त्रे प्रदृश्यते^(७) ।
 तमेवाहुः सुसम्पन्नं मन्त्रं लक्षणसम्पदा ॥ ११ ॥
 तस्मात्तद्देवतानामाद्या^(८) मन्त्रे मन्त्रे प्रयोगवित्^(९) ।
 ब्रह्मत्वमभिधानाच्च^(१०) प्रयत्नेनोपलक्षयेत् ॥ १२ ॥

- (१) सुवन् भवति ग० घ० ।
 (२) सुत्याग्निषस्तु यासृचु दृश्यन्ते इति क० घ० ।
 (३) सुवन्ति इति ख० उ० ।
 (४) योऽर्थमामेव इति क० ।
 (५) सुवद्भिर्वा ब्रुवद्भिर्वा ऋषिभिर्मन्त्रदर्शिभिरिति ख० । मन्त्रेष्वर्थानुदर्शि-
 भिरिति क० ग० ।
 (६) भवत्युत्थमिति क० घ० ।
 (७) मन्त्रेऽभिधीयते इति ख० ग० उ० ।
 (८) तस्मात्तु देवतानामाद्या इति घ०, तस्मात्तु देवतां नामा इति ख० ग० ।
 (९) प्रयत्नतः इति घ० ।
 (१०) ब्रह्मत्वमभिधानाच्च इति क० घ० ।

संपूर्णद्विविधार्थं तु सूक्तमित्यभिधीयते ।
 दृश्यते ह्येवता यस्मिन्नेकस्य^(१) वज्रस्य तयोः ॥ १२ ॥
 देवतार्थार्थं चान्दोभो^(२) वैविध्यं तस्य वाचते^(३) ।
 ऋषिसूक्तानु यावन्ति सूक्तान्येकस्य^(४) वै स्युतिः ॥ १४ ॥
 देवतैका तु यावत्सु देवतायास्तदुच्यते^(५) ।
 यावदर्थसमाप्तिः सादर्थसूक्तं वदन्ति तत् ॥ १५ ॥
 समानचन्द्रसी चास्तु^(६) तच्छन्दःसूक्तमुच्यते ।
 वैविध्यमेतत्सूक्तानामिह^(७) विद्याद्यथातथम् ॥ १६ ॥
 देवताग्रामधेयानि मन्त्रेषु त्रिविधानि तु ।
 सूक्तभाङ्गश्च ऋग्भाञ्च तथा त्रैपालिकानि तु ॥ १७ ॥
 सूक्तभाञ्चि भजन्ते वै सूक्तान्बृह्मभाञ्चि वै^(८) ऋषयः ।
 मन्त्रेऽन्यदैवतेऽन्यानि^(९) निगद्यन्ते प्रसङ्गतः^(१०) ॥ १८ ॥

- (१) चित्रं तद्दृश्यते चास्मिन्नेतस्यामिति क० घ० । एकस्येवत्र एकस्मिन्मिति घ० ।
- (२) देवतार्थार्थं चान्दोभः इति ख० ।
- (३) वैविध्यञ्च प्रजायते इति ख० ग० घ० ।
- (४) ऋषिसूक्तानि तान्यत्र यावन्त्येकस्येति क० घ० ।
- (५) यस्मिन् चोन्नाडैत्यस्ये ख० ग० घ० । पुस्तकेषु श्रूयन्ते वाग्निः सप्तर्षिश्च ऋषेः सूक्तं हि तस्य तत् इति पाठो वक्तव्ये ।
- (६) याः स्युतिः ख० ग० घ० ।
- (७) वैविध्यमेवं सूक्तानामिहेति ख० ग० घ० ।
- (८) वै-इत्यत्र यैरिति क० ख० घ० घ० ।
- (९) वाग्नि इति घ० ।
- (१०) निगद्यन्तेऽपि वाग्निचित् इति ख० ग० । पुस्तकान्तरञ्च ।

- शास्त्रोक्त्यास्याश्चर्यादा तानि नैपातिकानि तु ।
 तस्माद्ब्रह्मप्रकारेऽपि^(१) सूक्ते स्यात्सूक्तभागिनी ॥ १८ ॥
 देवता तद्यथासूक्तमविशेषं^(२) प्रतीयते ।
 भिन्ने सूक्ते^(३) वदेदेव देवतामिह स्मिन्नतः ॥ १० ॥
 तच्च तच्च यथावच्च मन्त्रान् कर्मसु^(४) योजयेत् ।
 देवतायाः परिज्ञानात्तद्धि कर्म समृध्यते ॥ ११ ॥
 आद्यन्तयोस्तु सूक्तानां प्रसङ्गपरिकीर्तनात् ।
 श्लोत्रभिर्देवतास्तास्ता उपेक्षेतेह^(५) मन्त्रवित् ॥ १२ ॥
 तत् शब्वाङ्गः कतिभ्यस्तु कर्मभ्यो नाम जायते ।
 सत्वानां^(६) वैदिकानां च^(७) यदन्यदिह^(८) किञ्चन ॥ १३ ॥
 नवभ्य इति तैश्चक्राः पुराणाः^(९) कवयस्तु ये ।
 मधुकः श्वेतकेतुस्तु^(१०) गाक्षवश्चैव मन्वते^(११) ॥ १४ ॥
 निवासात्कर्मणो रूपान्मन्त्रादाश्च आग्निवः ।

- (१) ब्रह्मप्रकारेऽपि इति क० ड० घ० ।
 (२) अविशेष्येति ख०, अविशेष्यमिति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) भिन्नसूक्ते इति क० घ० ।
 (४) कर्म प्रयोजयेदिति ख० ।
 (५) देवतानाम्ना उपेक्षेतेह इति ख० । देवतानाम्ना उपेक्षेतेह इति क० घ० ।
 (६) शब्वानामिति क० ।
 (७) वा इति क० ग० ।
 (८) यदन्यदिहेति क० घ० ।
 (९) पुराणा इति क० घ० ।
 (१०) मधुकाश्च तकेताश्चेति क० घ० ।
 (११) मन्वते इति क० ख० घ० ङ० ।

यदृच्छ्योपवसना^(१) तथा मुव्यायणाञ्जपात्^(२) ॥ २५ ॥
 यतुर्भ्य इति तचाञ्ज्यास्त्रगार्ग्यरथीतराः^(३) ।
 आग्निषोऽथार्थवैरूप्या^(४) द्वाचः कर्मण एव च ॥ २६ ॥
 सर्वाशेतानि नामानि कर्मणाञ्चाह^(५) श्रौतकः ।
 आग्नीरूपस्य वाक्यस्य^(६) सर्वं भवति कर्मतः ॥ २७ ॥
 यदृच्छ्योपवसना^(७) तथा मुव्यायणाञ्ज^(८) यत् ।
 तथा तदपि कर्मैव तच्छृणुध्वन्तु^(९) हेतुतः^(१०) ॥ २८ ॥
 प्रजाः कर्मसमुत्था^(११) हि कर्मतः सत्वसङ्गतिः^(१२) ।
 क्वचित् संजायते^(१३) सच्च निवासान्तप्रजायते^(१४) ॥ २९ ॥
 यादृच्छिकं तु नामाभिधीयते^(१५) लिह कुचचित्^(१६) ।

- (१) यदृच्छ्योपवसनादिति क० उ० घ० ।
 (२) तथा मुव्यायणाञ्जिति क० घ० ।
 (३) यतुन्तरा इति ख० ।
 (४) आग्निषोऽथ च वैरूप्यात् इति क० घ० । आग्निषोऽथार्थवैरूप्यादिति ख० उ० ।
 (५) कर्मतस्त्वाह इति क० ग० ।
 (६) वाक्यस्य इति ख० ग० उ० ।
 (७) यदृच्छ्योपवसनादिति ख० ।
 (८) यदृच्छ्या निवासान्त यद्वा मुव्यायणाञ्जिति क० घ० ।
 (९) तच्छृणुध्वन्तु च इति ग० ।
 (१०) हेतवः इति ख० ग० उ० । प्रसक्तान्तरस्य ।
 (११) प्रजाकर्मसमुत्था इति क० ख० ।
 (१२) कर्मणः सच्च जायते इति क०, सत्वगा गतिः इति ख० ।
 (१३) सतो निवसते इति क० घ०, क्वचित् स जायते इति ग० ।
 (१४) तच्च जायते इति घ० ।
 (१५) नाम नामाधीयते इति ख० । यादृच्छिकं नाम नाम धीयते क० उ० ।
 (१६) यच्च कुचचित् इति ख०, यन्निह क्वचित् इति घ० ।

- ॥ शौपण्यादेव^(१) तदिद्याद्^(२) भावस्येवैह कश्चिद् ॥ ३० ॥
 नाकर्मकोऽस्ति भावो हि न^(३) नामास्ति^(४) निरर्थकम् ।
 ॥ गान्धर्व भावाश्चामानि तस्मात्सर्वाणि कर्मतः ॥ ३१ ॥
 मङ्गलात् क्रियते यन्तु नामोपवचनान्^(५) यत् ।
 ॥ भवत्येव तु सा आग्नीः स्रष्ट्यादेर्मङ्गलानि च^(६) ॥ ३२ ॥
 अपि क्लृप्तितनामाय^(७)मिह^(८) जीवेत्कथञ्चिरम् ।
 ॥ इति क्रियन्ते नामानि भूतानां त्रिदितान्यपि^(९) ॥ ३३ ॥
 मन्वा नामाप्रकाराः स्युर्दृष्टा वै^(१०) मन्मदग्निभिः ।
 ॥ सुत्या खैव विभूत्या च साकप्रभान्नेष चात्मनः^(११) ॥ ३४ ॥
 सुतिः प्रग्नंसा निन्दा च संग्रहः परिवेदना^(१२) ।
 स्युहाग्नीः कथना यात्रा^(१३)ग्रन्नः प्रैषः प्रवक्षिका^(१४) ॥ ३५ ॥
 नियोगश्चानुयोगश्च साधा विसृपितश्च यत् ।

(१) शौपण्यादेवतीति ख०, शौपण्यादिह इति ग० घ० ङ० ।

(२) तद्देवते इति घ० ।

(३) ना इति घ० ।

(४) तन्नामाह निरर्थकमिति ख० ।

(५) यच्च नामोपवचनश्च इति क० ख० घ० ।

(६) आग्नास्ते मङ्गलानि च इति क० घ० । मङ्गलादिहेति ख० ङ० ।

(७) अचिक्लृप्तितनामायमिति ख० ।

(८) अपि इति घ० ।

(९) निन्दितान्यपि इति क० घ० ।

(१०) ये इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) प्रभावाद्देवतात्मन इति ख० ग० अन्यत्पुस्तकश्च ।

(१२) परिवेदना इति क० ङ० ।

(१३) कथनाभावेति ख० ।

(१४) प्रवक्षिका इति ख० ग० ।

आविख्यासा^(१)ऽयः संज्ञापाः परिचास्यान^(२)मेव च ॥ ३६ ॥
 आहनस्या नमस्कारः प्रतिरोध^(३)स्तथैव च ।
 सङ्कल्पश्च प्रज्ञापश्च प्रतिवाक्यश्च नाम यत्^(४) ॥ ३७ ॥
 प्रतिषेधोपदेशौ च प्रमादापङ्गवौ च यत्^(५) ।
 उपप्रेषश्च यः प्रोक्तः सञ्चरो नाम^(६) विस्मयः ॥ ३८ ॥
 आक्रोशोऽभिस्रवश्चैवा^(७)ञ्जेपः प्रापस्तथैव च ।
 उपसर्गा निपातश्च^(८) नाम चाख्यातमित्यपि^(९) ॥ ३९ ॥
 भूतं भयं भविष्यञ्च पुमांस्यथ^(१०)नपुंसकम् ।
 एवंप्रकृतयो मन्त्राः सर्ववेदेऽस्त्विति स्थितिः^(११) ॥ ४० ॥
 तेषां निदर्शनार्थीया^(१२)श्चोऽर्धर्थाः पदानि च ।
 ब्राह्मणे चाथ कस्ये च निगद्यन्तेऽथ कानिचित्^(१३) ॥ ४१ ॥

-
- (१) आविख्यासैति ख० ।
 (२) संज्ञापाः परिचास्यानं इति घ० ।
 (३) प्रतिराथः इति घ० प्रतिषेधः इति अन्यत्युक्तकश्च ।
 (४) तथैव च इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (५) च यत् इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (६) यश्च इति ख० ग० ङ० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (७) आक्रोशोऽभिस्रवश्चैव इति ग० अन्यत्युक्तकश्च, आक्रोशोऽभिस्रवश्चैव इति ख० ।
 (८) उपसर्गा निपाताश्चेति क० घ०, उपसर्गा निपातश्चेति ख० ।
 (९) चाख्यातमेव चेति क० ।
 (१०) स्त्री च इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (११) सर्ववेदेषु सर्वंश्च इति ख० ग० ङ० अन्यत्युक्तकश्च । सर्ववेदेऽस्त्विति स्थितिरिति घ० ।
 (१२) वाक्यार्थदर्शनार्थीया इति ङ० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (१३) विधौ कस्ये च देवे च निगद्यन्तेऽथ कानिचिदिति घ० घ० ।

शब्देनोच्चरितेनेह येन द्रव्ये प्रतीयते ।

तदाचरविधौ युक्तं नामेत्याहुर्मनीषिणः ॥ ४२ ॥

अष्टौ यत्र प्रयुज्यन्ते नानार्थेषु विभूतयः^(१) ।

तन्नाम कवयः प्राहुर्भेदे वचनलिङ्गयोः ॥ ४३ ॥

क्रियासु बङ्गीष्वभिधंश्रितो यः

पूर्वापरीभूत इहैक एव ।

क्रियाभिनिर्दृष्टिवशेन सिद्ध

आख्यातशब्देन तमर्थमाहुः ॥ ४४ ॥

क्रियाभिनिर्दृष्टिवशोपजातः

ऊदन्तशब्दाभिहितो यदा स्यात् ।

यस्याविभक्तव्ययलिङ्गयुक्तो

भावस्तदा द्रव्यमिवोपलक्ष्यः^(२) ॥ ४५ ॥

यथा नानाविधैः शब्दैरपश्यन्पृथयः पुरा ।

विविधान्यपि^(३) वाक्यानि तान्यनुक्रमतः षट्षु ॥ ४६ ॥

रूपादिभिः स्तुतिः प्रोक्ताऽयाग्नीः^(४) स्वर्गादिभिस्तथा ।

यानि वाक्यान्यतोऽन्यानि^(५) तान्यपि स्युरनेकधा ॥ ४७ ॥

(१) विभक्तय इति ग० अन्यत्युक्तकक्ष ।

(२) शब्देनेत्यादि भावस्तदा द्रव्यमिवोपलक्ष्यः इत्यन्तः सन्दर्भः क० घ०
चिह्नितपुस्तकयोर्नोपलभ्यन्ते ।

(३) विविधानीह इति ख० ग० घ० ।

(४) आग्नीरिति क० ख० ग० ।

(५) यानि इति अन्यत्युक्तकक्ष ।

मन्त्रे^(१) प्रशंसा^(क) भोजस्य^(ख) विचरन्^(ग) वीभर्तेः^{(१)(ग)} स्तुतिः ।
 आक्रोशार्थास्तु दृश्यन्ते^(घ) माता चेत्यभिमेयति^(४) ॥४८॥
 ऋग्यजुर्मनत्रं^(घ) निन्दा च^(५) शापो^(घ) चेमेत्यृगेव तु ।
 याज्ना^(६) यद्विद्मश्चिन्नेति चेपो भीदमिति त्वृषि ॥४९॥
 आग्नीस्तु^(घ) वात आवातु दृष्टेति परिदेवना^(७) ।
 प्रभ्रस्य प्रतिवाक्यस्य^(घ) पृच्छामि त्वेत्यृषौ पृथक् ॥५०॥
 संग्रथोऽधःस्त्रिदासीच्च^(घ) कत्यना^(८) स्या^(७) दहं मनुः ।
 इमं गो^(७) यन्नमित्यस्त्रां^(घ) नियोगः^(९) पाद उच्यते^(१०) ॥५१॥

-
- (१) मन्त्रः इति क० घ० ।
 (२) प्रसङ्गाद्भोजस्य इति क० घ० मन्त्रप्रशंसा भोजस्येति ग० ।
 (३) वीभरस्तुतिरिति ख० ।
 (४) मा नामेत्वाभिमेयति इति ख०, माता मेत्वाभिमेयति इति क०ङ० ।
 (५) ऋग्यजुर्मनत्रिदास इति ख० ।
 (६) यास्यां इति ख०, याच्ना इति ग०, यच्ना इति घ० ङ० ।
 (७) दृष्ट्यादिपरिवेदना इति घ०, दृष्टेतिपरिवेदना इति ख० च० ।
 (८) संग्रथोधः स्त्रिदासीदिच्छक्कथना इति क० घ०, कच्छना इति ङ० ।
 (९) यन्नमित्वाद्यानियोगः इति ख० ।
 (१०) उत्तमे इति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, १०७, १० । (ख) ऋ० ८, २१, १८ । (ग) ऋ० ८, १९, २ ।
 (घ) ऋ० १, १६०, २१; १८५, १० । (ङ) ऋ० १०, ११७, ६ । (च) ऋ०
 ८, २७, २० । (छ) ऋ० ५, १९, १ । (ज) ऋ० १०, १८६, १ । (झ) ऋ०
 १, १६४, ३४ । (ञ) ऋ० १०, १२९, ५ । (ट) ऋ० ४, २६, १ ।
 (ठ) ऋ० १, १, ४ । (ड) ऋ० १, २६, १ ।

(क) इह प्रवीणसुयोगः संज्ञाप(१)सृगुपोपमे(२)(ख) ।
 प्रतिषेधोपदेशौ(३) तु अचेर्मैत्य(ग)संस्तुतौ(घ) ॥५२॥
 आस्थान(ङ)न्तु ह्ये जाये(च) विलापस्तु(१)नदस्य मा(७) ।
 अवीरामिव मां(८) ज्ञाघा(९) सुदेव इति(१०) तु स्पृहा ॥५३॥
 नमस्कारः(११) शूनःशेषे,(६) नमस्ते अस्तु विद्यते ।
 सङ्कल्पयन्निदं तुस्योऽहं स्यामिति यदुच्यते(६) ॥५४॥
 सङ्कल्पस्तु(१२) यदिन्द्राहं प्रज्ञापस्मेतस्य तुः(ग)(१०) ।
 महानग्न्याह्नस्या तु प्रतिरोधो भुगित्युत(११) ॥५५॥

- (१) संज्ञाप इति क० ग० घ० ।
 (२) सृगुपोपमे इति ख० ग० घन्यत्पुस्तकस्य ।
 (३) प्रतिषेधोपदेशौ इति घ० ङ० ।
 (४) अचौरित्यस्यसंज्ञा, इति घ० ।
 (५) आस्थानमिति पुस्तकान्तरम् ।
 (६) स्यादिति ख० ग० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) अवीरामात्मनः ज्ञाघा इति ख० ग० घ० ।
 (८) नमस्कारो मत ऋषे इति क० घ० श्रेय इति ख०, श्रेये इति ङ० ।
 (९) यां कल्पयन्ति नो रयः परिभ्रासुक्त्वमिह ते इति क० ।
 (१०) यः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (११) महानग्न्याह्न नस्यास्मात्प्रतिरागो भुगित्यपि इति ख०, भुगि-
 त्यपि इति ग०, भुगित्यमि इति पुस्तकान्तरं ।

(क) ऋ० १, ३५, ६ । (ख) ऋ० ८, ८२, ४ । (ग) ऋ० १०, ३४,
 १३ । (घ) ऋ० १०, ६५, १ । (ङ) १, १०६, ४ । (च) ऋ० १०,
 ८६, ६ । (छ) ऋ० १०, ६४, १४ । (ज) ऋ० १, २४, १२, १३ ।
 (झ) ऋ० ८, १४, १ । (ञ) ऋ० ६, १५, ४ ।

प्रमादस्त्वेष^(१)हृन्नाहं^(२) नमस्र^(३) इत्यभिप्लवः^(४) ।
 इन्द्राकुसेत्युपप्रैषो^(५)(२) न विजाणामि^(६) संखरः ॥ ५६ ॥
 होतापक्षदिति प्रैषः^(७) को अक्षैति तु विस्मयः ।
 जामस्र^(८)पङ्कवो नेति विततादिः^(९) प्रवहिका^(१०) ॥ ५७ ॥
 (१)न मृत्युरासीदित्येतामाचिख्यासां^(१०) प्रचक्षते^(११) ।
 अभिप्रापो^(१२)प्रजाः सन्तु भद्र^(१३)माग्रीस्तु^(१४) गौतमे^(१५) ॥ ५८ ॥
 ब्रह्मण्येवं प्रकार^(१६)नु प्रक्यं ब्रह्मनिर्धार्यजम्^(१७) ।

-
- (१) प्रमोदस्त्वेष इति घ० ।
 (२) प्रमादस्त्वेषकहृन्नाहं नमस्र इत्यन्वय इति ख०, नमस्र इत्यपन्वः इति ग० ।
 (३) इन्द्राकुसेत्युपप्रैषो इति ख०, इन्द्राभरेत्युपप्रैषो इति क० छ० ।
 (४) होतापक्षदितिप्रैषा इति ख० ।
 (५) जामये इति घ०, जामस्र इति ग०, यामस्र इति ख० ।
 (६) प्रवहिका इति ख० ग० ।
 (७) नाचिख्यासमिति क०, माविद्यासामिति ख०,माचिख्यासमिति घ० ।
 (८) प्रचक्षते इति क०, प्रचक्षते इति ख० ।
 (९) आविप्रापोः इति ख० ।
 (१०) ब्रह्ममिति ख० ।
 (११) ब्रह्मगौतमे इति ख० ।
 (१२) ब्रह्मण्येव प्रकारमिति ख० ।
 (१३) इतीहप्रमिति ख० ग० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १०, ११६, ६ । (ख) ऋ० ७, १८, १० । (ग) ऋ० ५, ३१, ६ । (घ) ऋ० १, १६४, ३० । (ङ) ऋ० १, १५२, ४ । (च) ऋ० १०, १२६, २ । (छ) ऋ० १, ७६, १० ।

वक्तुं प्रयोगतश्चैषामृक्सूक्तार्धर्षसंश्रितम्^(१) ॥ ५८ ॥

एते तु मन्त्रवाक्यार्था देवतां सूक्तभागिनीम्^(२) ।

संश्रयन्ते^(३) यथान्यायं स्तुतिस्त्रिचानुमानिकी^(४) ॥ ६० ॥

भवद्भूतं भविष्यच्च जङ्गमं स्यावरश्च घत्^(५) ।

अश्वैके^(६)सूर्यमेवैकं प्रभवं प्रक्षयं विदुः ॥ ६१ ॥

(क)असतस्य (ख)सतस्यैव (ग)द्योनिरेषा^(७) (घ)प्रजापतिः ।

त्यद^(८)चरश्चा^(९)व्यय^(१०)श्च यश्चैत^(११)द्रुह्य^(१२)ग्राम्यतम् ॥ ६२ ॥

कृत्वैव^(१३) हि^(१४) चिधा^(१५)त्मानमेषु लोकेषु^(१६) तिष्ठति ।

(१) ऋक्सूक्तार्धर्षसंश्रितम् इति क०, चैषा युक्सूक्तार्धर्षसंश्रित-
मिति ख० ।

(२) देवतां सूक्तभागिनीमिति क० घ०, देवता सूक्तभागिनी इति ख० ।

(३) संश्रयन्ते इति ख० ।

(४) त्वा आनुमानिकी इति ख०, तत्रानुमानिकी इति घ० ।

(५) भवद्भूतस्य भव्यस्य जङ्गमस्यावरस्य च इति ख० ग० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) एते इति क० घ० ।

(७) यथामिति क० ।

(८) यदक्षरश्च वाच्यमिति ग०, वाच्यमिति ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(९) यश्चैतद्रुह्य इति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) कृत्वैव इति ख० ग० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ५, १२, ४ । (ख) ऋ० १, ३६, १ । (ग) ऋ० १, १०४, १ ।
(घ) ऋ० ४, ५३, २ । (ङ) ऋ० १, १६४, ४२ । (च) ऋ० ६, ३७,
३ । (छ) ऋ० १, १०, ४ । (ज) ऋ० १, ११७, २४ । (झ) ऋ० १,
१६३, ६ । (ञ) ऋ० १, ५१, ११ ।

(क) देवान् यथायथं (ख) सर्वान् निवेश्य (ग) खेषु (घ) रश्मिषु ॥ ६३ ॥
 एतद्भूतेषु (१) लोकेषु अग्निभूतं स्थितं विधा ।
 (२) क्षययो (३) गीर्भि (४) रर्षन्ति व्यञ्जितं (५) नामभि (६) स्त्रिभिः ॥ ६४ ॥
 तिष्ठत्येव च (१) (२) भूतानां (३) जठरे जठरे ज्वलन् ।
 त्रिस्थानं चैनमर्चन्ति होत्रायां (४) वृक्तवर्षिषः ॥ ६५ ॥
 इदेषु (५) पवमानो (६) ऽग्नि (७) र्मध्यमो ऽग्निस्तु (८) पावकः (९) ।
 अमुष्मिन्नेव (१) विप्रैस्तु लोके ऽग्निः (२) शूचिरुच्यते ॥ ६६ ॥
 इहाग्निभूतस्तु षिभिर्लौके स्तुतिभिरीडितः (३) ।
 (४) जातवेदाः स्तुतो मध्ये स्तुतो (५) वैश्वानरो दिवि ॥ ६७ ॥

- (१) एतमेवैषु इति क० घ० ।
 (२) व्यञ्जितमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) एष च इति ख०, एष हीति ग० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) पवमानाग्निरिति क० घ० ।
 (५) वनस्पतिरिति ख० ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) अमुष्मिन्नेव इति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ईडितः इति क० ख० ख० ।

(क) ऋ० १, १, २ । (ख) ऋ० १, १६१, ८ । (ग) ऋ० ८, ८४, ८ । (घ) ऋ० १, १३४, ४ । (ङ) ऋ० १, ४८, १४ । (च) १, ६, ६ ।
 (छ) ऋ० १, १०, १ । (ज) ऋ० १, १५५, ६ । (झ) ऋ० ८, ५६, ५ ।
 (ञ) ऋ० ३, २७, ६ । (ट) ऋ० १, १०४, ६ । (ठ) ऋ० १, ३, ३ ।
 (ड) ऋ० ८, १०१, १४ । (ढ) ऋ० १, १, २ । (ण) ऋ० १, ६०, ४ ।
 (त) ऋ० १, ६६, १ । (थ) ऋ० १, ७७, ५ । (द) १, ५६, ६ ।

(क) रसान् रश्मिभिः(ख) रादाय(ग) वायुनाऽयं गतः सह(१) ।
 (घ) वर्षत्येष च यज्ञोक्ते(ङ) तेने(च)न्द्र (ज) इति स स्तः(२) ॥ ६८ ॥
 (झ) अग्नि(झ) रश्मि(ञ) जयेन्द्रस्तु मध्यमो(३)(ट) वायुरेव च ।
 (ठ) सूर्यो(ड) दिवोति विज्ञेयास्तिस्र एवेह(४) देवताः ॥ ६९ ॥
 एतासामेव माहात्म्यान्नामान्यत्वं विधीयते ।
 तत्तत्स्थानविभागेन तत्र तत्रोपलक्षयेत्(५) ॥ ७० ॥
 (ड) तासां(च) मियं (ग) विभूतिर्हि (घ) नामानि यदनेकत्रः ।
 (झ) आहुतासान् मन्त्रेषु(घ) कवयोऽन्योऽन्ययोगिताम्(६) ॥ ७१ ॥
 यथास्नानं(ग) प्रदिष्टास्तां(घ) नामान्यत्वेन देवताः ।

-
- (१) सह संसृतः इति क० घ० ।
 (२) गु स्तः इति क० घ० ।
 (३) मध्यतः इति ग० ।
 (४) एवेह इति क० घ० ।
 (५) तत्र तत्रेह दृश्यते इति ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) अन्योऽन्ययोगितामिति ख० ।
 (७) कु इति क० ।
-

(क) ऋ० १, १९, ८ । (ख) ऋ० ४, २६, ६ । (ग) ऋ० १, १४, १० ।
 (घ) ऋ० ५, ८४, ३ । (ङ) ऋ० १, २२, ६ । (च) ऋ० १, २, ५ ।
 (झ) ऋ० १, १०९, ३ । (ञ) ऋ० १, १, २ । (झ) ऋ० १, ९, ९ ।
 (ज) ऋ० १, ४, ३ । (ट) ऋ० १, १३४, ३ । (ठ) ऋ० १, २३, १० ।
 (ड) ऋ० १, ६, १ । (ड) ऋ० १, ३२, ८ । (ण) ऋ० १, ४८, ७ ।
 (त) ऋ० १, ३०, ५ । (थ) ऋ० १, ७२, ३ । (द) ऋ० १, ११८, ३ ।
 (ध) ऋ० ५, ५०, ८ । (न) ऋ० ३, ३०, १२ ।

तद्गङ्गासात्प्रधानाश्च^(क) केचिदेवं वदन्ति ताः^(१) ॥ ७२ ॥
 (७) पृथक्^(ग) पुरस्ताद्ध्ये तूक्ता^(१) लोकादिपतय^(घ)(२)स्त्रयः ।
 (७) तेषा^(घ) मात्मैव तत्सर्वं यद्यद्भक्तिः प्रकीर्त्यते^(४) ॥ ७३ ॥
 तेजस्त्रे^(६) वायुधं^(५) प्राञ्जर्वाहनस्यैव तस्य तत्^(१) ।
 (ज) इमामैन्द्रीश्च^(क) दिव्याश्च^(ख) वाचमेवं पृथक् स्तुताम् ॥ ७४ ॥
 ब्रह्मदेवतायाः (७) स्तुतयो ब्रह्मणः स्तुतयश्च^(७) याः ।
 प्राधान्यमेव सर्व्वासु^(८) पतीनामेव^(९)(७) तास्त्रपि ॥ ७५ ॥

-
- (१) नैवं केचिद्वदन्ति तु इति क० घ०, तु इत्यत्र ताः इति पुस्तकान्तरं ।
 (२) येतूक्ता इति ख०, पुरस्ताद्यौबक्ता इति घ० ।
 (३) लोकाधिपतयः इति क० घ० ।
 (४) यदन्यद्भक्तिः कीर्त्यते इति क० घ० ।
 (५) तेजस्त्रे वायवः इति क० ङ०, वायवाः इति ग० । तेजसे वायवा
 इति ख०, ।
 (६) यस्य यत् इति क० ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) दिवत्सं स्तुतयश्च इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च, दिवत्सं ततयश्च
 इति ख० ।
 (८) प्राधान्यमेवां भूतानां इति क० घ० ।
 (९) इव इति ख० ग० ङ० ।
-

(क) ऋ० ५, ३७, २ । (ख) ऋ० १, १३१, २ । (ग) ऋ० १, १२३,
 १० । (घ) ऋ० १, ३४, २ । (ङ) ऋ० १, २, १ । (च) ऋ० १, ११५,
 १ । (छ) ऋ० २, १५, ४ । (ज) ऋ० १, ३१, १६ । (झ) ऋ० ६, ६७,
 १७ । (ञ) ऋ० १, ४०, ६ । (ट) ऋ० ६, ३४, १ । (ठ) ऋ० २, २८,
 ६ ।

(क)स्थानं (ख)नामानि भक्तौश्च^(१) देवतायाः स्तुतौ स्तुतौ ।
 सम्पादयन्नुपेक्षेत^(२) याक्ताश्चिदिह सम्पदम् ॥ ७६ ॥
 अग्निभक्तिस्तु तान् सर्वान्^(ग) ग्रावेव^(३) समापयेत् ।
 यदिन्द्रभक्ति तच्चैन्द्रे^(४) (घ)सूर्ये^(५) सूर्यानुगञ्च^(६) यत् ॥ ७७ ॥
 निरूप्यते^(१) इवि^(२) र्यस्यै^(३) सूक्तान् (४)भजते च (५)या ।
 (क)सैव (ख)तत्र प्रधानं स्यान्न^(६) निपातेन (७)याः (८)स्तुताः ॥ ७८ ॥
 (९)इति^(१) चयाणामेतेषा^(२) (३)सुक्तः सामासिको विधिः ।
 समापयेन्नैवसुक्तस्तु^(११) विस्तरेण त्वनुक्रमः^(१२) ॥ ७९ ॥

-
- (१) भक्तिश्चेति क० घ० ।
 (२) संवादो यस्त्वपेक्षेत इति क० ।
 (३) या सर्वान्ग्रावेव इति क० ।
 (४) यदिन्द्रभक्ति तच्चैन्द्रे इति क० घ० ।
 (५) सूर्ये इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) निरूप्यत इति घ० ।
 (७) यस्यै इति घ० ।
 (८) तत्र तत्र प्रधानोऽसौ न इति क० घ० ।
 (९) इह इति क० घ० ।
 (१०) एवैषामिति ग० ।
 (११) समापयन्तु तत्सर्वमिति क० घ० ।
 (१२) अनुक्रममिति घ० ।

(क) ऋ० ५, ७६, ४ । (ख) ऋ० १, ७२, ३ । (ग) ऋ० १, १२४, १ । (घ) ऋ० १, २३, १७ । (ङ) ऋ० १, १, ६ । (च) ऋ० १, १२, १ । (छ) ऋ० १, ६४, २ । (ज) ऋ० १, १२३, ४ । (झ) ऋ० १, २२, २ । (ञ) ऋ० १, ४८, १० । (ट) ऋ० १, ६, ६ । (ठ) ऋ० १, १७, ६ । (ड) ऋ० १, २३, १७ । (ढ) ऋ० ४, ३७, ७ ।

अवश्यं वेदितव्यो हि नासा^(१) (क) सर्षप विहारः ।
 न हि (ख) नामान्यविज्ञाथ (ग) मन्त्राः शक्या हि वेदितुम् ॥८०॥
 सत्वान्यमूर्त्तान्यपि च (घ) देवता च (१) महर्षयः ।
 तुष्टुवुर्ष्वयः शक्त्वा^(२)(ख) तासु तासु स्तुतिस्त्रि^(३) ॥८१॥
 यैस्त्रि^(४)(ख) रिन्द्रः (ग) सोमश्च (घ) वायुः (ङ) सूर्यो (च) वृषस्यतिः ।
 (६) चन्द्रोऽय^(७) विष्णुः (८) पर्जन्यः (९) पूषा चा^(१०)(ख) ऽप्युभवो (११)(ख) ऽश्विनौ ॥८२॥
 (१२) रोदसी (१३) महतो (१४) देवाः (१५) पृथिव्यापः (१६) प्रजापतिः ।

- (१) नासां इति क० उ०, नासः इति घ० ।
 (२) देवतावदिति क० घ० ।
 (३) तुष्टुवुश्च प्रशंसन्वेति क० घ० ।
 (४) यैरभिरिति घ० ।
 (५) वा इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) पूषोवा ऋगवः इति क० घ० ।
 (७) देवः इति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, १३७, ६ । (ख) ऋ० १, ७२, ३ । (ग) ऋ० ६, १०, १४ ।
 (घ) ऋ० १, २२, ५ । (ङ) ऋ० २, २८, ६ । (च) ऋ० १, १, २ ।
 (छ) ऋ० १, १, २ । (ज) ऋ० १, २, ५ । (झ) ऋ० १, १८, ४ ।
 (ण) ऋ० १, १३४, ३ । (ट) ऋ० १, २३, १७ । (ठ) ऋ० १, १५०, ३ ।
 (ड) ऋ० १, २२, १६ । (ढ) ऋ० ४, ५७, ८ । (ण) ऋ० १, २३, १४ ।
 (त) ऋ० १, ११०, १ । (थ) ऋ० ५, ७५, ७ । (द) ऋ० १, १६७, ५ ।
 (ध) ऋ० १, १५, २ । (न) ऋ० १, २३, १८ । (प) ऋ० १, २२, १६ ।
 (फ) ऋ० ४, ५३, २ ।

(क) देवौ च (ख) मित्रावरुणौ प्रथक् यद् च ता(ग) बुभौ ॥८३॥
 (घ) विश्वे च देवाः (ङ) सविता (च) लघ्ना वै रूपकमतः(१) ।
 (ज) अश्वो(ञ) ऽस्र(झ) मृत्विजो(झ) वज्रो(१)(२) यावापो रथसंयुतः(१) ॥७४॥
 (ट) सुताः प्रथक् प्रथक् (ड) स्त्रैः स्त्रैः स्रुतेर्हृग्भिश्च(४) (ड) नामभिः ।
 सुतौ सुतौ प्रवक्ष्यामि (च) तानि (ग) तेषामनुक्रमात् ॥८५॥
 व्यवसे(च) अन्नमाग्नेयं सिद्धै(र) रग्नेश्च(५) सचितम् ।
 हविष्यद्भिः(१) प्रधानैश्च(७) नामाङ्गानैश्च केवसैः ॥८६॥

(१) रूपकमतः इति घ० ।

(२) यद् इति घ० ।

(३) रथसंयुतः इति घ० ।

(४) स्रुतेर्वृषु च इति घ० ।

(५) तु इति घ० ।

(६) हविष्यद्भि इति ग० घ०, हविद्भि इति पाठः समीचीनः ।

(७) निरूप्यैवमिति घ० ।

(क) ऋ० ६, ५६, ५। (ख) ऋ० १, ३५, १। (ग) ऋ० १, १७६,
 ६। (घ) ऋ० १, ८६, १०। (ङ) ऋ० १, २२, ८। (च) ऋ० १,
 ३२, २। (ज) ऋ० १, ३६, ८। (झ) ऋ० १, १७०, २। (ञ) ऋ०
 १, ६०, ३। (ट) ऋ० १, ५१, ७। (ड) ऋ० १, ८६, ७। (ड)
 ऋ० ७, ३७, ७। (ड) ऋ० १, ६८, ७। (ड) ऋ० १, १५५, ६।
 (घ) ऋ० १, ५३, ६। (त) ऋ० १, २, १। (घ) ऋ० १, ३१, १३।
 (र) ऋ० १, २७, २।

ऐन्द्रस्तु^{(क)(१)} मन्त्रो^(२) वायव्यैर्जिज्ञै^(३)रैन्द्रैश्च कक्ष्यते^(४) ।
 नामधेयैश्च^(५) (ग)वज्रस्य वज्रकृत्या बलेन च ॥ ८७ ॥
 सौर्यस्तु जिज्ञैः^(६) सूर्यस्य^(७) गुणैः सर्वैस्तु^(१) तैजसैः ।
 (क)नामभिश्चैव^(८) चन्द्रस्य सूक्तश्च^(९) (ग)भजतेऽप चैः^(९) ॥ ८८ ॥
 एतासां^(१०) देवतानाम्नु नामधेयानुकीर्त्तनैः ।
 (क)यस्य यस्मिन् यावन्ति न व्यवस्थान्त^(११)तो^(११)(क)ऽन्यथा ॥ ८९ ॥
 (क)अथं प्रयोगस्मृतेषां^(१२) ज्योतिषां^(१२)(क) चिबु^(१३) वर्त्ततां ।

-
- (१) ऐन्द्रैस्तु इति ख० घ० ।
 (२) मन्त्रैः इति घ० ।
 (३) कक्षितमिति घ० ।
 (४) नामभिश्चैव इति क० घ० ।
 (५) सौर्यैश्च इति घ० ।
 (६) च इति ख० घ० ।
 (७) नामधेयैश्चेति ख० ग० घ० ।
 (८) सूर्यन्तु इति क० घ० ।
 (९) यः इति ख० पुस्तकान्तरश्च, अखिलैरिति घ० ।
 (१०) अन्यास्वामिति घ० ।
 (११) न व्यवस्थान्ततः इति ग० घ० ।
 (१२) ज्योतिषाः इति ख० घ० ।

-
- (क) ऋ० १, १४७, ४ । (ख) ऋ० ३, ५३, ८ । (ग) ऋ० ५, ३२, ७ ।
 (घ) ऋ० १, १४, ६ । (ङ) ऋ० १, १५५, ६ । (च) ऋ० १, १२३, ४ ।
 (छ) ऋ० १, ५, ४ । (ज) ऋ० १, ६, ६ । (झ) ऋ० ४, ३२, ८ ।
 (ञ) ऋ० १, १६, ७ । (ट) ऋ० १, ११३, १ । (ठ) ऋ० १, १५, ४ ।
 (ड) ऋ० १, ८६, २ ।

लोकेषु मन्त्रवि^(क)द्विद्वान् प्रयोगेनावधीदति ॥ ८० ॥

(क) नीचतेऽयं नृभिर्विद्या^(ग)जयत्य^(घ)स्त्रा^(ङ)द्वयौ च तं^(१) ।

(घ) तेने (ग) मौ च (ङ) क्रतुः (क) कर्म सनातनौ पृथक् पृथक्^(२) ॥ ८१ ॥

घ^(क)द्विद्यते च^(ङ) जातस्य^(१)(ङ) जातैर्यद्वाऽप^(५)विद्यते ।

तेनेमौ तुल्यनामानावुभौ लोकौ समावृतः^(५) ॥ ८१ ॥

विद्वज्जयमेतेषां^(१) (घ) भ्राजते व्योमि (ङ) मघमः ।

निपातमाप्तेः कक्ष्यन्ते^(५) तथा^(क)प्रेक्षाणि कामिचित् ॥ ८२ ॥

(१) सङ्घदिति घ० ।

(२) सनातनौ इति घ० ।

(३) यन्नस्येति ख०, जातः सन् इति घ० ।

(४) अथेति घ० ।

(५) समन्वृता इति घ० ।

(६) वृजन्तिरयमेकसु इति घ०, विद्वज्जय नयमेतेषामिति ख० ।

(७) कक्ष्यन्ते इति घ०, कक्ष्यन्ते इति ग० ।

(८) तस्य इति घ० ।

(क) ऋ० १, २४, २२ । (ख) ऋ० ८, २७, ३ । (ग) ऋ० ४, २१,

४ । (घ) १, १७१, ४ । (ङ) ऋ० १, १०५, १६ । (च) ऋ० १, २१,

६ । (झ) ऋ० २, ४०, २ । (ञ) ऋ० १, १७, ५ । (भा) ऋ० १, २१, ८ ।

(न) ऋ० १, ४४, ६ । (ट) ऋ० १, ८६, ७ । (ठ) ऋ० ५, १५, २ ।

(ड) ऋ० १०, २०, ३ । (ढ) १, १६४, १ ।

(क) अर्चिभिः^(क) केन्द्रयं^(ल) त्वग्निर्विद्युद्विद्येव^(र) मध्यमः ।
 असौ तु^(ग) रश्मिभिः^(र) केशी तेनैनामाह^(घ) केग्निः^(घ) ॥ ८३ ॥
 एतेषां तु वृथक्त्वेन चयाणां केग्निनामिह ।
 संलक्ष्यन्ते प्रक्रियासु त्रयः केग्नि इत्यृषिः^(५) ॥ ८४ ॥
 न चेवैषां^(६) प्रसूतिर्वा विभूतिः स्थानजन्म वा^(७) ।
 निर्वक्तुं शक्यमेतैर्हि ह्यत्तं व्याप्तमिदं जगत् ॥ ८५ ॥
 (७) वैश्वानरं^(८) अतो अग्निरग्निं^(९) वैश्वानरः अतः ।
 अग्नयो^(१०) जातवेदासु तथैव^(११) जातवेदसि^(१०) ॥ ८६ ॥

-
- (१) अर्चिभिः केन्द्रयं इति ख०, अर्चिभिः केन्द्रयमिति ड० ।
 (२) स्वेव इति ग० घ० ।
 (३) कुरश्मिरिति ख० ।
 (४) तेन नामाह इति घ० ।
 (५) प्रक्षिप्तानि क्रतवश्च हवींषि च इति घ० ।
 (६) नत्वेवैषां इति घ० ।
 (७) विभूतिस्थानजन्म वा इति ख० ग० ।
 (८) वैश्वानरे इति क० घ० ।
 (९) अग्नौ इति क० घ० ।
 (१०) तु तथैवौ जातवेदसी इति क० ख० ग० ड० ।

(क) ऋ० ५, ७६, ८ । (ख) ऋ० १०, १०२, ६ । (ग) ऋ० १,
 १६, ८ । (घ) ऋ० १, १६४, ४४ । (ङ) ऋ० ७, ५, ५, । (च) ऋ०
 १, ७७, ५ । (छ) ऋ० ६, १६, ४२ ।

षासोक्थाच्चैकजातत्वाद्^(१) व्याप्तिमत्त्वात् तैजसः^(२) ।
 तस्य तस्येह^(३) देवलं दृश्यन्ते ते^(४) पृथक्^(५) स्तुताः ॥ ८७ ॥
 यत्स्वाग्नेयमिति ब्रूमः^(६) सूक्तभाक् तत्र^(७) पार्थिवः ।
 जातवेदस्यमित्युक्ते सूक्तेऽस्मिन् मध्यमः स्यतः^(८) ॥ ८८ ॥
 वैश्वानरीयमिति तु यत्र ब्रूमो^(९)ऽथ वा कश्चित् ।
 सूर्यसूक्तस्य^(१०) भाक्तत्र ज्ञेयो वैश्वानरस्तुतौ^(११) ॥ ८९ ॥
 सूर्यप्रसूतावग्नी तु दृष्टौ^(१२) पार्थिवमध्यमौ ।
 एतेषामेव लोकानां चथाणामध्वरेऽध्वरे ॥ १०० ॥
 (क) रोहाप्रत्यवरोद्देशे चिकीर्षन्नाग्निमाहृतम्^(१३) ।

(१) एकजन्याच्चेति क० घ० ।

(२) व्याप्तिमत्त्वाच्च तेजसः इति क० घ० ।

(३) यस्य तस्येह इति क० घ०, तस्य तस्य ह इति ख० ड० ।

(४) च इति ख० ग० ।

(५) स्तुतिषु इति घ० ।

(६) यत्स्वाग्नेयमिति ब्रूम इति ग०, यत्स्वाग्नेयमिति घ० ।

(७) सूक्तं भक्त्या तु इति क० घ० ।

(८) सूक्तं भक्त्या तु मध्यमः इति घ० ।

(९) इत्युक्ते यद्ब्रूयामो इति क० घ० ।

(१०) सूर्यः सूक्तस्येति ग० ।

(११) सूर्यभक्तस्य सूर्यस्य ज्ञेयो वैश्वानरो दिवि इति क० घ० ।

(१२) दृष्टौ इति ख०, दृष्टौ इति क० घ० ।

(१३) चिकीर्षन्नाग्निमाहृतमिति ग० ।

(क) ऋ० १, ५६, २ ।

ग्रहं^(१) वैश्वानरीयेषु सूक्तेन प्रतिपद्यते ॥ १०१ ॥
 ततश्च मध्यमस्थाना देवतास्वनुग्रंसति^(२) ।
 इन्द्रश्च^(३) मरुतश्चैव सौचियेऽग्नि^(४)मिमं पुनः ॥ १०२ ॥
 तथैत^(५)दुक्तमतेषां विभ्रुतिस्थानसम्भवम् ।
 यथा^(६) च देवदेवस्य तत्र तत्रेह दृश्यते ॥ १०३ ॥
 यद्यत्र पृथिवीस्थानं पार्थिवं चाग्निमिश्रितम्^(७) ।
 तत्सर्वमानुपूर्वेषु^(८) कथ्यमानं निबोधत ॥ १०४ ॥
 जातवेदाः^(९) अत्रितो अत्रि^(१०)मि^(११)मग्निं वैश्वानरः^(१२) अत्रितः^(१३) ।

-
- (१) शास्त्रमिति ग० ।
 (२) मध्यमे स्थानाद्देवतास्वनुग्रंसति इति ख०, देवतास्वनु ग्रंसति
 इति घ० ।
 (३) इन्द्रश्चेति ग० ।
 (४) सौचियाभििमिति घ० ।
 (५) यथैतदिति ख० ग० घ० ।
 (६) तथा इति ख० ग० ङ० ।
 (७) वाग्निमिश्रितमिति क० घ०, वाग्निमिश्रितमिति ङ० ।
 (८) आनुपूर्वेष्वेति ग० घ० ङ० ।
 (९) अपि इति घ० ।

(क) ऋ० ३, ७७, ५ । (ल) ऋ० १, १, १ । (ग) ऋ० १, ५६, ६ ।
 (घ) ऋ० १, ७५, ३ ।

ब्रविषोदा^(क)साथेभ^(ख)श्च अतिस्याग्निं^(१) तनूनपात्^(ग) ॥ १०५ ॥
 नराग्रंसः^(घ) अतिसैन^(ङ) मेन^(२)मेवाश्रित^(३)स्त्रिस्रः^(च) ।
 वर्हिर्दार^(झ)श्च देव्यो^(ञ)ऽग्नि^(४)मेन^(५)मेव तु संश्रिताः ॥ १०६ ॥
 नक्तोषा^(भ) सा च देव्यौ^(१) च होतारा^(ष)वेतदाश्रयौ^(७) ।
 देव्य^(८)स्त्रिस्रः अतिसैनं त्वष्टा^(९) चैवेतदाश्रयः ॥ १०७ ॥
 अश्रितो वनस्यति^(१०)सैनं^(८) स्वाहाकृतय^(७) एव च ।
 अश्रय^(७) प्रकुमिष्यैव मण्डूका^(११)श्चेतदाश्रयाः^(१०) ॥ १०८ ॥

(१) अश्रितिरिति घ० ।

(२) एतमेवमिति ग०, एवमेतमिति घ० ।

(३) आश्रिता इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) देवोऽग्निमिति ख० ।

(५) एतमिति घ० ।

(६) देव्यौ इति छ० ।

(७) एतदाश्रितौ इति घ०, होतारौ च तदाश्रयौ इति पुस्तकान्तरं ।

(८) देव्या इति ग० ।

(९) एवमिति ख० ।

(१०) तदाश्रया इति ख० ।

(क) ऋ० १, १५, ७-९ । (ख) ऋ० ८, ४५, २ । (ग) ऋ० १, १८८, २ ।
 (घ) ऋ० १, १४२, ३ । (ङ) ऋ० १, ९, २ । (च) ऋ० १, १२८, १ ।
 (झ) ऋ० १, १४, ६ । (ञ) ऋ० १, १४०, ७ । (भा) ऋ० १, १३, ७ ।
 (ज) ऋ० १०, ६५, १० । (ट) ऋ० १, ३२, २ । (ठ) ऋ० १, ९०, ८ ।
 (ड) ऋ० ९, ५, ११ । (ढ) ऋ० १, ३६, ८ । (ब) ऋ० ७, १०३, ७ ।

(क) यावाए(१)श्वेन(२)मद्या(३)(७)श्च नराग्रंसक्तया रथः(४) ।
 (घ) दुन्दुभिसेषुधि(५)श्वेव(६) हस्तग्नो(७)(४) भीमवो(१) धनुः(७) ॥ १०८ ॥
 (ग) ध्या चैतदाश्रितेषुश्च(९) श्रिता अश्राजनी(१०)(८) च था ।
 (ङ) वृषभो द्रुघण(९)श्वेन(१०) मेतं पितुमुखसक्तम्(११)(७) ॥ ११० ॥
 नद्यश्वैर्गमापस्य सर्वाशौषधयस्तथा(१२) ।
 राज्यश्राग्नाय्य(७)रथ्यानिः(७)(१२) अद्भे(७)सा(१३)पृथिवी(७)तथा(१४) ॥ १११ ॥

-
- (१) यावन्ना इति ख०, यावन्न इति ग० ।
  - (२) एवमिति ख०, एवमिति घ० ।
  - (३) मद्या इति ग० ।
  - (४) एवमिति ग०, एवमिति घ०, पुस्तकान्तरश्च ।
  - (५) हस्तग्नौ इति पुस्तकान्तरं ।
  - (६) भीमवव इति पाठः सुसङ्गततया भाति ।
  - (७) आश्रयेषुरिति घ० ।
  - (८) आश्राजनी इति ख०, आश्राजनी इति घ० ।
  - (९) वृषभो द्रुघण इति ग०, वृषाद्द्रुघण इति घ० ।
  - (१०) एवमिति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च, एवमिति घ० ।
  - (११) वृषभेदुख्यश्वैर्गमेवैतं पितुमुखसक्तमिति ख० ।
  - (१२) सहेति ख०, सर्वां शौषधयश्च हेति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
  - (१३) राजिरथाश्रितेषुरथ्यानी इति ख०, राज्यश्राग्नाय्यरथ्यानी इति ग० ख०, आदर्शपुस्तकमान्ने अरथ्यानीति दीर्घस्वरान्तपाठोऽस्ति ।
  - (१४) अद्भ्या यावा पृथिव्यथेति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८६, ४ । (ख) ऋ० ६, ४३, ५ । (ग) ऋ० १, ३०, १८ ।
 (घ) ऋ० १, २८, ५ । (ङ) ऋ० ६, ७५, ५ । (च) ऋ० ६, ७५, १४ ।
 (ज) ऋ० ६, ७५, २ । (झ) ऋ० ५, ६२, ७ ।
 (ञ) ऋ० १, ३१, ५ । (ट) ऋ० १०, ६५, १८ । (ठ) ऋ० १, २८, ६ ।
 (ड) ऋ० ५, ४६, ८ । (ढ) ऋ० १०, १४६, २ । (ब) ७, १२, १४ ।
 (त) ऋ० १, १३, ६ । (य) ऋ० १, २२, १३ ।

भजेते चैन^(१) जेवोर्मी^(क)(१) इन्द्रभूते च रोदसी^(ख)(१) ।
 सुषसोसूखले^(ग) चैनं^(घ) हविर्धाने च ये स्यते ॥११२॥
 जोद्गी^(ङ)चोर्जाऊती^(च) चैनं^(१) शुतुद्रा^(०)(७) च विपाट्^(ष) सह !
 द्यौ च देवौ शुनासीरौ^(७)(८) तौ चाग्नी चैतदाश्रयौ^(९) ॥११३॥
 लोको वै^(१०) यच्च वै प्रातः सवनं^(ज) क्रियते मखे^(झ) ।
 वसन्त^(ञ)शरदौ^(ट) चर्तु क्षोमो^(ठ)ऽनुष्टुवथो^(ड) चिदत्^(ड)(११) ॥११४॥

-
- (१) चैवमिति ख०, भजेते चैतमिति क० घ०, भजेते चैनमिति छ० ।
 (२) यवार्मी^(ष) इति क० ग० घ० ।
 (३) तु गेदृशा इति ख० ।
 (४) एवेति क० घ० ।
 (५) जोद्गा इति ख० ।
 (६) चोर्जाऊतिचैनमिति ख०, एवेति क० घ० ।
 (७) सुतुद्रा इति ख० ।
 (८) शुनासीरौ इति ख० ।
 (९) चैवाचैतदाश्रयौ इति क० घ०, चाग्नि चैतदाश्रयेति ख० ।
 (१०) लोकोऽयमिति क० ग० घ० छ० ।
 (११) च यस्मिदत् इति क० घ० ।
-

(क) ऋ० १, १४, ९ । (ख) ऋ० १, १६७, ५ । (ग) ऋ० १, २८, ६ ।
 (घ) ऋ० ८, ३९, ४ । (ङ) ऋ० ३, ३३, १ । (च) ऋ० ३, ३३, १ ।
 (छ) ऋ० ४, ५७, ५ । (ज) ऋ० १, १६, ५ । (झ) ऋ० १, ६, ८ ।
 (ञ) ऋ० १०, ९०, ६ । (ट) ऋ० १, ७२, ३ । (ठ) ऋ० १, ८, १० ।
 (ड) ऋ० १, २८, ६ । (ड) ऋ० १, १४०, २ । (ड) ऋ० ६, ७५, ४ ।

गायत्री^(क) सैकविंशस्य यस्य साम^(ख)रथन्तरम्^(ग) ।
 साध्याः^(घ) साम च वैराजमाप्त्य^(ङ) वसुभिः^(च)(२) सह ॥११५॥
 इन्द्रेण च महद्भिस्त्व सोमेन वरुणेन च ।
 पर्जन्येनर्तुभिश्चैव विष्णुना चास्य संस्रवः ॥११६॥
 अश्वेवाग्नेस्तु पूष्णा च^(१) साम्राज्यं वरुणेन च ।
 देवता वाहनश्चैव^(४) हविषां^(५) वहनं तथा ॥११७॥
 देवतामर्थतत्त्वज्ञो मन्त्रैः संस्त्रयते^(६) हविः^(७) ।
 असन्ततस्या^(८)पि सतो^(९) हविरेकं^(१०) निष्कृत्यते ॥११८॥
 कर्म दृष्टे च^(११) यत् किञ्चिद्^(१२) विषये^(१३) परिवर्तते ।

(१) साध्यं रथन्तरमिति ख० ।

(२) आस्यन्ववसुभिरिति ख०, आस्यन्व वसुभिरिति ग० घ० ङ० ।

(३) पुंशस्वेति ख०, पुंसा चेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ॥

(४) अपि इति क० घ० ।

(५) हविषः इति क० घ० ।

(६) संयोजयेदिति क० घ० ।

(७) विदुरिति ख० ।

(८) असंस्कृतस्येति क० घ० ।

(९) विततः इति घ० ।

(१०) यमा इति ख०, यवमिति ग० ।

(११) तु इति क० घ०, कर्म दृष्टेत्विति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१२) यः कश्चिदिति क० घ० ।

(१३) विकथे इति ख०, विषये इति ङ० ।

(क) ऋ० १०, १४, १६ । (ख) ऋ० १, ६२, २ । (ग) ऋ० १०, १८२, १ ।

(घ) ऋ० १, १६४, ५० । (ङ) ऋ० १, १०५, ६ । (च) ऋ० १, ५८, ३ ।

इत्युक्तोऽयं गणः सर्वः पृथिव्यन्ध्यान्धयो महान् ॥११६॥

यज्ञेन्द्रो^(१) मध्यमस्थानो गणः सोऽयमतः परः ।

विमानानि च दिव्यानि गन्धर्वाप्सरसां^(२) तथा ॥१२०॥

इन्द्राग्रयस्तु^(३) पर्जन्यो इन्द्रो वायुर्दृश्यतिः ।

वरुणः कस्य मृत्युस्य देवस्य ब्रह्मणस्यतिः^(४) ॥१२१॥

मनु^(५)श्च विश्वकर्मा च मित्रः क्षेत्रपति^(६)र्धमः ।

तास्यै वासोऽप्यतिथैव सरस्वात्यैवमत्र ह^(७) ॥१२२॥

अपानपाद्दधिका^(८)श्च^(९) सुपर्णा^(१०)ऽप्य पुच्छरवाः^(११) ।

स्यतो^(१२)ऽसुनीति^(१३)र्वैज^(१४)श्च^(१५) तथेन्दुस्य स्त्रियो दितिः^(१६) (१७) ॥१२३॥

(१) त्वेन्द्रः इति क० घ० ।

(२) गन्धर्वाप्सरसः इति क० घ०, गन्धर्वाप्सरसामिति ग० ङ० पुस्त-
कान्तरस्य ।

(३) इन्द्राग्रयस्तु इति क० घ० ।

(४) मशुरिति ख० ङ० ।

(५) मित्रक्षेत्रपतिरिति ख० ग० ।

(६) तत्र तु इति क० घ० ।

(७) अपानपाद्दधिका चेति क० घ० ङ०, अपानपाद्दधिकाश्चेति ग० ।

(८) वैजश्चेति घ० ।

(९) तथैतस्याग्रये दिति इति क० घ०, तथेन्दुस्य स्त्रियो दितिरिति
ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० २, २४, २ । (ख) ऋ० ४, ३८, ६ । (ग) ऋ० १, ३५, ७ ।
(घ) ऋ० १, ३१, ४ । (ङ) ऋ० ८, ६०, ५ । (च) ऋ० १०, १२, ४ ।
(छ) ऋ० १, ८३, ५ । (ज) ऋ० ७, १५, १२ ।

स्वष्टा^(क) च सविता चैव वातो^(ख)(१) वाचस्यतिक्षया ।
 धाता प्रजापतिश्चैव अथर्वाण^(ग)स्य^(२) ये स्यताः ॥१२४॥
 भृगव^(घ)श्चैवमग्नि^(ङ)स्य^(३) तपोष्ठा^(च) चैव याः स्यताः ।
 विधातेन्दुरहिर्बुध्न्यः ^(क)सोमोऽहिरथ सन्ममाः ॥१२५॥
 विद्यानर^(ख)स्य वे^(४)देव स्रभूणां^(ङ) संस्तुतो^(५) गणः ॥१२६॥
 मरुतोऽङ्गिरसश्चैव पितरस्यर्तुभिः सह ।
 राका^(क)(६)वाक्^(ख)सरमा^(ङ)प्या^(च)स्य^(७)भृगवो^(क)ऽप्या सरस्वती ॥१२७॥
 यस्यु^(ख)र्वग्नौ^(ङ)सिनीवासी^(च) पथ्या^(क) स्रस्ति^(ख)रुषाः कुङ्कः ।

-
- (१) वाचः इति क० घ० ।
 (२) वाचर्वाणश्चेति ख० ।
 (३) अग्नेश्चैवैवमापश्चेति ख० घ० ।
 (४) चैवेति ख० पुस्तकान्तरघ ।
 (५) स्रभूणां चाश्रितः इति क० घ० ।
 (६) एका इति क० ।
 (७) वाक्सरमापश्चेति ख० ।
 (८) यभ्युरिति ख० ।

-
- (क) ऋ० १, ३२, २ । (ख) ऋ० १, २८, ६ । (ग) ऋ० ६, ११, २ ।
 (घ) ऋ० १, ५८, ६ । (ङ) ऋ० १, १३, ६ । (च) ऋ० १, १८६, ५ ।
 (क) ऋ० १, १८६, १ । (ख) ऋ० ४, ३५, २ । (ङ) ऋ० २, ३२, ८ ।
 (क) ऋ० १, १६४, ४५ । (ख) ऋ० १, ६२, ३ । (ङ) ऋ० १, १०५, ६ ।
 (क) ऋ० १, ५८, ६ । (ख) ऋ० १, १०१, ४ । (ङ) ऋ० २, ३२, ८ ।
 (क) ऋ० ३, ५४, ५ । (ख) ऋ० ३, ८६, ६ ।

शुधिव्यनुमतिर्धेनुः सीते^(क)ष्ठा^(ख)ख्या तथैव^(१) गौः ।

गौरी^(ग) च रोदसी^(घ) चैव इन्द्राण्या^(२)शैष वै पतिः ॥१२८॥

कन्दस्त्रिष्टुप् च पङ्क्ति^(३)स्य लोकानां मध्यमस्य यः ।

एतेष्वेवाश्रयो^(४)विद्यात्सवमं^(५) मध्यमस्य यत् ॥१२९॥

सद्यत् च धीमहेमन्तौ यद्य सामोच्यते^(६) वृहत् ।

शक्ररीषु^(७) च यद्गीतं नाष्वा तस्याम शक्ररम् ॥१३०॥

इति वृहदेवतायां प्रथमोऽध्यायः ।

(१) श्रीर्गाक्षेणा दितिश्चेति क० घ०, सीताशाक्षा तथैवेति ख० ग० ।

(२) चैवैन्द्रायण्याः इति ख० ।

(३) एकस्यैवाश्रयः इति क० घ०, आश्रये इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) साभ्योच्यते इति ख० ।

(क) ऋ० ४, ५७, ७ । (ख) ऋ० १, १२८, ७ । (ग) ऋ० ६, १२, ३ ।

(घ) ऋ० १, १६७, ५ । (ङ) ऋ० १०, ११७, ८ । (च) ऋ० १, १६, ५ ।

(ज) ऋ० ७, २३, ४ ।

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

आह चास्यैव तौ^(१)सोमा^(क)वाग्रयौ ग्राकटायनः^(२) ।
यस्य^(३) पञ्चदशो नाम्ना सङ्ख्या^(४) त्रिणवस्य^(५) यः ॥१॥
संस्तुत^(६)स्यैव पूष्णा च विष्णुना वरुणेन च ।
सोमवाय्वग्निशुक्लैश्च ब्रह्मणस्पतिनैव च ॥२॥
वृहस्पतिना च तथा^(७) वृहत्^(८)स्यैष वै पतिः^(९) ।
कासुचित्^(९) केचिदित्याङ्गनिपाताः^(ग) स्तुतिषु स्तुताः^(१०) ॥३॥

(१) दौ इति ख० ग० छ० ।

(२) ग्राकटायनः इति क० घ० ।

(३) यस्येति ख० ।

(४) सङ्ख्यायामिति क० घ० ।

(५) त्रिणवः इति दन्तघनकारयुक्तपाठो विशुद्धः ।

(६) संस्तुतः इति क० घ० ।

(७) स वृहस्पतिना चैव इति ख०, वृहत्स्पतिना चैवेति ग० छ० ।

(८) नाम्ना यस्यापि पर्यंतः^(घ) इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(९) काश्चित्स इति क० घ० ।

(१०) निपातः स्तुतिषु स्तुतः इति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८, १० । (ख) ऋ० १, १३०, ८ । (ग) ऋ० ४, ५५, ३ ।

(घ) ऋ० १, ३७, ७ ।

मित्र^(क)सु^(१) स्त्रयते^(२) देवो वरुणेन सहाः^(३) सक्तु ।
 रुद्रेण सोमः पूषा^(४) च पुनः पूषा च वायुना ॥४॥
 वातेनैव तु^(५) पर्जन्यो ज्ञायते वै कश्चित्^(६) कश्चित् ।
 ऋच^(७) ईर्ष्यु^(८) पादेषु सृष्टेर्वेषु तु^(९) कृत्स्नशः ॥५॥
 रसादानं^(९) तु कर्षास्य वृचस्य^(१०) च निवर्षणं ।
 स्रुतेः प्रभुत्वं सर्वस्य ब्रह्मस्य^(११) निखिसा कृतिः ॥६॥
 इत्येन्द्रो मध्यमस्थानो गणः सम्यगुदाहृतः ।
 यः परसु^(११) गणः सौम्यो युस्थानसं निबोधत ॥७॥

-
- (१) तु इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) श्रूयते इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) सव्येषु आदर्शपुस्तकेषु, सहा इति निर्व्विंसगं पाठो वर्त्तते ।
 (४) पूषा इति ख० ।
 (५) चैव इति ख० छ० । चेति ग० ।
 (६) अन्यत्र वै इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) ऋचैर्ष्येषु इति क० घ०, ऋचवर्षेषु इति ख०, ऋचवर्षेषु
 इति ग० ।
 (८) सृष्टेर्वेषु त्विति क० घ०, सृष्टेर्वेषु इति पुस्तकान्तरं ।
 (९) रसादानमिति क० घ० ।
 (१०) पुस्तक्येति क० घ० ।
 (११) यच्च यस्तु इति क० ।
-

(क) ऋ० १, २३, ६ । (ख) ऋ० ८, २०, २० । (ग) ऋ० ५, ५६, ३ ।
 (घ) ऋ० १, ३२, १० । (ङ) ऋ० १, ३७, १२ ।

तस्य मुख्यतमौ देवावधिगौ^(१)सूर्यमाश्रितौ ।
 वृषाकपाचि^{(२)(क)} सूर्या^(३)वाः^(ग) सूर्यस्यैव तु पत्नयः^(४) ॥८॥
 अमुतोर्वाङ्^(५)निवर्त्तन्ते प्रतिखे।मास्तदाश्रयाः^(६) ।
 पुरोदया^(७)न्नामुषसं सूर्यां मध्यन्दिने स्थिते ॥९॥
 वृषाकपाचिं^(१) सूर्यास्तकास्त आङ्गः^(८) स्तुतिवृत्ति^(९) ।
 तस्या^(९)श्रये^(१०)शरथूय^(११) भगः^(१२) पूषा वृषाकपिः^{(१३)(१४)} ॥१०॥

- (१) त्वग्निगौ इति क० घ० ।
 (२) सर्वेषु आदर्शपुस्तकेषु वृषाकपाची इति दीर्घस्वरान्तपाठो वर्त्तते ।
 (३) पत्नय इति क०, यत्नतः इति ख० ।
 (४) अमुतोर्वागिति ङ० पुस्तकान्तरश्च । अमुतो वागितिपाठः शुद्धः ।
 (५) पत्नोदये इति क० घ० ।
 (६) पुरोदये इति क० घ० ।
 (७) सूर्यस्य तामेवाङ्गरिति क० घ०, सूर्यस्य स्तानेवाङ्गरिति ख० ।
 (८) तु निवृत्ति इति क०, निमुषि इति ख० ।
 (९) अस्थेति क० घ० ।
 (१०) आश्रमे इति ग० ।
 (११) तस्मापुञ्चेति ख० ।
 (१२) वृषस्यतिरिति ख० ।

(क) ऋ० १०, ८६, १३ । (ख) ऋ० ५, ७३, ५ । (ग) ऋ० १, ४६, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १७, २ । (ङ) ऋ० १, २४, ४ । (च) ऋ० १०, ८६, १ ।

यमो वैश्वानरो^(क) विष्णुर्वरुणश्चैकपादजः^(१) ।
 पृथिवी च समुद्राश्च देवाः सप्तर्षयश्च ये ॥ १ १ ॥
 आदित्याः केसिमाध्याश्च सविता^(२) वसुभिर्मनुः ।
 दध्यङ्गु^(३) चर्वा^(४) विश्वे^(५) च वाजिनो^(६)(२) देवपत्नयः ॥ १ २ ॥
 असौ तृतीयं सवनं^(७) लोकः साम च^(८) रैवतं ।
 वैरूप्यश्चैव वर्षाश्च^(९) शिशिरोऽथ अतुस्तथा^(१०) ॥ १ ३ ॥
 जयस्त्रिंशश्च^(११) यः क्षोमः^(१२)(६) कृप्या सप्तदशश्च यः ।
 इन्द्रश्च जगतीनाम्ना^(१०) तथाऽतिश्वन्दसश्च^(११) याः^(१२) ॥ १ ४ ॥

-
- (१) अथ पादजः इति क० घ० ।
 (२) आदित्यपुंगः साध्याश्च साङ्गंश्चेति क० घ० ।
 (३) वाजिनौ इति ख० ।
 (४) तृतीयसवनमिति क० घ० ।
 (५) तृतीयः सर्वेण क्षोमसामा चेति ख० ।
 (६) वैरूप्यश्चैव वर्षाश्चेति ख० ।
 (७) शिशिरश्चैव यादतू इति क० घ० ।
 (८) जयस्त्रिंशश्चेति ख० ।
 (९) यत् क्षोमं इति क० घ० ।
 (१०) धैवेति क० घ० ।
 (११) अतिश्वन्दसाश्चेति ग०, अतिश्वन्दसाश्चेति क० ख० घ० ।
 (१२) यदिति क० घ० ।
-

(क) ऋ० १, ५६, ६ । (ख) ऋ० १, ८०, १६ । (ग) ऋ० १, ८०, १६ ।
 (घ) ऋ० १, ३, ७-६ । (ङ) ऋ० १, ११, २ । (च) ऋ० १, ८, १० ।

पौरुषञ्चाञ्जरस्यैतत्सर्वमेव तु^(१) पौरुषं ।
 एतस्यैव तु विज्ञेया देवाः संस्तविका^(२)स्त्वयः^(३) ॥१५॥
 चन्द्रमास्यैव वायुश्च पञ्चमं वत्सरं^(४) विदुः ।
 केचित्तु निर्वपत्य^(५)स्य सौर्यं वैश्वानरं हविः ॥१६॥
 सौर्यवैश्वानरौयं हि तत् सूक्तमिव^(६)दृश्यते ।
 ऋगर्द्धर्चा^(७)ऽथवा पादो दृषो वा यदि वा ऋषः ॥१७॥
 अनेन तु प्रवादेन^(८) दृष्टा मूर्द्धन्वतास्तुतिः ।
 सूर्यवैश्वानराम्नीना^(९) मैकाभ्यमिह दृश्यते ॥१८॥
 हरणं तु रसस्यैतत्कर्मणाऽमुच^(१०)रश्मिभिः ।
 यानीमानि च पश्यन्ति सर्वभूतानि तेजसा^(११) ॥१९॥

(१) हेति ख० ।

(२) संस्तविकाः इति क० घ० ।

(३) तये इति ख० ।

(४) यच्च संवत्सरमिति क० घ०, पञ्चसंवत्सरमिति ख० ।

(५) निर्वपते चेति क० घ० ।

(६) न सूक्तमिहेति क० घ० ।

(७) ऋगर्द्धर्चाश्चेति क० घ०, ऋगवर्द्धर्चाथेति ख० ।

(८) प्रयोगेश्चेति क० घ०, प्रवादेनेति ख० ।

(९) सौर्यवैश्वानराम्नीनामिति क० ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) रश्मिभिश्चास्य कर्माऽमुच चेति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) येन मातिविजानन्ति सूर्यभूतानि चक्षुषेति ख० ग० उ० पुस्त-
कान्तरश्च ।

विभागमिममेतेषां विभूतिस्थानसम्भवं ।
 सम्यग्भिज्ञाय^(१) मन्त्रेषु तन्तु^(२) कर्मसु योजयेत् ॥२०॥
 अधापयन्नधीयानो मन्त्र^(३) चैवानुकीर्तयन् ।
 स्थानं साक्षोक्तं सायुष्यमेतेषामधिगच्छति^(४) ॥२१॥
 अग्नेस्तु यानि सूक्तानि^(५) पञ्च नामानि कारवः^(६) ।
 षड्विंशतिस्तथेन्द्रस्य प्राञ्जः सूर्यस्य सप्त च ॥२२॥
 तेषां पृथङ्निर्वचनमेकैकस्थेह कर्षजं ।
 उच्यमानं यथान्यायं षट्पुध्वमखिलं मया ॥२३॥
 जातो यदपे भूतानामगपीरध्वरे च यत् ।
 नास्मा सन्नयते वाङ्म^(१) स्तुतोऽग्निरिति^(२) सूरिभिः^(३) ॥२४॥
 द्रविणं^(४) धनं बलं वापि प्रायच्छेनेन^(५) कर्मणा ।

(१) विज्ञानमिति क० घ० ।

(२) तान्तेति क० घ० ।

(३) सत्सु इति क० घ० ।

(४) एव गच्छतीति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) सूक्तेषु इति क० घ० ।

(६) सन्निष्ठते चापे इति क० घ० ।

(७) हरेति क० घ० ।

(८) चैव प्रयच्छेनेनेति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ११, ६ । (ख) ऋ० १, ५१, १५ । (ग) ऋ० १, ६४, १४ ।

तत्कर्म दृष्ट्वा^(१)स्तु^(२) प्राप्तेनं त्रविणोदसं^(३) ॥२५॥
 अयं तनूनपाद^(४)ग्निरसौ हि तनूनात्तनुः^{(५)(६)} ।
 ततस्तु मध्यमो जज्ञे स्नानेऽयं^(७) मध्यमात्ततः^(८) ॥२६॥
 अगन्तरं^(९) प्रजामाङ्गर्गपा^(१०)दिति कृपणवः ।
 नपादमुत्थ^(११)चैवायमग्निस्तेन तनूतपात् ॥२७॥
 पृथक्तेन समत्वेन^(१२) यज्ञे यच्छास्यते^(१३) नृभिः ।
 स्तुवन्वाग्नीषु तेनेमं नराग्रंसं^(१४)न्तु कारवः^{(१५)(१६)} ॥२८॥
 पुनाति^(१७) यदिदं विश्वमेवाग्निः^(१८) पार्थिवोऽथ च^(१९) ।

- (१) ज्ञत्वेति क० घ० ।
 (२) तपसा तनूरिति क० घ० ।
 (३) स्नानेऽयमिति ख० ।
 (४) जज्ञे यच्चैव मध्यमादिति क० घ० ।
 (५) अगन्तरामिति ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) अमुध्येति ख० ।
 (७) समत्वेनिति ख० ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) वास्यते इति क० ख० ।
 (९) सूरयः इति क० घ० ।
 (१०) जनाति इति ख० ।
 (११) विश्वमेवाग्निरिति ख० ।
 (१२) पार्थिवोऽप्यथेति ख० ।

- (क) ऋ० १, १०६, ६ । (ख) ऋ० ६, ८८, ३ । (ग) १, १८८, २ ।
 (घ) ऋ० १, १२०, ११ । (ङ) ऋ० १, १४३, १ । (च) ऋ० १, १२, ३ ।
 (छ) ऋ० १, ११, ६ ।

वैखानसर्षिभिः^(१) स्नेन पवमान^(क) इति स्तुतः^(२) ॥२८॥
 भूतानि वेदयन्प्रातो जातवेदाऽथ^(ख) कथ्यते^(३) ।
 यच्चैष^(४) जातविद्यो^(५) भूदित्त्वा^(६) जातोऽधिवेत्ति^(७) वा ॥३०॥
 विद्यते सर्वभूतैर्हि^(८) यदा जातः^(९) पुनः पुनः ।
 तेनैष मध्यभागिन्द्रो^(ग)^(१०) जातवेदा इति स्तुतः ॥३१॥
 पुनाति यदिदं विश्वं क्षोषोऽग्निः^(घ) पार्थिवोऽप्सु सन् ।
 वैखानसाश्रितैस्तस्मात्पवमान इति स्तुतः^(११) ॥३२॥

-
- (१) वैखानस ऋषिरिति ख० ।
 (२) पुनातीत्यादि पवमान इति स्तुतः इत्यन्तपाठः क० घ० पुनकयो-
 नास्ति ।
 (३) जातेर्यदाऽथ विद्यते इति क० घ० ।
 (४) यच्चैष इति क० घ० ।
 (५) जातं वेदः इति क० घ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) विदित्त्विति ख० ग० उ० ।
 (७) अथ वेत्तीति क० घ० ।
 (८) सर्वमेतर्हीति क० घ० ।
 (९) जातामिति क० घ० ।
 (१०) मध्यभागिन्द्र इति ख० ग० ।
 (११) एष स्तोत्रः ख० ग० उ० पुस्तकेषु पुस्तकान्तरे च न विद्यते ।

(क) ऋ० ८, १०१, १४ । (ख) ऋ० १, ७७, ५ । (ग) ऋ० १, २, ५ ।
 (घ) ऋ० १, १, २ ।

अणिष्ठ एष^(१) यत्तु चीन्^(२)व्याप्यैको व्योम्नि तिष्ठति ।
 तेनैगमृषयोऽर्चन्तः^(३) कर्मणा वायु^(क)मब्रुवन् ॥ ३३ ॥
 चीणीमान्यावृणोत्येको^(४)मूर्त्तं तु रसेन यत् ।
 तयैगं वरुणं^(ख) शश्या स्तुतिव्याजः कृपणवः^(५) ॥ ३४ ॥
 अरोदीद्^(६)न्तरिक्षे यद्विद्युदृष्टिं ददन्मृणां^(७) ।
 चतुर्भिर्धृषिभिस्तेन रुद्रं^(ग) इत्यभिसंस्तुतः^(८) ॥ ३५ ॥
 चतुर्विधानां भूतानां प्राणो भूत्वा व्यवस्थितः ।
 दृष्टे चैवास्य सर्वस्य तेनेन्द्र इति स स्मृतः^(९) ॥ ३६ ॥
 इरां^(घ) दृष्टानि^(१०) यत्काले मरुद्भिः सहितोऽम्बरे ।

(१) अमिष्टयैवेति क० घ० ।

(२) यत्तन्वा इति क०, यत्तु चीनिति ख० छ०, यन्तन्वा इति घ० ।

(३) अर्चन्ते इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) चीनिमानावृणोत्येकोकानिति क० घ० ।

(५) तु कारवः इति क० घ० ।

(६) रोह्यन्निति क० घ० ।

(७) विद्युदृष्टिरदामृणामिति क० घ० ।

(८) अभिधीयते इति क० घ० ।

(९) एष श्लोकः क० घ० पुस्तकयोर्गतिः ।

(१०) इरा ददातीति क० घ० ।

(क) ऋ० ५, ७१, ६ । (ख) ऋ० १, २, ७ । (ग) ऋ० १, ७१, ३ ।
 (घ) ऋ० ५, ८१, ४ ।

रवेण महता युक्तस्तेनेन्द्रस्ययोऽब्रुवन् ॥ ३७ ॥
 यदिमां प्रार्जयत्ये^(१)को रसेनाम्बरजेन गां ।
 कास्तेऽचिरौर्वग्रस्यर्षी^(२)तेन पर्जन्य^(३)माहृतुः ॥ ३८ ॥
 तर्पयत्येष यज्ञोकान् अन्यो जनहितश्च यत् ।
 परो^(४)जेता जनयिता यदात्रेयस्तुतो^(५)जगौ^(६) ॥ ३९ ॥
 बृहन्तौ पाति यज्ञोकावेष द्वौ मध्यमोत्तमौ ।
 बृहता^(७)कर्षणा तेन^(८) बृहस्पति^(९) रित्तीक्षितः^(१०) ॥ ४० ॥
 ब्रह्म वाक् ब्रह्म सत्यश्च ब्रह्म सर्वमिदं जगत् ।
 पातारं ब्रह्मण्यखेन ग्रौणहोचः स्तुवन् जगौ ॥ ४१ ॥
 चपां^(ग)(६) चितिभ्यो विदधद्यद्दुत्सुष्वविशत् चित्तौ^(१०) ।

-
- (१) ब्राजयतीति क० घ० ।
 (२) चार्षी इति क० घ० ।
 (३) पुरः इति ख० ।
 (४) आप्तेयस्तत इति ख० म० ।
 (५) एष ज्ञोकः क० घ० पुस्तकयोर्न दृश्यते ।
 (६) बृहन्तीति ख० ।
 (७) चैवेति क० घ० ।
 (८) बृहत्स्यैव वै पतिरिति क० घ० ।
 (९) अन्तमिति म० ।
 (१०) ब्रह्मवागित्वादि अविशत् चित्तौ इत्यन्तपाठः क० घ० पुस्तकयो-
 र्नेष्यते ।

(क) ऋ० ५, ५३, ६ । (ख) ऋ० १, ६२, ३ । (ग) ऋ० ३, ४६, ४ ।

ददाति यदि यज्ञेषु तृतावम्बरजं पुनः^(१) ।
 तेनैतमाह चेन्नस्य वामदेवः^(क)^(२)स्तुवन् पतिं ॥४२॥
 मनसेमन्तु यं दृष्टं^(३) मध्यमं लोकमाश्रितं ।
 ग्रंसत्^(ग) सत्येन सत्ये^(ग) वै स^(४) एष स्तुतवानृतं^(५)^(क) ॥४३॥
 रवेणान्तरसैः क्षिप्रैः^(६)स्थितो व्योमन्येष मायया ।
 अतस्य लोक^(क) इत्येष पुनश्चैनं ततोऽब्रवीत् ॥४४॥
 वास्तु^(क) प्रयच्छंल्लोकस्य मध्यमस्य तु पाति यत्^(७) ।
 तेन वास्तोष्पतिं प्राह चतुर्भिरिममौर्वशः ॥४५॥
 वाचा वेदा ह्यधीयन्ते वाचा अन्दांसि तत्र ह ।
 अघो^(क) वाक् सर्वमेवेदं तेन वाचस्पतिः स्तुतः^(८) ॥४६॥

-
- (१) एतच्छ्लोकाज्जं ग० ख० पुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (२) पाप्मादेवेति क० घ० ।
 (३) मनसेममिमं दृष्टमिति क० घ०, मनसेयं बुभानुदृष्टमिति ख०,
 मनसोमन्तु यद्दृष्टमिति ग० ।
 (४) य इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) ऋषिरिति क० घ० ।
 (६) रसं क्षितौ रवेणैतौ इति क० घ० ।
 (७) पातितः इति क० घ० ।
 (८) वाचा वेदा ह्यधीयन्ते इत्यादि तेन वाचस्पतिः स्तुत इत्यन्तं क० घ०,
 पुस्तकयोर्न विद्यते ।
-

(क) ऋ० ४, १६, १८ । (ख) ऋ० ६, २३, ५ । (ग) ऋ० ६, १०६, ६ ।
 (घ) ऋ० १, ४१, ४ । (ङ) ऋ० १, १६०, ४ । (च) ऋ० ८, १५, ५ ।
 (छ) ऋ० १, २८, ६ ।

न कुत^(१)स्रैव^(२) यद्दीनो दृष्टा^(३) तिष्ठति मध्यमः ।
 राह्मणश्चक्षितेन प्राश्नं गौतमो^(४) दितिं^(५) ॥४७॥
 प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छक एष वीरः शिवः सुखः^(६) ।
 हिरण्यगर्भं^(७) स्तेनैर्महविरर्चतु^(८)वाचकम् ॥४८॥
 इह प्रजाः प्रयच्छेति^(९) सङ्गृहीता^(१०) प्रयाति^(११) च ।
 चक्षिर्विवस्वतः पुत्रं तेनाश्नं पुन^(१२) र्थमं^(१३) ॥४९॥
 मित्रैस्त्य जना विश्वे यदिमं^(१४) पर्युपासते ।
 मित्रं^(१५) इत्याह तेनैवं विश्वामित्रः^(१६) क्षुवन् स्वयम् ॥५०॥
 निदाघमासातिगमे यदृते नावति चितिम्^(१७) ।

(१) नकुनः इति ख०, न ऊतः इति ख० ।

(२) यष इति क० घ० ।

(३) गौतम इति क० घ० ।

(४) प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छकमिच्छन्मनसा सखम् इति ख० ग० ।

(५) एव तिति ख०, इच्छन् इति ग० ख० पुस्तकान्तरम् ।

(६) प्रयच्छन् स इति ख० ग०, नियच्छन् इति क० घ० ।

(७) सङ्गृहीतेति ग० ख०, पुस्तकान्तरम् ।

(८) सङ्गृहीताह पानि इति घ० ।

(९) यमः इति क० घ० ।

(१०) मैत्रं क्षयैर्जना विश्वे यदेते इति क० घ०, यदिमे इति ख० ।

(११) यदि सेनाववीक्षितमिति क० घ०, यदतेना च निक्षति इति ख० ।

(क) ऋ० १०, ६०, १ । (ख) ऋ० ४, २, ११ । (ग) ऋ० १०, १२१, १ ।

(घ) ऋ० १, ७३, १० । (ङ) ऋ० १, २३, ६ । (च) ऋ० ३, ५२, ६ ।

विश्वस्य जनयन् कर्म विश्वकर्मा^(क)ष तेन सः^(१) ॥५१॥
 सरांसि हतवन्धस्य सन्नि खोकेषु यन्निषु ।
 सरस्वन्त^(ख)मिति प्राह वाचं प्राञ्जः सरस्वतीम्^{(ग)(२)} ॥५२॥
 प्राणभूतस्तु भूतेषु यद्वितत्येह^(३) तिष्ठति ।
 तेनैनं वेन^(घ)माहर्षिर्वेनो^(ङ)नामेह^(४) भार्गवः ॥५३॥
 ससृजे मासि मास्येनमभिमत्य^(५)ततो ब्रजन्^(६) ।
 तेनैनं मन्यु^(७)रित्याह मन्युरेव तु तापसः ॥५४॥
 यदन्तकाले भूतानामेक^(८) एव नयत्यसून् ।
 तेनासुनीति^(९)इत्तोऽयं स्तुवता श्रुतबन्धुना ॥५५॥
 गिदाघमासातिगमे जन्म मध्ये भवत्यपां^(९) ।
 नप्तार^(१०)माह तेनैनमृषिर्गृह्यमदः^(११)स्तुवन्^(६) ॥५६॥

(१) त्विति क० घ० ।

(२) इतीमन्तु ब्रूतो दीध्यनमौर्वशी इति क० घ० ।

(३) यद्देनत्येध्विति ग०, यद्देनसेन्दिति ख० पुस्तकान्तरञ्च ।

(४) आहार्चन् वेनोऽन्यमेहेति क० घ० ।

(५) अभिवत्येति ख०, अभिपत्येति ग० ।

(६) मासि मासीमामभितप्य तपोऽग्रजः इति क० घ० ।

(७) एष इति क० घ० ।

(८) मध्येऽस्य यत्त्वपामिति क० घ० ।

(९) त्वपामिति क० घ० ।

(क) ऋ० ८, ६८, २ । (ख) ऋ० १, १६४, ५२ । (ग) ऋ० ६, ६१, २ ।

(घ) ऋ० ६, २१, ५ । (ङ) ऋ० १, ८३, ५ । (च) ऋ० २, २४, १४ ।

(छ) ऋ० १०, १२, ४ । (ज) ऋ० २, ३५, १४ । (झ) ऋ० २, १६, ८ ।

अषा^(१)मम्बरगर्भौघमादधत्^(२)सोऽष्टमासिकम् ।
 यत्क्रन्दत्य^(३) सक्तमध्ये दधिक्रोति तदोच्यते^(४) ॥ ५७ ॥
 मासेन सम्भृतं गर्भं नवमेनाथ मासिकम्^(५) ।
 स्वयं क्रन्दन् दधात्युर्ध्वा धातेत्यृग्भिः स^(६) गीयते ॥ ५८ ॥
 स्त्रीर्षेऽन्तरिक्षे क्षिपति यदा त्वर्षं चरत्यसौ^(७) ।
 अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यं^(क)र्विस्तार्क्ष्यं तेनैव^(८)मुक्तवान् ॥ ५९ ॥
 श्वन्^(ग) व्योम्बुदयं याति क्तान् भा^(९)द्विसृजन्नपः ।
 पुरुरवस^(ग)माहैनं स्ववाक्येनोत्^(घ)वाशिनी^(१०) ॥ ६० ॥

(१) वृष्ट्यामिति क० घ० ।

(२) आहरदिति क० घ० ।

(३) यत्क्रन्दते इति क० घ० ।

(४) दधिक्राप्तेन कथ्यते इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) अष्टमासिकमिति क० घ० ।

(६) तु इति क० घ० ।

(७) तूर्षं क्षिपं वषसखा यद्विपातीह धन्विनीति क० पु०, तूर्षं क्षिप-
 त्वन्नसखो यद्वियति पन्वतीति ख०, करोत्यसौ इति ड० पुस्तका-
 न्तरश्च ।

(८) श्वमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(९) क्तान्मादिति ग० ।

(१०) स्ववाक्यैववाशिनीति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८९, ६ । (ख) ऋ० १, १७३, ९ । (ग) ऋ० १, ३१, ४ ।

(घ) ऋ० ११, १३, ७ ।

यत्तु प्राच्या वयं नेति^(१) घोषेण महता वृतः^(२) ।
 चेमं चितिभ्यो विदधद्यर्जुष्वविग्रत् चितौ^(३) ॥ ६१ ॥
 तेन मृत्युमिमं वृत्तं स्तौति मृत्युरिति स्त्रयं^(४) ।
 नास्मा सङ्कुसुको^(५) माम यमपुत्रो जघन्यजः^(६) ॥ ६२ ॥
 संवर्तयंस्तमः सूर्या^(७) दुषसञ्च प्रवर्तयन् ।
 दिवाकरः प्रसौत्येकः^(८) सविता तेन कर्मणा ॥ ६३ ॥
 उदितो भासयस्त्रोका^(९) निमांश्चैष स्वरश्मिभिः^(१०) ।
 स्त्रयं वसिष्ठस्तेनैममृषिराह स्तुवन् भगम्^{(११)(क)} ॥ ६४ ॥

-
- (१) नेतीति क० घ० ।
 (२) मृधे इति क०, मृतः इति ख०, मृधमिति घ० ।
 (३) एतच्छ्रुत्वाङ्गं ग० ङ० पुस्तकयोर्नास्ति । क्षयक्षितिभ्यो विरजत्
 यत्तु + स्वविग्र चितौ इति ख०, अविबक्षितौ इति क० घ० ।
 (४) इतीन्द्ररमिति क० घ० ।
 (५) सङ्कुसुमः इति क० ।
 (६) जघन्यसः इति ख०, जघन्यकः इति घ० ।
 (७) स्वं वत्तयंस्तमो सूर्यौ इति क० घ०, संवर्तयं तमः सूर्यादिति ख०
 ग० ङ० ।
 (८) दिवा चरन् प्रसृत्येकः इति क० घ० ।
 (९) भाति यस्त्रोकागिति क० घ० ।
 (१०) चैकश्च रश्मिभिरिति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) स्तुवन्नगमिति ग० ।

(क) ऋ० १, १४, १ ।

पुष्यन् क्षितिं^(१) पोषयति प्रणुदन् रश्मिभिस्तमः^(२) ।
 तेनैवमस्तौत् पूषेति भरदाजस्तु पञ्चभिः ॥ ६५ ॥
 षीणि भान्ति रजांश्चक्षु यत्पदानि तु तेजसा^(३) ।
 तेन मेधातिथिः प्राह विष्णु^(४)मेनं^(५) चिविक्रमम् ॥ ६६ ॥
 कृत्वा सायं पृथग्याति^(६) भूतेभ्यस्तमसोऽत्यये ।
 प्रकाशं किरणैः कुर्वन्स्तेनं केग्रिनं^(७) विदुः ॥ ६७ ॥
 सम्रात्येकैकग्रस्तेनं^(८) यन्मन्यन्ते पृथक्कराः ।
 विश्वे^(९) विश्वानर^(१०) स्तेन कर्मणा स्रुतिषु स्तुतः ॥ ६८ ॥
 वृषे^(११)व कपिलो^(१२) भूत्वा यन्नाकमधिरोहति ।
 वृषाकपि^(१३)रसौ तेन विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः^(१४) ।
 रश्मिभिः कन्ययन्नेति वृषा वर्चिष्ठ^(१५) एव सः ॥ ६९ ॥

(१) उद्यन् जगदिति क० घ० ।

(२) ततः इति ख० ।

(३) तेजसः इति क० घ० ।

(४) एतमिति क० ख० घ० ङ० ।

(५) सौम्यं पृथक् तेऽप्री इति क० घ० ।

(६) मां प्रत्येकैकग्रस्तेवेति क० घ० ।

(७) वैश्वानरः (ज) इति क० घ० ।

(८) वृषेव कपिल इति क० घ०, वृषैककपिल इति ख० ग० ।

(क) ऋ० ३, ५४, १४ । (ख) ऋ० १, १०, ३ । (ग) ऋ० १, ३, ७-९ ।

(घ) ऋ० १, १८६, १ । (ङ) ऋ० १, ५९, ६ । (च) ऋ० १, ७, ८ ।

(छ) ऋ० १०, २७, १६ । (ज) ऋ० १०, ८६, १ । (झ) ऋ० ४, १८, ९ ।

(ञ) ऋ० १, ३७, ६ ।

सायाङ्गकाले भूतानि स्नापयन्त्यस्येति यत् ।
 वृषाकपि^(क)रितो^(१) वा स्यादिति मन्त्रेषु दृश्यते ॥ ७० ॥
 त्रिषु धन्वे^(ग)ति^(२) रीन्त्रेषु प्रत्युक्तो वारिषाकपे^(ख) ।
 विष्णातेर्विंशतेर्वा स्याद्देवेष्टेर्याग्निकर्मणः ।
 विष्णुर्निर्दृश्यते वातः सर्वं सर्वान्तरस्य सः^(४) ॥ ७१ ॥
 पञ्च षड्विंशतिश्चैव यानि नामानि सप्त च ।
 सम्यग्ग्रीन्त्रसूर्याणां तान्युक्तानि यथाक्रमम् ॥ ७२ ॥
 नैपातिकानां नामां तु प्रागुक्तेर्नामलक्षणैः ।
 सम्यग्नामां प्रयत्नेन परिषङ्गा न विद्यते ॥ ७३ ॥
 पार्थिवी^(ग) मध्यमा^(घ) दिव्या वागपि त्रिविधा तु या ।
 तस्याः सूक्तानि नामानि यथास्थानं निबोधत ॥ ७४ ॥
 क्वत्तन्नु भजते सूक्तमेता^(१)नद्यः सुता^(२)भुवि ।

(१) अतः इति पुस्तकान्तरं ।

(२) धात्वेतीति ग० त्रिषुधन्वेतीति छ० ।

(३) वृषाकपे^(क) इति ख० ।

(४) रश्मिभिः कम्पयन्तेतीत्यादि सर्वं सर्वान्तरस्य स इत्यन्तपाठः क०
घ० पुस्तकयोर्निर्दृश्यते ।

(५) क्षोभा इति क० घ०, रथा इति ख० ग० ।

(६) तदेति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, २७, १६ । (ख) ऋ० १, ३८, ७ । (ग) ऋ० ८,
२५, ६ । (घ) ऋ० ६, २५, १ । (ङ) ऋ० १०, ८६, २०—२२ ।

थं वै वैजं^(१) भजन्यापो^(२) यदा^(३) चौषधयः सदा^(४) ॥ ७५ ॥
 अरण्यानी^(क) च राची^(ख) च अद्वा^(ग) चोषाः^(घ) सरस्वती ।
 पृथिवी चैव नामैषा भूत्वा^(ङ)द्या च भजन्ति च^(१) ॥ ७६ ॥
 अग्नायी^(च)नामतोऽप्येषा^(०) भूत्वाग्नेयेषु^(८) केषुचित् ।
 स्तुता निपात^(९)मात्रेण तत्र तत्रेह दृश्यते ॥ ७७ ॥
 मध्ये सत्यदिति^(ज)र्वाक्च^(९) भूत्वा चैषा सरस्वती ।
 समग्रं भजते सूक्तं चिभिरेव तु नामभिः ॥ ७८ ॥
 एषैव दुर्गा भूत्वर्चं^(झ) क्त्वा^(१०) स्यात् सूक्तभागिनी^(११) ।

-
- (१) यदा चैनमिति क० ख० घ०, पञ्च वैजमिति ग० ।
 (२) भवन्यापः इति ख० ।
 (३) तदेति क० घ० ।
 (४) तथेति क० घ० ।
 (५) चैषेति क० ख० घ० ।
 (६) भूत्वा या भजते त्वृचीति क०, व्याभजते त्वृचीति घ० ।
 (७) अग्नायीणा च नामैषेति क० घ० ।
 (८) भूत्वाग्नेयीष्विति क० घ० ।
 (९) वाक्यमिति क० घ०, मध्यसत्यदितिर्वाक्चेति ख० ।
 (१०) क्त्विति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) एषैव दुर्गा भूत्वर्चमिति स्तोत्रार्थं क० घ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।
-

(क) ऋ० १०, २४६, ४ । (ख) ऋ० १, ११३, १ । (ग) ऋ० ७, ३२, १४ ।
 (घ) ऋ० १, ४६, १ । (ङ) ऋ० १०, १६२, ५ । (च) ऋ० ५, ४६, ८ ।
 (छ) ऋ० ४, ५५, ३ । (ज) ऋ० १, ४३, २ । (झ) ऋ० ७, ६६, ११ ।

तन्नामानि य^(१) मित्राणी सरमा^(२)रोमगो^(३)र्व्यग्री^(४) ॥७६॥
 भवत्पथ्या^(५)सिनीवाची^(६)(२)(७) राका^(८) चारुमतिः^(९)(१)(१०) सुद्वः ।
 गौर्धेनुर्देवपत्न्यो^(११)ग्या^(१२) पथ्या स्रस्वथ^(१३) रोदसी ।
 नैपातिकानि षट्शान्ति^(१४) येषां नामानि कानिचित् ॥८०॥
 यदा तु वाग्भवत्येषा^(१५) सूर्याऽसुं लोकमाश्रिता ।
 तदा सूक्तमुषा^(१६)(१७) भूत्वा सूर्या^(१८) च भजतेऽखिलम् ॥८१॥
 वृषाकपायूचं^(१९) भूत्वा सरणू^(२०)र्द्धे च ते भुवम्^(२१) ।

-
- (१) सूक्तार्धाणीयमिति क० घ० । सूक्तार्धाणीयमितिपाठो विमुद्गः ।
 (२) ऋषस्वग्रा(ठ)सिनीवाचीति क० घ०, भवत्पथ्या सिनीवाचीति
 ख०, भवत्पथ्या सिनीवाचीति ग० ।
 (३) राकोषानुमतिरिति क०, राकोषानुमतिरिति घ०, राका वायु-
 मिति रिति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) गोरीगैर्धेनुपत्न्यो^(११)ग्या इति क० घ०, देवपत्न्यो^(११)ग्या इति ख०
 पुस्तकान्तरम् ।
 (५) खल्लि चेति ख०, खल्लिचेति ग० ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) नैपातिकान् षट्शान्ति^(१४) येषां नामानि कानिचित् क० ।
 (७) भजत्येवेति क० घ० ।
 (८) सूक्तमुषेति ख० ग०, तथा सूक्तमुषेति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) त्वेव तदुचमिति क० घ०, ते भुवमिति पुस्तकान्तरम् ।
-

(क) ऋ० १, ६२, ३ । (ख) ऋ० १, १२६, ७ । (ग) ऋ० ५, ४१, १६ ।
 (घ) ऋ० २, ५४, ५ । (ङ) ऋ० ११, ३२, ८ । (च) ऋ० ११, ३२, ८ ।
 (छ) ऋ० १०, ५६, ६ । (ज) ऋ० १, १८१, ६ । (झ) ४, ४४, १ ।
 (ञ) ऋ० ७, ६६, ११ । (ट) ऋ० १०, १७, २ । (ठ) ऋ० ७, ८७, ४ ।

निपातमात्रं भजते सवित्रं^(१) पृथिवीं सती ॥ ८२ ॥
 सूर्यामेव^(२) सतीमेतां गौरीं वाचं सरस्वतीम् ।
 पथ्यामो वैश्वदेवेषु निपातेनैव केवलाः^(३) ॥ ८३ ॥
 घोषा^(क) गोधा^(ख) विश्ववारा^(ग) पाणोपनिषवन्निषत्^(घ) ।
 ब्रह्मजाया^(च) जुह्व^(छ)र्नामागस्त्रस्य^(ज) स्वसाऽदितिः^(झ) ॥ ८४ ॥
 इन्द्राणी चन्द्रमाता^(१) च सरमा^(२) रोमग्रो^(३)र्व्वग्नी^(४) ।
 सोपासुद्रा^(५) च मधस्य यमी^(६) नारी च ग्राम्भती^(७) ॥ ८५ ॥
 श्रीर्लक्ष्मीः सार्वरात्री^(८) वाक् अद्वा मेधा च दक्षिणा ।
 राची सूर्या^(९) च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ॥ ८६ ॥

-
- (१) सवित्र इति क० घ०, युवचेति ग० ।
 (२) पृथिवी त्विति क० घ० ।
 (३) केवलामिति क० घ० ।
 (४) पाणोपनिषवन्निषत् इति क० ख० घ० ङ० ।
 (५) ह्रस्वोऽनुरोधात् गाम अगस्यस्येति पाठः समीचीनः ।
 (६) चन्द्रमातेति ख० ।
 (७) ग्राम्भतीति क० घ०, तथैव चेति ख० ।
 (८) सार्वरात्रेति ख० ।

-
- (क) ऋ० १०, ४०, ५ । (ख) ऋ० ८, ६६, ६ । (ग) ऋ० १, ४, ३ ।
 (घ) ऋ० १०, १०६, ३ । (ङ) ऋ० १, ५८, ४ । (च) १०, ६०, ६ ।
 (छ) ऋ० १, ४१, २ । (ज) ऋ० १, ६२, ३ । (झ) ऋ० १, १२६, ० ।
 (ञ) ऋ० ५, ४२, १६ । (ट) ऋ० १, १०६, ४ । (ठ) ऋ० १०, १०, ६ ।
 (ड) ८, १, ४३ । (ढ) ऋ० ४, ४४, १ ।

भवकः प्रथमस्त्रासां^(१) वर्ग^(२) स्तुष्टाव देवताः ।
 ऋषिभिर्देवताभिश्च समूहे^(३) मध्यमो गणः ॥ ८७ ॥
 आत्मनो भाववृत्तानि अगौ वर्गस्तथोत्तमः ।
 उत्तमस्य तु वर्गस्य य ऋषिः सैव^(४) देवता^(५) ॥ ८८ ॥
 आत्मानमसौद्वर्गस्तु देवतां यस्तथोत्तमः^(६) ।
 तस्मादात्मस्तवेषु स्थास्य ऋषिः सैव^(७) देवता ॥ ८९ ॥
 संवादेष्वाह वाक्यं यः स तु तस्मिन् भवेद्दृषिः^(८) ।
 यस्मिन्नेत्येत वाक्येन देवता तत्र^(९) सा भवेत् ॥ ९० ॥
 उच्चावचेषु चार्थेषु निपाताः समुदाहृताः ।
 कर्मोपग्रहणार्थं च^(१०) कश्चिन्नौपम्यकारणात् ॥ ९१ ॥
 ऊनाणां पूरणार्थावा^(११) पादानामपरे कश्चित् ।

- (१) तासामिति ख० ।
 (२) वर्गाः इति क० घ० ।
 (३) समूहे इति क०, समुह्रे इति ख० ।
 (४) ऋषिसैव चेति घ० ।
 (५) आत्मनो भाववृत्तानीत्यादि य ऋषिः सैव देवता इत्यन्तपाठः क०
 घ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (६) देवता चोत्तमस्तु यः इति क० घ० ।
 (७) आत्मस्तवेष्वेवं भवेद्दृष्टेवेति क० घ० ।
 (८) भवद्दृषिरिति क० घ० ।
 (९) तेष्विति क० घ० ।
 (१०) कर्मोपग्रहणार्थमित्येति क० घ० ।
 (११) पूरणार्थमित्येति क० घ० ।

मिताक्षरेषु ग्रन्थेषु पूरणार्थास्त्वनर्थकाः^(१) ॥८२॥
 कमीमिद्विति^(२) विज्ञेया धे त्वनेकार्थकाश्च ते^(३) ।
 इव न चित्तु चत्वार^(४) उपमार्था भवन्त्यमी^(५) ॥८३॥
 उपमार्थं^(६) नकारस्तु कश्चिदेव निपात्यते ।
 मिताक्षरेषु ग्रन्थेषु प्रतिषेधस्त्वनेकग्रः^(७) ॥८४॥
 इयन्त^(८) इति सङ्ख्यानं निपातानां न विद्यते ।
 प्रयोजनवशा स्त्रेते^(९) निपात्यन्ते पदे पदे ॥८५॥
 उपसर्गास्तु विज्ञेयाः क्रियायोगेषु^(१०) विंग्रतिः ।
 विवेचयन्ति ते त्वर्था^(११) क्षामाख्यातविभक्तिभिः^(१२) ॥८६॥

-
- (१) पूरणार्थं त्वनर्थकाः इति क० घ० ।
 (२) कामिमिद्वतीति ख० ।
 (३) त्वने कार्थकाः क्षुतौ इति क० घ० ।
 (४) इवोपचिद्वचत्वार इति ग० । इवेनचिद्वचत्वार इति ख० ।
 (५) भवन्ति ते इति ख० ग० घ० ।
 (६) उपमार्थं इति ग० घ० ।
 (७) अगस्यग्रः इति ख० ग० ङ० ।
 (८) इयन्तु इति ख० ।
 (९) वशात् प्रकरखस्यैते इति ग० ङ० । वशाः प्रकरखस्यैते इति ख० ।
 (१०) क्रियायोगेनेति ख० ग० घ० ।
 (११) ते त्वर्थमिति ग० घ० । क्षार्थमिति घ० ।
 (१२) विभक्तितः इति घ० । विभक्तिषु इति ख० ग० ङ० ।

(१)(अनु^(क)अ^(ख)दन्त^(ग)रित्येतानाचार्यः प्राकटायनः ।
 उपसर्गाः क्रियायोगान्मेने तेन चयोऽधिकाः ॥८७॥
 चीथेव लोके क्षिप्रानि पुमान् स्थय नपुंसकम् ।
 नामसूक्तप्रयोगेषु वाच्यं प्रकरणं तथा ॥८८॥
 तेषाम्नु नामभिर्लिङ्गैर्यहणं सर्वनामभिः ।
 कृताकृतस्य सदृशो गृहीतस्य पुनर्यहः ॥८९॥
 पादसूक्तस्यगर्धर्चनानान्यन्यानि यानि च ।
 सर्वे नामानि चैवाऽऽरन्त्ये चैवं यथा कथा ॥९०॥
 प्रधानमर्थः शब्दो हि तद्गुणायत्त इत्यते ।
 तस्मात्तानाम्बयोपायः शब्दानर्थवग्रं नयेत् ॥९०॥१॥
 अतिरिक्तं पदं त्याज्यं हीनं वाक्ये निवेद्ययेत् ।
 विप्रकृष्टस्य सन्ध्यादानुपूर्वींश्च कल्पयेत् ॥९०॥२॥
 क्षिप्रं धातुं विभक्तिश्च सजयेत् तत्र तत्र च ।
 यद्यत्याच्छान्दस्यं वाक्यं कुर्व्यात् तत्तन्तु लौकिकम् ॥९०॥३॥
 यावतामेव धातूनां क्षिप्रं रुदिगतं भवेत् ।
 अर्थस्वाप्यभिधेयश्च तावद्भिर्गुणविग्रहः ॥९०॥४॥
 धातूपसर्गावयवगुणशब्दाङ्कधातुजम् ।
 वक्त्रेकधातुजं वापि यदनिर्वाच्यलक्षणम् ॥९०॥५॥
 धातुजं धातुजाज्जातं समसार्थजमेव वा ।

(१) ८६ सङ्घकसोकात् १२७ सङ्घकसोकात्पर्यन्तं सोकाः क०घ० चिङ्गि-
 तयोः पुस्तकयोर्नोपलभ्यन्ते । एते ख० ग० ड० चिङ्गि तेषु पुस्तकेनूपलभ्यन्ते ।

(क) ऋ० १, ६, ७ । (ख) ऋ० १, ५५, ५ । (ग) ऋ० १, ५७, १ ।

वाक्यञ्च यतिकीर्णञ्च निर्वाच्यं पञ्चधा पदम् ॥१०६॥
 द्विगुर्वन्तोऽव्ययीभावः कर्मधारय एव च ।
 पञ्चमस्तु बहुव्रीहिः षष्ठस्तपुरुषः सप्तः ॥१०७॥
 विद्यमानिर्वचः कार्यं समासेष्वपि तद्धिते ।
 प्रविभज्यैव निग्रूयाद्दृष्टार्थं दृष्ट्या इत्यपि ॥१०८॥
 भाष्यां रूपवती चास्य रूपवद्भाष्यं इत्यपि ।
 इन्द्रश्च सोमश्चेत्येवमिन्द्रासोमौ निदर्शनम् ॥१०९॥
 शब्दरूपं पदार्थञ्च व्युत्पत्तिः सकृत्तिर्गुणः ।
 सर्वमेतदनेकार्थं दृग्गानवगमे गुणाः ॥११०॥
 सामान्यवाचिनः शब्दा विशेषे स्थापिताः कश्चित् ।
 पञ्चायने यथावृत्ति कोनुमर्षा इतीथ्यते ॥१११॥
 विशेषवाचिनस्त्वन्ये सामान्ये स्थापिताः कश्चित् ।
 हिमेनाग्निमिति मन्त्रे हिमशब्दो निदर्शनम् ॥११२॥
 पदमेकं समादाय द्विधा कृत्वा निरुक्तवान् ।
 पुरुषादः^(क) पदं यास्को वृचे वृचे इति तृचि ॥११३॥
 अनेकं सप्तया चान्यदेकमेव निरुक्तवान् ।
 अरुषो मासकृन्मन्त्रे मासकृदियच्छेष तु ॥११४॥
 पदव्यवायेऽपि पदे एकीकृत्य निरुक्तवान् ।
 गर्भं निधानमित्येते न आमय^(ख) इति तृचि ॥११५॥
 पदजातिरविज्ञाता त्वः पदार्थः सिनामनि ।

(क) ऋ० १०, २०, २२ । (ख) ऋ० १, २६, १६ ।

स्वरानवगमो धाधि^(क) वनेनेत्युचि दृग्गितः ॥११६॥
 इन्द्रःश्रेष्ठं^(ख) नराग्रंशं^(ग) द्याव्यानः प्रथिवीति च ।
 निरुक्तेति प्रभृतिस्वर्यादासीत् क्रमो यथा ॥११७॥
 वर्षस्य वर्षयोर्लोपो वङ्गनां व्यञ्जनस्य च ।
 अचाणीतिकपिर्नाभाद्^(घ)नोयामित्यघासु च ॥११८॥
 अर्थात् पदं स्वाभिधेयं पदादाकार्यनिर्णयः ।
 पदसङ्घातजं वाक्यं वर्षसङ्घातजं पदम् ॥११९॥
 अर्थात् प्रकरणास्त्रिङ्गादौचित्याद्देशकास्ततः ।
 मन्त्रेष्वर्थविवेकः स्यादितरेष्विति च स्थितिः ॥१२०॥
 इति नामान्वयोपायैर्नैरुक्तेयो यतेत सः ।
 जिज्ञासुर्ब्रह्मणो रूपमपि दुष्कृत् परं ब्रजेत् ॥१२१॥
 यथेदमग्रे नैवासीदसदप्यथ वापि सत् ।
 जज्ञे यथेदं सर्वं तद्भाववृत्तं वदन्ति तु ॥१२२॥
 भावप्रधानमाख्यातं षड्विकारा भवन्ति ते ।
 जन्मास्तिलं परीषामो वृद्धिर्हानं विनाशनम् ॥१२३॥
 एतेषामेव षष्ठान्तु येऽन्ये भावविकारजाः ।
 ते यथावाक्यमप्युच्चाः सामर्थ्यान्मन्त्रवित्तमैः ॥१२४॥
 देवानाञ्च पितृणाञ्च नमस्कारैस्तथैव च ।
 अथ व्यसं समस्तं वा इन्द्रेषु व्याहृतिदैवतम् ॥१२५॥
 व्याहृतीनां समस्तानां दैवतन्तु प्रजापतिः ।

(क) ऋ० १, १५८, ३ । (ख) ऋ० ५, २, ७ । (ग) ऋ० १, १२, ३ ।
 (घ) ऋ० ६, ७, ६ ।

व्यस्तानामयमग्निश्च वायुः सूर्यश्च देवताः ॥१२६॥
 वाग्देवत्योऽथ वायैन्द्रो यदि वा परमेष्ठिनः ।
 (ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो दैवः क एव वा) ॥१२७॥
 भावप्रधानमाख्यातं षट्प्रकारा भवन्ति तु ।
 जन्माश्लितं परीणामो वृद्धिहानिविनाशनम् ॥१२८॥
 एतेषामेव वर्णाः स्युरन्ये भावविकारजाः ।
 यथावचनमप्यूष्माः सामर्थ्यान्मन्त्रवित्तमैः ॥१२९॥
 नीत्येव लोके क्षिप्रानि पुमान् स्त्यय नपुंसकम् ।
 नाभसूक्तप्रदेशेषु घोष्यं प्रकरणं त्वनु ॥१३०॥
 तेषां तु नामभिर्लिङ्गैर्घञ्चणं सर्वनामभिः ।
 कुर्वन्नामानि वै वाङ्मरन्यदेवत्यया यथा ॥१३१॥
 यथेदमग्ने नैवासीदसदाप्यथवापि सन् ।
 जज्ञे यथेदं सर्वन्तु भाववृत्तं प्रचक्षते ॥१३२॥
 वाग्देवत्योऽथ वायैन्द्रो यदि वा परमेष्ठिनः ।
 ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो दैवः क एव वा ॥१३३॥
 व्याचक्षतीनां समस्तानां दैवतं तु प्रजापतिः ।
 व्यस्तानामयमग्निश्च वायुः सूर्यश्च देवताः ॥१३४॥

इति श्रीनन्दाचार्यविरचितौ ऋद्धदेवतायामुपोद्घातप्रकरणम् ।

आग्नेयं प्रथमं सूक्तं मधुच्छन्दस आदितः^(१) ।

श्रोत्रास्त्रान्योऽन्यदेवत्या^(२) सृष्टाः सप्तात् उत्तराः ॥१३५॥

वाचव्यः प्रथमस्त्रेवामैत्रवाचव उत्तरः ।

मैत्रावरुण आश्विन्य^(३) ऐन्द्रो यः पञ्चमसृष्टः^(४) ॥१३६॥

^(५)नान्यः षष्ठादिश्वसिङ्गो गायत्रोऽन्यस्तु यसृष्टः^(६) ।

वज्रदेवतमन्यसु^(७) वैश्वदेवेषु ग्रथ्यते ॥१३७॥

सुभ्रोदुवस्यौ^(८) ग्राद्यांते^(९) गोतमेऽथ चमिश्रिणि^(१०) ।

अवत्सारे^(११) पर^(१२)क्षेपे^(१३) अशौ^(१४) दीर्घतमसृष्ट^(१५)शौ^(१६) ॥१३८॥

(१) आर्षकमिति ग० उ० । घ० पुस्तकोद्भूतपाठश्च ।

(२) सर्वेऽन्यदेवत्या इति ग० उ० । घ० उ० ।

(३) मैत्रावरुणोऽश्विन इति ख० ग० उ० । घ० उ० ।

(४) त्विन्द्रोवो वैश्वदेवत इति ख० । अप्यैन्द्रोऽतो वैश्वदेवक इति ग० उ० ।

(५) तन्नामा विश्वसिङ्गो वेति ग० उ० । घ० उ० ।

(६) गायत्रोऽस्यपरसृष्टः इति क० घ० च० ।

(७) वज्रदेवतमन्यस्त्विति क० घ० । वज्रदेवत्वमन्यस्त्विति ग० ।

(८) सुभ्रोऽथ वास्ये इति ग० उ० । घ० उ० ।

(९) परक्षेपे इति ग० । अवत्सारपरक्षेपे इति ख० ।

(१०) पुत्रे इति ख० ग० उ० । घ० उ० ।

(११) तव् एधौ इति ख० ।

(क) ऋ० १, ५१, ७ । (ख) ऋ० ८, ४६, १० । (ग) ऋ० ५, ४४, १० ।

(घ) ऋ० १०, १००, ५ । (ङ) ऋ० १, १५८, ६ ।

वसिष्ठे नाभानेदिष्टे^(क) गद्ये^(ख) नेधातिथौ मनी^(ग) ।
 कक्षीवति^(घ) विद्ये^(ङ) च वज्रव्यन्धेषु चर्षिषु^(च) ॥१४८॥
 अगद्ये वृद्धदुःखे^(क) च विश्वामिषे च^(ख) गाथिनि^(ग) ।
 वृद्धन्ते विप्रवादास्तु^(घ) तास्तु तास्तु स्तुतिस्त्रिह ॥१४०॥
 बह्वीनां सन्निपातस्तु यस्मिन्मन्त्रे प्रवृद्धते ।
 आचार्यो यास्कग्राण्डिष्यौ वैश्वदेवं तमास्तुः^(ख) ॥१४१॥
 पादं वा यदि वार्धर्षमृचं वा सूक्तमेव वा ।
 वैश्वदेवं वदेत्सर्वं यत्किञ्चिद्भद्रदेवतं^(ख) ॥१४२॥
 ऋषिभिर्देवताः सर्वा विश्वामिः स्तुतिभिः स्तुताः ।
 संज्ञा तु विश्वमित्यासां^(ख) सर्वावाप्तौ निपातिता^(घ) ॥१४३॥

-
- (१) काक्षीवते इति ख० । कक्षीवते इति घ० उ० ।
 (२) अचर्षिषु इति ख० ग० उ० । घ० उ० ।
 (३) विश्वामिषेऽथेति ख० उ० । घ० उ० ।
 (४) विप्रवादाश्चेति क० घ० च० ।
 (५) तदास्तुरिति ग० उ० । घ० उ० ।
 (६) वज्रदेवतमिति क० च० ।
 (७) विश्वमित्येवेति ख० ग० उ० । घ० उ० ।
 (८) निपातितौ इति घ० । घ० उ० ।
-

(क) ऋ० १०, ६१, १८ । (ख) ऋ० ६, २, ८ । (ग) ऋ० १, २६, १६ ।
 (घ) ऋ० १, ५१, १३ । (ङ) ऋ० १, १०८, ६ । (च) ऋ० ४, २०, १० ।
 (क) ऋ० १, ८, १ ।

सारस्वतः सप्तमस्तु^(१) एताः प्रउगदेवताः^(२) ।
 अविध्यमानं जने वा प्रउगेष्वत आवपेत्^(३) ॥ १४४ ॥
 सरस्वती तु दिविधां सृष्टु सन्दृश्यते स्मृता^(४) ।
 नदीवच्चैव वाम्बैव तथैवमुभयं स्मृतं^(५) ॥ १४५ ॥
 (१) स्वरूपज्ञानं^(क)मित्येन्द्रं सप्त चान्योऽन्यतः परं ।
 वषादह^(६) स्सधामिति मादृत्योऽनन्तरा ऋचः ॥ १४६ ॥
 एका वीलु^(७)चिदिन्द्रायं^(८) मरुद्भिः सह गीयते ।

- (१) सारस्वतस्तु सप्तम इति ग० घ० उ० ।
 (२) सारस्वतस्तु उत्तरमस्तुना प्रउगदेवता इति ख० ।
 (३) अविध्यमानं इत्यादिस्तोत्राङ्गं ख० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नोप-
 लभ्यते ।
 (४) ऋत्तु सर्वासु सा कृतेति ग० घ० उ० ।
 (५) नदीवद्देवतावच सूत्राचार्यस्तु प्रौढकः इति ख० । अत्र सूत्राचार्यं
 इति ग० घ० उ० ।
 (६) इतः पूर्वं ख० ग० घ० उ० चिह्नित पुस्तकेषु नदीवन्निगमाः
 षट् ते सप्तमी नेतृवाच ह । अन्वेकाच दृषदत्वां चित्रइच सरस्वती ।
 इयं शुद्धेभिरित्येतं मेने यास्तु सप्तमम् । पशोः सारस्वतस्यैतां
 याभ्या मैत्रायण्योयके । प्राधान्याद्भविषः पश्यन् वाच एवेतरो-
 ऽब्रवीत् । इत्यधिकं पश्यते ।
 (७) वषादह इति ख० वषादह इति घ० ।
 (८) एकाविलुचिदिन्द्रायमिति क० । एकाविलुचिदिन्द्रायेति ख० ।
 एकापीलुचिदिन्द्रायेति ग० । एकावालुचिदिन्द्रायेति घ० ।

(क) ऋ० १, ४, ९ । (ख) ऋ० १, ६, ५ ।

तस्या एकानराद्यास्तु अर्धर्चन्वो^(१) द्विदेवतः ॥ १४७ ॥

महद्गणप्रधानोऽयं हीमस्तु^(२) विचिकित्सितः ।

मन्डू^(क)(२)समानवर्चस्तौ^(४) मन्दुनावासवर्चसा ॥ १४८ ॥

मन्दू इति^(५) प्रगृह्णन्ति^(५) वेधामेव^(६) द्विदेवतः ।

एकदेवत्यमाश्राव्यो विज्ञेयाध्ययनात् पदं^(७) ॥ १४९ ॥

रोदसी^(ग) देवपत्नीनामथर्वाङ्गिरसे^(घ) यथा^(८) ।

(९)महद्गणप्रधानेयमाचार्याणां स्तुतिर्मता ॥ १५० ॥

महद्गणप्रधानत्वादिमस्तु विचिकित्स्यते^(१०) ।

(१) अर्धर्चोऽन्वो द्विदेवत इति घ० उ० । उ० ।

(२) हीमस्तुं चेति ख० ग० । घ० उ० । महद्गणप्रधानो हीमस्तुं चेन्नः
इति उ० ।

(३) मन्दूः इति ख० ।

(४) समानवर्चस्तौ इति ग० । समानवर्चसा इति घ० ।

(५) मन्दू इति प्रगृह्णन्तीति क० घ० उ० च० ।

(६) वेधामेवेति ख० । वेधामेवेति ग० उ० । घ० उ० ।

(७) विज्ञेयाध्ययनात्पदमिति ख० । विज्ञेयानाध्ययनात्पदमिति क०
घ० उ० ।

(८) रोदसी इत्यादि स्त्रोकार्थं क० घ० च० चिकित्सितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(९) महद्गणेति उ० ।

(१०) विचिकित्सितः इति ख० ग० । घ० उ० ।

(क) ऋ० १, ६, ७ । (ख) ऋ० १, ६, ७ । (ग) ऋ० १, १६०, ५ ।

(घ) ऋ० १०, ६२, १ ।

मरुद्गणं महेन्द्रस्य^(१) समासं सकलं विदुः^(२) ॥१५१॥
 अग्निमित्यग्निदेवत्वं पादस्तत्र द्विदेवतः^(३) ॥
 निर्मथ्याहवनीयार्थावग्निनाग्निः^(४) समिध्यते ॥१५२॥
 द्वितीये द्वादशर्चं तु प्रत्यृचं देवताः स्मृताः ।
 स्मृत्यन्ते अग्निना साङ्के तासां नामानि मे श्रुणु^(५) ॥१५३॥
 प्रथमायां स्मृत्येभ्यो^(६)(१) द्वितीयायां तनूनपात्^(७) ।
 त्रयासं^(८) तृतीयायां चतुर्थ्यां स्मृत्यन्ते त्रिषः^(९) ॥१५४॥
 बर्हि^(१०)रेव तु पञ्चम्यां द्वारो^(११) दैव्यस्ततोऽन्यथा^(१२) ।
 नक्तोषा सा तु सप्तम्यामष्टम्यां तु स्मृतौ^(१३) सह ॥१५५॥

-
- (१) मरुद्गणमहेन्द्रस्येति घ० । मरुद्गणेनेहेन्द्रस्येति क० ख०
 घ० च० ।
 (२) समासं शाकलं विदुरिति क० घ० च० ।
 (३) पादस्तत्र द्विदेवतः इति ग० ख० । घ० उ० ।
 (४) निर्मथ्याहवनीयार्था अग्निनाग्निरिति क० घ० । निर्मथ्याहवनीयार्थे-
 ऽग्निनाग्निरिति च० ।
 (५) श्रुणुते देवताऽथासां नामानि श्रुणुते इ नः इति क० घ० च० ।
 (६) समिध्यति क० घ० च० ।
 (७) अन्यथेति ख०, अन्यथा इति च० ।
 (८) संस्तुतौ इति ग०, स स्तुतौ इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १६, ४५, २ । (ख) ऋ० १, १२, २ । (ग) ऋ० १, १२, २ ।
 (घ) ऋ० १, १२, १ । (ङ) ऋ० ३, ५३, १७ । (च) ऋ० ५, ५, ५ ।

देव्या^(क)विति^(१) तु होतारौ नवम्यामृषि संसृताः ।
 तिस्रो देव्यो दशम्यां तु श्रेयस्वष्टै^(ख)व तु सृतः ॥१५६॥
 एकादश्यां तु सूक्तस्य सृतिं^(२) विद्यादमस्यतिम्^(ग) ।
 द्वादश्यां तु सृता देव्यो विद्यास्त्राहाकृतौ^(घ)रिष्ट^(ङ) ॥१५७॥
 सूक्तेऽग्निं प्रत्यूचं याम्बु^(३) देवताः परिकीर्तिताः ।
 ता एव सर्वास्त्राप्रौषु द्वितीयायां^(४) विकल्प्यते^(५) ॥१५८॥
 प्रैषैः सहैव हेतानि त्रैकादश प्रचक्षते^(६) ।
 यजुषः^(७) प्रैषसूक्तं वा दशैतानीतराणि तु ॥१५९॥
 सौचामणानि^(८) तु नीषि प्राजापत्याम्भमेधिके ।

(१) देव्याविति ख० ड० ।

(२) सृतिमिति ङ० ।

(३) देव्यो विद्यास्त्राहाकृतौरित्येति ग० ।

(४) प्रत्यूचे याम्बुविति क० घ० च० ।

(५) द्वितीया विति ख० ।

(६) विकल्प्यते इति ख० ग० च० ।

(७) प्रैषैः सहाप्रौषसूक्तानि तान्येकादश सन्ति चेति ख० ग० ड० । सहाप्रौ
इत्यत्र सहैयेति ख० ।

(८) यजुषोति ख० ग० ङ० ।

(९) सौचामणोतीति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, २७, १२ । (ख) ऋ० १, ३२, २ । (ग) ऋ० ६, ४८, १७ ।

(घ) ऋ० १, १८८, ११ ।

पुरुषस्य च यन्नेधे यजुःश्वेव तु तच्च ऋ^(१) ॥१६०॥
 अत्रैव प्रेषसूक्तं स्याच्च यजुःश्वान्नियेत तत्^(२) ।
 तेषां प्रेषकृतं^(३) यच्च यच्च^(४) दीर्घतमा जगौ ॥१६१॥
 मेधातिथं^(५) यदुक्तं च नीक्षेवोभयवन्ति तु ।
 ऋषिर्गृत्समदो^(६)(१) यच्च वाध्रश्च^(७)स्तु^(८) यदुच्यते ॥१६२॥
 मराग्रंसवदन्नि^(९)स्तु^(१०) दद्गुग्नेऽय^(११) यदौर्वग्नः ।
 तनूनपादगस्त्वस्तु^(१२) जमदग्नि^(१३)स्तु^(१४) यज्जगौ ॥१६३॥
 विश्वामित्र^(१५) ऋषिर्यच्च जगौ वै काश्यपोऽशितः^(१६) ।
 मेधातिथेस्तुचां^(१७) यास्तु प्रोक्ता दादग्र देवताः ॥१६४॥

- (१) तापि ऋषिति ख० ग० उ० ।
 (२) यजुःश्वानि येषु चेति क० घ० च० ।
 (३) प्रेषगतं सूक्तमिति ग० ।
 (४) यच्च तच्चेति ख०, यत्तु तच्चेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) मेधातिथेरिति ख०, मेधातिथाविति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) ऋषौ गृत्समदे इति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) वाध्रश्चेति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) अत्रेच्चेति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) दद्गुग्ने चेति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) चेति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) वामदेवश्चेति ग०, जामदग्न्यश्चेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१२) ऋचः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० २, १६, ८ । (ख) ऋ० १०, ६६, ५ । (ग) ऋ० १, १२६; ६ ।
 (घ) ऋ० २, ५२, १५ । (ङ) ऋ० २, ५२, ६ । (च) ऋ० १, ४६, १० ।

सम्पद्यन्ते यथाग्नीकाः^(१) सम्पदं तां निबोधत ।

इभो^(२)यः सोऽय^(३)मेवाग्निरयं हीभे^(४)(५) समिध्यते ।

भ्रातेर्वैतस्कातं^(६) रूपं भ्रातो^(७) हीभः^(८) समिध्यते^(९) ॥ १६५ ॥

इति ऋषदेवतायां द्वितीयोऽध्यायः ।

---

(१) यथाग्निं वाः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) सर्व्वमिति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) हीभः इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) भ्रातेर्वैतस्कातमिति क० ग० घ० च० ।

(५) हीभे इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० ८, ४६, २ । (ख) ऋ० ७, १, १६ । (ग) ऋ० ५, ६, ५ ।

(घ) ऋ० ४, १५; ४ ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

तमूनपादयन्त्वेव गाथा सोऽप्युच्यते तनूः^(१) ।
नपा^(क)दिति प्रजामाऊरन्धतस्य^(१) च सम्भवम् ॥ १ ॥
नराग्रंसन्विष्टैके तु^(१) होदभिस्ताऊरध्वरे^(४) ।
नराः ग्रंसन्ति सर्वेऽस्मिन्नासौना इति वादिनः^(५) ॥ २ ॥
तदाऊरग्निमेवायं^(१) नराग्रंसोऽध्वरे त्वयम्^(७) ।
नरैः ग्रस्यत आसौगैराऊस्य चत्विजो नराः^(८) ॥ ३ ॥
इत्या त्विति कृतं रूपं ह्युपिभिर्गतिकर्मणः^(९) ।

- (१) यच्छत्यसौ तनुमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(२) अमुतोऽस्येति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(३) नराग्रंसन्विष्टैके त्विति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(४) अग्निमाऊरधेतरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(५) वाऽध्वरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(६) एतमेवाऊरन्धेऽग्निमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(७) ह्ययमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(८) चैवत्विजो नरः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(९) इडस्विषिद्धतं रूपमीडेच क्ततिकर्मणः इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च । इड इत्यत्र इषः, ईडेच इत्यत्र ईषोश्चेति ख०, क्ततिकर्मणः इत्यत्र, गतिकर्मणश्चेति च० ।

(क) ऋ० १, १०३, १ ।

सम्पद्यन्ते यथाग्नीकाः^(१) सम्पदं तां निबोधत ।

इभो^(क)यः सोऽथ^(ख)मेवाग्निरथं हीभो^(ग)(२) समिध्यते ।

भ्रातेर्वैतस्कातं^(घ) रूपं भ्रातो^(ङ) हीभः^(च) समिध्यते^(प) ॥ १६५ ॥

इति ऋद्धदेवतायां द्वितीयोऽध्यायः ।

---

(१) यथाग्निं वाः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) सर्व्वमिति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) हीभः इति ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) भ्रातेर्वैतस्कातमिति क० ग० घ० च० ।

(५) हीभे इति ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० ८, ३६, २ । (ख) ऋ० ७, १, १६ । (ग) ऋ० ५, ६, ५ ।

(घ) ऋ० ३, १५; ३ ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

तमूनपादयन्त्वेव नासा सोऽप्युच्यते तनूः^(१) ।
नपा^(क)दिति प्रजामाऊरन्धतस्य^(१) च सम्भवम् ॥ १ ॥
नराग्रंसन्विहैके तु^(१) होदभिस्ताऊरध्वरे^(४) ।
नराः ग्रंसन्नि सर्वेऽस्मिन्नासौना इति वादिनः^(५) ॥ २ ॥
तदाऊरग्निमेवायं^(१) नराग्रंसोऽध्वरे त्वयम्^(७) ।
नरैः ग्रस्यत आसौगैराऊस्य चत्विजो नराः^(८) ॥ ३ ॥
इसा त्विति कृतं रूपं ह्युपिभिर्गतिकर्मणः^(९) ।

- (१) यच्छत्यसौ तनुमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (२) अमुतोऽस्येति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (३) नराग्रंसन्विहैके त्विति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (४) अग्निमाऊरधेतरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (५) वाऽध्वरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (६) एतमेवाऊरन्धेऽग्निमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (७) ह्ययमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (८) चैवत्विजो नरः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (९) इडस्त्रिभिर्कृतं रूपमीडेच क्ततिकर्मणः इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च । इड इत्यत्र इषः, ईडेच इत्यत्र ईषोऽस्येति ख०, क्ततिकर्मणः इत्यत्र, गतिकर्मण्येति च० ।

(क) ऋ० १, १०३, १ ।

इडावां^(क)स्त्रेण चोक्ताग्निरिरिणा^(ख)(१)गतिकर्षणा^(२) ॥ ४ ॥
 वर्द्धि^(३)रेवायमग्निसु सर्वं हि परिदंष्टितम् ।
 अग्नेन यः स्तुतौ^(४) वासन्निभेन परितृष्णते^(५) ॥ ५ ॥
 द्वार^(६)स्तु^(७) देव्यो याः प्रोक्ता विशेषां तास्तु यत्नतः ।
 अग्नाथौ^(८)मनुवर्त्तन्ते तथाग्राय्यग्निमेव च^(९) ॥ ६ ॥
 अग्नौ ध्रुवं स्थितास्तास्तु^(१०) स्तूयन्ते चाग्निना^(८) सह ।
 प्राधान्यन्तासु चैवाग्नेः स्तुतिव्यघ^(९)हविःषु च ॥ ७ ॥
 गङ्गोषा सा^(१०) च ये देव्यावाग्नेय्यावेव ते स्मृते ।

(१) इङ्ङिनेति ग०, इङ्ङिनेति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) वर्द्धिकर्म्मिणेति ग०, वर्द्धिकर्म्मिणेति ङ०, बुद्धिकर्म्मिणेति पुस्तकान्तरं ।

(३) यद्भुत इति ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) परितृष्टित इति ग० घ० ङ० ।

(५) द्वारस्येति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) अग्नाथौमन्ववर्त्तन्त नाग्निं नाग्राय्य एव चेति क० घ० च० ।

(७) भ्रुवास्थितत्वात्त्विति क० घ० च० ।

(८) संस्तूयन्तेऽग्निनेति ख० ग० ङ० ।

(९) स्तुतिव्यवेति ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) गङ्गोषाऽसौ इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० ४, २, ५। (ख) ऋ० ८, ८७, १। (ग) ऋ० १, ५३, १७।

(घ) ऋ० १, १३, ६। (ङ) ऋ० १, २२, १२।

श्यामाग्नेयी^(१) हि काशस्य तस्यैवोषाः^(२) कस्यैव तु^(३) ॥ ८ ॥

तम उच्छ्रत्यु^(४)वा नक्ता^(५) नक्तोर्मा हिमविन्दुभिः ।

अपि वा^(६) व्यक्तवर्षेति नञ् पूर्वा वे^(७)रिदं^(८) भवेत्^(९) ॥ ९ ॥

नाम्ना भवत्युषा^(१०)स्यैव सैषा^(११) प्रागुदयादुरवेः ।

(१२)सा हि वोषा^(१३) भवत्यादौ मध्ये प्राप्ते तमस्वती^(१४) ॥ १० ॥

देव्याविति^(१५) तु होताराबुभौ^(१६) पार्थिवमध्यमौ ।

(१) भाष्याग्नेयीति ख०, श्यावाग्नेयीति ग०, श्यावाग्नेयीति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) किका(ख)ऽवमे(ग)ति क० घ० च० ।

(३) अमि वेति ख० ।

(४) चेरिदमिति ख० ।

(५) तम उच्छ्रत्युषेति श्लोकः क० घ० च० पुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) उषाः इत्यत्र उषेति पाठः संगतः ।

(७) शेवेति ख० ।

(८) ख० ग० ङ० पुस्तकेषु, सा हि वोषेति श्लोकार्द्धे, नाम्ना भवत्युषा-
स्येवेति श्लोकार्द्धात् प्राक्, पठितं ।

(९) दोषेति क० घ० च० ।

(१०) निश्रीथे सा तमस्वितीति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) देव्याविति^(१२) ख० ग० ।

(१२) अमौ इति ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, ४६, १ । (ख) ऋ० १ ३२, ४ । (ग) ऋ० १, ५४, ५ ।

(घ) ऋ० १, ४६, १ । (ङ) ऋ० १, ७३, ७ । (च) ऋ० १, ७२, ६ ।

दिव्यादग्नेस्तु^(१) जज्ञाते देव्यौ तेनेह जग्मना^(२) ॥ ११ ॥
 तिस्रस्तु देव्यो याः प्रोक्तास्त्रिस्थानैवेह सा तु वाक् ।
 त्रिविधेनोच्यते नास्मा ज्योतिःषु त्रिषु वर्तिनी ॥ १२ ॥
 अग्निमेवानुगेसा^(३) तु मध्ये तैश्च^(४) सरस्वती ।
 अमुं स्थिताधिलोकन्तु^(५) भारती भारतो ज्ञासौ ॥ १३ ॥
 येषा तु त्रिविधा वै वाग्दिवि च व्योम्नि चेह च ।
 यस्या^(६) चैव समस्ता च भजतेऽग्नीनिमानपि^(७) ॥ १४ ॥
 त्वष्टा तु यः सोऽयमेव^(८) पार्थिवोऽपिरिति श्रुतिः^(९) ।
 पार्थिवस्यास्य वर्षः स्युः कस्याप्यृक्^(१०) चार्त्तवेषु च^(११) ॥ १५ ॥
 त्विधित^(१२) स्तुष्टुतो वा स्यात्^(१३) त्वर्षमश्रुवतीति वा^(१४) ।

(१) हीति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) कथ्यत इति क० ख० ङ० च० ।

(३) अनुगैवेति ख०, अनुसेवेति क० घ० च० ।

(४) प्राप्तेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) स्थितविकोकन्विति क० घ० च० ।

(६) व्याप्तेति क० घ० च० ।

(७) भजन्तग्नीनिमान्विति क० घ० च० ।

(८) दृष्टानेवेति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च, यत् स्वयं प्रोक्त इति ग० ।

(९) श्रुतिरिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) कात्यावौदिति ख०, कस्याप्यृगिति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) पार्थिवो वाग्नाथे च कौत्या त्रिव्यार्त्तवेषु चेति क० घ० च० ।

(१२) तुष्टिते वा स्यादिति ख०, त्वष्टतेर्वा स्यादिति ग० ङ० पुस्तका-
न्तरश्च ।

(१३) अश्रुत एव वेति ख० ग०, वा इत्यत्र चेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ८४, २ ।

कर्मसु त्वरणां वेत्ति (१)तेन नामैत(२)दश्रुते ॥१६॥
 यः सहस्रतमौजस्तु (३)रवेस्रसुपाश्रितः(४) ।
 सोऽथं(५) त्वष्टारमेवाग्निः (६)परं वन्दे च यन्मधु(७)(क) ॥१७॥
 प्रादाद्ब्रह्मा च (८)सुप्रीतः पुत्राय(९) यदथर्वणे(१०) ।
 स चाभवद्दृषिस्तेन ब्रह्मणा वीर्यवत्तमः(११) ॥१८॥
 तमृषि(१२)र्निषिवेधेन्द्रो (१३)मेवं वाचः (१४)क्वचिन्मधु ।
 न हि प्रोक्ते मधुन्यास्मिन् जीवन्तं त्वोत्सुजाम्यहं(१५) ॥१९॥

-
- (१) कर्मसुत्तारयो वेतीति ग० स०, वेतीत्यत्र वेतीति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (२) नामैतदिति ख० ।
 (३) सहस्रतमो रश्मिरिति ग० उ० ।
 (४) स्रसुपाश्रित इति क० घ० च० ।
 (५) सोऽपीति ख० ग० स० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) अग्निमिति ग० स० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) वेदवतं मनुमिति ख०, चेह च यन्मध्विति ग०, वेद च यन्मध्विति
 स०, देव च यन्मध्विति पुस्तकान्तरं ।
 (८) सुप्रीति ख० ग० स० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) सुतायेति ख० ग० स० पुस्तकान्तरम् ।
 (१०) तदथर्वण इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (११) दीप्तिमत्तरः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (१२) तं त्वृषिरिति क० घ० च० ।
 (१३) निषिविधेन्द इति क० घ० च० ।
 (१४) मेदं वाचः इति क० घ० च० ।
 (१५) मधौ ब्रह्मन् जीवन् त्वहमुत्सजे इति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, १४, १० ।

तमृषिं त्वश्विनौ देवौ विधिव^(१)अध्वयाचतां^(२) ।
 स च ताभ्यां तदाचष्टे यदुवाच ग्रचीपतिः ॥२०॥
 तमब्रूतान्तु नासत्यावाश्वेन^(३)ग्रिरसाऽभवत् ।
 मध्वाशु यादय त्वं त^(४)मेन्द्रस्य त्वां हनिष्यति^(५) ॥२१॥
 आश्वेन^(६)ग्रिरसा तौतु^(७)दध्वाशु यदश्विनौ^(८) ।
 तदास्येन्द्रोऽहरत्सन्तं^(९)न्यधान्तामस्य तौ ग्रिरः^(१०) ॥२२॥
 दधीच^(११)स्त^(१२)श्चिरस्वाम्यं कृतं वज्रोण वज्रिणा ।
 पपात सरसो मध्ये पर्वते ग्रयंषावति^(१३) ॥२३॥
 तदद्भ्यस्तु^(१४) समुत्याच भूतेभ्यो विविधान् वरान् ।

-
- (१) विविह्ने इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) याचत्विति क० ख० उ० च० ।
 (३) वाश्वेनेति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) त्वावामिति क० ख० घ० च० ।
 (५) मेन्द्रस्य त्वावधीत्ततः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) आश्वेनेति उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) ताभ्यामिति ख०, तत्त्विति क० घ० च० ।
 (८) यदश्विनोरिति क० घ० च० ।
 (९) तदस्येन्द्रो हरस्येहेति ख० ।
 (१०) यावनधत्तामस्य यश्चिर इति ग०, नवतामस्य यश्चिरः इति ख०,
 चान्वनधत्तामस्य यश्चिरः उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (११) दधीचश्चेति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१२) तश्चिरत्विति क० ख० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १, ८४, १३ । (ख) ऋ० १, ८४, १४ ।

प्रादात्स^(१)युगयर्थन्तं तास्त्रेवाप्सु न्यमञ्जत^(२) ॥२४॥
 त्वष्टा रूपविकर्ता च योऽसौ माध्यमिके गणे ।
 स्तुतः स च निपातेन^(३) सूक्तान्तस्य न विद्यते ॥२५॥
 (४)वनस्पतिं तु यं प्राञ्जलयं सोऽग्निर्वनस्पतिः ।
 अयं वनानां हि मतिः पाता पास्यतीति च^(५) ॥२६॥
 अग्निर्गत्समदेना^(६)ऽयं वनस्पतिवदीडितः ।
 मन्दस्त्रे^(७)त्यस्य (४)सूक्तस्य (१)बहुचस्य दृतीयया ॥२७॥
 यूपवत्तद्वचैव स्तुतिर्याच (९)प्रसङ्गजा ।
 समस्त्रेनैव सूक्तेन (८)दृतीये वा तु मण्डले ॥२८॥
 साहास्रतीक्ष्ण^(१०)सङ्ख्यास्तु (९)विदुषां मतयोऽभवन् ।

-
- (१) प्रादायेति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) निमञ्जतीति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) निपाते चेति क० घ० च० ।
 (४) वेति क० घ० च० ।
 (५) मन्दस्त्रेति चेति ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) सूक्ते चेति ग० ।
 (७) यास्त्रेति ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) सर्वेषां जतिस्तुक्तेनेति ख० ग० घ०, सर्वेषां यतिस्तुक्तेनेति पुस्तका-
 न्तरं ।
 (९) क० घ० च० पुस्तकेषु, साहास्रतास्रसंख्यास्त्विति पाठोऽस्ति ।
 साहास्रतयोऽनेकास्त्रेति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ६, ४८, १७ । (ख) ऋ० २, १६, ८ । (ग) ऋ० १, २६, ५ ।
 (घ) ऋ० १, १८८, ११ ।

तत्सर्वं षोऽय^(१)मेवाग्निर्भवतीति विनिश्चयः ॥२८॥
 अयं कर्त्ता च देवानां ^(२)साकृतिस्वामिहैकजा ।
 अयं प्रसूतिर्भूतानां स तेषां^(३)मयमव्ययः ॥३०॥
 तनूनपा^(४)द्वितीया तु ^(५)नराग्रंश^(६)वती च या ।
 समस्यते ^(७)प्रयोक्तव्ये त्रिष्वेवोभयवत्सिद्ध^(८) ॥३१॥
 नराग्रंशवती वा स्या^(९)द्वितीयेह ^(१०)प्रजाधिनी ।
 बलकामोऽय वा यः स्या^(११)द्वूरिमिच्छति वापि ^(१२)यः^(१३) ॥३२॥
 आग्नेयमिति^(१४) यत्त्वेभि^(१५)र्वैश्वदेवमिहोच्यते ।

-
- (१) त्वयमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अयं हि कर्त्ता स्वाहानामिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) सर्वेषामिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) चेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) समस्येते इति ख० ग०, समस्येते इति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) उभयवस्यत्विति ग०, उभयवत्सु त्विति ङ०, उभयवत्सु चेति पुस्त-
 कान्तरं ।
 (७) चास्यादिति ग० ङ० ।
 (८) चेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) अन्नकामो वेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) भूतिमिच्छेदधापीति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) वेति ग० ।
 (१२) आग्नेयं दृक्तमिति ख० ग० पुस्तकान्तरश्च, आग्नेये दृक्तमिति ङ० ।
 (१३) दृक्तमेभिर्यदिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, १८८, २ । (ख) ऋ० १, १४२, ३ ।

तद्विश्वसिद्धं गायत्रं (क)वैश्वदेवेषु शस्यते ॥ ३ ३ ॥
 इन्द्रसोममितीन्द्रं तु (ख)यद्वा दशकमार्त्तवम् ।
 तस्मिन् सप्तर्तुना सप्त प्रत्यृचं सौति देवताः ॥ ३ ४ ॥
 तत्रर्तुनेति षट्खृक्षु चतसृष्वृतुभिः सह ।
 पुनर्दयोर्धृतुनेति वज्रत्वेकत्वस्यचिताः ॥ ३ ५ ॥
 अतवो देवताभिश्च निपातेनेह संस्तुताः ।
 अथर्तुप्रैवसूक्ते च तथा गार्त्तमदेऽपि च (ग) ॥ ३ ६ ॥
 मुख्यया त्विन्द्रमेवासौ (घ)मरुतस्तु द्वितीयया ।
 द्वितीयया तु त्वष्टारमग्निं परया ततः (ङ) ॥ ३ ७ ॥
 पञ्चम्या तु पुनः शक्रं षष्ठ्या देवावृतावृधौ ।
 सप्तम्या चाभिरग्निं चतुर्भिर्द्रविणोदसं (च) ॥ ३ ८ ॥
 आदेः प्रादेवतं ज्ञेयमृष्यन्त्राणां न (छ) सिद्धतः ।
 न शक्रं सिद्धतोऽप्यासां (ज) ज्ञातुन्तत्वेन देवतं (झ) ॥ ३ ९ ॥

-
- (१) इन्द्रसोमं पिवेतीमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च, इममित्यत्र इमिति ग० ।
 (२) तत्रर्तुनेति षट्खृक्षु इत्यादि तथा गार्त्तमदेऽपि चेत्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (३) एवोर्धमिति क० घ०, एवार्धमिति च० ।
 (४) चतुर्थ्यां चाग्निमेव चेति ख० ग० ।
 (५) मन्त्राण्यन्विति क० घ० च० ।
 (६) ज्ञासामिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) देवताः इति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १, २७ ४ । (ख) ऋ० ६, ८८, ३ ।

एकादश्या तु नासत्यौ^(क) द्वादश्याग्निमिमं पुनः ।
 पृथक् पृथक् स्तुतीदन्तु सूक्तमाह रथीतरः^(१) ॥ ४ ० ॥
 बृहदेवे द्विदेवे^(२) वा गुणैर्वा^(३) यच्च कर्मजैः ।
 स्त्रयते देवतैकैका विभक्तस्तुति^(४) तद्विदुः ॥ ४ १ ॥
 वैश्वदेवानि सूक्तानि त्रिविधानि भवन्ति तु ।
 सूर्यसंस्तवसंयुक्तं विश्वशिष्टं पृथक्स्तुतिः^(५) ॥ ४ २ ॥
 पृथक्स्तुति तु यत्प्रोक्तं तद्विद्या^(६) बृहदेवतम् ।
 विश्वशिष्टान्तु तद्यच्च विश्वैः स्वैः कर्मजैर्गुणैः^(७) ॥ ४ ३ ॥
 विश्वानुद्दिश्य यद्देवान् स्तौति^(८) सूर्यमनेकधा ।
 देवानेवा^(९) भिसंस्तौति तं प्राहुः सूर्यसंस्तवम् ॥ ४ ४ ॥
 न तु भागोऽस्यसूक्तादौ^(१०) न सूर्यं लौघधेषु वा^(११) ।

-
- (१) रथान्तरः इति ख० ।
 (२) बृहदेवतद्वन्द्वे इति क० घ० च०, बृहदेवते द्वन्द्वे इति ख० ।
 (३) गुणैः स्वैरिति क० घ० च० ।
 (४) देवतैकैकामभक्तिस्तुतीति क० ख० घ० च० ।
 (५) पृथक् स्तुतीति निर्विसर्गान्तपाठः समीचीनः ।
 (६) यद्विद्यादिति क० घ० च० ।
 (७) कर्मभिः स्तुतः इति क० घ० च० ।
 (८) देवास्तु यथैति क० घ० च० ।
 (९) देवैरेवेति क० घ० च० ।
 (१०) भागस्य सूक्तादाविति ख० ग० घ० प्रसक्तान्तरश्च, भागो असूक्ता-
 दाविति च० ।
 (११) सूक्तेष्वेवौघधेषु वेति ग०, सूक्तेष्वेवौघधेषु वेति ख० ।
-

(क) ऋ० १०, २४, ५ ।

न चाविने ऋष्यानी^(क)ति न सूर्यायां^(ख) क्रतौ मुखे^(१) ॥४५॥
 न चैवैवं प्रपादेषु^(२) मन्त्रेष्वन्येषु केषुचित् ।
 न च यत्र सञ्जायेति पदं वा स्यात् षजू^(३)रिति ॥४६॥
 यस्मिन्^(४) प्रसङ्गादपि तु बह्वीनां परिकीर्तनम् ।
 वैश्वदेवं तदप्याह स्यविरो होमकायनः^(५) ॥४७॥
 असंस्तुतं संस्तुतवत्^(६) प्रदिष्टं देवतं कश्चित् ।
 मन्त्रैसादृषयोऽर्चन्नि^(७)तान्नु बुधेत शास्त्रतः^(८) ॥४८॥
 आदौ तु मध्ये वान्ते च विधादृषु च कर्षंभिः^(९) ।
 कर्षाण्यनुपदिष्टानि प्रदिष्टान्यपि तु कश्चित्^(१०) ॥४९॥
 कर्षैव तावत्साविद्यां निविदि स्तौति कर्षणा ।

(१) मुखे इति ग० ड० ।

(२) प्रपादेष्विति ख० ग० घ० ।

(३) षजूमिति क० घ० च० ।

(४) होमकायनः इति ख० घ० ।

(५) स्तुतं वापीति ख० ग० घ० ।

(६) देवतामृषयोऽर्चन्तः इति क० घ० च० ।

(७) शास्त्रविदिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(८) एषकृतेषु च कर्षुभिरिति ग० च०, एषकृतेषु च कर्षुभिरिति
पुस्तकान्तरम् ।

(९) कर्षवदिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, ३५, १ । (ख) ऋ० ५, ७३, ५ । (ग) ऋ० १, २३, ७ ।

यद्भेतुसप्यनडुहो^(१) वोढा दोग्ध्राशुरेव वा ॥५०॥
 भागेयः स्तौति चाम्थादीन्मिचादीनश्चसंस्तुतौ^(२) ।
 यदैभिरिति चैतस्मिन् वैश्वदेवेऽग्निमर्चति ॥५१॥
 तदाञ्जरादावन्ते च प्रायग्नोऽन्यां स्तुवन्मृषिः^(३) ।
 प्रातर्योगात्^(क)^(४) प्रसङ्गाद्वा स्तौत्यन्यामपि देवताम् ॥५२॥
 यस्यां वदत्यर्थवादान्^(५) सा ज्ञेया सूक्तभागिनी ।
 यान्तु स्तौति प्रसङ्गेन सा विज्ञेया निपातिनी ॥५३॥
 चतुर्द्धा भष्यते^(६) चास्मिन् सूक्ते वै^(७) सूक्तभागिनी ।
 यस्मिन् सर्वास्तु राजर्षीन्वृषीन् वापि स्तुवन्मृषिः ॥५४॥
 मेधातिथिरगस्त्यस्तु^(८) दृष्टदुक्थो मनुर्गयः^(९) ।
 अजिम्घा^(ग) च सुकर्षश्च प्रार्थानो^(घ) गोतमो लुगः^(६) ॥५५॥

-
- (१) यद्भेतुः सत्यमप्राहाविति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) चाम्थसंस्तुताविति क० ख० घ० च० ।
 (३) अन्याः स्तुवन्मृषः इति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) प्रतियोगादिति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) वदत्यर्थवादाः इति क० घ० च० ।
 (६) न तु व्याहन्यते इति क० घ० च० ।
 (७) वेति ग० ।
 (८) चैति ख० ड० ।
 (९) मानवो यमः इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ४१, २ । (ख) ऋ० ६, २, ८ । (ग) ऋ० ५, २६, ११ ।
 (घ) ऋ० ३, ५१, ७ ।

स्रस्त्राचेयः परुष्केपः कक्षीवा^(क)नाधिरौर्वग्नः^(१) ।
 नाभाक^(ख)श्चैव निर्दिष्टो दुवस्यु^(ग)र्ममतासुतः^(२) ॥५६॥
 विष्टव्यः^(घ) कश्यप ऋषि^(३)रवत्सारश्च नामयः^(च) ।
 वामदेवो मधुच्छन्दाः पार्थो दक्षसूता^(४)दितिः ॥५७॥
 जुह्वगर्भसमद^(ख)सर्षिर्देवाः सप्तर्षयश्च^(५) ये ।
 तापसोऽग्निर्ऋषिः^(६) कुत्सः^(ख) कुषीदी चित^(ग) एव च ॥५८॥
 बन्धुप्रभृतयश्चैव चत्वारो भ्रातरः पृथक् ।
 विष्णुश्च नेजमेषश्च नाम्ना संवनन^(७)^(ख)श्च यः ॥५९॥
 एते तु सर्व^(८) एवास्य विश्वैः सैः कर्षजैर्गुणैः ।
 समक्षैरथ च^(९) व्यसैः पृथक्सूक्तेषु तुष्टुवुः ॥६०॥

-
- (१) उर्व्वसुरिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) ममतासुताः इति घ० च० ।
 (३) चर्षिर्इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) पाथ्योदकसुतेति क० घ० च० ।
 (५) देवास ऋषयश्चेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) यमोऽग्नितापसः इति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) सक्षवग इति ग० ।
 (८) सर्वा इति क० घ० च० ।
 (९) वेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) ऋ० १, १२६, २ । (ख) ऋ० ८, १४, २ । (ग) ऋ० १०, १००,
 १२ । (घ) ऋ० १, १०८, ६ । (ङ) ऋ० १, १३६, ६ । (च) ऋ० २,
 १६, ८ । (छ) ऋ० १, १०६, ६ । (ज) ऋ० १, ५२, ५ । (झ) ऋ०
 १०, ६३, १२ ।

पार्थिवो ब्रविषोदा^(७)ग्निः^(१) पुरस्ताद्यस्तु कौर्त्तितः ।
 तमाञ्जरिन् द्रावत्वा^(२)देके तु बलवित्तयोः ॥६१॥
 अयं हि ब्रविषोदाऽग्निरयं दाता बलस्य हि ।
 ब्रविषोदाग्निरेवायं ब्रविषोदा^(७)स्तदोच्यते ॥६२॥
 आग्नेयेष्वेव दृश्येते^(३) प्रवादाह्रविषोदसः ।
^(४)ऐन्द्रस्य नवकस्येह^(५) यदैन्द्रावरुषं परम् ॥६३॥

(१) ब्रविषोदोऽग्निरिति क० घ० च० ।

(२) अतिदाहत्वानिति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) आग्नेयेष्वेव दृश्यन्ते इति ग० ।

(४) ख० घ० चिह्नितपुस्तकयोः, पुस्तकान्तरे च ऐन्द्रस्य नवकस्येहेति
 स्त्रोकार्हात्प्राक्, ब्रविषोदाग्निरेवायमिति स्त्रोको न विद्यते । तत्र,—
 जायते च बलेनायमध्येत्युचिभिरध्वरे ।
 हवींषि ब्रविषां प्राञ्जह्विषो यत्र जायते ॥
 दातारश्चर्त्विजस्तेषां ब्रविषोदास्ततः स्वयम् ।
 ऋषीणां पुत्र इत्येषां दृश्यते बहसोपहै ॥
 मध्यमाद्वा यतो जज्ञे तस्माद्वा ब्रविषोदसः ।

एतत्प्राञ्जस्त्रोकरयं दृश्यते । घ० चिह्नितपुस्तके ब्रविषोदसः
 इत्यत्र प्राविषोदस इति पाठः, पुस्तकान्तरे च अध्येतीत्यत्र अध्येति
 पाठोऽस्ति ।

(५) नवकस्यादेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, १५, १० । (ख) ऋ० १, १५, ७ ।

तस्योत्तरं तु ^(१)सोमानं ख्यते ब्रह्मण्यस्यतिः ।
 अग्निः पञ्चभिराद्याभि^(२)स्तिष्ठभिः सदस्यस्यतिः ॥ ६ ४ ॥
 नराग्रंसो^(३)ऽन्यथा चर्वा सोमेन्द्रौ तु निपातितौ ।
 चतुर्थी सोम इन्द्रश्च पञ्चम्यां दक्षिणा षष्ठ^(४) ॥ ६ ५ ॥
 प्रसङ्गाद्दक्षिणा प्रोक्ताः सम्बन्धाः स्नानलोकयोः ।
 प्राजापत्यं तथैन्द्रः स्यादिति तस्येह नामनी^(५) ॥ ६ ६ ॥
 कथिते हे च षट्चान्यान्येषाञ्चाद्याः^(६) प्रजापतिः ।
^(१)शिष्टानि यानि नामानि तानि वक्ष्याम्यतः परं ॥ ६ ७ ॥
 षष्ठभिः कस्य कामस्य सदस्यस्यतिरेव च ।
 इन्द्रस्यति^(७)र्वाचस्यतिस्तत^(८)स्तु ब्रह्मण्यस्यतिः ॥ ६ ८ ॥
 द्वितीयान्ते तु सूक्तस्य चतुर्थे^(९) पञ्चमस्य यत् ।

-
- (१) तस्योत्तरे चेति क० घ० च० ।
 (२) अग्न्याभिरिति छ० ।
 (३) तथेति क० घ० ।
 (४) यानि तस्येह नामानि प्राजापत्यानि तानि त्विति छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) कथितानीह षड्ग्रानि तेषां त्वाद्य इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) शिष्टानीति श्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (७) इन्द्रस्यतिरिति क० ।
 (८) स्तुत इति छ० च० ।
 (९) प्रथममिति छ० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
-

(क) ऋ० १, १४२, ३ ।

चतुर्भिरितरैस्तत्र^(१) न सूक्तं नाप्युच्यते^(२) ॥ ६८ ॥
 सर्वाण्येव तु सर्वासां देवतानां प्रजापतेः ।
 नामानि कथयन्थेते सम्यग्भक्तिदिदृक्षवः ॥ ७० ॥
 तदाऽऽर्नैतदेवं स्यादष्टानामेव^(३) हि स्वतः ।
 तैरेव चास्य कल्प्यन्ते^(४) क्रतवस्य हवींषि च ॥ ७१ ॥
 मरुद्भिर्मध्यमस्थानैः पर^(५) मग्निस्तु पार्थिवः ।
 नवर्चनेह^(६) सूक्तेन प्रतीत्य^(७)(क)मिति संस्तुतः ॥ ७२ ॥
 मरुतां साहचर्यान्तु^(८) सूक्तेऽस्मिन्नाग्निमारुते ।
 मन्यते माध्यमश्चैव^(९) यास्कोऽग्निं न तु पार्थिवम् ॥ ७३ ॥
 स्यादयं पार्थिवस्त्वेव^(१०) तथा रूपं हि दृश्यते ।

(१) स्वेनमिति क० घ० च० ।

(२) नापि तृचोऽनुते इति क० घ० च०, नानाप्युचोऽनुते इति ग० ।

(३) एव इति ख० ग० ङ० ।

(४) तैरेवास्य प्रकल्प्यन्ते इति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) अयमिति क० ग० घ० च० ।

(६) नवर्चनेहेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) प्रसृष्टमिति ङ० ।

(८) वेति ङ० ।

(९) मध्यमं त्वेवमिति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) पार्थिवंस्त्वेवेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ७, ६८, ६ ।

भूयसे^(क) वीतये^(ख) चेति^(१) वैद्युतेन तदक्षि हि^(२) ॥७४॥
 अथ स्याद्^(३)भिधानस्य देवतायाः पृथक् पृथक्^(४) ।
 अथोऽर्धर्षस्य पादस्य कथञ्चायेत^(५) दैवतम् ॥७५॥
 यथा निविदि सावित्र्यां स्यते कर्म कर्मणा^(६) ।
 दोग्ध्री धेनु^(७)र्वीढान्नामाग्नः सन्निपुरं धिवाः^(८) ॥७६॥
 यथा वरुणमिषीया^(९) वरुणः प्राविता भुवत्^(१०) ।
 सूर्यप्रायेषैभिरग्ने^(११) परीक्ष्यं^(१२) तत्र देवताः^(१३) ॥७७॥
 अग्नां दीपदादीनां विदेवञ्जदेवतम् ।
 असंस्तुतं संस्तुतवत्प्रदिष्टं दैवतं कश्चित् ॥७८॥

-
- (१) ऊयसे वीतये चैतदिति क० घ० च० ।
 (२) वैद्युतेनेत्यतस्त्वित्येति ख० उ० ।
 (३) अतस्त्वित्येति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) स्तुतौ स्तुताविति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) चायेतेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) सूर्यकर्मिणेति उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) तथैव चेति क० घ० च० ।
 (८) यथा च अग्नी मिषीयाः इति क० घ० च० ।
 (९) अग्नेरिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१०) परीक्ष्यः इति म० ।
 (११) परीक्ष्यस्य संस्तुतः इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
-

(क) ऋ० १, १६, १ । (ख) ऋ० १, ५, ६ ।

(ग) ऋ० १, ३१, ७ । (घ) ऋ० १, ३६, ८ ।

यच्च द्विदेवते मन्त्र एकवद्देवतोच्यते ।

विभक्तस्तुति तदिद्यात् वज्रवज्रवच्च तत्^(१) ॥७८॥

आग्नीवादिषु संज्ञास्तु कर्मसंज्ञास्तु देवताः ।

वज्रो हि वज्रवद्यत्^(१) दिवङ्गौ यच्च संस्तुतौ^(२) ॥८०॥

सुधन्वन^(३) आङ्गिरसश्चा^(४)सन् पुत्रास्त्रयः पुरा^(५) ।

स्रभु^(६)र्विभा^(७)(४)च वाज^(८)स्र^(९)ग्निव्यासो लघुरेव च^(१०) ॥८१॥

ग्निचयामास तांस्त्रष्टा त्वाङ्गं यत्कर्षं किञ्चन ।

परिमिष्ठितकर्षाणो विश्वेदेवा उपाङ्गयन् ॥८२॥

धेनुं सर्वदुष्ठां चक्रुरमृतं सवदच्यते ।

दृष्टतस्यतयेऽग्निर्भां रथं दिव्यं चिवन्धुरम् ॥८३॥

इन्द्राय च हरौ देवप्रहितेनाग्निनापि यत् ।

(१) वज्रवज्रवच्च यदिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) वज्रो हि वज्रवाच्यश्च इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) द्विपदे यच्च संस्तुते इति क० ग० घ० च० ।

(४) आसन् सुधन्वनः पुत्रास्त्रय आङ्गिरसश्च ये इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) विश्वेति ग० घ० ।

(६) वायुश्चेति ख० ।

(७) लघुश्च तेऽभवन्निति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ५, ७२, ११ । (ख) ऋ० ७, ७०, १ । (ग) ऋ० १, ११०, ७ ।

(घ) ऋ० १, ११३, १ । (ङ) ऋ० १, २७, ८ ।

एकस्य सममित्युक्ते अ्येष्टो^(१) दावित्यथाह च ॥८४॥
 उक्त्वा ततश्चुसमसान्यथोक्तं तच्च हविताः ।
 त्वष्टा च सविता^(२)यैव^(३) देवदेवप्रजापतिः ॥८५॥
 सर्वान् देवान् समामन्व्य चावृतत्वं ददुस्य ते ।
 तेषामाद्यन्वयो^(४) नासा दृश्यते बज्र वक्त्रवः^(५) ॥८६॥
 विश्वेषां ते ततश्चक्रु^(६)र्वाहनान्यायुधामि च ।
 द्वितीयसवने तेषां तैस्तु भागः प्रकल्पितः ॥८७॥
 अपिव^(७)त्सोममिन्द्रस्य तैस्तत्र सवने^(८) (७)सह ।
 तेषां स्तुतिरिन्द्रसूक्तमथ^(९)मित्यार्भवं^(९) परम् ॥८८॥

(१) खेद्येति पुस्तकान्तरं ।

(२) सविनेति उ० ।

(३) यैवेत्यत्र चैवेतिपाठः समीचीनः ।

(४) आद्यन्तयोरिति सविसर्गान्तपाठो युक्तः ।

(५) धेनुं सवदुंषामित्वादि दृश्यते बज्रवक्त्रवः इत्यन्तपाठः क० ग० घ० ङ०
 चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । दृश्यते बहवक्त्रव इत्यत्र, दृश्यन्ते बहव-
 क्त्रवा इति पाठः साधुः ।

(६) ततस्ततश्चक्रे तद्वदिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) सवनेरिति ग० ।

(८) त्वयमिति क० ग० घ० ङ० ।

(९) इत्यष्टकमिति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, २२, ३। (ख) ऋ० १, २६, ५।

इहेन्द्राग्नी क्षतौ देवौ द्वतीयस्यादिरग्निौ^(१) ।
 हिरण्यपाशिं^(२) सावित्री तिस्रस्राप्यत^(३) उत्तराः^(४) ॥८८॥
 एकाग्रैर्दे त्नु देवानां^(५) दादशो देवपत्नयः ।
 इन्द्राणी वरुणानी च आग्नेयी^(६) च^(७) वृथक् क्षताः ॥८९॥
 छावापृथिव्यौ दे च क्षात् स्योना^(८) दिस्त्रेव पार्थिवी^(९) ।
 देवानां वात इत्येषा^(९) सूक्तगेषस्तु वष्यवः ॥९०॥
 वायोसोषेन्द्रवायुभ्यां झृषो दाभ्यां^(१०) ततः परम् ।
 ऋषे^(११) मिषावरुणयोस्तथेन्द्राय महत्वते ॥९१॥

(१) आदितोऽग्निनाविति उ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) हिरण्यपाशिरिति पाठो युक्तः ।

(३) ऽप्यन्व इति उ०, सावित्र्यक्षतसोऽप्यत इति उ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) चतस्रस्राप्यथोत्तराः इति म० ।

(५) च देवीनामिति उ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) अग्नायीति उ० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) ता इति उ० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) महीदे स्योनेत्यृक् पार्थिवी क्षतेति उ० ।

(९) क्षतो देवा इति देवीति क० घ० च० ।

(१०) ऋषो दाभ्यामिति क० म० घ० उ० पुस्तकान्तरम्, वृषसाभ्या-
मिति उ० उ० ।

(११) ऋषेः इति म० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, २२, २५ । (ख) ऋ० ८, २५, ६ ।

अक्षोः^(१) विशेषां देवोर्णां पूष्य आहृष्ये^(२) हृषः^(३) ।
 असक्तो हि हृषिस्तस्य दत्तः पूर्णं दृती^(४)रथे^(५) ॥८२॥
 आहृषिस्तद्युतः पूषा स गोभिरिभ्यते ततः^(६) ।
 यथा हि मधुनः पूर्णां दृतिर सौति चान्निगौ^(७) ॥८४॥
 आवर्त्तन्मिं मधुनेति दृतेरिव च दृश्यते^(८) ।
 अर्धाष्टमा अपां ज्ञेया अर्धसंन्याग्निदेवता^(९) ॥८५॥
 कस्य नूनन्तु काप्याद्या आग्नेय्यृक् सवितुस्तृषः ।
 भगभक्तस्य^(१०) भागी वा परं यदिति^(११) वाहणम्^(१२) ॥८६॥
 वसिष्वाहोति चाग्नेये अगग्नेर्मध्यमस्य तु ।

-
- (१) हृष इति म० घ० ङ० च० ।
 (२) आहृष्येति चेति ख०, आहृषिरित्यृषः इति म०, तत्रादृष्यंति
 चेति ङ० ।
 (३) दतः रथे इति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) गीरिभोरिभ्यते ततः इति ङ० ।
 (५) दितिमर्थोति चान्निगाविति ख०, चान्निगौ इति ङ० ।
 (६) असक्तो हि हृषिस्तस्येत्यादि दृतिरेव च दृश्यते इत्यन्त्याठः क०
 म० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (७) अर्धसंन्याग्निदेवतेति ख० ङ०, अप्यर्धसंन्याग्निदेवतेति म० ।
 (८) हि यचेति म० ।
 (९) वसिष्ठि वाचने इति ङ० ।
-

(क) ऋ० १, २३, २४ । (ख) ऋ० ४, ४५, २ । (ग) ऋ० १, २४, ५ ।

जराबोधे^(क)ति विज्ञेया वैश्वदेव्युत्तमोत्तमा^(१) ॥६७॥
 पराश्रतप्तो यास्त्रैन्द्रे चेन्द्रोत्सूखलयोः स्तुतिः^(२) ।
 मन्येते^(३) यास्ककार्थक्या^(४)विन्द्रस्येति तु भागुरिः ॥६८॥
 यच्चिद्युत्सूखलस्य दे दे परे सुसलस्य तु ।
 चर्माधिषवणीयं^(५) वा सोमं वान्धा प्रशंसति ॥६९॥
 ऐन्द्रं यच्चिद्धि सत्येत्युत्तरश्चाश्विनात्तृचात्^(६) ।
 आश्विनादुत्तरस्त्वन्ध उषस्य^(७) स्तृच उत्तमः ॥१००॥
 स्त्रयमाणः शश्वदिति प्रीतस्तु मनसा ददौ ।
 शुनःश्रीपाय^(८) दिव्यन्तु रथं सर्वं हिरण्मयम् ॥१०१॥
 आग्नेयं सूक्त^(९)मैन्द्रे च^(९) चिच्चिदित्याश्विनं ततः ।
 स्रतेऽर्थवादं कर्मैतदिन्द्रस्येति तु शंसति ॥१०२॥
 पादोऽग्नये ज्ञयामीति मैत्रावरुण उत्तरः ।

-
- (१) वैश्वदेव्युत्तमानमः इति क० ग० घ० च० ।
 (२) यत्रेति सुसलोत्सूखलस्तुतिरिति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) मन्येतामिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) यास्त्रैकाश्विणाविति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) चर्माधिषवणीये इति ड० ।
 (६) आश्विनं ऋचमिति ड० ।
 (७) आश्विनेत्युत्तरं कस्त औषस्य इति ड० पुस्तकान्तरस्य । कस्त इत्यत्र
 कस्त्विति ख० ।
 (८) यत्त्वमिति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (९) दे इति ड० ।

(क) ऋ० १, २७, १०। (ख) ऋ० १, २७, १२।

द्वितीयो रात्रिसंस्कारः^(१) सूक्तं सावित्रमुच्यते ॥१०३॥
 पञ्चेमानि जगौ दृष्ट्वा^(२) सूक्तान्याङ्गिरसो मुनिः ।
 द्विरण्यस्त्रपतां प्राप्य^(३) सख्यं चेन्द्रेण ग्राम्यतम् ॥१०४॥
 आग्नेयं प्रेति मासतं क्रौलं^(४) ^(क)चीषि पराण्यतः ।
 सूक्तमुद्^(५)ब्राह्मणस्यत्यं यं रचन्ति षयस्तृषाः ॥१०५॥
 वरुणार्थमभिचाणां मध्य आदित्यदैवतः ।
 पौष्णं सपूषन्^(६) षड्रौद्र^(७)स्तृतीया न तु केवला ॥१०६॥
 मित्रेण वरुणेनात्र^(८) विश्वेदेवैश्च संस्तवः ।
 उक्तमत्रर्षिणा पूर्वमादेग्रादैवतं विना ॥१०७॥
 ज्ञातं न शक्यते शिङ्गात्तथापि कश्चिदुच्यते ।
 आदित्या वसवो रुद्रास्त्रिमग्न इति च स्तुताः ॥१०८॥
 दक्षः सौम्योऽग्न^(९) अग्नेये प्रगाथेनाग्निनौ स्तुतौ ।

-
- (१) रात्रिः स्तुता द्वितीयेनेति उ० ।
 (२) दृष्ट्वेति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (३) प्राप्तः इति उ० ।
 (४) क्लौकमिति पुस्तकान्तरं ।
 (५) उप्तिष्ठेति ख० उ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (६) सन्पुष्पमिति पाठो विशुद्धः ।
 (७) पौष्णं संदग्धरौद्रकेति उ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (८) वरुणेनास्येति ख० उ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (९) सौम्यम इति पुस्तकान्तरं ।
-

(क) अ० १, ३७, १ ।

सहोषसा सिद्धभाजा वयं सोमः सुदानवः^(१) ॥१०८॥

अर्धर्षी देवदेवत्य एष इत्याश्विने परे ।

आदित्यं मन्यते यास्को हविषेति^(२) सदस्युतं^(३) ॥११०॥

सहोषसे ततः सौर्यसुदुत्यमिति संसृतम् ।

भक्तिर्येन वरुणोद्यु रोगप्रसूच उत्तमः ॥१११॥

रोगोपसुद्य^(४)माद्याभ्यामुद्यत्तित्युत्तमे ऋषे ।

अर्धर्षे तु द्विषद्वेष ऐन्द्रः सव्यः^(५) ^(क)प्रतर्षिषु ॥११२॥

स्वयमिन्द्रसमं पुत्रमिन्द्रान्तोऽङ्घ्रिरसो मुनेः ।

वस्यैव^(६) सव्यो भूत्वर्षि^(७) र्षीगित्वात्पुत्रताङ्गतः ॥११३॥

प्रथमे मण्डले ज्ञेया ऋषयस्तु प्रतर्षिणः ।

बुद्रसूक्तमहासूक्ता अन्ये मध्येषु मध्यमाः^(८) ॥११४॥

(१) उत्तमवर्षिभ्योत्वादि वयं सोमः सुदानवः इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(२) हविषेति पुस्तकान्तरं ।

(३) आदित्यमित्यादि श्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोप-
लभ्यते ।

(४) रोगोपसुदीति म०, रोगोपसुतितिविति छ० ।

(५) अर्द्धर्षन्तु द्विषद्वेषदैन्द्राव्यष्टेति छ० ।

(६) वस्ये चेति छ० ।

(७) भूत्वर्षेरिति क० ग० घ० च० ।

(८) प्रथमे मण्डले ज्ञेयेत्यादि अन्ये मध्येषु मध्यमा इत्यन्तपाठः क० घ०
च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० १, ८२, ४ ।

नवकं जातवेदस्यं नृषिद्यत्तु वया इति ।

वैश्वानरीयं तत्सूक्तमाग्नेयन्तु ततः परम्^(१) ॥११५॥

ऐन्द्राश्वस्यै तत^(२)स्त्रीणि वृष्ये गर्धाय^(क) मारुतम् ।

आग्नेयानि तु पश्वे^(ख)ति नवग्रश्चद्वि वामिति^(३) ॥११६॥

^(४)दग्नाग्निनागीमानीति इन्द्रावरुणयोः स्तुतिः ।

सौपर्ण्यास्तु काश्चिच्च^(५) निपात^(६)स्तुतिषु स्तुताः ॥११७॥

उपप्रयन्तः^(ग) सूक्तानि आग्नेयान्युत्तराणि षट् ।

द्विरश्वकेग्रो^(घ) रजसस्तृचोऽग्नेर्मध्यमस्य तु ॥११८॥

इत्येति^(७) पञ्च त्रैन्द्राणि^(द) यामित्यस्यां निपातिताः ।

(१) वज्रिमाग्नेयमुत्तरमिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) इडः इति ड० ।

(३) नवषड्द्वैपदानि त्विति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(४) ड० चिञ्जितपुस्तके पुस्तकान्तरे च, दग्नाग्निनागीति स्त्रोक्ताङ्गस्यै, उपान्त्यं सप्तमेऽङ्गं न मैत्रावरुणं विदुरिति पाठोऽस्ति ।

(५) याः काश्चिदिति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) निपाताः इति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(७) इच्छेतीति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(द) त्रैन्द्राणीति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, ३७, ४ । (ख) ऋ० १, ६५, १ । (ग) ऋ० १, ७४, १ ।

(घ) ऋ० १, ७६, १ ।

दध्य^(क)सुनुरथर्वा च मारुतानि प्रथे ततः ॥११८॥

चत्वार्यांनो^(ख) वैश्वदेवे द्वे देवानां स्तुतिर्मता^(१) ।

आनोभद्राश्च देवानां भद्रं यावच्छतं पुनः ॥१२०॥

मधुवातास्तृचे तस्मिन् परमं मध्वपीयते ।

ग्रान्थर्या ग्रञ्ज इत्येषां वैश्वदेवी ऋगिष्यते^(२) ॥१२१॥

(१) अदितिद्यौरिति त्वस्यां विभ्रुतिः कथिता^(३)दितेः ।

त्वं सोमसौम्यमौषस्य^(४) मेता उत्थास्तृपोऽश्विनोः ॥१२२॥

अग्निनाग्नेश्च^(५) सोमस्य अग्नीषोमाविति स्तुतिः^(६) ।

(१) चत्वार्यांन इति सूक्ते देवानां स्तुतिस्तरेति क० ख० घ० च०, चत्वार्यांनो इत्यत्र चत्वार्यांमाविति ख० ।

(२) आनो भद्राश्च देवानामित्यादि वैश्वदेवी ऋगिष्यते इत्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(३) पुस्तकान्तरे, अदितिद्यौरिति श्लोकार्जं, आनो भद्राश्चेति श्लोकार्जाव् परं पठितं ।

(४) कथ्यते इति ख० उ० पुस्तकान्तरञ्च ।

(५) मेधस्यमिति ख०, मेधस्यमिति क० घ० च० ।

(६) अग्निनाग्नेः ससेति क० घ० च० ।

(७) विमं कुमे इति उ० पुस्तकान्तरञ्च ।

(क) ऋ० १, ८०, १६ । (ख) ऋ० १०, ५५, ५ ।

गोतमादौग्निजः^(क) कुत्सपरुष्केपादृषेः^(१) परः ॥१२३॥

इमं कुत्स^(क) आङ्गिरसो ददर्शजातवेदस्यं जगाद षोडशर्चं ।

पूर्वा देवा इत्यृषो देवदेवास्त्रयः पादा उप्तमायास्ततोऽर्द्धम् ॥१२४॥

तस्यैव वा यस्य तत्पूर्वमुक्तं मित्रादिभ्यो वाच^(१) षड्भ्यः प्रकृताभ्यः ।

अन्योऽर्धर्चः षष्ठां स्तुतानां पूर्वा देवाः पादैः स्तुतिभिः स्तुताः^(१) ॥१२५॥

भरद्वाजे गृत्समदे वसिष्ठे नोधस्य^(ग) गस्त्ये विमदे नभाके^(घ) ।

कुत्सेनोदर्के^(४) बह्वदेवतेषु तथा द्विदेवेषु समानदेवधर्माः^(५) ॥१२६॥

(१) गोतमो नाम य ऋषिः कुत्स आङ्गिरस इति क० घ० च० ।

(२) वाचेत्यत्र स्तुताप्रा इति क० घ०, स्तुताप्री इति च० ।

(३) छ० चिञ्जितपुस्तके पुस्तकान्तरे च,—

इमं कुत्स आङ्गिरसो ददर्श जातवेदसम् ।

कुत्सादीर्घतमाश्चेत्यमध्ये तारस्त्वधीयते ।

पूर्वा देवास्ततो देवास्त्रिभिः पादैस्तु संस्तुताः ।

षोडशर्चं तथा सृष्टे जगाद चतुरित्वसौ ।

अन्येऽर्द्धर्चे तु वा वस्तां चिङ्गोक्तानां स्तुतौ गयः ।

इति पाठो वर्तते ।

क० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु, कुत्सादीर्घतमाश्चेतीति स्त्रोकार्द्धस्यजे

कुत्सादीर्घतमा इति ते द्वे एवमधीयते । इति पाठोऽस्ति । इतीत्यत्र

शब्ददिति ग० ।

(४) कुत्सेनोदर्केति क० घ० च० ।

(५) समानधर्मिण्यः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, १८, १ । (ख) ऋ० १, १०६, ६ । (ग) ऋ० १, ६१, १४ । (घ) ऋ० ८, ४०, ४ ।

दे विरूपे सूक्तमौषसाग्रये^(१) सप्रज्ञये^(२)ति द्रविणोदसेऽग्रये ।
 वैश्वानरस्येति^(३) वैश्वानरीयसुक्तमस्मात्पूर्व्यं शुचयेऽग्रये पुनः ॥१२७॥
 जातवेदस्यं सूक्तसहस्रमेक ऐन्द्रात्पूर्व्यं कश्यपार्थं वदन्ति ।
 जातवेदसे सूक्तमाद्यन्तु तेषामेकभूयस्त्वं मन्यते शाकपूणिः । १२८॥
 दृचाद्या^(४) सहस्रार्चान्तं सूक्तं नानाविधं भवेत् ।
 नवनवतिः पञ्चस्रचा षडचः स्युः सचतुःशतम् ॥१२९॥
 नानादैवतमेकार्थं छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथम्^(५) ।
^(६)सयोदृषेन्द्राणि पञ्च वैश्वदेवानि चन्द्रमाः १३०॥
 चीष्णैन्द्राग्रये इन्द्राग्नी ततमित्यार्भवे परे ।
 चितं^(७) गास्त्वनुगच्छन्तं क्रूराः साक्षा^(१) वृकी^(२) सुताः ॥१३१॥

(१) मौषस्यमघेर्वेति छ० पुस्तकान्तरं ।

(२) वैश्वानरस्येति ये इति ग० ।

(३) दृचाद्यमिति पाठः शुद्धः ।

(४) वैश्वानरस्येति वैश्वानरीयमित्यादि छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथमित्यन्तपाठः
 क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । जातवेदस्यं सूक्तसहस्रमि-
 त्यादि छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथमित्यन्तपाठः ग० चिह्नितपुस्तके न वृक्ष्यते ।
 दृचाद्या सहस्रार्चान्तमित्यादि छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथमित्यन्तपाठः ख०
 चिह्नितपुस्तके नेष्यते ।

(५) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु सयोदृषेन्द्राणीति श्लोकार्हात् प्राक्,
 अयनः शुचयेऽग्रये वैश्वानरीयं जातवेदस इति जातवेदस्यम् । इत्य-
 धिकं पठितम् ।

(६) प्राणेति ग० छ० ।

(क) ऋ० १, ६६, १ । (ख) ऋ० २, ३४, १० । (ग) ऋ० १, ११७, १८ ।

कूपे प्रक्षिप्य गाः^(१) सर्वास्त एवापजङ्घिरे^(२) ।
 स तत्र सुषुवे सोमं मन्त्रवि^(३)मन्त्रवित्तमः ॥१३२॥
 देवांश्चावाहयन् सर्वास्तच्छुश्राव दृहस्यतिः ।
 आगच्छतोऽप्य तान् दृष्ट्वा क्व वसत्यस्य तत्त्वज्ञम् ॥१३३॥
 सर्वं दृक्तञ्च वरुणस्यार्यमृण इत्युपालभत् ।
 कूपेष्टकाभिर्द्रष्टितान्यङ्गान्येवाभवन्मम ॥१३४॥
 दृष्ट्वा सर्वानहं स्तौमि यद्यप्येको न पश्यति^(४) ।
 दृहस्यतिप्रचोदिता विश्वेदेवगणास्तयः ॥१३५॥
 जग्मुस्ते^(५) तस्य तं यज्ञं भागांश्च जग्दुः सह ।
 दृहस्यति^(६)स्त्रितस्यैतत्^(७) ज्ञानं विज्ञानमेव च ॥१३६॥
 दृचेनाग्नयेन सूक्तेन जगादर्षिरसाविति ।
 द्यावापृथिव्यावीलेति आग्नेयः^(८) पाद उत्तरः ॥१३७॥
 आश्विनः सूक्तशेषः स्यादिदं राव्युषसोः स्तुतिः ।

-
- (१) ताः इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (२) एवाप्य जङ्घिरे इति ख० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (३) तत्र सोमं सुषावासौ मन्त्रवदिति ख० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (४) आगच्छतोऽप्येत्यादि यद्यप्येको न पश्यतीत्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तके नोपलभ्यते ।
 (५) आजग्मुदिति ख० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (६) दृहस्यतेरिति ख० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (७) त्रितस्यैतमिति क० घ० च० ।
 (८) द्यावापृथिव्योरीले चेत्याग्नेयः इति ख० पुस्तकान्तरक्ष ।

इमा रौद्रं ततः^(१) सौख्यं चिचं पञ्चाशिनान्यतः ॥१३८॥
 नासत्याभ्यामिति त्वन्ये अर्धर्गदुःस्रप्रनाशिनौ^(२) ।
 ऐन्द्रव^(३)द्वैश्वदेवश्च प्रोषसे पृथुक्तरे ॥१३९॥
 अषिर्दानश्च^(४) भाव्यश्च^(५) प्रातरित्यच ग्रंसति ।
 कक्षीवता^(६) विदित्वेति^(७) यदैन्द्रसुपदिश्यते ॥१४०॥
 परोचं वैश्वदेवं^(८) तत् प्रदिष्टं स्मरसामसु ।
 अधिगम्य गुरोर्विद्यां गच्छन् स्तनिस्तयं प्रति ॥१४१॥
 कक्षीवानध्वनि आन्तः सुख्यापारण्यगोचरः ।
 तं राजा स्तनयो नाम भावयव्यसुतो^(९) प्रजन् ॥१४२॥
 क्रीडार्थं सानुगोऽपश्यत् सभार्यः सपुरोहितः ।
 अथैनं रूपसम्पन्नं दृष्ट्वा देवसुतोपमम् ॥१४३॥
 कन्यादाने मतिं चक्रे वर्षगोचाविरोधतः ।
 सम्नोद्धैनं स पप्रच्छ वर्षगोचादिकं तदा ॥१४४॥
 राज्ञाञ्जिरसोऽस्मीति कुमारः प्रत्यवाच तम् ।

-
- (१) परमिति क० घ० च० ।
 (२) त्वन्येन्या दुःस्रप्रनाशिनौति क० ग० घ० च० ।
 (३) ऐन्द्रकदिति ड०, ऐन्द्रं वेति च० ।
 (४) त्विति ड० ।
 (५) कक्षीवतं कदित्यातीति क० ग० घ० च० ।
 (६) परोक्षे वैश्वदेवे इति ड० ।
 (७) भावयव्यस्तत इति ड० ।
-

(क) ऋ० २, १२६, १ । (ख) ऋ० १, ११७, ६ ।

पुत्रोऽहं दीर्घतमस औचधस्य^(क) ऋषेर्नृप^(१) ॥ १४५ ॥
 अथास्मै स ददौ कन्यां^(२) दिव्याभरणभूषिताम्^(३) ।
 तावतश्च रथानश्वान् वीरुक्कान् वै^(४) चतुर्युजः ॥ १४६ ॥
 बधूनां वाहनार्थाय धनकूप्य^(५) मजाविकम् ॥
 निष्काणां वृषभाणाञ्च^(६) शतं शतमदात्पुनः ॥ १४७ ॥
 गवां सहस्रं षष्टीश्च सर्वाः खल्वरिधायसः^{(७)(ख)} ।
 शतमश्वच्छतं निष्काशयान् दशबधूमतः ॥ १४८ ॥
 चतुर्युजो गवाश्चैव सहस्रं षड्यथाधिकम्^(८) ।
 खनयाद्भावयथ्याद्यः कश्चीवान् प्रत्यपद्यत ॥ १४९ ॥
 प्रतिश्टब्धश्च तुष्टाव प्रातः^(९) पिचे शशंस च ॥
 एतदुत्तरसूक्तेन शतमित्यादिनोदितम्^(१०) ॥ १५० ॥

-
- (१) राजन्नाङ्गीरसोऽस्मीत्यादि औचधस्य ऋषेर्नृपेत्वन्तपाठः ड० चि-
 ङ्गितपुस्तके न दृश्यते ।
 (२) कन्याः इति ड० ।
 (३) दशभारसमन्विताः इति ड० ।
 (४) रथांश्चास्य द्वीपिनोऽश्वैरिति ड० ।
 (५) धनं कूप्यमिति ड० ।
 (६) निष्काणां शतमश्वानामिति ड० ।
 (७) गवां सहस्रमिति श्लोकाद्धं ड० चिङ्गितपुस्तके न विद्यते ।
 (८) षड्युपाधिकमिति ड० ।
 (९) ततः इति ड० ।
 (१०) ड० चिङ्गितपुस्तके, एतदुत्तरसूक्तेनेति श्लोकाद्धंश्लोके, एतत्तदुत्तरे
 सूक्ते शतमित्यादि चोच्यते इति पाठोऽस्ति, शतमश्वच्छतं नि-
 ष्कानिति श्लोकाद्धात्वात् पठितञ्च ।

(क) ऋ० १, १५८, १ । (ख) ऋ० १, १२६, ५ ।

पञ्चप्रदर्शनं तस्य क्रियते प्रायसस्त्रिंशत् ।
 द्वितीयान्नु पितापश्यात्सुगु^(क)रित्यादिकाष्टमम् ॥१५१॥
 कक्षीवतं^(१) सर्वमिति भगवानाह ग्रीनकः ।
 एषा तु दैर्घतमसौ सानुस्त्रिंशत् कथं भवेत् ॥१५२॥
 उच्यते प्रातरि^(२)त्सूक्ते सूनुर्दानेन चर्षितः ।
 राज्ञस्त्राग्निषमाहाथ सुगुरित्यादिना किक्ष^(३) ॥१५३॥
 कर्माणि याभिः कथितानि राज्ञां^(४)
 दानानि चोच्चावचमध्यमानि ।
 नाराग्रंभी^(ग)रित्यृषसाः प्रतीया-
 याभिः स्तुतिर्दाग्रतथीषु राज्ञां^(५) ॥१५४॥
 पञ्चामन्दान् भावयव्यस्य गीता
 जायापत्योर्दो अष्टौ सम्प्रवादः^(६) ।

-
- (१) काक्षीवतमिति पाठः समीचीनः ।
 (२) अधिगम्य गुरोर्विद्यामित्यादि सुगुरित्यादिना किक्षेत्यन्तपाठः क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । पञ्चप्रदर्शनं तस्येत्यादि
 सुगुरित्यादिना किक्षेत्यन्तपाठोऽपि ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोर्न
 वृश्यते ।
 (३) कर्माणि यावन्ति कृतानि राज्ञेति उ० ।
 (४) प्रतीयावु स्तुती वृष्टा यासु वरिष्ठराजानिति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) सम्प्रवादो इत्येनेति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १, १२५, २ । (ख) ऋ० १, १, ४ । (ग) १०, ८५, ६ ।

सम्प्रवादं रोमग्रथे^(क)न्द्रराज्ञो-
रेते तृचौ^(१)मन्वते ग्राकपूषिः ॥१५५॥
इन्द्रेण जायापत्योश्चेतिहासं
(१)तृचेऽस्मिन्नन्यते ग्राकटाथमः ।
प्रादात्सुतां^(२) रोमग्रां नाम नाञ्जा
वृहस्पतिर्भावयव्याय राज्ञे ॥१५६॥

इति वृहदेवतायां द्वितीयोऽध्यायः ॥

---

(१) सम्प्रवादमस्यस्या अथ चैव ताभ्यामेते तृचौ इति ख० ड०
पुस्तकान्तरम् ।

(२) हृचे इति ग० ।

(३) स तामिति ख० ड० ।

(क) ऋ० १, १९६, ७ ।

फलप्रदर्शनं तस्य क्रियते प्रायश्चित्तम् ।

द्वितीयान्तु पितापश्यात्सुगु^(१)रित्यादिकामृचम् ॥

काचीवतं^(२) सर्वमिति भगवानाह ग्रीनकः ।

एषा तु दैर्घतमसी सानुसिङ्गा कथं भवेत्

उच्यते प्रातरि^(३)त्सूक्ते सूनोर्दानेन हर्षितः

राज्ञश्चाग्निषमाहाय सुगुरित्यादिना किं

कर्माणि याभिः कथितानि राज्ञः^(४)

दानानि सोश्चावचमधमानि ।

नाराग्रंभी^(५)रित्यृचस्ताः प्रथिताः

याभिः स्तुतिर्दाग्रतयीषु

पञ्चामन्दान् भावयन्

जायापत्योर्दौ च्छरी

(१) काचीवतमिति पाठः स

(२) अधिगन्ध गुरोर्विद्याः

घ० च० चिह्नितम्

सुगुरित्यादिना किं

दृश्यते ।

(३) कर्माणि यावन्ति

(४) प्रतीयात् स्तुती द्

(५) सम्भवाद्दो इवेभे

(क) ऋ० १, १२५, २

अथाग्नेये अग्निमित्युत्तरे य-
 त्पञ्चेन्द्राणि प्रत^(क)दैन्द्रवृगच^(१) ।
 युवन्त^(ख)मिन्द्रापर्वतौ^(ग) सह स्तुता-
 विन्द्रन्तु मेने यास्क एकं प्रधानं^(२) ॥ ४ ॥
 स्त्रयेतर्चुः पर्वतो विद्धि वज्रो^(३)
 दिवत्स्तुतौ चेन्द्रमाह^(४) प्रधानं ।
 आत्वावयोरथ पञ्चेन्द्रवाय्वो^(५)रेका
 वायोरुत्तरं द्विप्रधानं ॥ ५ ॥
 तत्र पञ्चवरुणं मित्रदेवा
 दिवादिभ्यः^(६) कथिताभ्यः परे द्वे
 द्वे द्वे पदे संस्तुते^(७) रोदसी च
 देवास्त्रार्धर्षेण विभक्तमन्यत् ॥ ६ ॥

-
- (१) अग्निमाग्नेये अत उत्तराखि पञ्चेन्द्राखि प्रतदैन्द्रवृगेकेति स०
 पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) त्विन्द्रन्तु मेने इह यास्कः प्रधानमिति क० घ० च० ।
 (३) ऋक्षुस्तुतः पर्वतद्वि यञ्चः इति क० घ० च० ।
 (४) चन्द्रमाहुरिति क० घ० च० ।
 (५) आत्वावयोरथ पञ्चेन्द्रवाय्वोरिति क० घ० च०, आत्वावायोश्चाथ पञ्चेन्द्र-
 वाय्वोरिति ग० ।
 (६) दिभ्य आद्याः इति स० ।
 (७) द्वे वापरे संस्तुताविति स० ।
-

(क) ऋ० ८, १३, २७ । (ख) ऋ० ८, ७१, ४ । (ग) ऋ० ३, ५३, १ ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

ततस्त^(१)मथं हरिवान्^(क)विदित्वा
प्रियं सखायं स्नयं दिदृक्षुः ।
अभ्याजगामाग्नु शचीसखायः
प्रीत्यार्चयन्तं^(२) विधिनेव^(३)राजा ॥ १ ॥
अभ्याजगामाङ्गिरसी च तत्र
दृष्टा^(४)तयोः सा चरणौ च वन्दे ।
इन्द्रः सखित्वाद्य तामुवाच
रोमाणि ते सन्ति न सन्ति रात्रि ॥ २ ॥
सा वास्तभावादय तां जगाद्
सुपोपमे अक्ष पराम्नुमेति ।
तां पूर्वयर्चाय नृपः प्रहृषा-
दन्वजसोऽथ पतिं तु साऽज्रवीत्^(५) ॥ ३ ॥

(१) तत्सर्वमिति ख० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।

(२) प्रत्यर्चितं तमिति ख० ।

(३) प्रत्यर्चितोऽसौ विधिना चेति ड० पुस्तकान्तरक्ष ।

(४) दृष्टेति ख० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।

(५) तां पूर्वया सान्ध्यन्तपः प्रहृष्टोवाच अजस्राय पतिं पतिव्रतेति क०
घ० च० ।

(क) ऋ० १, ८१, ४ ।

अथाग्नेये अग्निमित्युत्तरे य-
 त्पञ्चेन्द्राणि प्रत^(क)दैन्यवृगच^(ख) ।
 युवन्त^(ग)मिन्द्रापर्वतौ^(ग) सह स्तुता-
 विन्द्रन्तु मेने यास्व एकं प्रधानं^(ख) ॥ ४ ॥
 स्त्रयेतर्चुः पर्वतो विद्धि वज्रो^(ख)
 दिवत्स्तुतौ चेन्द्रमाह^(घ) प्रधानं ।
 आत्वावथोरथ पञ्चेन्द्रवाय्वो^(घ)रेका
 वायोवृत्तरं द्विप्रधानं ॥ ५ ॥
 तत्र पञ्चवरुणं मित्रदेवा
 दिवादिभ्यः^(ख) कथिताभ्यः परे द्वे
 द्वे द्वे पदे संस्तुते^(घ) रोदसी च
 देवास्त्रार्धर्चनं विभक्तमन्यत् ॥ ६ ॥

-
- (१) अग्निमाग्नेये अत उत्तराखि पञ्चेन्द्राखि प्रतदैन्यवृगेकेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
- (२) विन्द्रन्तु मेने इह यास्वः प्रधानमिति क० घ० च० ।
- (३) अस्तुस्तुतः पर्वतञ्च यज्ञः इति क० घ० च० ।
- (४) चन्द्रमाहुरिति क० घ० च० ।
- (५) आत्वावथोरपञ्चेन्द्रवाय्वोरिति क० घ० च०, आत्वावायोश्चाथ पञ्चेन्द्र-वाय्वोरिति ग० ।
- (६) दिभ्य आद्याः इति ड० ।
- (७) द्वे वापरे संस्तुताविति ड० ।
-

(क) ऋ० ८, १३, २७ । (ख) ऋ० ८, ७१, ४ । (ग) ऋ० ३, ५३, १ ।

मिषावरुणं सुसुमे^(क)ति सूक्तं^(१)
 प्रप्र^(२)पोष्यं वैश्वदेवं द्वितीयं^(३) ।
 एतत्सूक्तं^(४) वैश्वदेवं द्वितीयं
 वैश्वदेवं स्या^(५)द्विजदेवतेषु ॥७॥
 ब्रह्मप्रसु वैश्वदेवेषु संस्तवः^(६)
 अर्धर्चा^(७) द्वैपदास्त्रैपदाश्च ।
 द्विप्रधाना अपि चैकप्रधाना
 ब्रह्मप्रधाना अपि वैश्वदेवाः^(८) ॥८॥
 वैश्वदेवी मिषावरुणी द्वितीया
 तिस्त्रोऽग्निर्भा तत ऐश्वरी ततोऽग्नेः ।
 माहृत्येका तत ऐश्वर्याम्यनन्तरा
 वार्हस्यत्या चोत्तमा स्तौति देवान् ॥९॥

-
- (१) सुसुमेतीह सूक्तमिति ख०, ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) द्वितीयमिति क० घ० च० ।
 (३) अस्तु औषदिति उ० ।
 (४) वैश्वदेवं हि स्यादिति उ० ।
 (५) संस्तवः इति क० घ० च० ।
 (६) अर्धर्चाविति क० घ० च० ।
 (७) अपि ता वैश्वदेवः इति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) ऋ० १, १३७, ६ । (ख) ऋ० १, ४०, ७ ।

अधीनृषिर्वा स्तौति दध्यग्नेऽस्मा-
मात्मानं वा तेषु ग्रं सन्वजसा^(१) ।
तस्मादसां विप्रवदन्ति केचित्
इन्द्राग्नी तसां तु^(२) निपातभाजौ ॥ १० ॥

द्वावुच्य^(क)वृहस्यती अविपुत्रौ वभूवतुः ।
आसीदुच्यभार्या तु ममता नाम भार्गवौ ॥ ११ ॥
तां यवीयान्^(१) वृहस्यतिर्मेथुनायोपचक्रमे ।
शूक्रस्योत्सर्गकाले तु गर्भसं प्रत्यषेधत^(४) ॥ १२ ॥
इहास्मिन् पूर्वसन्भूतो न कार्यः शूक्रसङ्करः ।
तच्छुक्रप्रतिषेधं तु न ममर्षं वृहस्यतिः^(३) ॥ १३ ॥
स व्याजहार तं गर्भं तमसो दीर्घमस्त्विति ।
स च दीर्घतमा नाम वभूवर्षिरुच्यजः ॥ १४ ॥
स जातोऽत्यतप^(१)सोकानेतसा^(०)दन्भतां गतः ।

-
- (१) एवाथर्वाणः स्तौति प्रशंस जन्मेति क० घ० च० । एवाथर्वाण
इत्यत्र अहमेवाथर्वाणः इति ग० ।
(२) केचिदैत्री त्वेवेति क० घ० च० ।
(३) कनीयानिति क० घ० च० ।
(४) प्रत्यभाषतेति क० ग० घ० च० ।
(५) तं शुक्रप्रतिष्ठामं तु वृहस्यतिरमर्षयदिति छ० ।
(६) अभ्यतपदिति ख० घ०, अभ्यवददिति ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।
(७) अकस्मादिति ख० ग० छ० ।

(क) ऋ० ८, ४६, २८ ।

ददुर्द्धवा स्तुता नेत्रे ततोऽनन्धो बभूव च^(१) ॥१५॥
 स वेदिषद इत्यस्तौ^(२) चतुर्भिर्जातवेदसं ।
 समिद्ध आप्रियोऽन्धैश्चै तमित्यग्नेः पराणि षट्^(३) ॥१६॥
 स्तुतौ तु मित्रावरुणौ सूक्तैर्भिर्चमिति चिभिः ।
 मित्रं मैत्री वदत्येता^(४) माधेनवश्च शंसति ॥१७॥
 अदितिं वाय वायमिं तथा रूपं हि दृश्यते ।
 अग्निं मेने दितिं त्वेव कुत्से चेह^(५) च शौनकः ॥१८॥
 अघ्निरच प्रसङ्गाद्वा दर्शनादानुकीर्तयेत्^(६) ।
 विष्णोर्नुकमिति चीणि वैष्णवानि पराश्रितः ॥१९॥
 प्रवः पान्तं चतुर्भिस्तु^(७) इन्द्राविष्णू सह स्तुतौ ।
 गृहाणि वा वैष्णवानि अघ्निस्वेतृचि^(८) काञ्चति ॥२०॥

- (१) तु तस्यास्तौ नेत्रे न त्वन्धतां गत इति क० घ० च० ।
- (२) इत्याद्यैरिति उ० ।
- (३) आप्रः परैश्चै चतुर्भिः त्वमिं तमित्यत इति क० घ० च०, आप्रि-
 योऽन्धैश्चै प्राष्टावाग्नेः पराणि चेति ग० ।
- (४) मैत्रीव देव्येतामिति उ० ।
- (५) यास्तः कुत्सो वेहेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (६) अघ्निरग्नेः प्रसङ्गाद्वाद्दृष्टाग्नीजन्वकीर्तयदिति उ० ।
- (७) प्रवञ्चतश्चभिर्चमिरेति ग०, तावां चतश्चभिर्चमिरेति उ०
 पुस्तकान्तरश्च ।
- (८) तावामितृचोति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

जीर्णन्तु दीर्घतमसं खिन्नास्तत्परिचारिणः^(१) ।
दासा अथ^(२) नदीतोये वृष्टिहीनमुपादधुः^(३) ॥ २१ ॥
तत्रैकस्त्रैतनो^{(४)(क)} नाम शस्त्रेषैनमपाह्नत् ।
गिरिर्खांसावुरसैव खयमेव न्यह्नन्त^(५) ॥ २२ ॥
अङ्गदेग्रसमीपे तु नद्यः सर्वाः समुत्खिदन्^(६) ।
^(७)जनयामास चोत्थाय^(८) कञ्चीवत्प्रमुखानुधौन् ॥ २३ ॥

- (१) तत्परिचारकाः इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
(२) दासा बभूवेति क० घ० च० ।
(३) अवाद्भुरिति क० घ० च० ।
(४) त्रैतनः इति क० घ० च० ।
(५) ख० उ० पुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च,—
इत्या दीर्घतमस्तं तु पापेन महता हतम् ।
आत्माङ्गान्यनुदधैव ततोऽदान्मोहितो भ्रष्टम् ।
इत्यधिकं पठितम् ।
(६) तं नद्यं समुदक्षिपदिति उ० पुस्तकान्तरम् ।
(७) जनयामास चोत्थायेति श्लोकार्द्धात्प्राक्, ख० उ० पुस्तकयोः पुस्त-
कान्तरे च,—
अङ्गराजमहे युक्ता मुग्रिजं पुल्लकान्यया ।
राज्ञा च प्रहितां दासीं भक्तां मत्वा महातपाः ।
इत्यधिकं पठितम् ।
(८) सोऽजीवनहृषसैकादिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, १५८, ५ ।

तृष्टाव चैव सूक्ताभ्या^(१)मबोधीत्यग्निनाटृषिः ।
 प्रेति द्यावापृथिव्यौ तु^(२) पराभ्यामेतदुत्तरं ॥२४॥
 किमार्भवं परं^(३) मानो मेघस्यामस्य संस्तवः ।
 ईर्मां^(४)ता स इति त्वस्यां नीयमानं प्रशंसति ॥२५॥
 स्रथूय्यास्तस्य चैवात्र बहवः संस्तुता इयाः ।
 नियुक्तास्वानियुक्तास्य प्रसङ्गादनुकीर्त्तिताः ॥२६॥
 संश्रमवदसंश्रमं इविष्यं^(५) चाह सूतवः^(६) ।
 तस्मिन्मांसस्य सूतस्य चतुर्षां इविषस्तथा^(७) ॥२७॥
 वासोऽधिवाससोऽस्यात्र स्रधिते^(८)स्य प्रकीर्त्तनं^(९) ।
 गात्रसूतसूतानां^(१०)स्रध^(११) स्रधितेस्य प्रकीर्त्तनं^(१२) ॥२८॥

- (१) वेति वसुताभ्यामिति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) द्यावापृथिव्यातेति ड० पुस्तकाष्टस्य ।
 (३) परे इति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) भविष्यं चाह भूतवत् इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) चतुर्षां इविषस्तथेति ग०, तत्सौनस्यं च मांसस्य चरुणां च विधा-
 न्थेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) यद्विषस्यस्य कौर्त्तितमिति ख० ग०, वासाधिवाससोऽस्यात्र यज्ञीयस्य
 च कौर्त्तनमिति ड० ।
 (७) गात्रसूतसूतानां चाह इति ख० ड० ।
 (८) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, गात्रसूतसूतानां चाह इति ह्योकार्त्तं न
 पठितम् ।

(क) ऋ० ४, २७, २ । (ख) ऋ० १, १६२, ४ । (ग) ऋ० १, १६२,
 १८ । (घ) ऋ० ५, ६२, ७ ।

भागस्य^(१) कौर्त्तनं चात्र इन्द्रापूष्णोः सह स्तुतिः^(२) ।
 सूक्तं यदस्य^(३) वामीथं वैश्वदेवं तदुच्यते ॥२६॥
 प्रवादा विविधास्तत्र देवानां चात्र कौर्त्तनं ।
 अग्निस्तु वामः पस्वितो^(४) वायुर्भ्राता तु मध्यमः ॥२७॥
 द्यतष्ट^(५)स्तृतीयोऽत्र^(६) सप्त वै रभ्यस्तु ताः ।
 परास्तु कथयन्त्यग्निं^(७) यथा वर्षति पाति^(८) च ॥२९॥
 अहोरात्रदिना^(९)न्मासानृत्वंश्च परिवर्त्तनं^(१०) ।
 पञ्चधा त्रिविधा^(१) चैव षोढा द्वादशधा च^(१०) ॥३१॥
 संवत्सरं चक्रवच्च पराभिः कौर्त्तयन्मृषिः ।

-
- (१) ह्यगस्येति ग० ड०
 (२) इन्द्रापूष्णोश्च कौर्त्तनमिति ख० ड० ।
 (३) पदस्येति ड० ।
 (४) तृतीयोक्तः इति ड० ।
 (५) अग्निरिति ड० ।
 (६) वागीति ख० ड० ।
 (७) अहोरात्रान् दिनामिति ड० ।
 (८) पक्षांश्च परिवर्त्तनमिति ड० ।
 (९) पञ्चधा च त्रिविधेति ख० ड० ।
 (१०) द्वादशधापि वेति ड० ।

(क) ऋ० १, १४४, ४ । (ख) ऋ० १, १६४, १ ।

चक्षुश्चान्(१) च धेतुश्च गौरीं वाचं सरस्वतीं ॥ ३ ३ ॥
 धर्मं पूर्वयुगीयश्च(२) साध्यान् देवगणांस्तथा ।
 विविधानि च कर्माणि त्वग्निवायुविवस्वताम् ॥ ३ ४ ॥
 विभूतिमग्नेर्वायोश्च जगतीं स्थान(३)जङ्गमे ।
 हरणं रश्मिभिश्चैव(४) विसर्गं(५) पुनरेव च ॥ ३ ५ ॥
 कर्मास्तुकीर्तनश्चात्र(६) पर्जन्याग्निविवस्वतां ।
 मातापुत्रौ तु वाक्प्राणौ माता वागितरः सुतः ॥ ३ ६ ॥
 सरस्वन्तमिति प्राणा(७) वाचं प्राञ्जः सरस्वतीं ।
 ग्ररीरभिन्द्रियैर्युक्तं चेचमित्यभिधीयते ॥ ३ ७ ॥
 वेदं तन्प्राण(८) एवैकसाक्षात् चेचञ्च उच्यते ।
 मेघः(९) प्रक(१०) सास्य धूमः(१०) सखिसं वाच एव वा ॥ ३ ८ ॥

-
- (१) क्षेत्रज्ञानमिति ग०, क्षेत्रं ज्ञानमिति ङ० ।
 (२) पूर्वयुगानाश्चेति ख० ङ०, धर्मपूर्वयुगौ पश्चेति ग०,
 (३) जगति स्थास्त्विति ख० ङ० ।
 (४) वारः इति ख०, वारामिति ङ० ।
 (५) विसर्पमिति ख० ।
 (६) चास्येति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) प्राणः इति क० ग० घ० च० ।
 (८) वेद्येतत्प्राण इति ङ० ।
 (९) मेघे इति ख० ।
 (१०) धूमे इति ख० ।
-

(क) ऋ० ८, ८०, ३ ।

सोम उक्षा^(क) भवन्वस्य पावकाश्च चथोऽधिपाः ।
 गौरैरं तं वैश्वदेवसुपरि स्थात्पृथक् स्तुतिः ॥३८॥
 इन्द्रं मिचमिमौ सौर्यैः सौरौ चान्धा सरस्वते^(१) ।
 माहतेन्द्रस्तु संवादः कथेति^(२) परमः स्यतः^(३) ॥४०॥
 मरुतामयुज^(४) स्त्वैत्र्यो युग्माः सर्वाः^(५) सहान्वया ।
 एकादशौ प्रथमा च माहतेस्तृच उत्तमः^(६) ॥४१॥
 ऋचस्यैव तु तत्रोक्तं कर्त्तृत्वमितरस्य तु ।
 इतिहासं पुराष्टत्तमृषिभिः परिकथ्यते^(७) ॥४२॥
 समागच्छन्मरुद्भिस्तु^(८) चरन् व्योम्नि गतक्रतुः ।

(१) क० ख० घ० च० पुस्तकेषु, मेघः शकलस्य धूम इत्यादि सौरौ
 चान्धा सरस्वते इत्यन्तपाठो न विद्यते, तेषु च अत्र स्थले,—
 सूक्तमक्षयत्वं त्वेतज्ज्ञानमेव प्रशंसति ।
 प्रवादबहुतात्वाच्च ततः सजिजमुच्यते ॥

इति पाठो वर्त्तते ।

- (२) क्वेतीति ख० ।
 (३) ततः इति ख० छ० ।
 (४) मरुजः इति ख० ।
 (५) तत्रेति ख० ।
 (६) उत्तरः इति ग०, माहत्यस्तिश्च उत्तरा इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ऋचस्यैव तु तत्रोक्तमित्यादि ऋषिभिः परिकथ्यते इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैक्ष्यते ।
 (८) चेति ख० छ० ।

(क) ऋ० १, १४६, २ ।

बृहदा तुष्टाव तानिन्द्रस्तेनेन्द्र^(१)मृषयोऽब्रुवन् ॥ ४ ३ ॥
 तेषामगच्छः संवादं तपसा वेद^(२)तत्त्वतः ।
 स तानभिजगामाशु निरूप्येन्द्रं हविस्तदा ॥ ४ ४ ॥
 मरुतश्चाभितुष्टाव मूर्ध्निस्तदिति च^(३) चिभिः^(४) ।
 महश्चिदिति चैवेन्द्रं सप्तमिति चैतया^(५) ॥ ४ ५ ॥
 निरुप्तं तद्भुविष्येन्द्रं मरुद्भ्यो दातुमिच्छति^(६) ।
 विज्ञायावेच्छ्य तद्भुव्यं त्विन्द्रो^(७) नेति तमब्रवीत्^(८) ॥ ४ ६ ॥
 न शो नाद्यतनं क्षति वेद कस्तद्यदङ्गुतं ।
 कश्चिच्चिथ सञ्चारे^(९) चिन्तमेव विनश्यति ॥ ४ ७ ॥
 किञ्च इत्यब्रवीदिन्द्रमगच्छो भ्रातरस्ताव ।
 मरुद्भिः सम्यकल्पस्व^(१०)बधीर्मा च^(११) गतक्रतो । ४ ८ ॥

-
- (१) ते चैन्द्रमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) तपसाबोधोति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) तन्विति त्विति क० घ० च० ।
 (४) तन्विति पञ्चभिरिति ग० ।
 (५) महश्चिदित्यनेनेन्द्रं सप्तमं त ऋचाद्ययमिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) इच्छति ख०, इच्छतः इति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) तद्भावमिन्द्रः इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) ततोऽब्रवीदिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) त्वर्थसञ्चारे इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) सम्यकल्पस्वेति ख० ड० ॥
 (११) मा नः इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

किं नो भ्रातरिति त्वस्यामिन्द्रो मान्यमुपासभत् ।
 अगस्त्यस्वरमित्यस्यां चुम्ब^(१)मिन्द्रं प्रशामयत्^(२) ॥४६॥
 प्रादात्संवननं^(३) कृत्वा तेभ्य एव च तद्भुविः ।
 पूर्व्वथा सान्त्वयन्मिन्द्रो अगस्त्यं खेदकाम्यया ॥५०॥
 एवं संवननं कृत्वा प्रादान्तेभ्यः स तद्भुविः^(४) ।
 सुते^(५) चकार सोमे च^(६) तानिन्द्रः सोमपौथिनः^(क) ॥५१॥
 तस्मादिद्यान्निपातेन^(७) ऐन्द्रेषु^(८) मरुतस्तु तान्^(९) ।
 प्रीतात्मा पुनरेवर्षिस्तांस्तुष्टाव पुनः पृथक्^(१०) ॥५२॥
 मरुतः प्रेति सूक्ताभ्या^(११) मिन्द्रं षड्भिः परैस्तु सः^(१२) ।

-
- (१) कुम्भमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) प्रसादयदिति ख० उ०. प्रसाधयदिति पुस्तकान्तरम् ।
 (३) सङ्गमनमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) पूर्व्वपा सान्त्वयन्मिन्द्र इत्यादि स तद्भुविरित्यन्तपाठः, क० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (५) सुते इति ग० ।
 (६) सोमेऽथेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) निपातेष्विति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) मन्त्रेष्विति ख० ।
 (९) मरुतः स्तुताः इति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) पृथक् पृथगिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) प्रतिसूक्ताभ्यामिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१२) गायन् षड्भिः शचीपतिरिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, १५, ८ ।

चतुश्चाता^(१) मृषिर्भायीं सोपामुद्रां यन्नस्त्रिणीं ॥५३॥
 उपजस्वितुमारंभे रश्मिःसंयोगकाम्यया ।
 द्वाभ्यां सा त्वन्नवीदृग्भ्यां पूर्वोरिति चिकीर्षितं ॥५४॥
 रिरंसुक्ष्माथगख्य उत्तराभ्यामतोषयत् ।
 विदित्वा तपसा सर्वं तयोर्भावं रिरंसतोः ॥५५॥
 उल्लेनं^(२) कृतवानस्मिन्^(३) ब्रह्मचार्युत्तमे जगौ ।
 प्रशंस्य^(४) तं परिख्वय्य गुरु मूर्ध्ववज्जिप्रतुः ॥५६॥
 स्मित्वैनमाहृतुसोभावनागा अस्मि^(५) पुचक ।
 ध्रुवो^(६) रजांसीति ततः सूक्तैः पञ्चभिरस्त्रिणौ ॥५७॥
 अगख्य एव तुष्टाव सूक्तेन कतरे तुण^(७) ।
 द्यावापृथिव्यौ सूक्तेन आगो विधान् दिवोकसः ॥५८॥
 पितु^(८) मक्षं समिद्धाप्यो अग्निमग्ने नयेति च^(९) ।
 दृष्टस्यतेरनर्वाणं^(१०) कंकतोपनिषत्परं^(११) ॥५९॥
 अपां दृष्टानां सूर्यस्य केचिदेतां स्तुतिं विदुः ।

(१) ऋतौ चातामिति क० घ० च० ।

(२) न त्वेनः इति ख० ग०, नत्वेतदि ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) चसीति ख० ग० ख० ।

(४) प्रशस्येति ग० उ० ।

(५) सोमौ द्यामागोऽसीतीति क० ग० घ० च० ।

(६) कतरेति परेष्व त्विति क० घ० च०, सूक्तेन कतरेति त्वि ख० ।

(७) समिद्धो द्याप्रियोऽग्ने च नयाग्ने इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) परेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, ३४, १ । (ख) ऋ० १, ६१, ७ । (ग) ऋ० १, ३७, १ ।

ददर्श तदगच्छो वा^(१) विषन्नं विषग्रंकया ॥ ६० ॥
 अदृष्टाख्यो विषयरूपः^(२) सूक्तस्यांसोऽप तु त्युचः^(३) ।
 अक्षौ^(४) कृत्स्नमदोऽग्निं त्वं^(५) जातवेदस्य^(६) माप्रियः ॥ ६१ ॥
 यज्ञेनाथ समिद्धोऽग्निरतोऽग्निं^(७) सप्तभिर्ज्वे^(क) ।
 संयुज्य^(८) तपसात्मानमैत्रं विध्वन्महदपुः ॥ ६२ ॥
 अदृश्यत सुहर्त्सनं दिवि च व्योम्नि चेह च ।
 तमिन्द्रमिति मत्वा तु^(९) दैत्यौ भीमपराक्रमौ ॥ ६३ ॥
 धुमिञ्च सुसुरिञ्चैव^(१०) सायुधावभिपेततुः ।
 विदित्वा स तयोर्भावमृषिः^(११) पापचिकीर्षतोः ॥ ६४ ॥
 यो जात इति सूक्तेन कर्माण्यैन्द्राण्यकीर्तयत् ।

-
- (१) त्विति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अदृष्टाख्यो नष्टरूपः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) द्युचः इति ग० ।
 (४) क्षौतीति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) अप्रियमिति ग० उ० ।
 (६) जातवेदस्यमिति ख० ग० ।
 (७) चातोऽग्निमिति क० घ० च०, अप्रिरिति उ० ।
 (८) संयोज्येति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) तौ इति उ० ।
 (१०) सोमाविति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) ऋषिरिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, १७, ७ ।

उक्तेषु^(१) कर्माख्येषु भीष्मावाग्नु विवेग इ^(२) ॥६५॥
 इदमन्तरमित्युक्त्वा ताविन्द्रस्तु न्यवर्हयत् ।
 निश्चय्य तौ गृह्यमदमृषिं^(३) प्रक्रोऽभ्यभाषत ॥६६॥
 यथेष्टं मासं^(४) खे पथ्य प्रियस्वमि^(५) चागतोऽसि^(६) मे ।
 वरं गृहाण मत्तस्वमचयं^(७) चास्तु ते तपः ॥६७॥
 प्रह्ण^(८) सं प्रत्युवाचर्षिरस्माकं वदतां वरः^(९) ।
 तनूनामस्तु चारिष्टिर्वाक्चास्तु हृदयङ्गमा ॥६८॥
 सुवीरा^(१०) रथिमन्त^(११) स वयन्वामिन्द्र धीमहि^(१२) ;
 इन्द्र^(१३) त्वाच्च विजानीमो वयं जन्मनि^(१४) जन्मनि ॥६९॥

(१) कीर्त्तयित्वा क० घ० च० ।

(२) भीतौ सुषुप्तस्तुतिदेति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) इदमिति उ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) मासमिति पाठः सङ्गतः ।

(५) मासं खे पथ्य प्रियस्वमिति क० घ० च० । अथ, मासं खे पथ्यं
प्रियस्वमिति पाठो विमुक्तः ।

(६) प्रियत्वं चागतोऽसौति उ० ।

(७) मत्तस्वमचयमिति क० घ० च० ।

(८) प्रह्ण इति क० घ० च० ।

(९) वरेति क० ग० घ० च० ।

(१०) इन्द्र वामहे इति ख०, इन्द्रमीमहे इति उ० ।

(११) इन्द्रमिति उ० ।

(१२) विजानीति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ६, १३, ५ । (ख) ऋ० १०, ७४, १ ।

लङ्गत^(१)शेष मे भावो मापगास्वद्रथीतरः^(२) ।
 निरुक्तं तदिदं चार्धमिन्द्रश्रेष्ठान्वृचान्वयया ॥७०॥
 वज्रे वरमिदं सव्यं तदाकर्ण्य शचीपतिः^(३) ।
 तथेत्युक्त्वा तुराषाट् त्वां^(४) पाणौ जयाह दक्षिणे ॥७१॥
 षड्विंशत्यस्य सखित्वेन पाणिना पाणिमस्यूयत् ।
 सहितौ जग्मतुश्चैवं महेन्द्रसदनं^(५) प्रति ॥७२॥
 तत्रैनमारुह्यत्प्रीत्या स्वयमेव पुरन्दरः ।
 कर्मणा विधिदृष्टेन तमृषिञ्चाभ्यपूजयत्^(६) ॥७३॥
 सखित्वाच्च पुमस्यैन^(७)मुवाच हरिवाहनः ।
 गृणन्मादयसे धम्मात्त्वमस्मानृषिसत्तम ॥७४॥
 तस्माद्गृत्समदो नाम श्रौणकोऽत्र^(८) भविष्यसि ।
 ततो द्वादशभिः सूक्तैस्तुष्टावेन्द्रं श्रुधी^(९)^(क)त्युषिः ॥७५॥

-
- (१) त्वां तत इति क० घ० च० ।
 (२) माप्रागाच्च रथीतरः इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) निरुक्तं तदिदं चार्धमित्यादि तदाकर्ण्यं शचीपतिरित्यन्तपाठः, क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, नोपलभ्यते ।
 (४) त्वामित्यत्र तमिति पाठः शुद्धः । रथाङ्गन्विति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) महेन्द्रमवनमिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) वाभ्यपूजयदिति क० । तमृषिं चाभ्यपूजयदिति ख० ग० घ० च० ।
 (७) एवमिति पुस्तकान्तरम् ।
 (८) श्रौणकोऽत्र इति ख० ।
 (९) इन्द्रश्रुधीत्युषिरिति क० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) षट् १, २५, १६ ।

ददर्श संस्तुवन्नेव तत्र स ब्रह्मणस्पतिम् ।

दृष्टस्यतिं तु तुष्टाव दृष्टक्षिप्त्वाभिरेव च^(१) ॥७६॥

स तमथभित्तुष्टाव^(२) चतुर्भिरत^(३) उत्तरैः ।

गणानां विश्वमित्यस्यां^(४) सहेन्द्राब्रह्मणस्पतौ ॥७७॥

दृष्टस्यतिं प्रसङ्गादा^(५) ब्रह्मणस्पतिमेव च^(६) ।

तुष्टाव कर्म्मणैकेन प्रभावस्थान्तरन्नयोः^(७) ॥७८॥

मिचावरुणदचांग्रतुविजात^(८) भगार्थ्यम्णाम्^(९) ।

आदित्यानामिमाः^(१०) सूक्तमिदं वारुणसुच्यते^(१०) ॥७९॥

(१) दृष्टस्यतिस्तु तुष्टाव दृष्टिं क्षिप्त्वाभिरेव सहेति ख०, दृष्टक्षिप्त्वाभिरेव सहेति ड० ।

(२) अथभित्तुष्टावेति क० ख० ग० पुस्तकान्तरम् ।

(३) चतुर्भिरिति उत्तरैरिति ग०, चतुर्भिरित उत्तरैरिति ड०, चतुर्भिरित उत्तरैरिति पुस्तकान्तरम् ।

(४) अस्या इति ड०, विश्वामित्रस्येति ख० ।

(५) प्रसङ्गादादिति ख० ड० ।

(६) ब्रह्मणस्पतिमेव वेति ड० ।

(७) द्वयोरिति ग० । श्लोकार्द्धमेतत् ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्नेपथ्यभ्यते ।

(८) तुविजातभगार्थ्यमामिति ख० ।

(९) इमाः इत्यत्र इदमिति पाठो विमुक्तः ।

(१०) वरुणमिति ग० ।

(क) ऋ० १, १३१, ७ ।

(१) धृतप्रता वैश्वदेवस्तमैत्रं परन्तु अत्(१) ।
 अहि क्रतुमिति त्वस्वामिन्नासोमौ अह सुतौ ॥८०॥
 अरस्वति त्वमित्यस्मिन्नर्द्धं मध्यमा तु वाक्(२) ।
 वृहस्पतिन्तु यो नस्तु(३) उत्तमा मरुतस्तुतिः(४) ॥८१॥
 अस्माकं वैश्वदेवन्तु सूक्तादावुत्तमस्य तु(५) ।
 यावापृथिव्योर्दे त्वाष्मौ(६) तथैवैन्द्रौ(७) परे ततः ॥८२॥
 दे दे राकासिनीवाच्योः षड्छैत्र्योऽप्यास्वथान्तया(८) ।
 (१०) रौद्रं मारुतन्तु परं(११) मा ते धारावरा इति ॥८३॥

- (१) वाच्यो म इत्याद्या दुःखप्रायप्रथाभिर्गोः। श्लोकार्द्धमेतत् ग० चिह्नितपुस्तके धृतप्रतेति श्लोकात् पूर्वमधिकं पठितं ।
 (२) परं यत इति ख०, परं तत इति छ० ।
 (३) माध्यमानुवागिति ख० ।
 (४) वृहस्पते क्लृतिर्यो मा इति ख०, यो न स्त इति ग० ।
 (५) वृहस्पते क्लृतिर्यो उ सम्भ्रष्टस्त्रतां क्लृतिः इति छ० ।
 (६) अस्माकं वैश्वदेवं स्यात् सूक्तादावस्य चास्य ऋगिति ग०, स्यादद्या ऋक् चान्तिमास्य त्विति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ऋग्यावापृथिवीत्वचेति क० घ० च०, यावापृथिव्योक्त्वाष्मौ वै इति ख० । वै इत्यत्र वा इति ग० ।
 (८) वाच्यं चैन्द्रा इति ग०, चैन्द्रौ वर्वी इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) तथात्वयेति ग०, षड्छुगवाथन्तया क्लृताः इति क० घ० च० ।
 (१०) ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च रौद्रमित्वस्मात् पूर्वम्, तत्पूर्वे दे ऋचौ कुशाः कुशमहमिति स्युते । तदुत्तरे दे अशुमतेरनुगो न्विति ते स्युते । धातुश्चतस्रस्तपादौ धाता रधाति नो रधिम्(क) । इत्यधिकं पठितं ।
 (११) रौद्रं स्यात् परमारुतमिति पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, १, ३ ।

वामदेवो मृगान् बृहदा विभ्यन्तेभ्य ऋषिः स्वयम्^(१) ।

(१) अपान्नपादुपेत्यत्र स्तुतः सूक्ते ततः^(२) परे ॥ ८४ ॥

तुभ्यमित्यार्भवे^(३) सूक्ते सावित्रादाश्विनम्परम्^(४) ।

सोमः पूषादितिष्वेव सोमापूष्येण्यथा स्तुताः ॥ ८५ ॥

वायव्ये^(५) वैश्रवायव्या अन्यास्तु प्रउगा^(६)स्तृषाः^(७) ।

प्रेत्यृक् स्तौति हविर्धानि अग्निस्तत्र निपातभाक् ॥ ८६ ॥

द्यावापृथिव्यौ द्यावेति हविर्धानि ततः परे ।

(८) स्तुतिन्तु^(८) पुनरेवेच्छन्निन्द्रो भूत्वा कपिञ्जलः ॥ ८७ ॥

(१) वामतस्तु मृगान् स्तौत्वध्वनि निप्रस्थितास्तु हि । इति क० घ० च०,
मृगं दृष्टेति ग० ।

(२) ग० ख० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च अपान्नपादित्वस्मात् पूर्वं
स्तुति अतमिति त्वस्यां ब्रह्मस्तौत्प्रसादयन्नित्यधिकं पठितं ।

(३) त्वत् इति पुस्तकान्तरम् ।

(४) इत्यातंवे इति ख० ख० पुस्तकान्तरम् ।

(५) स्तोकाङ्गमेतत् ग० चिह्नित पुस्तके नोपलभ्यते ।

(६) वायव्ये इति ग० ।

(७) वायव्ये वैश्रवायव्यौ पश्चाथ प्रउगास्तृषा इति क० ग० घ० च० ।

(८) ख० चिह्नितपुस्तके पुस्तकान्तरे च स्तुतिमिति स्तोकाङ्गात् प्राक्,
वायव्यो म इत्येषा दुःखप्राथप्रयाशिनोति स्तोकाङ्गमधिकं
बृहते ।

(९) स्तुतन्विति ख० ।

(क) ऋ० १०, ११०, १ ।

अध्वेर्जिगमिषोराग्रां ववाग्रा^(क)स्त्राय^(१) दधिषाम् ।

स तमार्षेण सम्प्रेक्ष्य चक्षुषा पच्छिरूपिणम् ।

पराभ्यामभितुष्टाव सूक्ताभ्यान्तु कमिक्रदत्^(ख) ॥८८॥

प्रग्रास्य गायंस्तपसाऽध्यगच्छ^(१)-

द्वृह्यर्षितामेकगतश्च पुषान् ।

स गाधिपुत्रस्तु जगाद सूक्तं

सोमस्य नेत्याग्नेयं यत्परश्च^(२) ॥८९॥

वैश्वानरीयेति^(३) समित्समिदा

प्रोद्रे आग्नेये^(४) उत्तरे त्व^(५) सूक्ते ।

द्यावापृथिव्यौ तु निपातभाजा^(६)

वापोऽथ देवाः पितरस्य मित्रः^(७) ॥९०॥

आग्नेयेषु दृश्यन्ते सुतास्तु^(८)-

(१) ववासे प्रतीति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) अध्यगच्छिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) नेत्याग्नेये तत्परि चेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) वैश्वानरीयेऽथेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) प्रियो हे चेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) त्वस्येति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च । उत्तरेत्यत्रेति ग० ।

(७) द्यावा पृथिव्या उषसो निपाता इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) वापोऽथ देवाः पितरोऽथ मित्र इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(९) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु सुतास्तु इत्यत्र तु इति पाठो न दृश्यते ।

(क) ऋ० २, २, २ । (ख) ऋ० १, १२५ ३ ।

वैश्वानरो वरुणो जातवेदाः ।

सूयेतैका यत्र यचास्तुतिर्वा^(१)

नेपात्यास्तां^(२) उपमार्थाश्च^(३) विद्यात् ॥८१॥

राजर्षयो गृत्समदा वशिष्ठा

भरद्वाजाः कुशिको गौतमाश्च ।

विश्वेऽश्विनावङ्गिरसोऽप चोऽदिति-

र्भाजाः कश्यपो^(४) धृगवो रोदसी दिग्मः ॥८१॥

सावित्रसौम्याश्विन^(५) भारतेषु

ऐन्द्राग्नेये रौद्रसौर्यौषसेषु^(६) ।

आदावन्ते सूक्तमध्ये स्तुतास्तु^(७)

न व्याप्नन्ति देवताः सूक्तभाजः^(८) ॥८२॥

अग्नेः सप्तदशोऽध्याय ऊर्द्धं ऊषुष ऊतथे^(९) ।

(१) एको यत्र तत्रान्यस्तुतिर्वेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) निपात्यर्थाः इति क० ग० घ० च० ।

(३) उपमार्थांश्चेति पाठः साधुः ।

(४) कश्यपो इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) सौर्यौषसेनेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) सौम्यौषसेष्विति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च, सौषसेष्विति च० ।

(७) स्तुतास्ताः इति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) भ्रन्ते देवतां सूक्तभागिनोमिति पुस्तकान्तरम्, सूक्तभाजा इति ग०, सूक्तभागिमिति ड० ।

(क) ऋ० १, ४, १ ।

एते काण्व्यावृत्तौ यौष्यौ ह्यङ्गन्ति त्वेति पञ्च च^(१) ॥६४॥
 शेषा बङ्गभ्यो धूपेभ्यो^(२) वैश्वदेवौ तृगृह्णोमी^(३) ।
 अंक्षा^(४)न्या प्रसिनी योक्ता^(५) षष्ठमैत्राम^(६)मुच्यते ॥६५॥
 वैश्वदेव्यग्निमुषसं^(७) दधिकावृषेति^(८) चेतया ।
 आग्नेत्री त्वम इन्द्रेति परा^(९) वैश्वानरसृषः ॥६६॥
 प्रयन्तु मारुता^(१०)स्वान्या ग्रतधारङ्गुस्तवः ।
 प्र वो वाजा ऋतू^(११) सौति ऋत्विजः सौति^(१२)मन्वतः ॥६७॥
 पुरीव्यास^(१३) इति त्वस्यान्धिष्यानग्नीन् प्रशंसति ।

- (१) एते काण्व्यावृत्तौ चोमौ यौष्यौ ह्यङ्गन्ति पञ्च चेति ख० ।
 (२) शेषेभ्यो बङ्गयूपेभ्य इति ग० ।
 (३) वैश्वदेवौ ऋगृह्णोमीति क०, वैश्वदेवीत्यृगृह्णोमीति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) स्यान्ता प्रप्रसिना योक्तेति च० ।
 (५) स्यान्ताः प्रप्रसिनाः योक्तेत्रामो ऐन्द्रामिति क० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) अग्निमुषसं वैश्वदेवोति क० ख० ग० घ० च० ।
 (७) दधिकावृषेति क० ग० घ० च० ।
 (८) आग्नेत्री त्वम इन्द्रसृषं परेति क० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) प्रयन्तुमारुतः इति ख० क० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) ऋतूनि तिपाठः समीचीनः ।
 (११) सौति ऋत्विजश्चैवेति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१२) पुरीव्यास इति ग० ।

(क) ऋ० १, १६१, ७ । (ख) ऋ० १, १२, ४ ।

ज्ञेया^(१)स्येव तु होतारस्ते दैव्यास्येव तत्र तु^(२) ॥८८॥
 चयोविंशतिरेन्द्राग्नी इच्छन्तीति पराश्रयतः ।
 सूक्ते प्रेति तु नद्यस्य विश्वामिचं समूदिरे^(३) ॥८९॥
^(४)पुरोहितः सन्निव्यार्थं सुदासः सोऽहरद्वनम् ।
 विपाट्कुतुब्धोः सन्नेदं ग्रमित्यैते उवाच च ॥१००॥
 प्रवादास्तत्र दृश्यन्ते दिवदङ्गवदेकवत् ।
 अश्चेत्यर्द्धैर्षे पच्छो वा नदीष्वप्येकवन्ति ते ॥१०१॥
 आद्ये द्यूषे दिवत्साद्धे विश्वामिचवचःश्रुतेः ।
 एनाभिर्षेग्निर्वा नद्य षडिं वङ्गवदूचिरे ॥१०२॥
 षष्ठ्यष्ट्यो^(५)स्यतुर्थ्याश्च दग्मन्याश्चेतरा षडेः ।
 सप्तम्यामृषि षष्ठ्याश्च यौ देवौ^(६) परिकीर्तितौ ॥१०३॥
 निपातिनौ तु तौ ज्ञेयौ त्वेन्द्रापार्वत्युत्तमे^(७) ।
 करोति पुत्रिकां नारी^(८) यथा दुहितरन्तथा ॥१०४॥

(१) यूपा इति ख० ।

(२) तत्र हेति ख० छ० ।

(३) विश्वामिचः समूदिरे इति ख० ग० पुस्तकान्तर्ष, स संवदन्निति क० घ० च० ।

(४) पुरोहित इत्यादि स्त्रोत्रत्रयं क० घ० छ० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(५) षष्ठ्यष्ट्योरिति पाठः साधुः ।

(६) यौदकौ इति ग० ।

(७) पार्वत्युत्तमेति छ० पुस्तकान्तरष ।

(८) नामेति ख० छ० पुस्तकान्तरष ।

तस्यां विद्यति रेतो वा^(१) तच्छासदिति कीर्तितम् ।
 रिक्त्यस्य दुहितुर्दानं नेत्यृचि प्रतिविध्यते^(२) ॥१०५॥
 तस्याश्चैव^(३) यवीयांसं भ्रातरं ज्येष्ठवत्सुतं ।
 सुदासश्च महायज्ञे दक्षिणा गाधिसूनवे^(४) ॥१०६॥
 मिष्टहीतं ब्रह्मणाश्चेतः^(५) सोऽवसीदद्विचेतनः ।
 तस्मै^(६) ब्राह्मणीन् सुवीर्यं वा मासा वाचं सवर्षदीं ॥१०७॥
 सूर्य्यबयादिहागत्य ददुस्ते^(७) जमदग्नयः ।
 कुशिकानां ततः सा वागमतिन्तामपाह्वनत् ॥१०८॥
 उपेत्य चास्यां^(८) कुशिकान् विश्वामिचो बुबोध यत् ।
 सन्धा वाचं च दृष्टात्मा^(९) तानृषीन् प्रत्यपूजयत्^(१०) ॥१०९॥
 सवर्षरीरिति द्वाभ्यामृग्भ्यां वाचं ऋवन् स्वयम् ।
 स्थिरावित्यमसो^(क) ऽङ्गान्यनडुह^(११) च ऋहान् ब्रजन् ॥११०॥

- (१) रेतो धा इति छ० पुक्तकान्तरश्च ।
 (२) प्रतिवेधतीति ख० छ० पुक्तकान्तरश्च ।
 (३) तस्याश्चाइति छ० छ० पुक्तकान्तरश्च ।
 (४) शक्तिना गाधिसूनवे इति क० ग० घ० च० ।
 (५) मिष्टहीना ब्रह्मणाश्चेतः इति ख० छ० पुक्तकान्तरश्च ।
 (६) तस्येति क० घ० ।
 (७) तां ददुरिति ख० छ० पुक्तकान्तरश्च । आगत्येव च आह्वयेति क० ग० घ० च० ।
 (८) उपेति चास्यां कुशिकानिति क० घ०, उपेत्य वाचं कुशिकानिति छ० ।
 (९) प्रतिष्ठात्मेति ख० छ० पुक्तकान्तरश्च ।
 (१०) अन्वचेतयदिति छ० पुक्तकान्तरश्च ।
 (११) इत्यनसाङ्गान्यनडुहमिति क० घ० । अगडुहमित्यत्र अगडुहः इति छ० ।

(क) ऋ० ४, १०, १० ।

(१) अन्नसोऽङ्गानि चोत्थाप्य अन्नद्वाहौ गृह्णात्प्रजौ ।
 ततश्च स्वग्ररीरश्च गृह्णान् स स्वयमाप ह ॥१११॥
 रथश्च स्वग्ररीरेण गृह्णान् गच्छन् पराददे ।
 परास्यतस्यो यास्वच वसिष्ठदेषिणीर्विदुः^(१) ॥११२॥
 विश्वामित्रेण याः^(२) प्रोक्ता अभिग्राया इति स्मृताः ।
 द्विषद्देषास्तु ताः प्रोक्ता विद्याश्चैवाभिचारिकाः^(३) ॥११३॥
 वसिष्ठास्ता^(४) न प्रदृषन्ति तदाचार्यकसम्मतम् ।
 कीर्त्तनाच्छ्रवणादापि महान् दोषः प्रजायते^(५) ॥११४॥
 श्रतधा भिद्यते मूर्द्धा कीर्त्तितेन श्रुतेन वा ।
 तेषां बालाः प्रमीयन्ते तस्मान्तास्तु न कीर्त्तयेत् ॥११५॥
 विश्वान् देवां^(६) स्तृष्टाव चतुर्भिरिममित्युषिः ।
 असौदिश्यात्मना सर्वान् मन्यमानः परं पदम् ॥११६॥

-
- (१) अन्नस इत्यादिसाङ्गोक्तः क० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
 तेषु अस्मिन् स्थले, तन्वच्च स्वां शरीरश्च गृह्णानाच्छन् परीददे इति
 पाठोऽस्ति ।
- (२) वसिष्ठदेषिण्यः स्मृताः इति क० ख० ग० घ० ।
- (३) त्विति क० ख० ग० घ० च० ।
- (४) विदेषिण्यः स्मृता विद्यादभिचारेषु शब्दयते । इति क० ग०
 घ० च० ।
- (५) त्विति ख० पुस्तकान्तरश्च, ते इति ख० ।
- (६) श्लोकार्द्धमेतत् क० घ० चिह्नितपुस्तकयोर्न दृश्यते ।
- (७) विश्वान् देवांश्चेति ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(१) देवानामसुरत्वं तदेकं महदितोरयम् ।
 अश्विनौ मित्र ऋभवो^(१) धेतुर्मित्र इहेह वः ॥ ११७ ॥
 (२) वैश्वदेवीति विज्ञेया मैत्री मित्राय पञ्च तु ।
 ऐन्द्रार्भवस्तृचस्त्रिचार्भवे सूक्तः स उत्तमः^(२) ॥ ११८ ॥
 (३) पूर्वे द्युचे निपातीन्द्र उषो वाजेन पञ्चमात् ।
 उषस्यादुत्तरे षड्भिः स्तुता ऋग्देवता दृचेः^(३) ॥ ११९ ॥
 ऐन्द्रावरुणः प्रथमो वारुणस्यस्ततः परः^(४) ।
 पौष्णसावित्रसौम्याश्च मैत्रावरुण उत्तमः^(५) ॥ १२० ॥
 तुष्टाव जमदग्निश्च^(६) तेन देवा वृता वृधौ ।
 देवर्षिपितृपूजायं य अन्नाद्यपचच्छुनः^(७) ॥ १२१ ॥

-
- (१) अश्विनौ चन्द्रात्मना सर्वाणित्यादि महदितोरयमित्यन्तपाठः क० ग०
 घ० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
- (२) ऋतवः इति क० घ० च० ।
- (३) वैश्वदेवीति श्लोकार्जं ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
- (४) उत्तमे इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (५) पूर्वे द्युचे इति श्लोकार्जं क० ख० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
- (६) पौष्णसादुत्तरास्त्रिचः षट् पृथग्देवतास्तृचाः इति क० ख० ग०
 घ० च० ।
- (७) तथापरः इति ग० । तदुत्तरः इति उ० ।
- (८) बन्धामन्थस्तु यस्तृचः इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (९) जमदग्निस्तु इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (१०) यपाचान्नाद्यपचच्छुन इति क० ग० घ० च० ।

यस्य वै स्त्रेरूपेण आहर^(१)दृचहा मधु ॥
 षोऽग्निन्तु पञ्चदशभिरिन्द्रं षोडशभिः परेः ॥१२२॥
 अषिस्त्वामिति तुष्टाव सूक्तेरेतेस्तु^(२) शौतमः ।
 स भ्रातरमिति त्वासु^(३) तिसृष्वग्निर्निपातभाक् ॥१२३॥
 वरुणेनाभिसंस्तौति चाञ्ज^(४)रन्वे निपातितम् ।
 लिङ्गोक्तदेवते सूक्ते एके^(५) प्रत्यग्निरेव तु^(६) ॥१२४॥
 अषिवो^(७)धदिति द्वाभ्यां स्तौति सोमकमेव तु^(८) ।
 तस्यैव चायुरर्थाय^(९) पराभ्यामग्निभौ स्तौतौ ॥१२५॥
 अञ्जसानुजनित्येऽहं^(९) ऋवाणं गर्भं एव^(१०) तम्^(११) ।
 अन्वगात्वादितिः^(१२) सुक्लमिन्द्रमात्मश्चितेषिषी ॥१२६॥

-
- (१) यस्य च स्त्रेरूपेण आहरदिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) इति त्विति ग० घ०, इति चैति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) त्वास्त्विति उ० ।
 (४) अभिसंस्तौत्या प्राञ्जरिति क० ग० घ० च० ।
 (५) लिङ्गोक्तदेवतं सूक्तेरेते इति क० घ० ।
 (६) लिङ्गोक्तदेवते सूक्ते एके प्रत्यग्निरेव, इति उ० ।
 (७) सोमकभूपतिमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) चायुषोऽर्थायेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) अनित्यानेति क० ख० च०, अग्निव्याय इति ग० ।
 (१०) गर्भमेवेति क० ग० घ० च० ।
 (११) त्विति क० ख० ग० घ० च० ।
 (१२) अन्वगात्वादितिरिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

स जातमात्रं युद्धाय ऋषिमेवाजुष्टाव तं^(१) ।
 योधयन्^(२) वामदेवस्तं कृत्वात्मनि बलं तथा ॥ १२७ ॥
 दिमानि दश रात्रीश्च^(३) विजिग्ये चैनमोजसा ।
 स तद्द इम^(४)मित्यस्यां विक्रीणन्मृषिसंसदि ॥ १२८ ॥
 स्वयन्नेवाभितुष्टाव^(५) नकि^(क)रिन्द्रेति^(६) गौतमः ।
 किमादुतासीति चास्यां^(७) मन्युं मध्ये^(८) पराणुदत् ॥ १२९ ॥
 अथास्य रूपवौर्याणि धैर्यंकार्याणि तान्यृषिः^(९) ।
 विविधानि च कर्माणि शशंसादितये तथा ॥ १३० ॥

(१) स जातमात्रं युद्धायेति क० ख० ग० घ० च० ।

(२) योधयेदिति क० ख० घ० च० ।

(३) रात्र्यक्षेति क० ग० घ० च० ।

(४) संतद् इत्यमिति ग० ।

(५) स्वयं तेनाभितुष्टावेति ग०, स्वयमेवाभितुष्टावेति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) इन्द्रेणेति ख० ।

(७) किमादुतासीदित्यस्यामिति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) मन्युमर्षे इति क० ग० घ० च०, मन्युमध्ये इति ख० ।

(९) धैर्यांकार्याणि चारिञ्चिति क०, धैर्यायज्ञाणि चारिञ्चिति घ० च०, तान्यृषिरिति ख० ।

(क) ख० १, २७, ८ ।

अयमित्यथ वै सूक्ते^(१) ऋचे स्तुतिर्ऋतस्य हि^(२) ।
 प्रसुषविभ्यो नवभिर्ऋग्भिः श्वेनस्य^(३) संस्तवः ॥ १ ३ १ ॥
 पराभिस्त्वेति पञ्चर्षे सोमेनेन्द्रः स्तुतः^(४) ऋच ।
 सोमप्रधाना^(५)मेतान्तु क्रोष्टुकि^(६)र्मन्यते स्तुतिं ॥ १ ३ २ ॥
 दिवश्चिदिति चानेन ऋचेनेन्द्रेण संस्तुतः^(७) ।
 उषसं मध्यमां मेने लाचार्यः^(८) ग्राकटायनः ॥ १ ३ ३ ॥
 वाममित्यृक्स्तुताश्चात्र^(९) भगः पूषेति चार्यमा ।
 कर्कशती^(१०)ति पूषोक्तोऽदन्तकः स इति श्रुतेः ॥ १ ३ ४ ॥
 अस्माकमुत्तमं सूर्यं स्तौतीत्याहाम्बलायनः^(९) ।

-
- (१) अहमित्यात्मसंस्तवः इति ख० उ०, अहमित्यास्वसंस्तवः इति ग० ।
 (२) ऋचे स्तुतिविसस्य ऋति ख०, ऋचे स्तुतिरिवास्य ऋति उ० पुस्त-
 कान्तरश्च ।
 (३) पराभिस्त्वेव पञ्चर्षे सोमेन्द्रः संस्तुतः इति क० घ०, सोमेन्द्रौ च
 स्तुतः इति ग० ।
 (४) सोमप्रधानमिति क० ख० ग० घ० च० ।
 (५) क्रोष्टुकिः इति क० घ० च० ।
 (६) चैतेन ते ऋचे नेन्द्रसंस्तुतेति क० घ० च०, इन्द्रसंस्तुतामिति ग० ।
 (७) मेन आचार्यः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) वाममित्यृचि संस्तुतेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) कर्कशतीत्यादि स्तौतीत्याहाम्बलायनः इत्यन्तपाठः क० ग० घ०
 च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
-

(क) ऋ० १, ११८, ११ । (ख) ऋ० ४, १२, २३ ।

इन्द्रस्य हरयो ज्ञान्वा अग्नेरश्वस्तु^(१) रोहितः ॥१३५॥
 सूर्यस्य हरितसैव^(२) वायोर्नियत एव च ।
 रासभा रोहितो^(३)ऽश्विभ्यामजाः^(४)पूष्णस्य^(५)वाजिनः ॥१३६॥
 पृषतो^(६)ऽश्वस्तु मरुतां गावोऽरुष्यस्तथोषसः^(७) ।
 सवितुर्वाजिनः श्यावा^(८) विश्वरूपा वृहस्पतेः ॥१३७॥
 सहैते देवताभिस्तु^(९) स्तूयन्ते स्वल्पशो^(१०)ऽन्यथा ।
 आयुधं वाहनं चापि स्तुतौ यस्त्रेह दृश्यते ॥१३८॥
 तमेव तु स्तुतं विद्यान्तस्यात्मा बज्रधा हि सः ।
 कनौनका^(११)सूक्तशेषो हर्योः स्तुति^(११) रिहोच्यते ।
 चत्वार्यतस्य विज्ञेयान्यप्रगृह्याणि^(१२) विद्मधेः^(१३) ॥१३९॥
 इति वृहद्देवतायां चतुर्थोऽध्यायः ।

-
- (१) अश्वस्त्विति क० ख० घ० ङ० च० ।
 (२) शोक्ता इति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) रासभो मोहिन्नः इति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च, रासभौ सहितः इति ग० ।
 (४) माजाः इति क० घ० च० ।
 (५) पूष्णस्त्विति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) पृषतः इति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) तथोषसामिति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) श्यामा इति क० घ० च० ।
 (९) चैति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) स्तूयन्तेऽप्यतेऽन्यथेति क० घ० च०, स्तूयन्तेऽप्यल्पशोऽन्यथेति ग० ।
 (११) धर्मसक्तुतिरिति क० घ० च०, सूक्तशेषोऽध्यर्धशक्तुतिरिति ग० ।
 (१२) चत्वारि परमाभेयान्याप्रगृह्याणीति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, ७, २ । (ख) ऋ० ४, ३२, २३ ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

प्रेति पञ्चार्भवं चीणि^(१) दधिक्राणि पराण्यतः ।
 ष्टग्धावापृथिव्यौ स्तौति दधिक्राव्णां^(२) मुखे तु या^(३) ॥१॥
 परोक्षैरमुतो वाग्निर्नामभिस्तु स्तुतास्त्रयः ।
 अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च हंसः इन्द्रावदित्यृषा^(४) ॥२॥
 नियुक्ता सूर्यदेवत्या हंस इत्यैतरेयके^(५) ।
 द्वे इन्द्रावरुणे सूक्ते^(६) तत्र^(७) चीण्याश्विनाग्निकः^(८) ।
 अयं वायो विद्मही^(९) तेषु^(१०) वायव्याः सप्त कौर्त्तिताः ॥३॥

-
- (१) पञ्चार्भवाणीति छ० ।
 (२) दधिक्राव्णां स्तुतौ हि वामिति छ०, दधिक्राव्यां मुखे तु येति ग०,
 दधिक्राव्यामुतो (ख) हि वामिति छ० ।
 (३) इत्युच्येति क० ग० घ० च० ।
 (४) स्तोकाब्जमेतत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (५) द्वे इन्द्रावरुणे इन्द्रादिति छ० ।
 (६) ततः इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) आश्विनाग्निकः इति क० ख० ग० घ० च० ।
 (८) विद्मही मां त्या इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।
-

(३) ऋ० ४, ३६, २ । (ख) ऋ० १, २३, १५ ।
 (ग) ऋ० ४, ४८, १ ।

नव चैवेन्द्रवाद्यव्या ऐन्द्रा^(१)स्तिष्ठः श्रतेन वट्^(२) ।
 इदं कथितदेवत्यं वस्तु सम्भोत्तमो वृषः^(३) ॥४॥
 स्ततिरिन्द्रावृषस्यत्वोरष्टावेता चक्षः स्यताः ।
 वार्हस्यन्तु तत्सूक्तमिदमित्यौषधे परे ।
 पुरो धातुः कर्षग्रंथा स इन्द्राजोच्यते^(४) वृषे^(५) ॥५॥
 तत्सावित्री दे तु को वैश्वदेवं^(६)
 मही सावा पृथिवीयं तत्परस्र^(७) ।
 शेनस्येति तिस्रः शेनपत्याः^(८)
 शुनं^(९) वाहाः शुनदेवी लृगुत्तमा^(९) ॥६॥

-
- (१) इन्द्रः इति क० ग० घ० च० ।
 (२) श्रतेन वदिति उ० ।
 (३) इदमित्यौषधे परे इति क० घ० च०, यत्सं सम्भोत्तमो वृषः
 इति ग० ।
 (४) स इन्द्राजोच्यते इति पुस्तकान्तरम् ।
 (५) स्ततिरिन्द्रावृषस्यत्वोरिति श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नैक्ष्यते ।
 (६) तत्सावित्रीको वैश्वदेवमिति उ० ।
 (७) परन्तु वदिति क० ग० घ० च० ।
 (८) शेनस्य शेनपत्याल्लक्ष्यत्विति क० घ०, शेनस्येति शेनपत्याल्लु-
 च्छित्ति ग० ।
 (९) शुनदेवत्वगुत्तरेति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
-

(क) ऋ० १, ११७, ५८ ।

वायुः शुनः सूर्य एवाच^(१) वीरः^(२)
 शुनावीरौ^(३) वायुसूर्यौ^(४) वदन्ति ।
 शुनावीरं चास्त्रं रत्नम् मेने
 सूर्येन्द्रौ तौ मन्यते प्राकपूषिः ॥७॥
 शुनावीरौ पञ्चम्यां तु क्षतौ तौ
 वीतायै षष्ठी सप्तमी च^(५) ।
 शुनं नः फासाः^(६) छविं सौति पादः^(७)
 शुनं कीनाशाः^(८) छविजीवान् मनुष्यान्^(९) ॥८॥
 शुनं पादे पर्जन्यं तृतीये^(१०)
 चोतृषिः छविकामो^(११) जगाद ।

-
- (१) एवात्रेत्त्र त्वेवेति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (२) वीर्यं इति क० घ० च० ।
 (३) वायुसूर्यमिति क० घ० च० ।
 (४) हे तु वीतायै षष्ठी सप्तमी चेति क० ग० घ० च० ।
 (५) पादे इति उ० ।
 (६) छविजीमनुष्यानिति क० घ० च० ।
 (७) क्षतः पादेऽत्र पर्जन्यकृतौये इति क० ग० घ० च० ।
 (८) अन्यान् त्वृषिर्धर्मकामः इति क० घ० च०, अन्यस्तृषिर्धर्मकाम
 इति ग० ।
-

(क) ऋ० ४, ५७, ५ । (ख) ऋ० ४, ५७, ८ । (ग) ऋ० ४,
 ५७, ८ ।

कृषिं वा^(१) सौति सव्यं च सूक्तं
 समुद्रादित्यग्नेर्मध्यमस्य ॥८॥
 आदित्यं वा ब्राह्मणोक्तं प्रदिष्टं
 आग्नेयं^(२) यदाव्यसूक्तं^(३) चि दृष्टं^(४) ।
 अपां सृतिं वा यदि वा घृतसृतिं
 गवां सृतिं वा सूक्तं^(५)मेतददन्ति ॥१०॥
 स्वर्भानुदृष्टं सूर्यस्य अपहृत्य^(६)तमोऽपचयः ।
 सप्तविंशतिभिः सूक्तैरबोधीत्यग्निमस्तुवन् ॥११॥
 त्रैवृष्ण^(क)स्त्रसदस्युच^(ख) अश्वमेध इति त्रयः ।
 स्वयमानाः परीक्ष्याः स्युरन्विष्येते^(ग)कश्चित् कश्चित्^(घ) ॥१२॥
 ऐस्वाक^(ङ) स्थिरुषो राजा त्रैवृष्णो रथमास्त्रितः ।

-
- (१) कृषिवदिति क० घ० च० ।
 (२) आग्नेयमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) वाप्याव्यसूक्तमिति क० घ० च०, वा प्राव्यसूक्तमिति ग० ।
 (४) प्रदिष्टमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) गव्यमेके सौर्यमिति क० ग० घ० च० ।
 (६) स्वर्भानुदृष्टसूर्यस्यापन्नं ये इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) अन्विष्येते इति घ० ।
 (घ) त्रैवृष्णस्त्रसदस्युचेति श्लोकः ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (ङ) ऐस्वाकुरिति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ५, २७, १ । (ख) ऋ० ४, ३८, १ ।

सञ्जयाहामरञ्जीषः^(१) दृष्टो जानः^(२) पुरोहितः ॥१३॥

स ब्राह्मणकुमारस्य रथो गच्छच्छिरोऽश्विनत् ।

एनःस्वित्यत्रवीक्षेव स राजेनं^(३) पुरोहितं ॥१४॥

सोऽथर्वाङ्गिरसान्मन्त्रान्^(४) दृष्ट्वा सञ्जीव्य तं शिशुं^(५) ।

क्रोधात्समस्य राजानमन्यं देवं समाश्रितः ॥१५॥

दुरोऽप्याग्नेर्नागात्राच^(६) तस्यापक्रमणादृषेः^(७) ।

अग्नौ प्रास्तानि हव्यानि^(८) न ह्यपच्यते^(९) कानिचित् ॥१६॥

ततः प्रव्यधितो राजा अभिगम्य प्रसाद्य च^(१०) ।

आनीत्वा सद्यं जानं^(११) पुनरेव पुरोदधे ॥१७॥

स प्रसन्नो दृष्टोऽग्नौऋद्धरमग्नेर्नृपचये ।

(१) अस्य रञ्जीषेति क० घ० च० ।

(२) दृष्टोजानः इति ख० ।

(३) राजा तमिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) सोऽथ वाङ्गानि सामानीति क० घ० च०, सोऽथर्वा गिरिशान्
मन्त्रानिति ख० ।

(५) सुतमिति उ० ।

(६) अस्येति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) तस्यापक्रमणादृषेरिति क० ग० घ० च०, गुरोरिति उ० पुस्तका-
न्तरस्य ।

(८) प्रास्तानि पच्यानीति क० घ० च०, प्रास्तानि शक्यानीति ख०,
प्रास्तानि चाप्यानीति उ० ।

(९) ह्यपच्यतेति पाठः साधुः । न ह्यपच्यतेति क० घ० च०, अथहन्ते इति
ख०, न जीर्णन्ते चेति उ० ।

(१०) तमिति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) आनीय सद्यं यानं इत्येव पाठो भवितुमर्हति ।

अविन्दत पिशाचीं च^(१) जायां तस्य च भूपतेः ॥१८॥
 निषण्णः स तथा सार्द्धं मासं द्यां कग्निपावपि^(२) ।
 तामुपामन्त्रयाञ्चक्रे कमेतं त्वमिति लृषा^(३) ॥१९॥
 हरः^(४) कुमाररूपेण वृग्रस्ता^(५) मभ्यभाषत ।
 विव्योतिषेति शोक्तायां सहसाम्निदम्बलत् ॥२०॥
^(१)पिशाचीमदहतां स यत्र शोपविवेश सा ।
 एष एव परामृष्टो भास्ववी ब्राह्मणो^(६) द्यूषः ॥२१॥
 निदानसंज्ञके ग्रन्थे छन्दोगानामिति श्रुतिः^(७) ।
 भवेदेव परामर्शः सूक्तस्यास्य व्यपेक्षया^(८) ॥२२॥
 भवन्ति वाक्या मन्त्रा^(९) हि विधिग्रन्थेन^(१०) शोदिताः ।

-
- (१) तामिति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) कग्निपावपीति क० घ० च० ।
 (३) युवेत्वृषेति उ० ।
 (४) हरः इति क० घ० च० ।
 (५) वृग्रस्तामिति ख० ।
 (६) ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, पिशाचीमदहतां स इति श्लोकात् प्राक्, सहसामः समायान्तं प्रकाशश्च प्रकाशयमित्य-
 धिकं श्लोकार्द्धं पठितम् ।
 (७) भास्वविब्राह्मणः इति ख०, भास्वविब्राह्मणः इति उ० ।
 (८) यतश्श्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (९) विवक्षयेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१०) वाक्यान्वेषामिति क० ग० घ० च० ।
 (११) विधिवृत्तेनेति क० ग० घ० च० ।

दृष्टन्ते ब्राह्मणे मन्वा एकदेशे प्रदर्शिताः ॥२३॥
 नामदग्न्वो यथाप्रियः^(१) स्त्रौतीया^(२)श्चैतरेयके ।
 आप्रियः सुसमिद्धाय^(३) पञ्चमं सूक्तमच तु^(४) ॥२४॥
 एतद्^(५)श्वैश्वदेवी वा अन्त्या चैत्रान्युपोत्तमे ।
 ऐन्द्राणि द्वादश जीषीत्युग्रना^(६)यच^(७) संस्तुतः ॥२५॥
 उग्रनेति तु पादेन बंहयदामनेन च^(८) ।
 इन्द्राकुत्सेति चैतस्यां कुत्सेनेन्द्रः स्तुतः सद् ॥२६॥
 यन्वा सूर्व्येति चाचीषां पञ्चर्षे^(९) कर्ष्य कौर्त्यते ।
^(१०)चैवृष्यस्यदणो राजा अश्वमेध ऋषं च यः ॥२७॥
 स्त्रयमानाः प्रतीक्ष्याः स्युरचिष्वेते कश्चित् कश्चित् ।
 अनस्तन्तेति सूक्तेऽस्मिन्नाग्नेयेऽचिर्ष्वपिः स्त्रयम् ॥२८॥
 दामतुष्टः शश्रमेतावाजर्षीनिति केचन ।

-
- (१) नामदग्न्वो यथाप्रियः इति क० घ० च०, यथाप्रिय इति ग० ।
 (२) स्त्रौतीयाः इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) आप्रियः सुसमिद्धायेति क० ग० घ० च० ।
 (४) चिष्विति ख० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) एदम्गिति क० ग० घ० च०, रोदम्गिति ख० ।
 (६) द्वादशान्वादीन्युग्रना इति ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) त्वनेति क० ख० ग० घ० च० ।
 (८) उग्रनेति च पादोऽयं बंहयदां परच यः इति ख०, परच यः इत्यत्र
 परस्त्रय इति ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) पञ्चर्षः इति क० घ० च० ।
 (१०) चैवृष्यस्यदणो राजेतादि सार्द्धाष्टसोकः क० ग० घ० च० चिञ्जित-
 पुस्तकेषु न विद्यते ।

आग्नीरध्वेषणाच्चैभ्यो अग्निं प्रति च दृश्यते ॥२८॥

अधुतञ्च गवां चीषि प्रतान्वय च विंग्रतिः ।

सौवर्ष्यकटं गोभ्यां अरुणोऽदाम्नृपोऽपये ॥२०॥

अश्वमेधगतं चोद्गांस्वसदस्सुर्धनं वज्र ।

राज्यः प्रति च तत्सूक्तं बभाष इति केचन ॥२१॥

आत्मा हितात्मने^(१) दद्यादग्रहीन्मृपतेर्ष्विः ।

अग्नेः सुतसृषिं बभ्रुमार्त्विज्याय चण्डयः ॥२२॥

सहस्रदक्षिणे सोमे वज्रे तं सोऽप्ययाजयत् ।

ददौ तदौग्रनो राजा सहस्राणि प्रतामि च ॥२३॥

तस्मै चत्वारि चत्वारि महावीरश्च काञ्चनम् ।

प्रवर्गेषु महावीराः सौवर्ष्यास्तस्य चाभवन् ॥२४॥

प्रतिगृह्य ऋषिर्गच्छन् मध्यमेनाग्निना पथि ।

ष्टष्ट इन्द्रेण चाचख्यौ भद्रं चतसृभिस्य तत् ॥२५॥

कोसुवान् वैश्वदेवानि एकादश^(२) पराश्रतः^(३) ।

मारुतानि दश प्रेति इत्थाभीत्यृषि तु स्तुता^(४) ॥२६॥

द्वितीययान्थया स्तुतः सविता ग्रौनकोऽग्रवीत्^(५) ।

उपेति वार्हस्पत्यरूपो यो मारुत्युत्तरा ॥२७॥

(१) आत्महितात्मने इति पाठः सङ्गतः ।

(२) कोसुवांश्च वैश्वदेवान्येकादशेति क० ।

(३) त्विति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) प्रेतीत्थाभीत्यृषि तु संस्तुतेति ग०, इत्थाभि न ऋचा स्तुतेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) ह्योकार्द्धमेतत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

तमुष्टुषी तु रौद्री स्यात्^(१) प्रसृष्टतिरिति लृषि ।
 इक्षत्यतिः प्राकपूषिः पर्जन्याग्नी तु गाक्षवः ॥२८॥
 यास्कस्य पूषणं मेने सुतमिन्द्रस्तु ग्रीनकः ।
 वैश्वानरं भागुरिस्तु मास्यौषसमाश्विनं^(२) ॥२९॥
 वायव्याध्वर्यवः सौमी दग्नेत्यैत्री परा तु या^(३) ।
 (४)अग्निं धर्मं पराञ्चन्ति^(५) अग्निनौ सौत्यृगच्छ च ॥४०॥
 प्रेति वां पूषणं या चेत्यर्द्धैर्षेऽग्निरिहोच्यते ।
 प्रथमेऽथ द्वितीये च सुता एति द्विवीकषः ॥४१॥
 आवाचं मध्यमां सौति ततोऽन्या तु दृष्टत्यतिं ।
 (६)व्याया समिति चादित्यं प्र वो वायुरिहोच्यते ॥४२॥
 तं प्रन्नये^(७)ति सौमी वा दैव्यैत्री वा प्रजापतेः ।
 परोक्षवैश्वदेवं तदाह कौषीतकिः स्वयम् ॥४३॥
 तेषु तृतीयमित्युक्तं देवान् ऊव^(८) इदं परम् ।

(१) त्विति क० ग० घ० च० ।

(२) स्यान्विनोति क० ग० घ० च० ।

(३) दृष्टेत्यैन्द्रगंसावितोति उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) अग्निं धर्ममित्यादिसार्द्धश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
न पठितः ।

(५) परातन्तोति पुस्तकान्तरम् ।

(६) व्याया समिति चादित्यमित्यादि देवान् ऊव इदं परमित्यन्तापाठः
क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(क) ऋ० १, ६६, १ । (ख) ऋ० १, १०, ७ ।

देवानां पञ्जीरिति तु ^(१)देवपत्न्यो द्यूचे स्तुताः ॥ ४ ४ ॥

अयं चतुर्णामिति चेन्नवायू

चिभिः स्तुतौ वायवृक्षे^(२)ति वायुम् ।

रयं द्यूचा रोदसी स्तुयतेऽन

यस्याः स्तुता मरुतो रुद्रपत्न्याः^(३) ॥ ४ ५ ॥

आरुद्रा स इति त्वखां रुद्राणां संस्तुतो गणः ।

मरुतान्तु गणस्यैते गात्रा^(४)रुद्रा इति स्तुताः^(५) ॥ ४ ६ ॥

असावग्निरिमौ^(६) चोभौ त्वग्नी^(७)पार्थिवमध्यमौ^(८) ।

यदुत्तमे दृचेऽर्द्धर्चे इत्से^(९)ऽग्निं संस्तुतौ द्यूचे ॥ ४ ७ ॥

मध्यमा वाक् स्त्रियः सर्वाः पुमान् सार्द्धं च मध्यमः ।

गणाश्च सर्वे मरुतो गुणभेदात् पृथक् पृथक्^(९) ॥ ४ ८ ॥

(१) चेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, अयं चतुर्णामितौति स्त्रोकस्यजे, अयं चतुर्णामिति च इन्द्रवायुचिभिः स्तुतौ । वायुर्द्वितीययान्त्येका रथान्विति तु रोदसी । इति पाठो वर्त्तते ।

(३) गणस्यैतन्नानेति क० ग० घ० च० ।

(४) स्तुताः इति क० ग० घ० च० ।

(५) अयमिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) चोभावग्नी इति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) पार्थिवमध्यगाविति ख० ।

(८) क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, यदुत्तमे दृचेऽर्द्धर्चे इत्यादिसार्द्ध- स्त्रोकस्यजे अग्रे मरुद्ग्निरित्यस्यां मरुद्ग्नः सह संस्तुताविति स्त्रोकार्द्धं वर्त्तते ।

(क) ऋ० ७, १७, ४ । (ख) ऋ० १, १८८, ८ ।

राजर्षिरभवद्दार्ढ्या रथवीति^(क)रिति श्रुतः^(१) ।
 स यच्छ्रमाणो राजर्षिरभिगम्य प्रसाद्य च ॥४८॥
 आत्मानं कार्यमर्थ^(२)श्च ख्यापयन् प्राञ्चसिः क्षितः ।
 अदृष्टीतर्षिमाचेयमार्त्विज्यायार्चनानसम्^(३) ॥५०॥
 स सपुत्रोऽभ्यगच्छन्तं राजानं यज्ञसिद्धये ।
 श्वावाश्व^(ग)श्चात्रिपुत्रस्य पुत्रः स्ववर्चनानसः ॥५१॥
 साङ्गोपाङ्गान् सर्ववेदान् यः पित्राभ्यापितो मुदा ।
 अर्चनानाः सपुत्रोऽथ गत्वा नृपमयाजयत्^(२) ।
 यज्ञे च विततेऽपश्यद्राजपुत्रीं यगस्त्रिणौम् ॥५२॥
 खुषा मे राजपुत्री स्यादिति तस्य मनोऽभवत् ।
 श्वावाश्वस्य च तस्यां वै सक्तमाशीत्तदा मनः^(४) ॥५३॥
 संयुज्यस्व मया राजसिति याज्यश्च सोऽब्रवीत् ।
 श्वावाश्वाय सुतां दिक्षुर्महिषीं स्वां नृपोऽब्रवीत् ॥५४॥
 किं ते पुत्रीमहं कन्यां श्वावाश्वाय ददामि हि ।
 अत्रिपुत्रो दुर्बलो हि जामाता लावधोरिति ॥५५॥
 राजानमब्रवीत् सापि नृपर्षिकुलजा ह्यहम् ।

(१) श्रुतिरिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) कार्यवन्तमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) श्वावाश्वश्चात्रिपुत्रस्येति सार्द्धैकश्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्त-
केषु नोपलभ्यते ।

(४) एतच्छ्लोकाद्धं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(क) ऋ० ५, ६१, १६ । (ख) ऋ० ५, ६४, ७ । (ग) ऋ० ५, ६१, ५ ।

नामृषिर्नो हि जामाता नैष मन्त्रान् हि वृष्टवान् ॥५६॥
अथये दौयतां कन्या चेदस्यां वा भवेत्तथा ।
अपिं मन्त्रद्वयं वेदपितरं मन्यते यतः^(१) ॥५७॥
प्रत्याचष्टे स^(२) तं राजा सह सम्पत्स्य भार्यया ।
अमृषिर्नो न^(३) जामाता कश्चिद्भवितुमर्हति ॥५८॥
प्रत्याख्यात अविस्तेन वृत्ते यज्ञे न्यवर्त्तत ।
श्यावाश्वस्य तु कन्यायां मनो नैव न्यवर्त्तत^(४) ॥५९॥
ततः स्तुतौ^(५) निवर्त्याशु तावेतावभिजग्मतुः^(६) ।
ग्रशीयसी^(७)(१०) तरन्त^(८)श्च पुरमीळ्^(९)(८)श्च पार्थिवम्^(९) ॥६०॥
तरन्तपुरमीळ्^(१०) तु राजानौ वै ददन्मृषी^(११) ।
ताभ्यान्तौ चक्रतुः पूजामृषिभ्यां नृपती^(१२) स्वयम् ॥६१॥

- (१) श्यावान्नाथ सुतां दित्पुरित्यादिसाङ्गोक्तत्रयं क० ग० घ० च०-
चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
(२) प्राबोचन्वथेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
(३) नैवेति ग० ।
(४) न स्म निवर्त्तते इति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
(५) ततस्तौ त्विति क० ग० घ० च० ।
(६) ततः स्तुतौ निवर्त्तते उभावेवाभिजग्मतुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
(७) ग्रशीयसीति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
(८) पुरमीळमिति छ० ।
(९) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितं ।
(१०) तरन्तपुरमीळमिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
(११) ददन्मृषीति क० घ० च० ।
(१२) तु पतिरिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० ५, ६१, ६। (ख) ऋ० १, १०५, ११। (ग) ऋ० ८, ७१, १७।

अविपुत्रं महिष्यासु दर्शयामास तं^(१) नृपः ।
 तरन्तानुमतेनैव^(२) प्रादाद्द्विविधं वसु ॥१२॥
 अजाविकं गवाश्वसु श्वावाश्वाय श्रुग्रीयसी^(३) ।
 अचिं^(४) याज्यार्चितौ गत्वा पितापुत्रौ स्वमाश्रमम् ॥१३॥
 अभ्यवादयतामचिं^(५) महर्षिं दीप्ततेजसम् ।
 श्वावाश्वसु मनस्यासीन्मन्त्रस्यादर्शनादहम् ॥१४॥
 न सन्धवानिमां कन्यां हन्त सर्वाङ्गशोभनाम् ।
 अयहं मन्त्रदर्शीं स्यां भवेद्दूर्घां महान् मम ॥१५॥
 इत्यरश्वे चिन्तयतः प्रादुरासीन्मरुद्गणः^(६) ।
 ददर्श संश्रितान् पार्श्वे तुल्यरूपान्महात्मनः^(७) ॥१६॥
 समानवयसश्चैव^(८) मरुतो ह्यश्ववचसः ।
 तांस्तुल्यवयसो बृहदा देवान् पुरुषविद्यहान् ॥१७॥
 श्वावाश्वो विस्मितोऽपृच्छत्केवेति^(९) मरुतसदा ।

(१) वै इति ख० छ० ।

(२) तरन्तानुमता चैवेति क० ग० घ० च० ।

(३) श्रुग्रीयसीति छ० पुल्लकान्तरश्च ।

(४) तौ त्विति पाठः सङ्गतः ।

(५) अभ्यवादयतातत्तमिति छ० पुल्लकान्तरश्च ।

(६) अचिं याज्यार्चितौ गत्वेत्यादि प्रादुरासीन्मरुद्गणः इत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० च० चिञ्जितपुल्लकेषु नेष्यते ।

(७) तुल्यरूपानिवात्मनः इति क० ख० ग० घ० च० ।

(८) चैवमिति छ० पुल्लकान्तरश्च ।

(९) के खेति पाठः समीचीनः । केहेतीति क०, कोहेतीति छ० ।

ततस्तु मरुतो देवानृषिस्तानन्वबुध्यत^(१) ॥६८॥
 य ईं वहन्त इत्यग्निः षड्भि^(२) सुष्टाव तांसया ।
 अतिक्रमं हितसृषिर्मेने विपुसमात्मनः ॥६९॥
 यज्ञ^(३) दृष्टैव तुष्टाव यज्ञ^(४) केष्टेति^(५) षष्टवान् ।
 सुताः सुत्यानया प्रीता गच्छन्तः षुन्निमातरः^(६) ॥७०॥
 अत्रमुच्य खवसोभ्यो^(७) इक्ष्मं तस्यै तदा ददुः ।
 मरुतु तु प्रयातेषु श्वावांसु महायज्ञाः^(८) ॥७१॥
 रथवीतेर्दुहितरमगच्छन्मनसा तदा ।
 स सद्य षड्विरात्मानं विवचुरथवीतये^(९) ॥७२॥
 एतं मे सोममित्यूग्भ्यां^(९) दौत्ये^(१०) राशीं न्ययोजयत् ।
 रथवीतिं तपस्यन्तं^(११) सम्येच्छार्षेण चक्षुषा ॥७३॥

(१) इन्द्रमूत्रबुध्यतेति क० ग० घ० च० ।

(२) बुद्धेति क० ग० घ० च० ।

(३) याज्ञ इति क० घ० च० ।

(४) यांष्टेति क० ग० घ० च० ।

(५) केष्टेतीति क०, केष्टेतीति ङ० ।

(६) अमुच्यत खकण्ठेभ्यः इति ख०, आमुच्यते खकण्ठेभ्यः इति ङ० ।

(७) महातयाः इति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) प्रवक्ष्यन्वथवीतये इति क० ग० घ० च० ।

(९) इत्याभ्यामिति क० ग० घ० च० ।

(१०) दूत्ये इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) रथवीतिमपश्यन्तीमिति ख० ङ० ।

(क) ऋ० १, २१, १० :

रम्ये हिमवतः पृष्ठ एषचेतीति चाग्रवीत् ।
 अश्वेर्नियोगमाज्ञाय देव्या राश्या प्रचोदितः ।
 आदाय कन्यां तां दार्भ्य उपेयाद्यार्चनानघम् ॥७४॥
 पादौ तस्थोपसङ्गश्च स्थितः^(१) प्रङ्गः ह्यताञ्चक्षिः ।
 रथवीतिरहं दार्भ्य इति नाम ग्रग्रंश च ॥७५॥
 मया सङ्गति^(२)मिच्छन्तां त्वां प्रत्याचक्षि यत्पुरा ।
 तत् क्षमस्व नमस्तोऽस्तु मा च मे भगवन् क्रुधाः^(३) ॥७६॥
 अश्वेः पुत्रः स्वयन्वृषिः^(४) पितासि भगवन्वृषेः ।
 हन्त प्रतिगृह्णाणेमां क्षुषामित्येवमग्रवीत्^(५) ॥७७॥
 पाद्यार्थमधुपर्कैश्च पूजयित्वाय तं^(६) नृपः ।
 शुकुमसग्रतं दत्त्वा अन्तुजज्ञे गृह्णात् प्रति ॥७८॥
 ग्रशीयसी^(७) तरन्तश्च पुरमीच्छ^(८) पार्थिवम् ।
 वरुभिः समदिति क्षुत्वा जगामर्षिरपि स्वयम्^(९) ॥७९॥

-
- (१) स्थित्वेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) संयोगमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) क्रुधाः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) वरुषिरेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) क्षुषान्तेऽस्त्विति चाग्रवीदिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) चार्चनाना स्वयमिति क० घ० च० ।
 (७) ग्रशीयसीमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) पुरमीच्छमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) वरुषमिति क० ग० घ० च० ।

अतेन मैत्रावरुणान्येकादशपराणि तु ।
 षडान्धिनानि^(१) गर्भार्थां पञ्चर्षूपनिषत्स्मृतिः^(२) ॥८०॥
 सप्तकृत्वोऽपराधे तु^(३) विफले दारसंग्रहे ।
 अषिः कृतो^(४)ऽश्वमेधेन भारतेनेति वै श्रुतिः^(५) ॥८१॥
 ततोऽष्टमे^(६)ऽपराधे तु वृचद्वेष्ट्यां च पार्थिवः ।
 अर्षिं^(७)चेह^(८) विनिश्चिष्य स्कन्नं रात्रौ न्यधारयत्^(९) ॥८२॥
 सोऽन्धिनाविति सूक्तेन तुष्टावर्षिः शुभस्यती ।
 तौ तं तस्मान् समुद्धृत्य चक्रतुः सफलं पुनः ॥८३॥
 त्रिचक्रस्तस्यैव गर्भार्थं स्तपत्^(१०)स्तस्य गर्भवत् ।
 यथा वात इति श्लेषे त्वन्धिभ्यामितरे अचौ^(११) ॥८४॥

-
- (१) षडान्धिनानीति क० ग० घ० च० ।
 (२) गर्भार्थं पञ्चर्षूपनिषत्स्मृतिरिति ग० । स्मृतिरित्यत्र तुवीति क०
 घ०, तुवीति च० ।
 (३) सप्त कृत्वापराधान् वै इति क० घ० च०, सप्तकृत्वोऽपराधान् वै
 इति ग० ।
 (४) ततः इति छ० पुस्तकान्तरश्च, ऋषीं कृत्विति ग० ।
 (५) नः श्रुतमिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) तमष्टमे इति क० ग० घ० च० ।
 (७) ऋषीनििति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) ऋषीसेना इति घ० च० ।
 (९) रात्रौ रात्रौ न्याधावयदिति क० घ० च० ।
 (१०) त्रिचक्रस्तस्यैव गर्भार्थंस्तपतः इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) श्लेषावन्धिभ्यामितरौ द्युचाविति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

खवतामपि गर्भाणां दृष्टं तदनुमन्त्रणम् ।
 भावदृप्तं तु तत्तथास्तथा रूपं हि दृश्यते ॥८५॥
 जरायुर्गर्भग्रन्धाभ्यामेतद्रूपं हि दृश्यते^(१) ।
 महे उषस्ये^(२) सावित्रं युञ्जतेऽष्टावदः^(३) स्तुतः ॥८६॥
 पर्जन्यो बभ्रिति तस्मिन्^(४) पृथिवी मध्यमा तु^(५)वाक्^(६) ।
 अथा नो देवसवितरियं दुःस्त्रप्रनाग्निनी^(७) ॥८७॥
 वारुणन् प्रसन्नाजे वद्वमैन्द्राग्रमुत्तरम्^(८) ।
 विष्णुं न्यङ्ग^(९)न्यरन्नेति मासतं सूक्तमुत्तरम्^(१०) ॥८८॥
 एतया मरुदाख्यातं द्यौर्विन्द्रे प्रतिपूर्वकम्^(११) ।

-
- (१) खवतामपि गर्भाणामित्यादिसाङ्गैकश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु नापश्यत ।
 (२) महौषसेतीति क० घ० च० ।
 (३) सावित्रे युञ्जतेऽष्टेति वै इति क० ग० घ० च० ।
 (४) पर्जन्यस्तु बभ्रित्येतीति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) त्विति ग० ।
 (६) स्तुतेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (८) उत्तरमित्यत्र उत्तममिति क०, इन्द्राभौन्द्राग्रमुच्यते इति छ०,
 मिन्द्राभौन्द्राग्रमुच्यते इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) विष्णुं चिह्नमिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) उत्तममिति छ० ।
 (११) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

श्रीसूक्तमाश्रीर्वादसु^(१) स्त्रीपुत्राणां पराशि तु^(२) ॥८८॥
 तस्यादा^(३) कश्चपनुद^(४) मग्निस्तत्र^(५) निपातभाक् ।
 प्रजावान् जीवपुत्रो^(६) वा गर्भकर्म्मणि संस्तुतौ ॥९०॥
 नानारूपाः पयस्त्रिन्यः^(७) संस्रवन्तीति संस्तुताः^(८) ।
 आश्रीर्वादिषु संज्ञासु कर्म्मसंख्यासु देवताः^(९) ॥९१॥
 निपातभाग् छिद्रवाक्यात्^(१०) परीक्षेतेह मन्त्रवित् ।
 मन्त्रप्रयोगमन्त्रयोः^(११) प्रयोगो^(१२) ब्रह्मवत्तरः ॥९२॥

-
- (१) आश्रीर्वाद्दो स्यादिति ख०, आश्रीर्वादास्येति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (२) श्रीपुत्राणां पराशि षट् इति क० घ० च०, षट् इति ग०, श्रीः
 पुत्राणां पराश्च षट् इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) तस्यादेति क० घ० च० ।
 (४) कश्चपनिर्गेदः इति क० घ० च०, स्याद्याकषीं पतेर्गेदे इति
 ख०, अकष्यपनिर्गेदे इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) स्त्रनेति ख० उ० ।
 (६) प्रजावज्जीवपुत्रः इति क० ख० ग० घ० च०, प्रजावान् जीवपुत्रा
 इति उ० ।
 (७) यथान्त्रिन्यः इति ख० ग० ।
 (८) संस्तुताविति उ० ।
 (९) कर्म्मसंख्या तु देवतेति ख० ।
 (१०) छिद्रवाक्येति ख० ग० ।
 (११) मन्त्रप्रयोगमन्त्राणामिति ग० ।
 (१२) प्रयोगे इति ग० ।

विधेस्तयोः परीक्षा^(१) स्यान्मन्त्राः स्युरभिधायकाः^(२) ।
 तस्मान्नेन विसंवादो मन्त्राणां तद्गतानि तु ॥८३॥
 गुणाभिधायकानि स्युः सविज्ञानपदानि तु ।
 मन्त्रेषु गुणभूतेषु प्रधानेषु च कर्मसु ॥८४॥
 प्रधानगुणभूताः स्युर्देवता इति गम्यते ।
 चिसां वत्सरिकं सचं प्रजाकामः प्रजापतिः ॥८५॥
 आहरत्सहितः साथैर्विश्वैर्देवैः सहेति च ।
 तत्र वाग्दीक्षणीयायामाजगामाग्ररीरिणी^(३) ॥८६॥
 तां दृष्ट्वा युगपत्तत्र कस्याथ वदणस्य च ।
 शुकं चस्कन्द तद्वाभ्यामग्नौ प्राप्तं^(४) यदृच्छया ॥८७॥
 ततोऽर्चिर्भ्यां भृगुर्जज्ञे अङ्गारेभ्योऽङ्गिरा^{(क)(५)} ऋषिः ।
 प्रजापतिस्ततौ दृष्ट्वा दृष्ट्वा वाग्भभाषत ॥८८॥
 आभ्यामृषिस्तृतीयोऽपि भवेदचैव मे सुतः ।
 प्रजापतिस्तथेत्युक्तः प्रत्यभाषत भारतीम् ॥८९॥
 ऋषिरचिस्ततो जज्ञे सूर्यान्सप्तमद्युतिः ।
 योऽङ्गारेभ्य ऋषिर्जज्ञे तस्य पुत्रो दृष्टस्यतिः ॥१००॥

(१) परीक्षाः इति स० ।

(२) अभिधानकाः इति ख०, अभिधानिकाः इति ग० ।

(३) इरीरिणीति युक्तः पाठः ।

(४) प्राशमिति ख०, प्रास्तेति ग० ।

(५) अङ्गारश्चाङ्गिरा इति ख०, अङ्गारेष्वङ्गिरा इति ग० ।

(क) ऋ० १, ११, १ ।

वृहस्पतेर्भरद्वाजो विदधोति^(१) य उच्यते^(२) ।
 मरुत्सावीहुत्थस्य^(३) स एवाङ्गिरसो नपात्^(४) ॥१०१॥
 सपुत्रस्य तु तस्त्रेदं^(५) मरुत्सं षष्ठमुच्यते ।
 त्वं ह्यग्न इति तच्चादावाग्नेयानि ऋषोदग्न ॥१०२॥
 सूक्तानि चोषि मूर्द्धानमग्नेर्वैश्वानरस्य तु ।
 एकाग्रविंशतिश्चैव^(६) पिवन्त्यैन्द्रास्य^(७) तः परम् ॥१०३॥
 अग्ने षष्ठे षडित्यस्यां द्वौ देवौ तु^(८) निपातितौ ।
 प्रोतये नूम^(९) इत्येते वैश्वदेव्यावृषौ तु ते^(१०) ॥१०४॥
 स्रग्द्वितीया पदस्थान्यमैन्द्रमेति^(११) गवां स्तुतिः ।
 आसन्नापास^(१२) इत्यस्यां वायुरिन्द्रस्य संस्तुतौ^(१३) ॥१०५॥
 इन्द्रः प्राधान्यतो वाच स्तुतो वायुर्निपातभाक् ।

-
- (१) विदधोतीति छ० ।
 (२) प्रजावान् जीवपुत्रो वा इत्यादि विदधोति य उच्यते इत्यन्तपाठः
 क० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (३) भुवन्यच्चेति क० घ० च०, गुरोर्यस्येति ख० ग० ।
 (४) सप्तपुत्रस्य तस्यैतदिति क० ग० घ० च० ।
 (५) एकाग्रविंशदेवाचेति ख०, एकाग्रविंशदेवाचेति छ० । एकाग्रविंश-
 तिरिति भवितुमर्हति ।
 (६) पिवन्त्यैन्द्रास्तीति पाठः शुद्धः ।
 (७) देवौ याविति क० ग० घ० च० ।
 (८) नम इति क० घ० च० ।
 (९) स्तुते इति छ० ।
 (१०) चेतोति ग० ।
 (११) इन्द्रवायु स्रग् स्तुताविति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, १४१, १ । (ख) ऋ० ६, ३७, ३ ।

अयं देवस्तुषं सौम्यैर्ऋतेके प्रचक्षते^(१) ॥१०६॥
 ग्रहीरं चक्षुरित्यस्यां दृष्टोऽधीति^(२) दृष्टोः^(३) स्तुतिः^(४) ।
 पितरं स्तौति ग्रंथु^(५)श्च वृषस्याग्ने पदे स्वप्नम्^(६) ॥१०७॥
 स्वादु^(७)श्चिक्षाचमित्येताः पञ्चर्षः सौम्य एव वा^(८) ।
 इन्द्रः प्रधानतो वाच स्तुतः सोमो निपातभाक् ॥१०८॥
 इन्द्रस्यैन्द्रनिपातोऽयं स्वयन्ते सौतरेषके^(९) ।
 अगव्युतिः^(१०) स्तौति देवान् पादो भूमिमथोत्तरः ॥१०९॥
 दृष्टस्वामिं दृतीयोऽस्त्वौत्^(११) त्विन्द्र^(१२)मेवोत्तमं पदम् ।
 अविस्तु तौ तथेत्युक्त्वा पाथुं^(१३) पुत्रमभाषत ॥११०॥
 अर्धर्षणीयौ ग्रन्थुषां कुबक्षितौ^(१४) नृपाविति ।
 पितरं च तथेत्युक्त्वा पुद्गोपकरणं तयोः ॥१११॥
 जीमूतस्येति^(१५) सूक्तेन पृथक्कोनायमन्वयत् ।

- (१) इन्द्रः प्रधानतो वाचेति श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
- (२) अधीतिरिति विसर्गयुक्तपाठः शुद्धः ।
- (३) य आनयदिति तस्य दृष्टोऽधीति दृष्टस्तुतिरिति क० ग० घ० च० ।
- (४) स्वप्नस्याग्ने पदे स्वप्नमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (५) इति तु सौम्यः पञ्चर्षं उत्तरः इति क० ग० घ० ।
- (६) इन्द्रः प्रधानतो वाचेत्यादि स्वयन्ते सौतरेषके इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । स्वयन्ते इति शुद्धः पाठः ।
- (७) दृतीयस्त्विति क० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (८) त्विन्द्रमिति पाठः साधुः ।
- (९) कुब पुञ्जेति ख० पुस्तकान्तरम् ।
- (१०) जीमूतस्येनेति क० घ० च०, जीमूतस्येवेति ग० ।

(क) ऋ० ६, ४५, ३३ । (ख) ऋ० १, २४, ६ । (ग) ऋ० ६, ४४, २१ ।
 (घ) ऋ० ६, ४७, २० । (ङ) ऋ० २, २, ४ ।

प्रथमाः त्वस्र सूक्तस्य योज्झारं सौति षर्षिणम् ॥११२॥
 धनुः सौति^(१) द्वितीया तु तृतीया व्याभिमन्त्रिणी^(२) ।
 सौति चार्त्वि^(३) चतुर्थी च^(४) गिबुधिं सौति पञ्चमी ॥११३॥
 अर्द्धेन^(५) सारथिं षष्ठ्या रश्मयोऽर्द्धेन संस्तुताः ।
 अश्वान् सप्तमी सौति आयुधागारमष्टमी ॥११४॥
 नवमी रथगोपांस्तु दशमी रणदेवताः ।
 इषुमेकादशी^(६) सौति द्वादशी कवचस्तुतिः ॥११५॥
 त्रयोदशी कर्मा सौति हस्तापात्रं चतुर्दशी ।
 प्रथमे पञ्चदश्यास्तु पादे दिग्भ^(७) इषुः स्तुतः^(८) ॥११६॥
 अयोमुखी द्वितीये तु अर्द्धेऽस्त्रं^(९) वारुणं परम्^(१०) ।
 षोडश्यां^(१०) त्वस्र सूक्तस्य धनुर्मुक्त इषुः स्तुतः ॥११७॥
 सप्तदश्यां तु युद्धादेः^(११) कवचस्य च बन्धनं^(१२) ।

-
- (१) धनुषश्चेति क० घ० च० ।
 (२) व्याभिमन्त्रिणीति क० घ० च० ।
 (३) सौत्युगार्त्वि चतुर्थी चेति क० ग० घ० च० ।
 (४) अर्थेनेति क० घ० च० ।
 (५) इषुधिश्चैकादशीति क० घ० च०, इषुश्चैकादशीति ग० ।
 (६) दिग्भः इति ग० ।
 (७) इषुस्तुतः इति ग० छ० ।
 (८) अर्द्धेनमिति छ० ।
 (९) परे इति छ० ।
 (१०) षोडश्यांति क० ग० घ० च० ।
 (११) युद्धादेः इति क० घ० च०, युद्धादेरिति छ० ।
 (१२) बन्धनः इति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ६, ७५, ४ ।

क्षुतिरष्टादशी ज्ञेया युयुत्सोर्देव्यगुप्तमा^(१) ॥११८॥
 आशासे चोत्तमे पादे ऋषि^(२)रात्मन आशिषः ।
 सूक्तेनानेन तु कृत्वा सङ्गमाङ्गान्यृषिस्योः ॥११९॥
 ततः^(३) प्रस्थापयामास पुनर्वारशिखान्^(४) प्रति ।
 एतद्व्यप्ते चतसृभौ राज्ञोः साहाय्यकाङ्गया ॥१२०॥
 भरद्वाजोऽभितुष्टाव प्रीतस्तेन पुरन्दरः ।
 अभ्वावर्त्तिनमासाद्य ह्यर्धुपीथानदीतटे ॥१२१॥
 सङ्घितस्याथमानेन^(५) जघनैतान् प्रचीपतिः^(६) ।
 एवं^(७) वारशिखा^(८)ञ्चिन्वा तावभ्यावर्त्ति^(९)सार्धैर्यौ^(१०) ॥१२२॥
 भरद्वाजाय गुरवे ददत्तुर्विविधं वसु ।
 भरद्वाजस्य गर्गस्य दृष्टाविन्द्रेण वै पथि ॥१२३॥
 द्वौ च^(१) प्रस्तोक^(२) इत्याभिर्दानं तस्मै^(३) ग्रग्रंसतुः ।

-
- (१) क्षुतिरक्षमेति क० ग० घ० च० ।
 (२) ऋषिरिति ड० ।
 (३) तयोरिति क० घ० च० ।
 (४) वारिशिखानिति ग० ।
 (५) एतद्व्यप्ते चतसृभिरित्यादि जघनैतान् प्रचीपतिरित्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न वृक्ष्यते ।
 (६) तौ त्विति क० ग० घ० च० ।
 (७) वारिशिखानिति ग० ।
 (८) ततोऽभ्यावर्त्ति क० ग० घ० च० ।
 (९) इत्यानिति क० ग० घ० च० ।
 (१०) तस्यै इति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ६, २७, ८ । (ख) ऋ० ६, ४७, २५ । (ग) ऋ० ६, ४७, २२ ।

(१) प्रसङ्गादिह^(१) याः सूक्ते देवताः परिकीर्तिताः ॥१२४॥
 ता एव सूक्तभाजस्तु मेने राघीतरौसुतः^(२) ।
 प्राजापत्यो मरौषिर्हि मारौषः कश्यपोऽभवत्^(३) ॥१२५॥
 तस्य देव्योऽभवन्नाया^(४) दाक्षायण्यस्त्रयोदश ।
 अदितिर्दितिर्दनुः काष्ठा दनायुः सिंहिका मुनिः^(५) ॥१२६॥
 क्रोधावग्ना वरिष्ठा च सुरभिर्विनता तथा ।
 कद्रुश्चैवेति दुहितृः कश्यपाय ददौ स च^(६) ॥१२७॥
 तासु देवासुराश्चैव गन्धर्वोरगराक्षसाः ।
 वयांसि च पिशाचाश्च जज्ञिरेऽन्याश्च जातयः ॥१२८॥
 तत्रैका तदितिर्देवी दादग्नाजनयत्^(७) सुतान् ।
 भगश्चैवार्थमांग्र^(८)श्च मित्रो वरुण एव च ॥१२९॥

(१) ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, प्रसङ्गादिह याः सूक्ते इति
 श्लोकाद्भावात् प्राक्,—

ऋषिरप्यमितुष्टाव दानं तत्र च तस्य तु ।

ऋचैकया द्वयां अमे दत्तं सप्तोर्त्तयन् स्वयम् ॥

इत्यधिकं पठितम् ।

(२) प्रसङ्गा त्विहेति क० ग० घ० च० ।

(३) राघीतरस्तुताविति क० घ० च० ।

(४) मुनिरिति क० ग० घ० च० ।

(५) जाता इति क० घ० च० ।

(६) विगाविति ख० ।

(७) अदिति रित्वादिस्त्रैकश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 न विद्यते ।

(८) इन्द्रशोऽजनयदिति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० २, १, ४ ।

धाता चैव विधाता च विवक्षांस महाद्युतिः ।
 त्वष्टा पूषा तथैवेन्द्रो दादग्नो विष्णुदध्यते^(१) ॥१२०॥
 इन्द्रं तस्यास्तु तज्जज्ञे^(२) मित्रस्य वरुणस्य च^(३) ।
 तथोरादित्ययोः सचे दृष्टाप्सरसमुर्वशीम् ॥१२१॥
 रेतस्यस्कन्द कुम्भे तु^(४) न्यपत^(५) दासतीतरे ।
 तेनैव तु मुद्गर्तन वीर्यवन्तौ तपस्विनौ ॥१२२॥
 अगस्त्यस्य वशिष्ठस्य तपसोर्वी संवभृवतुः ।
 ब्रह्मधा पतिते शुक्रे कस्तयेऽय जले खले ॥१२३॥
 खले वशिष्ठस्तु मुनिः समभूत ऋषिसन्तमः ।
 कुम्भे त्वगस्त्यः समभूतो जले मत्स्यो महाद्युतिः^(६) ॥१२४॥
 उदियाथ ततोऽगस्त्यः ग्रन्था^(क)माचो महाद्युताः^(७) ।
 मानेन ऋषितो यस्मात् तस्मान्मान्य इहोच्यते ॥१२५॥
 यदा कुम्भाद्दुषिर्जातः कुम्भेनापि हि^(८) मीयते ।

-
- (१) भगवैवार्थ्यमांशुत्वादिसाङ्गैः कः ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 गोपलभ्यते ।
 (२) जज्ञाते इति छ० ।
 (३) मित्रस्य वरुणस्य चेतिक० ख० ग० घ०, सहेति ख० ग० ।
 (४) तत्कुम्भे इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) न्यपतदिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) ब्रह्मधा पतिते शुक्रे इत्यादिसाङ्गैः कः ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु न पठितः ।
 (७) महाद्युताः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (८) कुम्भे नावीहेति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १, ८१, ४ ।

कुम्भ इत्यभिधानम् परिमाणस्य लक्षणम्^(१) ॥ १ ३ ६ ॥
 ततोऽप्यु गृह्यमाणसु वसिष्ठः पुष्करे स्थितः ।
 सर्वतः^(२) पुष्करं तत्र विश्वेदेवा अधारयन् ॥ १ ३ ७ ॥
 उत्थाय सखिसान्तस्मादथ तेपे महत्तपः ।
 नामास्य गुणतो जज्ञे वसतेः श्रेष्ठकर्मणः^(३) ॥ १ ३ ८ ॥
 अद्भुतमृषिभिर्हीनं^(४) सोऽप्यन्तपसा पुरा ।
 सोमभागानयो^(५) तस्मै प्रोवाच हरिवाहन ॥ १ ३ ९ ॥
 षडथो वा इन्द्रमिति ब्राह्मणात्तद्वि वृष्यते^(६) ।
 वसिष्ठस्य वसिष्ठास्य^(७) ब्राह्मणा वै ततोऽभवन् ॥ १ ४ ० ॥
 सर्वकर्षसु यज्ञेषु दीक्षणीयास्ततोऽभवन्^(८) ।
 तस्मादद्यापि^(९) वासिष्ठाः सदस्यास्त्रिह कर्षयि^(१०) ॥ १ ४ १ ॥

- (१) कस्यते इति क० घ० च० ।
 (२) सर्वत्रेति क० ग० घ० च० ।
 (३) श्रेष्ठकर्मणा इति पाठः साधुः । श्रेष्ठकर्मणेति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (४) चैन्द्रमिति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) सोमभागान्ततः इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) एतच्छ्रौतार्जं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न वृष्यते ।
 (७) वासिष्ठास्य वसिष्ठस्येति पाठः सङ्गतः । वसिष्ठास्य वसिष्ठास्येति क० च०, वसिष्ठास्य वसिष्ठास्येति ग० घ० ।
 (८) सर्वमन्त्रेषु यज्ञेषु दक्षिणीयतमास्तथेति क० घ० च० ।
 (९) येऽद्यापीति क० ग० घ० च० ।
 (१०) वसिष्ठाः सदस्याः त्र्यसु कर्षयिष्विति क० ग० घ० च० ।

अर्हयेद्^(१) दक्षिणाभिस्तान् भास्त्रवेद्यौ श्रुति^(२)स्त्वियम्^(३) ।
 अक्षिप्तु मैत्रावरुणिः सूक्तैः षोडशभिः परैः ॥१४२॥
 तुष्टाव चाग्नि^(क)मित्यग्निमाप्रस्तव जुषस्व नः^(ख) ।
 प्राग्गये^(ग)ऽथ प्रसधाजो^(घ) द्वितीयं प्राग्गये^(ङ) वृषम् ॥१४३॥
 वैश्वानरीयास्थेतानि^(४) ते हे^(५)ऋषि पराश्वतः ।
 दग्ध पशु च सूक्तानि निपातो मरुतां स्तुतिः ॥१४४॥
 नकिः सुदास^(६) इत्यस्यां दानं पित्रवणस्य तु ।
 वसिष्ठेन चतुर्भ्यस्मि^(७)र्द्धिं नप्तु^(८)रिति कीर्त्तितम् ॥१४५॥
 संवादः सूक्तमैत्रं^(९) वाग्भिन्यं तप्तु^(१०) प्रचचते ।
 वसिष्ठागस्त्ययोरत्र कीर्त्त्यते तनयैः सह ॥१४६॥
 इन्द्रेण चैव संवादो महिमा जन्म कर्म च ।

-
- (१) पूजयेदिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) स्तुतिरिति क० घ० च० ।
 (३) बृहार्थं भास्त्रवेद्यौ श्रुतिरिति ख० उ० ।
 (४) वैश्वानरीयमित्येतदिति क० घ० च० ।
 (५) चतुर्भ्यस्त्विति क० ग० घ० च० ।
 (६) संवादमैत्रसूक्तमिति उ० पुस्तकान्तरश्च, संवादे सूक्तमैत्रे इति ख० ।
 (७) वाग्भिन्यं वस्त्विति क० ग० घ० च० ।
-

- (क) ऋ० ७, १, १ । (ख) ऋ० ७, १, १ । (ग) ऋ० ७, ५, १ ।
 (घ) ऋ० ७, ६, १ । (ङ) ऋ० ७, १३, १ । (च) ऋ० ७, १८, १ ।
 (छ) ऋ० ७, १२, १० । (ज) ऋ० ७, १८, २२ ।

पराणि प्रे^(क)ति चत्वारि वैश्वदेवानि यानि^(१) तु ॥२४७॥
 सौत्यृगजा^(ख)महिं तच्च मागो^(ग)ऽहिर्बुध्न्य^(घ) एव च ।
 अहिराहन्ति मेघान् च एति वा तेषु मध्यमः ॥२४८॥
 योऽहिः च बुध्न्यो बुध्नेति सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते^(१) ।
 उदुंख^(क)सवितुः सूक्तं^(२) ग्रन्थो^(ख)वाजिनदेवताः^(३) ॥२४९॥
 दृषो^(४)ऽर्द्धस्य पादोऽत्र प्रथमायाम्दधि स्रुतः^(५) ।
 पादस्यैव द्वितीयोऽत्र प्रथमायाम्दधि स्रुतः^(६) ॥२५०॥
 यथाऽर्द्धर्चा भगसुय^(क)स्तथा नूनं भगो^(ख)ऽपि च ।
 च हि रत्नानि सविता सुवातीति भगः च वा^(घ) ॥२५१॥

-
- (१) तत्रेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अहिराहन्तीत्यादि सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते इत्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (३) सूक्ते इति ख० घ० ।
 (४) वाजिनदेवत इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) दृषः इति ग० ।
 (६) दृषोऽर्द्धस्य मागोऽत्र भगसुय इति श्रुतिरिति ख० घ० पुस्त-
 कान्तरश्च । श्रुतिरित्यत्र श्रुतः इति ग० ।
 (७) पञ्चम्यामहिदेवतः इति क० ग० घ० च० ।
 (८) एव श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
-

(क) ऋ० ७, ३१, १ । (ख) ऋ० ७, ३४, १६ । (ग) ऋ० ७, ३४,
 १७ । (घ) ऋ० ७, ३४, १७ । (ङ) ऋ० ७, ३८, १ । (च) ऋ० ७,
 ३८, ७ । (छ) ऋ० ७, ३८, ६ । (ज) ऋ० ७, ४१, ५ ।

वैश्वदेवानि पक्षीर्ध्वपक्षर्षो भगदेवताः^(१) ।

प्रातरिजित^(क)सुषसोऽन्या द्रष्टुं च सौत्याग्नि^(२)रेव वा ॥ १५२ ॥

एके तु प्रात^(ख)रित्यस्यां भगमेव^(३) प्रचक्षते ।

आद्यान्ते ते तु स्वयः कीर्त्तयन्ति^(४) प्रसङ्गतः ॥ १५३ ॥

सूक्तेषु^(५) देवता मान्य मान्यास्तत्र सुवन्ति^(६) च ।

सासोक्त्यात्^(७)साहचर्याद्वा संज्ञावाद्य वा पुनः ॥ १५४ ॥

गणस्थानाङ्गकितो वा कीर्त्तयेन्नेऽन्यास्तु देवताः ।

दाधिकमथ साविचं रौद्रमित्यनुपूर्वग्रः ॥ १५५ ॥

दधिकां^(ग) प्रथमायान्तु^(घ) देवताः परिकीर्त्तितः ।

ता ज्ञेया आप^(ङ) आयं स्यादाभ्वः प्रथमस्तृचः ॥ १५६ ॥

सप्तमा वैश्वदेवी वा आर्भवी वा निगद्यते^(९) ।

(१) पक्षीर्ध्वः पक्षर्षो भगदेवतः इति क० ख० ग० घ० च० ।

(२) द्रष्टुः सौत्याग्नीरिति क० घ० च०, वृष्ट्याग्नीरिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(३) प्रातरिजितां भागीमेवेति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(४) आद्यान्तेषु तु ज्ञेषु तु यत्कीर्त्तयन्तीति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(५) सूक्तेऽस्मिन्निति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) तन्या अन्यास्तत्र भवन्तीति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(७) कासाहेति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(घ) प्रथमायास्त्विति क० ग० घ० च० ।

(९) वैश्वदेवी तु सप्तम्येष्टेऽप्यां कृतिरिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० ७, ४१, २ । (ख) ऋ० ७, ४१, १ । (ग) ऋ० ७, ४४, १ ।

(घ) ऋ० ७, ४०, १ ।

वैश्वदेवे तथा ब्रह्म^(१) आर्भवं ब्रह्मते हि तत् ।

दृग्ब्रह्मेऽग्निं समस्तञ्च समुद्रज्योष्ठा^(क)अपां स्तुतिः^(२) ॥१५७॥

इति वृहद्देवतायां पञ्चमोऽध्यायः ।

---

(१) ब्राह्मणे इति ग० ।

(२) वैश्वदेवे तथा ब्रह्म इत्यादि स्तुतिरित्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नित-
पुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० ७, ४७, १ ।

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

आ मा^(क)मिति तु सूक्तानि प्रत्युचं देवताः स्मृताः ।
 मिचावरुणावग्निश्च देवा नद्यस्तथैव च^(१) ॥१॥
 दृचावादित्यदेवत्यौ रोदस्योः प्रे^(ख)ति यस्तृषुः ।
 वासतोष्पत्यस्रतस्रश्च^(२) प्रस्त्रापिन्य ष्वचः स्मृताः^(३) ॥२॥
 परं^(४) चत्वारि सूक्तानि भारुतानि क ई^(ग)मिति ।
 तेषां तु पितरं देवं अम्बकं^(घ) सौत्यृगुप्तमा ॥३॥
 स्मृतौ तु मिचावरुणौ सूक्तैर्ध^(ङ)दिति षप्तभिः ।
 अश्विनौ तु स्मृतौ^(५) देवावष्टभिः प्रति वा^(च)मिति ॥४॥
 यद्^(झ)द्योत्सूर्यं^(ञ) इति तिस्र उ^(झ)देतीत्यर्द्धपञ्चमाः ।
 सौर्यं तद्वत्तु^(ञ)(१)रिति तु गीयते चक्षुर्देवता ॥५॥

-
- (१) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।
 (२) त्विति क० ग० घ० च० ।
 (३) त्वद्यौ प्रस्त्रापनी स्मृता इति क० ग० घ० च० ।
 (४) ततः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) परैरिति क० ग० घ० च० ।
 (६) तद्वत्तु तद्वत्तुरिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

-
- (क) ऋ० ७, ५०, १ । (ख) ऋ० ७, ५३, १ । (ग) ऋ० ७, ५६, १ ।
 (घ) ऋ० ७, ५६, १२ । (ङ) ऋ० ७, ६०, १ । (च) ऋ० ७, ६५, १ ।
 (झ) ऋ० ७, ६०, १ । (ञ) ऋ० ७, ६२, १ । (ञ) ऋ० ७, ६३, १ ।
 (ञ) ७, ६६, १६ ।

आदित्यानां तदो^(क) अथ दे षष्ठी श्रौतकोऽप्रवीत् ।
 अन्याः सर्वा षष्ः सौर्या यदद्याद्याः^(ख) प्रकीर्तिताः ॥६॥
 इमे चेतार^(ग) इत्याद्याः^(घ) सचे मित्रो मितः स्तुतः ।
 अर्थ्यमूणो वरुणस्यापि मित्रस्यैता नव स्तुताः ॥७॥
 यदद्य सूरे^(ङ) इत्याद्या दग्नादित्या षष्ः स्तुताः ।
 सविता चा^(च) दितिर्मित्रो वरुणश्चार्य्यमा भगः ॥८॥
 स्तुता उदुं त्य^(ज) दित्येतास्त्रिस्रः सौर्य्यस्ततः पराः ।
 आश्रौस्तच्चु^(झ) रित्येतामाचार्य्यः श्रौतकोऽप्रवीत्^(ञ) ॥९॥
 उषास्तु सप्तभिर्व्युषाः^(ट) सूक्तान्येभ्यः पराणि तु ।
 चत्वारोऽन्नावरुणानि^(ड) इन्द्रावरुणयोः स्तुतिः ॥१०॥
 उदुं व्योति^(ण) रिति त्वस्मिन्नर्द्धर्चे मध्यमः स्तुतः^(त) ।
 वरुणस्य गृहात्वात्रौ वसिष्ठः सप्त^(थ) आचरत् ॥११॥
 प्रविवेशाय तं तच्च आ नदक्षभ्यवर्त्तत^(द) ।

-
- (१) इत्याद्यैरिति पाठः सङ्गतार्थः ।
 (२) वेति ख० छ० ।
 (३) आदित्यानां तदो अथेत्यादयश्चत्वारः श्लोकाः क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यन्ते ।
 (४) इन्द्रावरुणेतौति क० ग० घ० च० ।
 (५) एतच्छ्लोकाज्जं क० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (६) सौर्य्यमिति छ० ।
 (७) अभ्यधावतेति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ७, ६६, १२ । (ख) ऋ० ७, ६६, ४ । (ग) ऋ० ७, ६०, ५ ।
 (घ) ऋ० ७, ६६, ४ । (ङ) ऋ० ७, ६६, १४ । (च) ऋ० ७, ६६, १६ ।
 (ज) ऋ० ७, ७५, १ । (झ) ऋ० ७, ७६, १ ।

क्रन्दन्तं सारमेयं स धावन्तं द्रष्टुमुद्यतं ॥१६॥
 यदूर्ध्वे^(क)ति च चिभिः सान्त्वयित्वा व्यसुम्बपत्^(ख) ।
 स तं^(ग) प्रस्त्रापयामास जनमन्यस्य वारुणम् ॥१७॥
 ततस्तु वरुणो राजा स्त्रान् पात्रान् प्रत्यसुञ्चत^(घ) ।
 स बद्धः^(ङ) पितरं सूक्तैश्चतुर्भिरित उत्तरैः^(च) ॥१८॥
 अभितुष्टाव धीरे^(ज)ति सुमोर्ध्वेनन्ततः पिता ।
 भ्रुवासु त्वे^(झ)ति सोक्तायां पात्रा अस्त्रात्प्रमोचिरे^(ञ) ॥१९॥
 पराशि चीषि सूक्तानि वायव्यानि प्रवीरया^(ट) ।
 अथ तास्त्रै^(ठ)न्नुवायव्याः ऋषो^(ड) यासु^(ण) द्विवत्सुतिः ॥२०॥
 प्रवीरयोक्ता वायव्याः प्रा उ^(ण) गीत्यैतरेषके ।

-
- (१) क्रन्दन्तमित्यादि सान्त्वयित्वा व्यसुम्बपदित्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
 चिञ्जितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (२) श्वमिति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) सैः पात्रैः प्रत्यवध्यत इति क० ग० घ० च० ।
 (४) बुद्धेति क० घ० च ।
 (५) बद्धः स वारुणैः पात्रैः भ्रुवा सुत्वेति वृष्यते इति ख० ङ० पुस्त-
 कान्तरस्य ।
 (६) सुसुचिरे इति पाठः शुद्धः ।
 (७) चेति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (८) क्षुताविति क० ग० घ० च० ।
 (९) यास्त्विति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१०) प्रास्त्विति ख० ।
-

(क) ऋ० ७, ५५, २ । (ख) ७, ८६, १ । (ग) ऋ० ७, ८८, ७ ।
 (घ) ऋ० ७, ६०, १ ।

पदस्य व्यत्ययं कृत्वा वाचोः प्राधान्यमुच्यते ॥१७॥
 ते सत्येन द्रवो थावन्नरस्यतुर्ध्वजः पुनः ।
 उग्रनैका^(क) प्रसोता^(ख) सर्गद्वयोरेता नव स्यताः^(ग) ॥१८॥
 ऐन्द्राग्रे शुचि^(ग)मित्येते प्रेति^(घ) सारस्यते परे ।
 स्तुतस्यैव सरस्त्रासु^(घ) अनियन्त^(घ)स्यतुर्ध्वजेः^(घ) ॥१९॥
 राजा वर्षसहस्राणि^(घ) दीधित्यन्नाज्जषः पुरा ।
 चचारैकरथेनेमां ब्रुवन् सर्वाः समुद्रगाः ॥२०॥
 यद्ये वहत भागान् मे^(घ) दन्द्यो वाप्यनेकशः^(घ) ।
 प्रत्यूचुस्तं नृपं नद्यस्यापवीर्याः कथं वयं ॥२१॥
 वहेम भोगान् सर्वांसो सचे वार्षसहस्रिके^(घ) ।

-
- (१) प्रवीरयोक्ता वायव्या इत्यादि द्वयोरेता नव स्यता इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नास्तीत्यते ।
 (२) देवा सरस्त्रान् स इतीति छ० पुस्तकान्तरम् । देवा इत्यत्र दृष्टे इति ख० ।
 (३) चतस्रमिरिति क० घ० च० चतिस्रमिरिति ग० ।
 (४) वर्षसहस्रायेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) भोगान् मे इति पाठो युक्तः उत्तरत्र तथादर्शनात् । उपहत मां सर्वामिति क० घ० च०, वहत भागान् मे इति ग०, वहत माः सर्वाः इति छ० ।
 (६) वाच वैकशः इति क० ख० ग० घ० च० ।
 (७) वर्षसहस्रिके इति ख० छ० ।
-

(क) ऋ० ७, ६१, २ । (ख) ऋ० ७, ६२, २ । (ग) ऋ० ७, ६३, १ ।
 (घ) ऋ० ७, ६४, १ । (ङ) ऋ० ७, ६६, ४ ।

सरस्वतीं प्रपद्यस्व सा त्वा^(१) वक्ष्यति नाञ्जय ॥२१॥
 तथेत्युक्त्वा जगामाशु आपगां^(२) च सरस्वतीम् ।
 सा चैनं प्रतिजग्राह दुदुहे च पयो दत्तम्^(३) ॥२२॥
 एतदत्यहुतं कर्म सरस्वत्या नृपं प्रति ।
 वारुणिः^(४) कौर्त्तयामास प्रथमस्य द्वितीयया ॥२३॥
 द्वे वारुण्यत्ये ऐन्द्रे च^(५) वैष्णवे तु^(६) परे ततः ।
 उत्तमैश्वर्यस्य तिस्रः^(७) स्युः^(८) पर्व्वन्ये तिस्र उत्तरे ॥२४॥
 आग्नीर्ऋक् प्रथमा तत्र प्रथमस्य द्वितीयया ।
 यज्ञे आद्येन्द्रमेवास्तौदन्या त्विन्द्रादृष्टस्यती^(९) ॥२५॥
 द्वितीया नवमी चैव सौतीन्द्राब्रह्मणस्यती^(९) ।

- (१) ते इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) जगामाशु पावनौमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) प्रतिजग्राह सा चैनं प्रयः सर्पिश्च दुदुहतीति क० ग० घ० च० ।
 (४) वारुणः इति ख० ।
 (५) ऐन्द्रे यज्ञे दिवः सृष्टे इति क० घ० च०, यज्ञे वारुणस्यत्वमैन्द्र-
 मिति ग० ।
 (६) चेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) द्वयो द्वितीयोदमैन्द्रेति क० घ० च० ।
 (८) आग्नीर्ऋक् प्रथमा तत्रेत्यादि अन्यथा त्विन्द्रादृष्टस्यती इत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते । तेषु अस्मिन् स्थले,
 सौतीन्द्रं प्रथमा तत्र द्वितीयाद्या दृष्टस्यति । इति श्लोकाऽं
 वर्त्तते ।
 (९) सहेन्द्राब्रह्मणस्यती इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ७, १०१, १ ।

संवत्सर^(क)न्तु माण्डूकमैन्द्रासोमं^(१) परन्तु यत् ॥२७॥
 ऋषिर्देदर्गं रक्षोन्नं^(२) पुत्रघ्नोकपरिभुतः ।
 हते पुत्रघ्नते क्रुद्धः सौदासेर्दुःखितस्तदा^(३) ॥२८॥
 ये पाकग्रंसं^(४)मृक् सौम्या^(५) आग्नेयी तत उत्तरा ।
 एकादशी वैश्वदेवी सौम्यस्तस्याः परो बृचः^(६) ॥२९॥
 यदि वाह^(७)मृगाग्नेयी ऐन्त्री यो मे^(८)ति तु स्यता^(९) ।
 यावृषी प्रयाजिगती^(१०)ति वित्तिष्ठध्वं^(११) तु मास्तौ ॥३०॥
 प्रवर्त्तये^(१२)ति पश्चैन्त्र ऐन्द्रासोमीत्युत्तमा ।
 ऋषिस्त्वाग्निषमाग्नास्ते मानो रक्ष^(१३) इति तृचि^(१४) ॥३१॥
 दिवसैव पृथिव्याश्च तथा पावनमात्मनः ।
 उलूक यातुं^{(१५)(१६)} जज्ञेतास्मानाहूपाभिग्नाचरान्^(१७) ॥३२॥

- (१) मण्डूका इन्द्रासोममिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) राक्षोन्नमिति क० घ० उ० च० ।
 (३) एतच्छ्लोकार्थं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेह्यते ।
 (४) सौम्याविति उ० ।
 (५) द्याचः इति ग० ।
 (६) यो मेतीन्द्रः स्ततोऽर्द्धयेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) बृच इति क० घ० च० ।
 (८) यावृषी क० ख० ग० घ० च०, यान्विति पुस्तकान्तरम् ।
 (९) एव श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेह्यते ।

(क) ऋ० ७, १०३, १ । (ख) ऋ० ७, १०४, ६ । (ग) ऋ० ७,
 १०४, १४ । (घ) ऋ० ७, १०४, १६ । (ङ) ऋ० ७, १०४, १७ ।
 (च) ऋ० ७, १०४, १८ । (झ) ऋ० ७, १०४, १९ । (ञ) ऋ० ७, १०४, २३ ।
 (झ) ऋ० ७, १०४, २२ ।

पञ्चदश्यान्तु सूक्तस्थायाष्टम्बा^(१) चैव वासधिः ।
 दुःखप्रोक्तपरीतात्मा प्रपते विष्णुपत्निव ॥ ३३ ॥
 इते पुत्रप्रते तस्मिन्^(२) वसिष्ठो दुःखितस्तदा ।
 रघोभ्रतेन प्रापान्तु सुदासेनेति नः श्रुतं^(३) ॥ ३४ ॥
 कस्त्यैव प्रगायस्य घोरपुत्रौ बभूवतुः ।
 गुरुषा तावतुश्चातावूषतुः संहितौ वने ॥ ३५ ॥
 वसतोस्तु तद्योषाच कस्त्यपत्न्याः शिरःस्तपन्^(४) ।
 हत्वा कनीयान् कस्त्योक्तसङ्गावन्बुधत^(५) ॥ ३६ ॥
 प्रभुकामस्तु तं कस्त्यः क्रुद्धः पापामिप्रकृष्या ।
 बोधयामास पादेन दिधचक्षिव तेजसा ॥ ३७ ॥
 विदित्वा तस्त तं भावं प्रगायः प्राञ्चक्षिः स्थितः ।
 मादत्ते च पिदत्ते च वरयामास तावुभौ ॥ ३८ ॥
 स घौरो^(६) वाच कस्त्यो वा वंशजैर्वंशभिः पितुः ।
 ददग्रान्यैश्च संहितः ऋषिर्मन्त्रसमष्टमम् ॥ ३९ ॥

(१) अष्टम्बामिति क० म० घ० च० ।

(२) क्रुद्धः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) वै श्रुतिरिति क० म० घ० च० ।

(४) शिरःस्तपदिति क० घ० च० । शिरःस्तपदिति ख० म० ।

(५) उक्तसङ्गावन्बुधतेति क० घ० च० । कस्त्यसूक्तसङ्गेन त्वबुधतेति ख०
 छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) घोरः इति क० ख० घ० च० ।

माचिदै^(क)न्नाधि चत्वारि ऋन्वस्य खूर^(ख)मित्युषि ।
 तुष्टावाङ्गिरसौ गारी वसन्ती^(१) श्रन्वती^(२) पतिम् ॥ ४० ॥
 स्त्रियं सन्तं^(३) पुमांसन्तमासङ्गः क्षतवानृषिः^(४) ।
 खस्य^(५) दानं सुसौ^(६)त्युग्मिश्चतुर्भिः परिकीर्त्तितम् ॥ ४१ ॥
 शिञ्जे^(७)त्युग्म्भां तु काशस्य विभिन्दोः परिकीर्त्तितम् ।
 पाकस्याखसु^(८) भोजस्य चतुर्भिर्यमिति^(९) क्षुत्तम् ॥ ४२ ॥
 पौष्णौ प्रेति^(१०) प्रगाथौ द्वौ^(११) मन्यते शाकटायनः ।
 ऐन्द्रमेवाथ पूर्वन्तु गाक्षवः पौष्णसुत्तरम्^(१२) ॥ ४३ ॥
 ऐन्द्राणामिह सूक्तानामुत्तमस्योत्तमे ढचे ।
 दानं राघ्नः सुसङ्गस्य खूरं राध^(१३) इति क्षुतं ॥ ४४ ॥
 दूरा^(१४)दित्याग्निने सूक्ते सप्तत्रिंशत्तमे^(१५) यथा ।

-
- (१) वसन्ताविति ख० । वसताविति ङ० ।
 (२) ऋन्वमिति ग० ।
 (३) मासं तं क्षतवानृषिरिति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) तस्येति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) चेति ख० ङ० ।
 (६) त्विति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) उत्तममिति ङ० ।

-
- (क) ऋ० ८, १, १ । (ख०) ऋ० ८, १, ३४ । (ग) ऋ० ८, १, ३४ ।
 (घ) ऋ० ८, १, ३० । (ङ) ऋ० ८, २, ४१ । (च) ऋ० ८, ३, २१ ।
 (छ) ऋ० ८, ४, १५ । (ज) ऋ० ८, ४, १६ । (झ) ऋ० ८, ५, १ ।
 (ञ) ऋ० ८, ५, ३७ ।

तत्रार्द्धर्चैः^(१) दृष्ट^(२)स्वान्धः कग्रोर्दानस्तवः स्तुतः ॥४५॥
 महानिती^(३)न्द्रदैवत्यमग्निं वैश्वानरं स्तुतम्^(४) ।
 मन्यते ग्राकपूष्णिस्तु भार्ग्याश्च^(५)सैव सुद्वजः ॥४६॥
 दृष्टे तु श्रुत^(६)मित्यस्मिन् दानं तैरिन्दिरं स्तुतम् ।
 परन्तु मारुतं प्रेति^(७) आन^(८)स्त्रीष्या^(९)श्चिनानि च^(१०) ॥४७॥
 त्व^(११)माग्नेयं य इन्द्रे^(१२)ति षडैन्द्राण्युत्तमस्य तु ।
 उपोत्तमायामर्द्धर्चै देवो वासोस्वतिः^(१३) स्तुतः ॥४८॥
 इद^(१४)मादित्यदेवत्यं तिसृभिस्त्वदितिः^(१५) स्तुता^(१६) ।
 षष्ठ्यां चतुर्थीषप्तम्योस्तुते^(१७)त्याम्बिन्युगष्टमौ^(१८) ॥४९॥
 स्तुताः श्र^(१९)मिति पञ्चोस्या^(२०)मग्निसूर्यानिशास्त्रयः ।

-
- (१) इत्यर्द्धर्चैः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) दृष्टः इति क० घ० उ० च० ।
 (३) महानैन्द्रं प्रज्जवत्यामभिर्वैश्वानरः स्तुतः इति क० ग० घ० च० ।
 (४) भार्ग्याश्च इति उ० ।
 (५) अतः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) तथेति क० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) षष्ठा चतुर्थीषप्तम्योस्तुतेत्याम्बिन्युगष्टमौ इति क० घ० च० ।
 (८) पञ्चस्त्विति क० ग० घ० च० ।
-

- (क) ऋ० ८, ६, १ । (ख) ऋ० ८, ६, ४६ । (ग) ऋ० ८, ७, १ ।
 (घ) ऋ० ८, ८, १ । (ङ) ऋ० ८, ८, २१ । (च) ऋ० ८, ११, १ ।
 (छ) ऋ० ८, १२, १ । (ज) ऋ० ८, १७, १४ । (झ) ऋ० ८, १८, १ ।
 (ञ) ऋ० ८, १८, ६ । (ट) ऋ० ८, १८, ८ । (ठ) ऋ० ८, १८, ९ ।

वद्व्यर्थमनिचाणां प्रगाथोऽय^(१)मिति स्तुतिः^(२) ॥५०॥
 आग्नेये स्तुतौ राजर्षिस्त्वसदस्योरदा^(क)दिति ।
 पञ्चाशतं बधूनाञ्च गवां तिस्रस्य सप्ततीः ॥५१॥
 अश्वोद्गाणामुरभ्राणां वासांसि विविधानि च ।
 रत्नानि वृषभं श्रावं तामामघेसरं पतिम्^(ख) ॥५२॥
 इत्वा दारानृषिर्गच्छन्निद्रार्थैतच्छ्रंस इ ।
 वयं^(ग) सूक्तेन शक्रञ्च प्रीतसेन शचीपतिः ॥५३॥
 ऋषे वरं वृणीष्वेति प्रह्वस्तमृषिरब्रवीत् ।
 काकुत्स्थ कन्याः पञ्चाशद्युगपद्रमये प्रभो ॥५४॥
 कामतो बह्वृपत्वं धौवनं^(घ) चाक्षयां रतिं ।
 शङ्खनिधिं पद्मनिधिं मङ्गुहेष्वनपायिमम्^(ङ) ॥५५॥
 प्रासादान् विश्वकर्मासौ सौवर्णास्त्वत्प्रसादतः ।
 करोतु पुष्यवाटीञ्च पृथक्कासां सुरद्रुमैः ॥५६॥
 मा भूत् सपत्नी स्पृह्यायां सर्व्वमस्त्विति चाब्रवीत्^(च) ।

-
- (१) वद्व्यर्थमनिचास्तु प्रगाथेयमिति ख० ड० ।
 (२) स्तुताः इति ख० ड० पुस्तकान्तरञ्च, तदेति ग० ।
 (३) अग्ने शरं प्रतीति ख० ।
 (४) युगपदिति ड० ।
 (५) काकुत्स्थेत्यादिसाङ्गस्योक्तः पुस्तकान्तरे न दृश्यते ।
 (६) पञ्चाशतं बधूनाञ्चेत्यादि सर्व्वमस्त्विति चाब्रवीदित्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नश्यते ।
-

(क) ऋ० ८, १६, १६ । (ख) ऋ० ८, २१, १ ।

आगन्तु^(क) माहृतं सूक्तं वय^(ख)मित्यैन्द्रमुत्तरम्^(१) ॥५७॥
 काण्वस्य सौभरे^(२)स्यैव यजतो वंशजैः^(३) सह ।
 कुरुचेचे यवान् जचुर्हवीषि विविधानि च ॥५८॥
 आखुच्च^(४) सोऽभितुष्टाव इन्द्रश्चिचं सरस्वतीं ।
 इन्द्रो वे^(ग)त्यनयर्चा स दामग्रन्तिं प्रकाशयन् ॥५९॥
 आखुराजोऽभिमानाच्च प्रहर्षितमनाः स्वयम्^(४) ।
 स सुतो^(५) देववश्चिच^(ख) चवचे तु गवां ददौ^(६) ॥६०॥
 अयुतानां सहस्रं वै निर्जयाह सुवष्टुषिः ।
 ष्विष्टोवाच^(७) हृष्टात्मा नाहमर्हाम्युषेः सुतिम् ॥६१॥
 तिर्यग्योनौ समुत्पन्नो^(८) देवतां^(१०) क्षोतुमर्हसि ।

-
- (१) वयमैन्द्रमतः परमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) सोभरेरिति क० ग० घ० च० ।
 (३) वंशजैरिति क० घ० च० ।
 (४) आखुवः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) इन्द्रोवेत्यनयर्चा स इति श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नाशोक्तते ।
 (६) संसृत इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) यद्ददौ तद्वृत्तेन हेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) प्रोवाचेति उ० ।
 (९) समुद्रूत इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) देवं नः इति ग० ।
-

(क) ऋ० ८, २०, १ । (ख) ऋ० ८, २१, ४ । (ग) ऋ० ८, २१, १७ ।
 (घ) ऋ० ८, २१, १८ ।

तमन्यथा पुनश्चासौदोत्यं^(क) सूक्तेन चाश्विनौ^(ल) ॥६२॥
 इक्षि^(म)वेत्येतदाग्नेयं सखायस्यैन्द्रमुत्तरम्^(न) ।
 यथा वरः सुसाधे^(ग) उत्तमस्त्वौषसस्तृचः ॥६३॥
 अष्टौ तु सञ्चिता एता देवता विभिदुर्बलम् ।
 उषास्येन्द्रश्च सोमश्चाथाग्निः सूर्यो वृहस्पतिः ॥६४॥
 अङ्गिराः सरमा चैव ता वा^(प)मित्युत्तरस्य तु ।
 आदौ मैत्रावरुणस्तु^(र) नव द्वादश तत्तराः ॥६५॥
 वैश्वदेव्यो वरुणाया यथादावृषये वसु ।
 इन्द्रो वेत्येतयर्षा तु दानप्रक्तिप्रकाशनम्^(४) ॥६६॥
 कौर्त्तितं^(५) तु वृषे तस्मिन्मृच्च^(६)मुच्यथायने ।
 अश्विनौ ददतः प्रीतौ तद्विद्योक्तं सुसामनि^{(१)(७)} ॥६७॥

-
- (१) कृत्वा चित्रं सूक्तौ परैस्त्रिभिरिति क० घ० च० ।
 (२) उत्तममिति उ० एतच्छ्लोकार्द्धं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् । तेषु अस्मिन् स्यात्ते, अश्विनावशिभिश्च चामितुष्टाव देवताः । एतच्छ्लोकार्द्धं वर्त्तते ।
 (३) मित्रावरुण इति ख० उ० ।
 (४) एतच्छ्लोकार्द्धं ख० ग० उ० चिह्नितपुस्तकेषु नापद्यत ।
 (५) कौर्त्तनमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) एतच्छ्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विसते ।
-

(क) ऋ० ८, २२, १ । (ख) ऋ० ८, २१, १ । (ग) ऋ० ८, २४, २८ । (घ) ऋ० ८, २५, १ । (ङ) ८, २१, २२ । (च) ऋ० ८, २५, २२ ।

आश्विनं तु युवो^(क)र्युच्छ^(ख) वायव्या उत्तरासु याः ।
 धं सवर्णमनुर्नाम लेभे पुत्रं विवस्त्रतः ॥६८॥
 वैश्वदेवानि पञ्चैतान्यग्निदक्षे^(ग) जगाद् सः^(१) ।
 ऋभुरेक^(ख) इति त्वभिंक्षिप्रतो^(२) द्विप्रदा दग् ॥६९॥
 स्वयन्ते देवता ह्यासु कर्षभिः^(३) खैः पृथक् पृथक् ।
 सुताः कर्षगुणैः खैः खैर्देवता यत्र यत्र तु ॥७०॥
 पृथक् कर्मस्तुतिर्नाम वैश्वदेवन्तदेव तु^(४) ।
 तासाम्भुरिति त्वाद्या सौम्याग्नेयी तृगुत्तरा ॥७१॥
 त्वाद्गी चैद्गी च रौद्गी च पौष्णी वैष्णव्यृगाग्निनी ।
 नवमी मैत्रावृष्यृग्दग्मी मित्रसंस्तवा ॥७२॥
 यजमानप्रसङ्गाच्च यजिरेवाच संस्तवा ।
 यो यजति^(क)दृचे गङ्गो यजतां पतिरौचितः ॥७३॥
 तस्य युमान्^(ख) दृचे यज्वा चतसृष्वपि मच्छि^(ग)ति ।

-
- (१) वैश्वदेवानि ऋक्सांनि जगादाप्तिरिति स्वयमिति क० घ० च० ।
 (२) त्वेता क्षिप्रतः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) ह्यासां नवभिरिति क० घ० च० ।
 (४) पृथक् कर्मस्तुतेतुक्तं तद्विद्याद्वैश्वदेवतमिति ख० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
-

(क) ऋ० ८, २६, १ । (ख) ऋ० ८, २६, २० । (ग) ऋ० ८, २७,
 १ । (घ) ऋ० ८, २६, १ । (ङ) ऋ० ८, २१, १ । (च) ऋ० ८, २१,
 २ । (छ) ऋ० ८, २१, १, ५ ।

यज्वनोरेव दम्पत्योः पञ्च या^(क) दम्पतीत्यृषः ॥७४॥
 आश्रमार्था^(ख) ग्रीरैतु^(ग) पौष्णौ परे मिचार्यमाः यथा^(घ) ।
 वरुणस्य सुतस्त्वच आदित्याः अग्नि^(ङ)मग्नेये^(च) ॥७५॥
 सूक्तानि प्रकृतानी^(ज)ति चीक्षैःश्राणि पराश्वतः ।
 अध^(झ) इत्यत्र कन्या तं स्त्रीक्षिप्त्रेनेन्द्रमत्रवीत् ॥७६॥
 स हि तां कामयामास दानवीं पाकशासनः ।
 व्येष्टां स्वसारं पुंसस्य^(झ) तस्यैव बधकाम्यवा^(ञ) ॥७७॥
 अग्निने^(ञ)त्याश्विनं सूक्तमैन्द्रे सूक्ते परे ततः ।
 ऐन्द्राम्यात् परमाग्नेयमैन्द्राम्याद्वावणे^(ट) परे ॥७८॥
 उत्तरे वरुणे त्वण्य आ वा^(ड)मित्याश्विनस्तृषः ।
 सूक्ते इमे^(ण) समाग्नेये^(ण) ताम्बामैन्द्रे ततः परे^(र) ॥७९॥

- (१) यो यजाति बृचे शक्र इत्यादिसाङ्गोक्तद्वयं क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु नापद्यत ।
 (२) प्युस्येति क० घ० च०, वंस्येति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) युवकाम्ययेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (४) ऐन्द्रार्थं परमाग्नेयमैन्द्रार्थं वावणे इति क० घ० च० । वावणे इत्यत्र
 वावणमिति ग० ।
 (५) इमे तु चाग्नेये इति क० घ० च० ।
 (६) ताम्बामैन्द्रेति चोत्तरे इति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ८, ३१, ५ । (ख) ऋ० ८, ३१, १० । (ग) ऋ० ८,
 ३१, ११ । (घ) ऋ० ८, ३१, १३ । (ङ) ऋ० ८, ३१, १४ । (च) ऋ०
 ८, ३२, १ । (छ) ऋ० ८, ३३, १६ । (ज) ऋ० ८, ३५, १ । (झ) ऋ०
 ८, ३२, ४ । (ञ) ऋ० ८, ३३, १ ।

वशायास्त्राय^(१)यत्^(२)प्रादात्कानीनस्तु वृथुश्रवाः ।
 तद्वच संस्तुतं दानमास^(३) इत्येवमादिभिः^(४) ॥८०॥
 आनः^(५) प्रगायो वायव्यः सूक्तस्योपोत्तमा च या ।
 मिषार्थमाषौ मरुतः सुनीयोच^(६)वृषे स्तुताः ॥८१॥
 द्विषत्वारिंशकात्प्रोत^(७) खिप्रोकाय पुरन्दरः ।
 गिरिं निहत्य वज्रेण गा ददावसुरैर्हताः ॥८२॥
 सः^(८) कृन्तदिति चैतस्यामृषिस्तु स्यमम्रवीत्^(९) ।
 स्तुता नवम्या त्वदितिर्मही^(१०)त्यादित्यदेवते^(११) ॥८३॥
 अग्न्याः पद्मोपसेऽपि स्युः सौम्यं स्यादो^(१२)रिति स्तुतम् ।
 परास्यष्टौ तु^(१३) सूक्तानि ऋषीणां तिग्मतेजसाम् ॥८४॥

(१) वशायास्त्रायेति घ० ।

(२) वशाश्राय वपदिति ङ० ।

(३) आदिनेति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) प्रातः इति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) मिषार्थमाषौ मरुतः इत्यादि ऋषिस्तु स्यमम्रवीदित्यन्तपाठः क०
 म० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न्नेष्यते ।

(६) चापीति क० घ० च० ।

(७) परासि चाष्टाविति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ८, ४६, २१ । (ख) ऋ० ८, ४६, २५ । (ग) ऋ० ८,
 ४६, ४ । (घ) ऋ० ८, ४६, २७ । (ङ) ऋ० ८, ४७, १ । (च) ऋ०
 ८, ४८, १ ।

ऐन्द्राण्यभि^(क) तु षड्विंशः प्रगाथो बळदेवतः ।
 ऋगन्याग्नेरचेत्य^(ख)ग्निः सूर्यमन्यपदा^(१) जगौ^(२) ॥८५॥
 प्रस्कण्यस्य पृषभस्य^(३) प्रादाद्यदसु किञ्चन ।
 तद्भूरी^(ग)दिति सूक्ताभ्यामखिलान्विह संस्तुतम्^(४) ॥८६॥
 ऐन्द्राण्युभय^(घ)मित्यत्र षडाग्नेयात् पराणि तु^(५) ।
 निपातमाह^(६) देवानां दाता म^(क) इति भागुरिः ॥८७॥
 ढचे^(७)यास्कोऽस्तेऽहं ढचं^(८) मन्यते वैश्वदेवतं ।
 आदित्यदैवतं सूक्तं त्याग्वि^(घ)त्यत्र परन्तु यत् ॥८८॥
 धीवराः षड्दशा मीनान् बृहदा सारस्वते जले ।

-
- (१) अन्यं पदमिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) एतच्छ्लोकाद्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते । तेषु
 षस्मिन् शब्दे, षन्वेत्वभिरिति त्वस्यास्ततोऽभिः सूर्यं एव तु । इति
 श्लोकाद्धंमस्ति ।
 (३) त्विति ड० ।
 (४) परिकीर्तितमिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) श्लोकाद्धंमेतत् ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (६) निपातानाहेति ख०, निपातेनेहेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ऋचमिति ग० ।
 (८) यास्कोऽस्तेऽहं ढचं चैनमिति ड० ।

(क) ऋ० ८, ४६, १ । (ख) ऋ० ८, ५६, ५ । (ग) ऋ० ८, ५५,
 १ । (घ) ऋ० ८, ६१, १ । (ङ) ऋ० ८, ६५, १० । (च) ऋ० ८,
 ६७, १ ।

जास्रं प्रक्षिप्य तान् बद्धोदक्षिपन् मल्लिखात् स्वस्रम् ॥८८॥
 ग्ररीरपातभीतास्ते तुष्टुबुद्धादितेः सुतान् ।
 सुसुसुस्तांस्तस्ते च प्रसन्नास्तान् समूदिरे ॥८९॥
 धीवराः चुङ्गयं मा वो भूस्वर्गं प्राप्स्येति च^(१) ।
 उते^(२)ति माता चैविषां द्रुचेनाभिष्टुतादितिः ॥९१॥
 मादृत्वाद्गर्भसम्बन्धात्^(३) स्वयेतैषां^(४) सुतौ सुतौ ।
 ऐन्द्राण्या त्वा रथं^(५) चीणि सौत्यृत्यनुपमे^(६)ति षट् ॥९२॥
 आर्षाम्भेधयोरथ पञ्चदानस्तुतिः परा ।
 अपा^(७)दिन्द्रस्य चाग्नेस्य विमेषां चैव संस्तवः ॥९३॥
 दृषस्य प्रथमोऽर्द्धर्षः श्रेषा वरुणदेवताः^(८) ।
 त^(९)माग्नेयेऽथ वा सूक्ते उत्तरे^(१०) हविषां स्तुतिः ॥९४॥
 पयःपशोषधीनाञ्च^(१) तथा रूपं हि दृश्यते ।

-
- (१) धीवराः सहासा भोगानित्यादि साङ्गस्योक्तद्वयं क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (२) मादृत्वादितिसम्बन्धादिति क० च०, मादृत्वादभिसम्बन्धादिति ग०
 मादृत्वादिति सम्बन्धादिति घ० ।
 (३) सुवन्धेनामिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) श्रेषो वरुणदेवतः इति ख० ग० घ० ।
 (५) सूक्तसुत्तरमिति क० ग० घ० च० ।
 (६) वेति ख० ड० ।
-

(क) ऋ० ८, ६७, १० । (ख) ऋ० ८, ६८, १ । (ग) ऋ० ८,
 ६८, १४ । (घ) ऋ० ८, ६९, ११ । (ङ) ऋ० ८, ७१, १ ।

उ^(क)दित्याश्विनमाग्नेये परे सूक्ते विशो विशः^(ख) ॥८५॥
 अग्भ्यामह^(ग)मिति द्वाभ्यां सौत्यात्मानमृषिः स्वयम् ।
 आत्मानमात्मना स्तुत्वा सौति दानं श्रुतर्व्यषः ॥८६॥
 आत्मादानाभिसम्बन्धात् परुष्णीञ्च महानदीम्^(१) ।
 परुष्णीं परया चेन्द्रं^(२) चिभिः सूक्तैरिम^(घ)न्विति ॥८७॥
 सौम्यस्य स्वय^(ङ)मित्यस्य पराशैन्द्राणि यानि तु ।
 नही^(च)ति तेषां प्रथमे^(३) वैश्वदेव्युगवीरुधत्^(ख) ॥८८॥
 देवाना^(ज)मिति देवानाम्प्रेष्ठ^(झ)माग्नेयमुत्तरम्^(४) ।
 चौष्याश्विनानि सूक्तानि आ मे^(ञ)शैन्द्राणि तं^(ट) तथा^(५) ॥८९॥
 अपासाऽचिसुता त्वासीत्कन्या त्वग्दोषिणी पुरा ।
 तामिन्द्रश्चकमे बृहदा^(६) विजने पितुराश्रमे ॥१००॥

-
- (१) आत्मानमात्मना स्तुत्वेत्यादि परुष्णीञ्च महानदीमित्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।
 (२) परया परुष्णीमिन्द्रमिति क० ग० घ० च० ।
 (३) प्रथममिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) आग्नेयन्तु ततः परमिति क० घ० च० ।
 (५) आम इति ऐन्द्राणि तमितीति चेति क० ग० घ० च० ।
 (६) वृष्टेति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ८, ७३, १ । (ख) ऋ० ८, ७४, १ । (ग) ऋ० ८, ७४,
 १३ । (घ) ऋ० ८, ७६, १ । (ङ) ऋ० ८, ७९, १ । (च) ऋ० ८,
 ८०, १ । (छ) ऋ० ८, ८०, १० । (ज) ऋ० ८, ८३, १ । (झ) ऋ०
 ८, ८४, १ । (ञ) ऋ० ८, ८५, १ । (ट) ऋ० ८, ८८, १ ।

तपसा वृद्धे सा तु सर्वमिन्द्रचिकीर्षितम् ।

उदकुम्भं समादाय अपामर्षं अगास सा^(१) ॥१०१॥

दृष्ट्वा सोममपादास्ये तुष्टावर्षा वने तु तं ।

कन्या वा^(२)रिति चैतस्यानेषोऽर्ष्यः कथितः स्तुतः^(३) ॥१०२॥

सा सुषाव मुखात् सोमं सुलेन्द्रघ्राजुहाव तं^(४) ।

असौ य एषी^(५)त्यनया पपाविन्द्रस्तु तन्मुखात्^(६) ॥१०३॥

अपूर्णांश्चैव सक्तूंस भक्षयित्वा तु तद्गृहात्^(७) ।

अग्निस्तुष्टाव सा चैनं अगादैनं दृष्टेन तु^(८) ॥१०४॥

सुप्तोमामनवद्याङ्गीं कुह मां प्रकृ सुत्वर्षां ।

तस्यास्तदचनं श्रुत्वा प्रीतस्तेन पुरन्दरः^(९) ॥१०५॥

रथच्छिद्रेण तामिन्द्रः प्रकटस्य युगस्य च ।

(१) क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु उदकुम्भं समादायेति श्लोकाङ्गं,
अपूर्णांश्चैव सक्तूंसैति श्लोकाङ्गात्परतः पठितम् ।

(२) दृष्ट्वासोममपादास्ये इत्यादि एषोऽर्ष्यः कथितः स्तुतः इत्यन्तपाठः
क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तके नोपलभ्यते ।

(३) पपाविन्द्रस्तु तन्मुखादिति क० ग० घ० च० ।

(४) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(५) शतक्रातुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) असौ ब्रूते इत्येन सेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैद्यते ।

(क) ऋ० ८, ६१, १ । (ख) ऋ० ८, ६१, २ ।

प्रक्षिप्य निस्कर्षं चिः सुत्वक् सा तु ततोऽभवत्^(१) ॥१०६॥
 तस्यां त्वधि व्यपेतायां पूर्वस्यां ब्रह्मको^(२)ऽभवत् ।
 उत्तरा त्वभवद्गोधा ह्यकसासस्त्वगुत्तमा ॥१०७॥
 इतिहासमिमं^(३) सूक्तं त्वाहत्तुर्यास्वमाठरौ^(४) ।
 कन्ये^(क)ति श्रौतकः सूक्ते पान्त^(ख)मैत्रे ततः परे^(ग) ॥१०८॥
 उत्तमा चार्भवी प्रोक्ता उत्तरश्चैतरेयके ।
 ह्यान्दोगिके इतीये तदाभवं ग्रस्यते यतः^(१) ॥१०९॥
 मारुतं गौः^(ग) परं सूक्तमा त्वै^(घ)न्द्राणि^(०) पराणि षट् ।
 सूक्ते द्वितीय एतेषामितिहासं प्रचक्षते^(८) ॥११०॥

-
- (१) ततः सा सुत्वचामवदिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) तस्यास्त्वगपहृतायाः पूर्वा सा ब्रह्मकः इति क० ग० घ० च० ।
 (३) इतिमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) यास्वभागुरिरिति क० ग० घ० च० यास्वगाणवाविति उ० पुस्तका-
 न्तरश्च ।
 (५) श्रौतकस्त्वैत्रं यान्तमित्युत्तरे च ये इति क० ।
 (६) उत्तमा चार्भवीत्यादिश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नापश्यत ।
 (७) ह्यात्वैन्द्राणीति क० ग० घ० च० ।
 (८) एतच्छ्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ॥
-

(क) ऋ० ८, ६१, १ । (ख) ऋ० ८, ६२, १ । (ग) ऋ० ८, ६४,
 १ । (घ) ऋ० ८, ६५, १ ।

अपक्रम्य तु^(१) देवेभ्यः सोमो वृचभयार्दितः ।
 नदीमंशुमतीनाचीमध्यतिष्ठत् कुरून्^(२) प्रति ॥१११॥
 तं वृहस्पतिनैकेन अभ्यपा^(३)द्वृचहा षड् ।
 योत्स्यमानः सुसंहृष्टै^(४)र्मरुद्भिर्विविधायुधैः ॥११२॥
 वृद्धा तानायतः सोमः स्वबलेन व्यवस्थितः ।
 मन्वानो वृचमायान्तं^(५) जिघांसुमरिसेनया ॥११३॥
 व्यवस्थितं धनुष्यन्तं तमुवाच वृहस्पतिः ।
 मरुत्पतिरयं सोम एहि^(६) देवान्^(७) पुनर्विभो ॥११४॥
 श्रुत्वा देवगुरोर्वाक्यमनयं वृचशङ्क्या^(८) ।
 सोऽब्रवीञ्चेति तं शक्र ओजसैव^(९) बलाद्ब्रवी ॥११५॥

- (१) अपचक्रामेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अशुमती नामा अत्यतिष्ठद्गुरूनिति क० ग० घ० च०, अभ्यति-
 ष्टव् कुरूनिति ख० उ० ।
 (३) अभ्ययादिति पाठः साधुः । द्वृचान्वयादिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) योत्स्यमायश्च संहृष्टैरिति क० घ० च० ।
 (५) वृद्धा तानायतांस्वोमं स्वबलेन व्यवस्थितम् । मन्वानं पुत्रमायान्त-
 मिति क० घ० च० ।
 (६) मरुत्पतिरयं सोममैह्वीति क० ग० घ० च० ।
 (७) देवेति पाठः समीचीनः ।
 (८) श्लोकार्द्धमेवत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (९) स्वर्ग एवेति क० घ० च० ।

इयाय देवानायन्तं^(१) तं पपुर्विधिवत्सुराः ।
जघ्नः पौला च दैत्यानां समरे^(२) नवतीर्णव ॥११६॥
तदेतदप्यवद्रुष^(३)स्तृचे सर्वं निगद्यते ।
द्वचस्य देवतां तस्य^(४) इन्द्रमेवाह ग्रौनकः ॥११७॥
ऐन्द्रावार्हस्यत्य उक्ता ब्राह्मणे त्वैतरेयके^(५) ।
द्वचेनेन्द्रमपश्यन् तं ^(६)नेमोऽय^(७)मिति भार्गवः ॥११८॥
तुष्टावेन्द्रो द्रुचेनाय^(८)महं पश्य च मामृषे ।
स हि स्तुवन्नेव एको नेन्दा^(९) अस्तीति चाब्रवीत् ॥११९॥
तदाकर्ण्येन्द्र आत्मानमृग्भ्यां तुष्टाव दर्शयन्^(१०) ।

-
- (१) आदायेति क० ग० घ० च० ।
(२) इतरा इति क० घ० च० ।
(३) तदेतदपि यतस्मिन्निति क० ग० च० ।
(४) देवता ह्येता इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
(५) श्लोकार्जमेतत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
(६) अवदृश्यन्तमिति क० घ० च०, ऐन्द्रमपश्यन् तमिति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
(७) इन्द्रः इति पाठः साधुः ।
(८) स हि स्तुवन्नेव एक इत्यादि ऋग्भां तुष्टाव दर्शयन्निवन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।
-

(क) ऋ० ८, ६६, १३ । (ख) ऋ० ८, १००, १ । (ग) ऋ० ८, १००, ४ ।

ऋषिस्तु बृहदा^(१) सुप्रीतो विश्वेत्तात^(२) इति बृचे ॥१२०॥
 विविधानि च कर्माणि दानमैन्द्रश्च शंसति ।
 मनोजवा^(३)स्तु सौवर्षी^(४) समुद्रे^(५) वज्रसंस्तवः ॥१२१॥
 वाचं सर्व्वगतां देवीं^(६) स्तौति यद्वा^(७) गिति बृचे ।
 चींल्लोकानभितप्येमान्^(८) वृचस्तस्यौ स्वयं लिषा ॥१२२॥
 तं नाग्रकं हन्तुमिन्द्रो विष्णुमभ्येत्य सोऽप्रवीत् ।
 वृचं हनिष्ये तिष्ठस्व विक्रम्याद्य^(९) ममान्तिके ॥१२३॥
 उद्यतस्य तु^(१०) वज्रस्य घौर्ददातु^(११) ममान्तरम् ।
 तथेति विष्णुस्तच्चक्रे घौर्वास्य विवरन्ददौ ॥१२४॥
 तदेतदखिलं प्रोक्तं विष्णविति सखे^(१२) लृचि^(१३) ।

(१) तं बृहदिच्छेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) सौवर्षीति ख० ड० ।

(३) अभिवृत्तेभानिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) वृचं हनावविक्रम्य तिष्ठस्याद्येति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) उद्यतस्येवेति क० घ० च० ।

(६) दशत्विति क० घ० च० ।

(७) सर्व्वमृभिशोक्तं सखेत्वृचोति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ८, १००, ६। (ख) ऋ० ८, १००, ८। (ग) ऋ० ८,
 १००, ९। (घ) ऋ० ८, १००, ११। (ङ) ऋ० ८, १००, १०। (च) ऋ०
 ८, १००, १२।

मैत्रावरुणः सूक्ताद्यास्यतस्त्वृध^(क)गित्यूषः ॥१२५॥
 प्रे^(ख)ति मित्राय वा पादास्यार्थ्यम्णो^(१) वरुणस्य च ।
 मय^(ग)स्यतुर्थः सर्वेषामादित्यागामिति स्तुतिः ॥१२६॥
 परा त्वादित्यदेवत्या^(२) आम^(घ) इत्याश्विनो हृषः^(३) ।
 वायवे चोत्तरे सौर्य्यं औषधी तृगियं^(४) परा^(५) ॥१२७॥
 पावमानी प्रजा हे^(६)ति माते^(७)त्यृग्भ्यान्तु गौः स्तुता ।
 त्वमग्ने वृह^(८)द्वाग्नेये परेऽग्निस्त्वृषि संस्तुतः ॥१२८॥
 मरुद्भिः सह रुद्रैश्च आग्ने याही^(९)ति मध्यमः ।
 प्रजा हे^(१०)त्यपि वार्द्ध्वे प्रथमेऽग्निरिहोच्यते ॥१२९॥
 पादे द्वितीये आदित्य स्तुरीये मध्यमः स्तुतः ।

-
- (१) मित्राय पादश्च अर्थ्यम्णः इति क० ख० ग० घ० ।
 (२) ऋष आदित्यदेवत्या इति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) हृषः इति ग० ।
 (४) सौर्य्यं औषध्या प्रमा वा चन्द्रसूर्ययोरिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 औषध्या इत्यत्र उच्येति ग० ।
-

(क) ऋ० ८, १०१, १ । (ख) ऋ० ८, १०१, ५ । (ग) ऋ० ८,
 १०१, ४ । (घ) ऋ० ८, १०१, ७ । (ङ) ऋ० ८, १०१, ११ ।
 (च) ऋ० ८, १०१, १४ । (छ) ऋ० ८, १०१, १५ । (ज) ऋ०
 ८, १०२, १ । (झ) ऋ० ८, १०२, १४ । (ञ) ऋ० ८, १०२,
 १४ ।

रुद्रस्ये ब्राह्मणोऽप्येवं व्याख्यातं ह्यौतरेयके^(१) ॥१३०॥
 पावमानः स्तुतः सोमो नवमे लिह मण्डले^(२) ।
 पवमानवदाप्सु^(३) समिद्ध^(क) इति संस्तुतः ॥१३१॥
 अग्न आयूंषी^(ख) ति चासु तिसृष्वग्निर्निपातभाक् ।
 अविता न^(ग) इति त्वस्मिंस्त्वृचे पूषा^(घ) सह स्तुतः ॥१३२॥
 आग्नेय्यौ दे ष्टचावच यत्त^(च) इत्युत्तरे ततः ।
 उभाभ्या^(ज) मिति सावित्री अग्निसावित्र्यु^(ड) गुत्तरा ॥१३३॥
 पुनन्तु मां^(झ) वैश्वदेवी आग्नेयी त्वृगुपप्रियम्^(ञ) ।
 षडुत्तरा^(ट) य^(ण) इत्यच^(ठ) स्नाध्यायाध्येष्टसंस्तवः ॥१३४॥

-
- (१) प्रजा हेत्वपि वाऽर्द्धं इत्यादिसाङ्ग्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु न विद्यते ।
 (२) नवमे मण्डले ऽर्द्धिभिरिति क० घ० च०, मण्डलर्द्धिभिरिति ग० ।
 (३) पवमानवदाप्सु इति ख० ।
 (४) पूषेति ख० छ० पुस्तकान्तरघ ।
 (५) आग्न्यासावितीति ख० ।
 (६) समोत्तराः इति ख० छ० पुस्तकान्तरघ ।
 (७) उत्तरे च य इत्येतीति ग० ।
-

- (क) ऋ० ८, ५, १ । (ख) ऋ० ८, ६६, १६ । (ग) ऋ० ८, ६७, २० ।
 (घ) ऋ० ८, ६७, २३ । (ङ) ऋ० ८, ६७, २५ । (च) ऋ० ८, ६७, २७ ।
 (छ) ऋ० ८, ६७, २८ । (ज) ऋ० ८, ६७, ३१ ।

सूक्तो निरुक्तो सक्तो^(क)ऽग्नि रचोहा चर्मासंस्तवः^(१) ।
 सूर्यवच्चात्मवच्चाच^(२) पविच^(३)मिति चोच्यते ॥१३५॥
 आर्भवस्तु भवेत्पाद च्चभुर्धोर^(ग) इति स्तवः ।
 निपातैस्तु चिभिः पादैस्तयो देवा इहोदिताः^(१) ॥१३६॥
 ब्रह्मा देवानां तिस्रोक्तास्त्रिभिस्त्रैतेर्द्वैचैश्चैः^(४) ।
 सूर्यवच्चात्मवच्चाचं^(५) स्तवते सोम^(घ) इत्यपि^(६) ॥१३७॥
 अनादृष्ट्यां तु वर्त्तन्यां पप्रच्छर्षींश्चक्षीपतिः ।
 काले दुर्गे महत्यस्मिन् कर्माणा केन जीव्यथ ॥१३८॥
 शकटं शाकिनौ गावः क्षपिरस्यदमं वमं^(७) ।
 समुद्रः पर्वतो राजा एवं जीवामहे वयम् ॥१३९॥
 अथ स्तवन्^(८) शग्रंसास्य क्षुषिराङ्गिरसः शिशुः ।

-
- (१) एतच्छ्लोकार्थं ड० चिञ्जितपुस्तके न पठितम् ।
 (२) सूर्यवर्चात्मवर्चापीति क० घ० च० ।
 (३) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु नेष्यते ।
 (४) दृषादृचैरिति क० ग० घ० च० ।
 (५) सूर्यवर्चात्मवर्चापीति क० घ० च० ।
 (६) एव वेति क० ग० घ० च० ।
 (७) ऋरस्य नन्दनन्दनमिति ख० । एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु नापठ्यत ।
 (८) स्तवमेवेति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ६, ७३, १ । (ख) ऋ० ६, ८३, १ । (ग) ऋ० ६, ८७, ३ । (घ) ऋ० ६, १०७, ७ ।

नानानीयेन^(क) सूक्तेन द्यूषीणामेव^(१) सन्निधौ ॥१४०॥
 तानिन्द्रः प्राग्रवीत् सर्वा^(२)स्तपध्वं सुमहत्तपः ।
 नातप्ततपसः शक्यमिदं^(३) कृत्स्नं व्यपोहितं ॥१४१॥
 अथ ते वै तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः ।
 ततस्ते तपसोपेण पावमानीर्ष्योऽब्रुवन् ॥१४२॥
 अनसूयुरधीयानः शूश्रूषुस्तपसाम्बितः ।
 दग्ध पूर्वापरान् वंशान् पुनात्यात्मानमेव च ॥१४३॥
 पापं यथा^(४)करोत्किञ्चिन्नमनोवाग्देहभोजनैः^(५) ।
 पूतः स तस्मात् सर्वस्मात् स्नाध्यायफलमश्रुते^(६) ॥१४४॥
 पावमान्यः परं ब्रह्म शूक्रं ज्योतिः सनातनं^(७) ।
 गायत्र्योऽन्नेऽथ यस्यासां प्राणानायम्य तन्मनाः^(८) ॥१४५॥
 पावमानं पितृन् देवान् ध्यायेद्यस्य सरस्वतीम् ।

-
- (१) इवेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) त्वाह सर्वास्त्विति क० ग० घ० च० ।
 (३) न ह्येतत्तपसा शक्यं विनेति क० ग० घ० च० ।
 (४) यथेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) मनोवाग्देहसो जनैरिति क० घ० च०, मनोवाग्देहतो जनै-
 रिति ग० ।
 (६) ऋषिसाधोक्त्वमाश्रयादिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ज्योतिसनातनमिति क० घ० च० ।
 (८) यस्य श्लोकः ख० उ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।
-

(क) ऋ० ६, ११२, १ ।

पितृस्योपवर्तत^(१) चीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥१४६॥
 एतत् सूक्तं ग्रतं सौम्यं मण्डलं सप्ततुर्दशम् ।
 पावमान^(२)मिति ख्यातमनुवाकास्तु सप्त वै^(३) ॥१४७॥
 सप्ताग्नेयानि सूक्तानि ददर्शाथ इति चितः ।
 प्रकेतुने^(४)ति त्वाङ्गस्तु चिगिराः सूक्तमुत्तरम् ॥१४८॥
 ऋचस्त्वस्य^(५) षडाग्नेय्यस्तचस्त्वस्ये^(६)ति^(७) यः परः ।
 तेनेन्द्रमभितुष्टाव स्तप्राग्न इति नः^(१) श्रुतिः ॥१४९॥
 अभवत्स हि^(९) देवानां पुरोधः प्रियकाम्यया^(८) ।
 असुराणां ससुः पुन्नस्त्रिगिरा विश्वरूपभृत् ॥१५०॥
 तन्महिं प्रहित^(८)न्विन्द्रो देवेषु नुनुधेऽसुरैः ।

-
- (१) उपतिष्ठेतेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) वीणमात्रमिति ख० ।
 (३) एव श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (४) तस्येति छ० ।
 (५) ऋचस्यास्येतीति छ० ।
 (६) न श्रुतिरिति क० घ० च०, श्रुतिमिति छ०, पुस्तकान्तरश्च । एव
 श्लोकः ख० चिह्नितपुस्तके न पठितः ।
 (७) स हेति ख० छ० ।
 (८) ऋचकाम्ययेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) तं ऋचन् प्रहितः इति क० घ० च० । महित इति ग० ।
-

(क) ऋ० १०, ८, १ । (ख) ऋ० १०, ८, ७ ।

सोऽस्य वक्षेण तान्याशु^(१) गिरांसि नीष्यथिष्णिदत्^(२) ॥१५१॥
 तस्य यत्सोमपानन्तु मुखं सोऽभूत् कपिञ्जलः ।
 कक्षविक्रः सुरापानमघादं तित्तिरि^(३) स्तभूत् ॥१५२॥
 तं वागभवदद्वाङ्गी^(४) ब्रह्महासि प्रतक्रतो ।
 प्रपन्नं हतवान् यस्माद्^(५) विश्वरूपं पराङ्मुखम् ॥१५३॥
 तमभ्यधिसत् सूक्तेन ऋषि^(६) राप^(७) इति स्त्रयम् ।
 सिन्धुदीपोपनुत्यर्थं तस्यास्त्रीसस्य पापनः ॥१५४॥
 मैथुनार्थमभौषन्तीं प्रत्याचष्टे यमीं यमः ।
 ओचित् यस्वायं^(८) संवादो^(९) विवस्वस्तु तयोस्तयोः ॥१५५॥
 वृषा^(१०) ग्रेये इविधाने युजे वा^(११) मच^(१२) संसृते ।
 परेयिवांस^(१३) मित्यच स्त्रयते मध्यमो यमः^(१४) ॥१५६॥

- (१) सोऽस्य वक्षेण तस्याशु इति क० घ० च० ।
 (२) तान्याशु गिरांसि नीष्यथिष्णिददिति ग० । गिरांस्येषाष्णिदत् प्रसुः
 इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) तित्तिरः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) तौत्रेति क० घ० च० ।
 (५) यस्वमिति क० घ० च० ।
 (६) ऋषिरिति क० ग० घ० च० ।
 (७) तदोचिदिवीति क० ग० घ० च० ।
 (८) संवादे इति क० घ० च० ।
 (९) युजत्वेनेति क० ग० घ० च० ।
 (१०) इत्वेतस्मिन् सूयन्ते युमत्तयः इति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, ६, १ । (ख) ऋ० १०, १०, १ । (ग) ऋ० १०, ११, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १३, १ । (ङ) ऋ० १०, १४, १ ।

अथर्वाणोऽथ भृगवः पितरोऽङ्गिरस^(क)श्च ह ।
 षष्ठ्यां देवगणास्तत्र संस्तयन्ते शुभक्तयः ॥१५०॥
 पितृभिस्त्राङ्गिरोभिश्च संस्तुतो वृष्यते यमः ।
 मन्त्रेषु वज्रग्रः पादे विवस्त्रन्तं पिता हि सः ॥१५८॥
 संस्कार्यप्रेतसंयुक्तैः पितृभिः स्तुयते यमः ।
 प्रेहि प्रेही^(ग)ति तिसृषु प्रेताग्निष उदाहृताः ॥१५९॥
 पितृणां हि पतिर्देवो यमस्तस्मात् स सूक्तभाक्^(१) ।
 अतिद्रव^(ग)द्वेषे श्वानौ परं पित्र्यमुदीरितम्^(२) ॥१६०॥
 परेषैव^(३) तु सूक्तेन श्मशाने कर्षां शंसति^(४) ।
 पितृदेवासुराणाञ्च अभवन्नग्रस्तयः ॥१६१॥
 इत्यकव्यवहौ चोभौ सह रक्षाग्निना सह^(५) ।
 तत्र मैत्र^(ग)मिति त्वेतत्कव्यवाहनसंस्तुतिः^(१) ॥१६२॥

-
- (१) अथर्वाणोऽथ भृगवः इत्यादिसार्द्धस्योक्तयं क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु गोपक्ष्यते ।
 (२) उदीरतामिति क० ग० घ० च० ।
 (३) उत्तरेवेति ग० ।
 (४) एतच्छ्रुकोकाङ्गं ख० ङ० चिह्नितपुस्तकयोर्न पठितम् ।
 (५) सहृदया च नामयः इति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) त्वाह कव्यवाहनमेवचेति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
-

(क) ऋ० १०, १४, ६ । (ख) ऋ० १०, १४, ० । (ग) ऋ० १०, १४, १० ।
 (घ) ऋ० १०, १६, १ ।

इतराणि तु देवस्य^(१) स्तुतिर्नास्मात्पुरस्य च^(२) ।
 अभवन्मिथुनं लघुः सरण्युस्त्रिगिराः सप्त^(३) ॥१६३॥
 स वै सरण्यं प्रायच्छत् सद्यमेव विवक्षते ।
 ततः सरण्यां^(४) जज्ञाते यमयग्यौ विवक्षतः ।
 तौ चाप्यभौ यमावेव व्यार्थास्ताभ्यान्तु वै यमः ॥१६४॥

इति दृष्टदेवतार्था षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

-
- (१) देवस्येति ग०, देवस्येति ड० ।
 (२) त्विति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) सप्तग्री च इति क० घ० च० ।
 (४) सरण्या इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

सृष्ट्वा^(१) भर्तुः परोक्षन्तु सरथूः सदृशीं स्त्रियम् ।
निश्चिय मियुनं^(२) तस्यामथा भूत्वापचक्रमे^(३) ॥१॥
अविज्ञानाद्विवक्षांसु तस्यामजनयन्मनुम् ।
राजर्षिरभवत् सोऽपि^(४) विवक्षानिव तेजसा ॥२॥
स विज्ञाय^(५) त्वपक्रान्तां सरथूमश्चरुपिणीम् ।
त्वाङ्गीं प्रति जगामाश्र वाजी भूत्वाभ्यक्षणाः^(६) ॥३॥
सरथूस^(७) विवक्षन्तं विदित्वा^(८) हरिचरुपिणम्^(९) ।

-
- (१) दृष्टेति क० घ० च० ।
(२) मैथुनमिति पाठः साधुः ।
(३) अथो भूत्वापचक्रमे इति क० घ० च० ।
(४) राजर्षिरासीत् स मशुरिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
(५) विज्ञाप्येति ग० ।
(६) सभक्षणाः इति क० घ० च०, सभक्षणाः इति ग० ।
(७) तमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
(८) विज्ञाप्येति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
(९) हरिचरुपिणमिति पुस्तकान्तरम् ।

मिथुनायोपचक्राम^(१) ताञ्च तच्चारोह सः ॥४॥
 ततस्तथोक्त वेगेन शुकं तदपतहुवि ।
 उपाजिघ्रस्र^(२) सा तन्वा तच्छुक्रं गर्भकाम्यया ॥५॥
 आघ्रातमाचाच्छुक्रान्तु कुमारौ संबभूवतुः ।
 नासत्यस्यैव दक्षस्य यौ सुतावग्निनाविति^(३) ॥ ६॥
 इतिहासमिमं यास्कः षरष्युदेवते दृष्टे^(४) ।
 विवस्वतस्य लघुस्य लघ्ने^(५)ति षड् मन्यते ॥७॥
 पूषे^(६)ति पादौ पौष्णौ द्वौ ताम्रेया^(७)बुध्नरौ तु यौ ।
 स्यान्मृतीयोऽपि वा पौष्णस्त्रिस्तस्यान्वाः परास्तु याः^(८) ॥८॥
 अर्षां स्तुतिस्त्वृगर्षैका^(९) दक्षाम्भारखतात्परा ।
 स्तुतः परोचः सोमस्तु द्रुप्त^(१०) इत्युत्तरे दृष्टे ॥९॥
 अग्देवताग्नीर्वादो^(११) वा पयस्त्यु^(१२)त्तरा तु या ।

(१) मिथुनायापचक्रामेति ख० स० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) उपाजिघ्रतीति क० घ० च० ।

(३) यौ तु तौ वाजिनावितीति क० घ० च० ।

(४) ऋषाविति क० ध० च०, तृषे इति स० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) दावाग्नेय्याविति स० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) पौष्णस्तस्यापरस्तुष इति ख० स० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) अर्षां स्तुति स्तुतिस्त्वेकेति ख०, अर्षां स्तुतिस्तुतविकेति स० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) अग्देवताग्नीर्वादः इति ख० स०, पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १०, १७, १ । (ख) ऋ० १०, १७, ३ । (ग) ऋ० १०, १७, ११ ।

(घ) ऋ० १०, १७, १४ ।

चतस्रस्ताः स्तुतिर्नृत्यो^(क)रन्ते क्लिप्ताश्च^(१) कर्मणि ॥१०॥
 मृतग्रिष्टेभ्य आग्रास्त इमे^(ख) ज्योर्जीवनं पुनः ।
 इमं जीवेभ्य^(ग) आग्रास्ते तेभ्यः परिधिकर्मणि^(२) ॥११॥
 यथा^(घ) धात्र्युत्तरा लाङ्ग्री ततो यान्या इमा^(ङ)स्त्विति^(३) ।
 स्त्रीणामाग्रिषमाग्रास्ते तथैवाञ्जनकर्मणि^(४) ॥१२॥
 उदीर्घं नारीत्यनया मृत^(च)पत्नी तु रोहती^(५) ।
 भ्राता कनीयान् प्रेतश्च निगदात्^(६) प्रतिषेधति ॥१३॥
 कुर्यादितत् कर्म होता देवरो न भवेद्यदि ।
 प्रेतानुगमनं न स्यादिति ब्राह्मणशासनात् ॥१४॥
 वर्णानामितरेषाञ्च स्त्रीधर्माऽयं भवेज्ज वा^(७) ।
 शान्थर्थं धनुरादाने प्रेतस्त्वर्थं धनु^(क)र्जपेत्^(८) ॥१५॥

- (१) त्विति ड० ।
 (२) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (३) यद्यर्धात्र्युत्तराङ्ग्री ततो यान्या इमास्त्विति ख० ड० पुस्तका-
 न्तरस्य ।
 (४) तथा परिधिकर्मणीति क० ग० घ० च० ।
 (५) मृतं पत्न्युरोहतीति पाठः साधुः । मृतमन्वारोहतीति क०
 घ० च० ।
 (६) निगतेति क० घ० च०, निगत्वेति ग० ।
 (७) कुर्यादितत् कर्म होतेति सार्द्धैकश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु नापश्यत ।
 (८) शान्थर्थं च जपत्यस्यां, धनुरित्युत्तराञ्चमिति क० ग० घ० च० ।

- (क) ऋ० १०, १८, २ । (ख) ऋ० १०, १८, ३ । (ग) ऋ० १०, १८, ४ ।
 (घ) ऋ० १०, १८, ५ । (ङ) ऋ० १०, १८, ७ । (च) ऋ० १०, १८, ८ ।
 (क) ऋ० १०, १८, ९ ।

यस्मादेताः प्रयुज्यन्ते भ्रमशाने चान्यकर्षणि^(१) ।
 तस्माद्देत्तृषस्या^(२)स्य देवतां मृत्युरेव^(३) तु ॥१६॥
 मन्त्रेषु क्षानिरुक्तेषु देवतां कर्षतो वदेत् ।
 मन्त्रतः कर्षतश्चैव प्रजापतिरसम्भवे^(४) ॥१७॥
 पराश्रतस्यो यास्त्वन्न उपसर्पे^(५)ति पार्थिवी ।
 तासां प्रयोगः प्रेतस्य अस्त्रिसञ्चयकर्षणि ॥१८॥
 प्रतीचीने^(६)यथाहानि अपचत्येतराणि तु^(७) ।
 अहःसु^(८) पितरो दधुरित्याग्रास्ते^(९)ऽन्यथाग्निषः^(८) ॥१९॥
 अहःस्नागामिषु च मां द्रयतः^(९) समजीवयन्^(१०) ।
 निवर्त्तध्व^(११)मिदं सूक्तं^(११) गवां केचिदपां विदुः ॥२०॥
 अर्द्धर्ध्वः प्रथमायास्तु^(१२) अग्नीषोमीय उत्तरः ।

- (१) एते प्रयुज्यन्ते भ्रमशानेऽन्वन्तकर्षणिविति क० ग० घ० च० ।
 (२) इच्छत्येति क० ग० घ० च० ।
 (३) मृत्युमेवेति पाठः समीचीनः ।
 (४) इदं जगाविति क० घ० च० ।
 (५) प्रतीचीनमृचं त्येतामपचत्येतरासु तत् इति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) अहश्चित् इति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) दधुरभ्याग्रास्ते इति क० घ० च० ।
 (८) दधुरभ्याग्रास्ते समाग्निषः इति ग० ।
 (९) प्रयतः इति ख० ।
 (१०) एतच्छ्रुतार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु गोपलभ्यते ।
 (११) इतीदन्विति क० ग० घ० च० ।
 (१२) चेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १०, १८, १० । (ख) ऋ० १०, १८, १७ ॥ (ग) ऋ० १०, १६, १ ।

ऐन्द्रो षष्ठी द्वितीयायासुभौ देवौ निपातितौ ॥२१॥
 दम्नाचरन्तु ग्राण्यथं मानसं सूक्तसुत्तरम्^(१) ।
 चीच्छैन्द्राणि कुहे^(२)त्यच आग्नेयाभ्यां पराणि तु ॥२२॥
 ऋचोऽचास्याश्विन^(३)स्त्वेक ऐन्द्राग्र^(४) उत्तमे युवम्^(५) ।
 भद्रं^(६) सौम्यं प्रहि^(७)पौष्यं चीच्छैन्द्राणि पराश्रितः ॥२३॥
 तेषामाद्येन मत्तः सन्^(८) स्वाग्नि कर्षाणि ग्रंसति ।
 यथा चरति भूतेषु यथा वर्षति पाति^(९) च ॥२४॥
 सूक्ते तदस्मिन्नर्च्यभिर्च्यग्नि^(१)रुक्तमभू^(२)रिति^(३) ।
 सन्ने^(४)ति मरुतः स्तौति पर्जन्यं स्तौत्यृ^(५)गुत्तरा ॥२५॥
 अग्निमिन्द्रश्च सोमश्च पौवानं मेघ^(६)मर्षति ।
 पूर्वोऽर्द्धोऽपर^(७)स्तस्याः पर्जन्यं वायुना सह ॥२६॥

- (१) उच्यते इति क० ग० घ० च० ।
 (२) ऋचोऽचास्याश्विन इति छ० ।
 (३) ऐन्द्राग्रामिति क० ग० घ० च० ।
 (४) स इति क० घ० च० ।
 (५) वातीति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) तदस्मिन्नर्च्ये त्वग्निरिति क० ग० घ० च० ।
 (७) अभूर्ध्वितोति क० च०, प्रभूर्ध्वितोति ग० ।
 (८) परमं स्तौति स्तौति वचमिति क० घ० च० ।
 (९) पूर्वोऽर्द्धोऽपरः इति क० ग० घ० च० ।

- (क) ऋ० १०, २२, १ । (ख) ऋ० १०, २४, ६ । (ग) ऋ० १०, २५, १ ।
 (घ) ऋ० १०, २६, १ । (ङ) ऋ० १०, २७, ७ । (च) ऋ० १०, २७, १५ ।
 (छ) ऋ० १०, २७, १७ ।

विक्रोशनास^(क) इत्यग्निमुत्तरा सूर्यमर्चति^(१) ।
 एतौ मे^(ग)ऽयं य^(ग) इत्येते स्तुतिश्चैवेन्द्रवज्रयोः^(२) ॥१७॥
 वृष्टे वृष्टे^(घ) धनुश्चैन्द्र^(३) देवाना^(घ)मिति तु चयः ।
 ग्रीतोष्णवर्षदातारः पर्जन्यानिष्पभास्कराः ॥१८॥
 अन्ये सूर्यानिष्पौ चोभौ स्तूयेते च पदे^(४) सह ।
 सा ते जीवातु^(घ)रित्यस्यामिन्द्रो वा सूर्यं एव वा ॥१९॥
 विश्वो ह्यौ^(घ)त्यत्र^(५) संवाद^(६) ऋषेः शक्रस्य चैव हि ।
 युग्मा एव तु शक्रस्य अयुग्मा एव तु त्वृषेः^(७) ॥२०॥
 स्रुषेन्द्रस्यागतान् देवान् दृष्ट्वा शक्रमनागतम् ।
 यज्ञे परोचवत् प्राह अश्रुरो नागतो मम ॥२१॥
 यद्यागच्छेद्भक्षयेत् स^(घ) धानाः सोमं पिबेदपि ।
 इति तस्या वषः श्रुत्वा तत्क्षणाद्दैत्यवज्रष्टक् ॥२२॥
 तिष्ठन् वेद्यामुत्तरस्यामुच्चैराह सरोरुवत्^(८) ।

(१) इवत्विति क० ग० घ० च० ।

(२) एता उभौ त्वेताविति स्तूयेते वष्यमुत्तरेति क० घ० च० ।

(३) ऐन्द्रोति क० घ० च०, ऐन्द्रोमिति ग० ।

(४) पदे संस्तूयते इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) स्रुषेन्द्रत्विति क० ग० घ० च० ।

(६) संवादमिति ख० उ० ।

(७) युग्माः शक्रस्य विद्येया वसुक्रस्येतरा ऋषेः इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) स्रुषेन्द्रस्यागतान् देवानित्यादिसार्द्धस्योक्तद्वयं क० ग० घ० च० चिञ्जि-
तपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(क) ऋ० १०, २७, १८ । (ख) ऋ० १०, २७, २० । (ग) ऋ० १०, २७, २१ ।

(घ) ऋ० १०, २७, २२ । (ङ) ऋ० १०, २७, २३ । (च) ऋ० १०, २७, २४ ।

(छ) ऋ० १०, २८, १ । (ज) ऋ० १०, २८, २ ।

द्वितीयया चतुर्थ्या च प्रदेवचे^(क)त्यर्पा स्तुतिः^(१) ॥३३॥
 अर्पा नपा^(ख)दित्यनेन नामाम्नि^(ग)र्मध्यमः स्तुतः ।
 प्रति य^(ग)द्वैश्वदेवन्त^(१) तस्य प्रे^(घ)त्यैन्द्रमुत्तरम्^(४) ॥३४॥
 वैश्वदेवी प्रमे^(घ)त्येका सं मे^(घ)त्यैन्द्रो^(५)दृषः^(१) परः ॥
 सुह अवण^(घ)मर्चन्ति^(०) परे दे^(घ)वासदस्यवम् ॥३५॥
 मृते मिचातिथौ राशिं तं नपातमृषिः परैः ।
 उपमश्रवसं यस्य^(घ) चतुर्भिः स व्यग्रोकथत् ॥३६॥
 प्रावेपा^(घ) इति सूक्तं यत्तदस्यस्तुति^(६)रुच्यते ।
 अचा^(१०)चान् दादग्री सौति नवम्याद्या च^(११) सप्तमी ॥३७॥

-
- (१) प्रदेवचेत्यर्पा स्तुताविति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) नामाम्भिरिति क० घ० च० ।
 (३) त्विति क० ग० घ० च० ।
 (४) उत्तममिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) तस्याश्वैन्द्रः इति क० घ० च० ।
 (६) दृषः इति ग० ।
 (७) अर्चन्तः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) पराः षडिति क० घ० च० ।
 (९) तदस्येति क० घ० च० ।
 (१०) तचेति ख० उ० ।
 (११) अथेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

-
- (क) ऋ० १०, ३०, १ । (ख) ऋ० १०, ३०, ४ । (ग) ऋ० १०, ३०, १३ ।
 (घ) ऋ० १०, ३२, १ । (ङ) ऋ० १०, ३३, १ । (च) ऋ० १०, ३३, २ ।
 (छ) ऋ० १०, ३३, ४ । (ज) ऋ० १०, ३३, ६ । (झ) ऋ० १०, ३४, १ ।

अथोदगीं ह्यधिं स्तौति कितवद्यासुग्रासति^(१) ।
 अक्षां^(२)स्तु शेषाम्निन्दन्ति अबुधं^(३) वैश्वदेवते^(४) ॥ ३८ ॥
 याविचमेके मन्यन्ते महः अग्ने^(५) स्तवं परम् ।
 आचार्याः श्रौतको यास्को गालवद्योत्तमामृचम्^(६) ॥ ३९ ॥
 नमः^(७) सौर्यमैन्द्रमस्मिन्^(८) सौर्यं षष्ठ्या तु याः स्तुताः^(९) ।
 निपातिनी^(१०)स्ताः सूक्तान्ते वैश्वदेवो^(११)ऽच तु हृचः^(१२) ॥ ४० ॥
 आश्विनामि तु य^(१३)स्त्रीणि ऐन्द्राण्यस्ते वसु^(१४) प्र च ।
 ऐन्द्राणासुत्तमा यास्तु स्तुतोऽर्द्धर्चे^(१५) वृषस्यतिः^(१६) ॥ ४१ ॥
 परे दिवः पर्या^(१७)ग्नेथे प्रथमस्योत्तमा तु या^(१८) ।

- (१) एतच्छ्लोकाद्धं ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (२) अक्षाः इति उ० ।
 (३) वैश्वदेवतमिति पाठः साधुः ।
 (४) एव श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।
 (५) षष्ठ्यां तु संस्तुतः इति ख० उ० पुस्तकान्तरघ ।
 (६) निपातिन इति ख० उ० ।
 (७) सूक्तान्त्यो वैश्वदेवः इति क० ग० घ० च० ।
 (८) द्युचः इति ग० ।
 (९) यास्तु अर्द्धर्चे त्विति क० ग० घ० च०, याः स्तुततोऽर्द्धर्चे इति उ० ।
 (१०) उत्तमेन त्विति ख० उ० पुस्तकान्तरघ ।

(क) ऋ० १०, ३५, १ । (ख) ऋ० १०, ३६, १२ । (ग) ऋ० १०, ३७, १ ।
 (घ) ऋ० १०, ३८, १ । (ङ) ऋ० १०, ३९, १ । (च) ऋ० १०, ४२, १ ।
 (छ) ऋ० १०, ४२, ११ । १०, ४३, ११ । १०, ४४, ११ । (ज) ऋ० १०,
 ४५, १ ।

द्यावापृथिव्यौ विश्वे च पञ्चा^(१)र्द्धर्षेण संस्तुताः ॥४२॥
 आसीत् काशीवती घोषा पापरोगेण दुर्भगा ।
 उवाच षष्टिवर्षाणि पितुरेव गृहे पुरा ॥४३॥
 आतस्थे महती चिन्ता न पुत्रौ न पतिर्मम ।
 जरां प्राप्ता मुधा तस्मात् प्रपद्येऽहं श्शुभस्थती ॥४४॥
 यथैतौ मामकस्तात आराध्यावाप यौवनम् ।
 आयुरारोग्यमैश्वर्यं सर्व्वभूतहने विषम्^(२) ॥४५॥
 रूपवत्ताञ्च यौभाग्यमहं तस्य सुता यदि ।
 ममापि मन्त्राः प्रादुःसुर्यैः स्तोष्येते मयाश्विनौ ॥४६॥
 चिन्तयन्तीति सूक्तानि त्रीणि घोषा ददर्श सा ।
 स्तुतौ तावश्विनौ देवौ प्रीतौ तस्या भगान्तरम् ॥४७॥
 प्रविश्य विजरारोगां सुभगाञ्चक्रतुश्च तौ ।
 भर्त्तारं ददतुस्तस्यै सुहृत्स्यञ्च सुतं मुनिम्^(३) ॥४८॥
 ददतुस्तौ सुपर्वाभ्यां यन्नासत्येति^(४) कीर्त्तिते ।
 काशीवत्यै च घोषायै तथा ददतुरोजसा^(५) ॥४९॥

(१) पञ्चो इति ख० ग० ङ० ।

(२) सर्व्वभूतहने धियमिति ङ० ।

(३) मगोरिति ङ० ।

(४) येनासत्येतीति ख० ।

(५) न तस्यां मासुरोजयेति ख० ङ० पुस्तकान्तरञ्च । आसीत् काशी-
 वती घोषेत्यादि सप्त श्लोकाः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न
 सन्ति ।

प्राजापत्यासुरी त्वाषीदिकुण्डा नाम नामतः ।
 वेष्टतीन्द्रधमं पुत्रं तेपेऽथ सुमहत्तपः ॥५०॥
 सा प्रजापतितः कामान्^(१) लेभेऽथ विविधान् वरान्^(२) ।
 तस्याश्वेन्द्रः स्वयं^(३) जज्ञे जिघांसुर्दैत्यदानवान् ॥५१॥
 एकदा^(४) दानवैः साङ्गं समरे समसञ्जत ।
 जघान तेषां नवतीर्नव सप्त च सप्तधा^(५) ॥५२॥
 भिक्षा^(६) स्ववाङ्मवीर्येण हैमरौप्यायषीः^(७) पुरीः ।
 हत्वा सर्वान् यथास्नानं पृथिव्यादिष्ववस्थितान्^(८) ॥५३॥
 राव्यं प्राप स दैत्येषु स्नेन वीर्येण दर्पितः ।
 देवान् बाधितुमारेभे मोहितोऽसुरमायया ॥५४॥
 बधमानासु तेनापि असुरेषामितौजसा ।
 उपाधावभृषिभ्रेष्ठं तत्प्रबोधाय सप्तगुम्^(९) ॥५५॥

(१) काममिति क० घ० च० ।

(२) सुमहत्तपाः इति क० ग० घ० च० ।

(३) सुतः इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) एकश्चेति क० घ० च० ।

(५) सप्तकानिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) भिक्षेति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) हैमवत्यायसीरिति क० घ० च० ।

(८) एतच्छ्लोकार्थं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।

(९) राव्यं प्राप स दैत्येषु स्नेन वीर्येण दर्पित-
पुस्तकेषु नापश्यत ।

पृथिव्यां कास्रनेथांस्य पौसोमांसैव धन्विनः ।
 तांस्य व्युच्छादथामास^(१) प्रक्लादतनयानपि^(२) ॥५६॥
 अविस्तु सप्तगुर्नाम तस्यासीत्सुप्रियः सखा ।
 स चैनमभितुष्टाव जगृभ्ने^(३)ति करे स्यूग्रन् ॥५७॥
 ततः स^(४) बुद्धा चात्मानं सप्तगुस्तुतिर्षितः ।
 आत्मानमेव तुष्टाव अहं^(५) भुव^(६)मिति त्रिभिः ॥५८॥
 कीर्तयन् खानि कर्माणि यानि सा हतवान् पुरा ।
 यथाकरोत् स^(७) वैदेहं व्यंसं सोमपतिं^(८) नृपम् ॥५९॥
 वसिष्ठग्रापादभवद्विदेहो^(९) नृपतिः पुरा ।
 इन्द्रप्रसादादीजे स^(१०) सचैः^(११) सारस्वतादिभिः ॥६०॥
 प्रभृतां शक्तिमन्ताश्च शत्रूणामपरिक्रियाम्^(१२) ।

-
- (१) व्युच्छादयन् सर्वाभिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) दिवीति क० ग० घ० च० ।
 (३) त्विति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) चाहमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) चैति क० ग० घ० च० ।
 (६) व्यंसं सोमपतिरिति क० घ० च०, सोमपतिमिति उ० ।
 (७) वैदेहं इति ग० ।
 (८) चैति क० ग० घ० च० ।
 (९) मन्त्रैरिति पुस्तकान्तरम् ।
 (१०) एतच्छूकादौ क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(क) ऋ० १०, ४७, १ । (ख) ऋ० १०, ४८, १ ।

विष्णुस्रोत्रेषु^(१) चैश्वर्यं प्रभुत्वं भुवनेषु च ॥११॥
 प्र वो मह^(क) इति त्वष्टामात्मन्ये^(२) वार्ष्यन् स्वथम्^(३) ।
 वैश्वानरे गृहपतौ यविष्ठेऽग्नौ च पावके ॥१२॥
 वषट्कारेण षक्णेषु अग्नौ च^(४) सहस्रः स्तुतौ^(५) ।
 अपचक्राम देवेभ्यः सौचीकोऽग्नि^(६)रिति श्रुतिः ॥१३॥
 स प्राविशदपक्रम्य चतूनपो वनस्पतीन् ।
 ततोऽसुराः प्रादुरासन्नष्टेऽग्नौ हव्यवाहने ॥१४॥
 तेऽग्निमेवाश्ववैचक्षन्त देवा हत्वासुरान् युधि ।
 तन्तु दूराद्यमस्यैव वरुणस्याश्वपथ्यताम् ॥१५॥
 सभावेनं समादाय देवानेवाभिजग्मतुः ।
 दृष्ट्वा देवास्त्रेणमूर्चुरग्रे हव्यानि नो वह ॥१६॥
 वरं गृह्णाण मन्तस्य चिचभानो भजस्व नः^(७) ।
 प्रत्युवाचाथ तानग्निर्विश्वे देवा यदात्य माम्^(८) ॥१७॥
 तत्करिष्ये जुषतान्तु हौचं^(९) पद्य जना मम ।

(१) षड् सर्व्वेखिति क० ग० घ० च० ।

(२) आत्मनः इति क० ग० घ० च० ।

(३) वीर्य्यमक्षयमिति ग० ।

(४) त्विति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) आहवर्गौ सह स्तुताविति ख० ग०, सहस्रस्तुते इति छ० ।

(६) अभिचक्राम सौचिको भयादग्निरिति क० ग० घ० च० ।

(७) सेति क० घ० च० ।

(८) वैश्वानराय दातुं मेति क० घ० च०, विश्वे ब्रूत यथाक्रमादिति ग० ।

(९) हौचमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १०, ५०, १ ।

ग्राह्यमुख्यः^(१) प्रणीतश्च पुत्रो गृहपतेश्च यः ॥६८॥
 उत्तरो दक्षिणश्चाग्निरेते पञ्च जनाः स्मृताः ।
 मनुष्याः पितरो देवा गन्धर्वीरगराक्षसाः ॥६९॥
 यास्कौपमन्यवा^(२) वेतानाहतुः पञ्च वै जनान् ।
 निषादपञ्चमान् वर्षान् मन्यते ग्राकटायनः ॥७०॥
 ऋत्विजो^(३) यजमानश्च ग्राकपूषिस्तु मन्यते ।
^(४)आयुरस्तु च मे दीर्घं हवींषि विविधानि च ॥७१॥
 अरिष्टिः पूर्वजानाञ्च भ्रातृणामध्वरेऽध्वरे^(५) ।
 प्रयाजा^(क)श्चानुयाजाश्च हतं सोमे पयः^(६) पशुः ॥७२॥

(१) ग्राह्यामुख्यः इति ग० ।

(२) यास्कौपमन्यवाविति क० घ० च० ।

(३) ऋत्विजेति ख० ।

(४) ख० चिह्नितपुस्तके आयुरस्तु च मे दीर्घमिति श्लोकाद्धात्प्राक्,—

होताध्वर्युश्च उद्गाता ब्राह्मणे तान् वदति तान् ।

चक्षुः श्रोत्रं मनो वाक् च प्राणश्चेत्यात्मवादिनः ॥

गन्धर्वाप्सरसो देवा मनुष्याः पितरस्तथा ।

सर्पाश्च ब्राह्मणाश्चैव श्रूयन्ते ह्यैतरेयके ॥

ये चान्ये पृथिवीजाता देवाश्चान्येऽथ यज्ञियो ।

इत्यधिकं पठितम् ।

(५) भ्रातृणामेवमध्वरे इति ख० ।

(६) च यः इति ख० ग० ।

(क) ऋ० १०, ५१, ८ ।

महैवत्यानि^(१) वै सन्तु यज्ञो महैवतोऽस्तु च^(२) ।
 तवाग्ने यज्ञ ^(३)इत्येतत् प्रत्यङ्गि^(१) खिष्टकञ्च सः^(४) ॥७३॥
 तस्य^(५) चीणि सद्दृशाणि नव चीणि ^(६)ग्रतानि च ।
 चिंशच्चैव तु देवानां सर्वानिव^(१) वरान् ददुः ॥७४॥
 ततोऽग्निः सुमनाः प्रीतो विश्वैर्देवैः पुरस्कृतः ।
 विधूयाङ्गानि यज्ञेषु चक्रे ह्यौच^(७)मतन्द्रितः ॥७५॥
 भ्रातृभिः सहितः प्रीतो दिव्यात्मा इत्यवाहनः ।
 तस्यास्त्रि देवदार्व्वासीन्मेदोमांसश्च गुग्गुलुः ॥७६॥
 सुगन्धि तेजनं स्नायुः^(८) शुक्रं रजतकाञ्चने ।
 रोमाणि काशाः^(९) कोशास्य कुशाः कूर्पा नखानि च ॥७७॥
 अन्नाणि शैवसास्त्रेव मय्या शिकतकर्कराः^(१०) ।

-
- (१) मे दैवत्यानीति ख०, महैवत्यान्विति ग०, महैवत्यानीति क० घ० च० ।
 (२) मृचः इति ग० ।
 (३) प्रत्याङ्गीति ग० ।
 (४) एतच्छ्रुक्काङ्गं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (५) यस्येति क० ग० घ० ङ० च० ।
 (६) सर्वाङ्घेतानिति ख० ।
 (७) ह्यौचमिति ग० ।
 (८) बुच्चिति क० घ० च०, सुगन्धं तेजनं प्राप्नुविति ख० ।
 (९) कोशाविति क० घ० च० ।
 (१०) शिकतशर्कराः इति ख०, शिकतशर्कराः इति ग० ।
-

(क) ऋ० १०, ५१, ६ । (ख) ऋ० १०, ५२, ६ ।

अष्टकपित्तञ्च विविधं धातवो गैरिकादयः ॥७८॥
 एवमग्निश्च देवाश्च सूक्तैर्मह^(७)दिति त्रिभिः ।
 समूदिरे^(८) परे त्वस्मादैन्द्रे सूक्ते तु तां सुते ॥ ७९॥
 विधुन्दद्राण^(९)मित्यस्यां सूर्याचन्द्रमसौ स्तुतौ ।
 प्राणवच्चात्मवच्चापि स्तुतिरप्यत्र दृश्यते^(१) ॥८०॥
 इदं^(२) दे वैश्वदेवे च द्वितीयेऽर्घ्यमणो हृषः^(३) ।
 प्रथमैन्द्रो द्वितीयाग्नेय्यन्या तत्सोमदेवता^(४) ॥८१॥
^(५)जीवावृत्तिः सन्धो^(६)र्वा यदि वा मनसः स्तवः ।
 राजासमातिरैश्वर्याको^(१)रथप्रोष्ठः^(७) पुरोहितान् ॥८२॥

(१) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।

(२) गिरिसां स्तुतिरिति ख०, हृषः इति ग० ।

(३) प्रथमा त्वेन्द्राद्येन्द्राद्यौ आर्त्विज्यामपरन्तु यदिति क० घ० च० ।

(४) ख० चिह्नितपुस्तके जीवावृत्तिरिति श्लोकात् प्राक्—

अपि स्तौति पितृनेतदार्त्विज्यञ्च षडुत्तरम् ।

सूक्तमास्थानसंयुक्तं पक्ककामस्य मे षड्यु ।

सन्धोहामवृत्तसंज्ञस्य शत्रूणां दमिहृत्य तु ।

इति सार्द्धैकश्लोकोऽधिकं पठितः ।

(५) सन्धोरिति पाठः साधुः परञ्च तथादर्शनात् ।

(६) ऐश्वर्याकुरिति क० घ० च० ।

(७) रथप्रोष्टाः इति ख०, रथप्रोष्टानिति ग० ।

(क) ऋ० १०, ५१, १ । (ख) ऋ० १०, ५४, १ । (ग) ऋ० १०, ५५, ५ ।

(घ) १०, ५६, १ ।

बुद्धस्य बन्धुप्रभृतीन् द्वैपादा ये चिमण्डले ।
 द्वौ किराताकुली^(१) नाम ततो मायाविनौ द्विजौ ॥८३॥
 असमातिः पुरोऽधक्त वरिष्ठौ तौ हि मन्यते ।
 तौ कपोतौ द्विजौ भूत्वा गत्वा गौपायनान^(२)भि ॥८४॥
 मायाबलाच्च योगाच्च सुबन्धुमभिपेततुः ।
 स दुःखादभिघाताच्च सुमोह च पपात च ॥८५॥
 तौ ततोऽस्यासुमाकुच्य^(३) राजानमभिजग्मतुः ।
 ततः सुबन्धौ पतिते गतासौ भ्रातरस्त्वयः ॥८६॥
 जेषुः स्वस्वयनं सर्व्वं मे^(क)ति गौपायनाः^(४) सह ।
 मन^(ख)सावर्तयन्तोऽस्य^(५) सूक्तं य^(ग)दिति तेऽभ्ययुः ॥८७॥
 जेषुश्च भैषजार्थं यं प्रतारौ^(घ)ति परन्ततः ।
 सूक्तस्याद्यसूचस्त्वच^(६) निर्द्धतेरपनोदनः ॥८८॥

(१) किरातौ कुली इति ग० । कली इति क० घ० उ० च० ।

(२) गोपायनानिति घ० ।

(३) आकुच्येति ख० आकौचेति ग० उ० ।

(४) गोपायनाः इति ख० ग० ।

(५) सावर्तयं तस्येति ख० ।

(६) तच्चेति ख० ग० ।

(क) ऋ० १०, ५७, १ । (ख) ऋ० १०, ५७, ३ । (ग) ऋ० १०, ५८, १ ।

(घ) ऋ० १०, ५९, १ ।

चयः पादा मो खि^(क)ति तु शौम्या नैर्द्धत उत्तमः ।
 ऋक् शौम्या नैर्द्धती^(१) वैषा असुनीते^(२)स्तुतिः परा ॥८८॥
 हृचे^(१) त्वानुमतं पादमन्यं चास्कस्तु मन्यते ।
 भूर्धौः सोमस्य पूषा च खं पथ्या स्तुतिरेव च ॥८९॥
 सुबन्धोरेव ग्राण्यथं पुनर्न^(ग) इति तु स्तुता^(१) ।
 दृषः श्र^(घ)मिति रोदसीरैन्द्रोर्द्ध्वः स^(ङ)मित्युषि ॥९१॥
 रपसो नाग्रनाथं वै तुष्टुवुस्तथ रोदसी ।
 रप^(घ)इत्यभिधानन्तु गदितं पापकृच्छ्रयोः ॥९२॥
 ऋग्निरे^(घ)ति चतसृभिस्तत ऐष्वाकुमस्तवन् ।
 इन्द्रश्चे^(ङ)त्युषा चास्य स्तुताग्रंशिपुराग्रिषः^(३) ॥९३॥
 अगस्त्यस्त्रे^(क)ति माता च तेषां तुष्टाव तं नृपम् ।
 स्तुतः स राजा सम्रीडस्तस्यौ गौपायमानभि ॥९४॥

(१) निर्द्धतीति ख० ग० ।

(२) ऋचीति ग० ।

(३) संस्ततः इति ख० ।

(४) एतच्छ्लोकाज्जं ख० चिन्त्रितप्रस्तके नेष्यते ।

(क) ऋ० १०, ५६, ४ । (ख) ऋ० १०, ५६, ५ । (ग) ऋ० १०, ५६, ७ ।

(घ) ऋ० १०, ५६, ८ । (ङ) ऋ० १०, ५६, १० । (च) ऋ० १०,

५६, १० । (क) ऋ० १०, ६०, १ । (ज) ऋ० १०, ६०, ५ ।

(झ) ऋ० १०, ६०, ६ ।

सूक्तेनाथ स्तुव^(१)न्नमिं द्वैपदेन यथाचिवु^(२) ।
 अग्निरित्यब्रवीदेता^(३)नयमन्तः परैवसून्^(४) ॥६५॥
 सुबन्धुरस्य चैस्त्राको^(५)मया गुप्तो द्वितार्थिना ।
 सुबन्धवे प्रदायासून्^(६)जीवेत्युक्त्वा च पावकः ॥६६॥
 स्तुतो गौपायनैः प्रीतो जगाम चिदिवं प्रति ।
 अयं माते^(७)ति दृष्टास्ते^(८) सुबन्धोरसुमाङ्गयन् ॥६७॥
 शरीरमभिनिर्द्दिश्य सुबन्धोः पतितं भुवि ।
 सूक्तशेषं जगुसास्य चेतसो धारणाय ते ॥६८॥
 सन्धासुञ्जाय^(९)मित्यस्यां पृथक्पाणिभिरसृग्मन् ।
 षड्दि^(१०) वैश्वदेवानि द्वितीयेऽङ्घ्रिरसां स्तुतिः^(११) ॥६९॥
 जन्म कर्म च सख्यञ्च^(१२) दन्त्रेण सह कौर्त्तयन् ।

-
- (१) सूक्तेनेषां स्तुवन्निति क० ग० घ० च० ।
 (२) द्वैपदं यत्तदचिद्वितिति क० घ० च० ।
 (३) देवानिति ग० ।
 (४) परा व्यसुरिति क० ग० घ० छ० च० ।
 (५) सुबन्धुरस्य चैस्त्राकोरिति क० ख० घ० च० ।
 (६) व्यसुमिति ख० ग० ।
 (७) शीघ्रेणेति ख० ।
 (८) ऋषिरिति क० घ० च० ।
 (९) सङ्घास्तेति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १०, ६०, ७ । (ख) ऋ० १०, ६०, १२ । (ग) ऋ० १,
 ६१, १ ।

स्तौति प्रनून^(क)मित्याद्याः सावर्ष्यस्य मनोः स्तुतिः ॥१००॥
 तस्यैव चायुषोऽर्थाय देवान् स्तौत्यभ्यधादृषिः ।
 सूत्रामाणं ^(ख)महिमूषु^(ख) दक्षस्त्रि^(ख)त्यदितेः स्तुतिः ॥१०१॥
 पथ्यास्वस्ति स्वस्ति ^(ख)अद्विस्वस्ति^(ख)तो महतां स्तुतिः ।
 मारुतीमृषमन्वाहेत्युक्तमाध्वर्यवेषु हि ॥१०२॥
 या गौ^(ख)रिति तथैवास्यां स्तुयते मध्यमानुवाक् ।
 मित्राय मैत्रावरुणौ भुज्युमंहस^(ख) आग्निनी^(ख) ॥१०३॥
 स्तौत्यापि च मनुं स्वस्ति हृचे^(ख) वाचश्च मध्यमां ।
 अथेमां^(ख) दे वार्हस्यत्ये भद्रा ^(ख)आग्नेयमाग्निः^(ख) ॥१०४॥
 यज्योतिरमृतं ब्रह्म यद्योगात्समुपाश्रुते ।
 तज्ज्ञानमभितुष्टाव सूक्तेनाथ दृहस्यतिः ॥१०५॥
 जीवनाथं प्रयोगस्तु मन्त्राणां प्रतिषिध्यते ।
 वेदतत्त्वार्थविज्ञानं प्रायेष्वात्र हि दृश्यते ॥१०६॥

(१) महिमूषीति ख० ।

(२) स्तौति प्रनूनमित्याद्याः इत्यादि सुज्युमंहस आग्निनीत्यन्तपाठः क०
घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(३) हृचे इति ग० ।

(४) आग्नेयमथाग्निः इति क० घ० च०, भद्रा आग्नेयमाग्निः
इति ख० ।

(क) ऋ० १०, ६२, ८ । (ख) ऋ० १०, ६३, १० । (ग) ऋ० १०, ६४, ५ ।

(घ) ऋ० १०, ६३, १५ । (ङ) ऋ० १०, ६५, ६ । (च) ऋ० १०, ६५, १२ ।

(छ) ऋ० १०, ६७, १ । (ज) ऋ० १०, ६८, १ ।

आचार्याः केचिदित्याड्डरच वाम्बिदुषां स्तवः ।
 यथाभिर्निन्दते^(१) लृग्भिः सूक्तेऽन्याभिरनर्थवित् ॥१०७॥
 ये चैनामन्वविन्दन्त विद्वांस ष्षपितां शचीम्^(२) ।
 तथा च ह्यभजद्यज्ञे तदचोक्तं^(३) तृतीयया ॥१०८॥
 प्रग्रस्यते दग्गम्यां^(४) तु विद्वानुत्तमया लृचा^(५) ।
 यज्ञे महर्त्विजामाह विनियोगश्च कर्षणाम् ॥१०९॥
 परे तु ख्यते षोक्त्वा अष्टौ^(६) चैवादितेः^(७) सुताः ।
 धातेन्द्रो वरुणो मित्रः अंग्रः सूर्याऽर्थ्यमा भगः ॥११०॥
 ऐन्द्रेऽजनिष्ठाः^(८) सूक्ते दे प्रस्त्रि^(९)त्यत्र परन्तु यत् ।
 तत्र प्राच्यः प्रतीच्यश्च स्रवन्थो दक्षिणाश्च याः^(९) ॥१११॥
 ताः सप्त सप्तकैर्वर्गैः संस्रयन्ते प्रधानतः^(९) ।

- (१) तथाहिं निन्दते इति ख० ।
 (२) विद्वांसर्षिगता सतीमिति ख०, विद्वांसर्षिगतां सतीमिति ग० ।
 (३) उक्तः इति क० घ० च० ।
 (४) दग्गम्येति ग० ।
 (५) लृचेति ख० ग० ।
 (६) चास्य षोक्त्वा षोदितये इति क० घ० च० ।
 (७) अजनिष्ठाः इति क० घ० च० ।
 (८) दक्षिणाश्चवेति ख०, दक्षिणाश्चयाः इति ग० ।
 (९) दग्गकैर्वर्गैः संस्रयन्ते विमक्तयः इति ग० ।

(क) ऋ० १०, ७२, ८ । (ख) ऋ० १०, ७५, १ ।

घाव्णामा वो^(क) मारुते द्वे अभ्रमुष^(ख) इति ख्यते ॥११२॥
 अप्य^(ग)मिति चाग्नेये च इमा^(घ) वैश्वकर्षणे ।
 मान्यवे यस्त^(ङ) इत्येते परं यत्तु मम व्रते ॥११३॥
 तदाग्नीर्वाद्दवज्जलं स्तौति विष्णान् दिवोकसः ।
 परा^(च) कदा स आग्नेयं^(१) य^(छ)दु^(ज)दित्यष्टकं परम् ॥११४॥
 मैत्रावरुण्युक्तचास्त्रि चतुर्थ्यैर्ब्राह्मण्युपोत्तमा ।
 सावित्री चैव सूर्या च चैव पत्नी विवस्वतः ॥११५॥
 स्तुता वृषाकपायी^(झ)ति उषा इति च योच्यते^(२) ।
 उषा श्लेषा^(ञ) चिधात्मानं विभव्य प्रैति^(३) गोपतिम् ॥११६॥
 उषा^(ट) पुरोदये भूत्वा सूर्या मध्यन्दिने स्थिते ।
 भूत्वा वृषाकपायी च दिगान्नेव्यनुकीर्तिनी^(४) ॥११७॥

-
- (१) आग्नेये इति क० ग० घ० च० ।
 (२) च पूषा वृषितयोच्यते इति ख० ।
 (३) एवेति क० ग० घ० च० ।
 (४) अग्नेतीति ख० ।
 (५) उषाः इति क० घ० च० ।
 (६) वृषाकपायीति दिगान्नेव्येव गच्छतीति ख० ।
-

- (क) ऋ० १०, ७६, १ । (ख) ऋ० १०, ७७, १ । (ग) ऋ० १०, ७८, १ ।
 (घ) ऋ० १०, ८१, १ । (ङ) ऋ० १०, ८२, १ । (च) ऋ० १०, ८५, २६ ।
 (छ) ऋ० १०, ८५, २७ । (ज) ऋ० १०, ८५, २१ । (झ) ऋ० १०, ८६, १६ ।

सत्यसूर्य्यर्त्तुषोमनां सौर्य्याद्यच्च द्युगुच्यते ।
 पराभिक्षिसृभिस्सृग्मि^(१)रुच्यते सोम औषधः^(२) ॥११८॥
 विस्वष्टमुत्तरा त्वासाष्टक् चन्द्रमथमर्चति ।
 सूर्य्याथे भाववृत्तन्तु रैभी^(३)त्यष्टाभिरुच्यते ॥११९॥
 य^(४)दग्निनौ हृच^(५)सौति सूर्य्य^(६) एवोत्तरार्चति ।
 सप्तदग्नी वैश्वदेवी सूर्य्याचन्द्रमथौ परा ॥१२०॥
 परसाः प्रथमौ पादौ सौर्य्यौ चान्द्रमथौ परौ ।
 और्ध्वनाभो हृचे त्वस्त्रिभग्निनौ मन्यते स्तुतौ ॥१२१॥
 सूर्य्याचन्द्रमथौ तौ हि प्राणापानौ च तौ स्यतौ ।
 अहोरात्रे^(७) च तावेव स्यातां तावेव रोदसी ॥१२२॥
 अश्रुवाते हि तौ लोकाज्ज्योतिषा च रसेन च ।
 पृथक् पृथक् चरतु^(८) दक्षिणेनोत्तरेण च ॥१२३॥

(१) त्वचेति ख० ।

(२) औषधिरिति ग० ।

(३) द्युच इति ग० ।

(४) सूर्य्यमिति पाठः साधुः ।

(५) अहोरात्राविति ख० ।

(६) तौ चरतः इति पाठः सङ्गतः । चरतुरिति ग० ।

(क) ऋ० १०, ८५, ६। (ख) ऋ० १०, ८५, १४।

(१) सुकिंशुक^(क)मिति लक्षां सूर्यामारोहतीं पतिम् ।
 क्षीति विश्वावसुक्षैव हृषे^(१) गन्धर्वमुत्तरे ॥ १२४ ॥
 अमृचरा^(२) इत्यगया धौ तौ^(१) क्षीतीह दम्पती ।
 गृहान् प्रपद्यमानान्नु पराभिः पद्मभिर्बधूम ॥ १२५ ॥
 वाससश्च बधूनाश्च वरदानं प्रपद्यते ।
 ततस्त्रिभिर्विरागश्च यद्भव^(ग)^(४) इति वाससः ॥ १२६ ॥
 तद्युक्त्या तथा स्यर्गो निद्रिते पत्युरेव च ।
 ऋगुत्तरा द्वतीयश्च विभवे सति वाससः ॥ १२७ ॥
 अन्यत्र मैथुनाङ्गर्तुर्हरणं प्रतिषिध्यते ।

(१) ख० चिह्नितपुस्तके सुकिंशुकमिति श्लोकात् प्राक्,—
 सूर्यः सरति भूतेषु सुवीरः पतितानि वा ।
 सुदयत्वापात्रेषु सर्वकार्याणि स वदत् ॥
 चाह ब्रवति वाचा य आवनिऋतुमुच्यते ।
 वनेषु च समेतानि निर्मितेऽद्य चन्द्रमोः ॥
 इत्यधिकपाठोऽस्ति ।

(२) हृषे इति ग० ।
 (३) यात्वे इति ख० ।
 (४) यद्भवइति वाससः इत्यादि ऋगुत्तरा द्वतीयस्यैवन्तपाठः क० ग०
 च० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० १०, ८५, २० । (ख) ऋ० १०, ८५, २६ । (ग) ऋ० १०,
 ८५, ३० ।

धे(क) यक्षमाग्निनीं क्षौति दृष्टे(ल)मा परिपन्विनः ॥१२८॥
 अष्टमे य(च)दिति त्वाह यादृग्वाधूयमर्हति ।
 आग्नास्ते(ग) सैव विविधं ज्ञातिभ्यस्तुग्नासनम्(र) ॥१२९॥
 बद्धा स्त्री भाववृत्ति(घ)श्च परया तत्र कथ्यते ।
 पराभिराग्नीस्वाग्नास्ते पृथक् ताभ्यः सद्यैव च ॥१३०॥
 मन्त्रा वैवाहिका ह्येते निगद्यन्ते नृणामपि ।
 आर्तिर्भ्या यजमानाश्च यथारूपं विशेषतः ॥१३१॥
 प्रत्युचं प्रतिकीर्त्यन्ते देवताश्चेह यासु याः(ख) ।

(१) दृष्टे इति ग० ।

(२) आग्नास्तीति क० ग० घ० च० ।

(३) आग्निभ्यस्तुग्नासनमिति ख० ।

(४) भाववृत्तिरिति क० घ० च० ।

(५) ख० चिद्भित्तपुस्तके, पराभिराग्नीराग्नास्ते इत्यादि देवताश्चेह यासु

याः इत्यन्तपाठो न विद्यते । तत्र अस्मिन् स्थले,

मृभ्णामि(ग)तरिवाधोहस्तमृन्ध धममाग्निषः ।

आग्नास्ते परयास्तस्याः संयोगार्थास्तथाग्निषः ॥

पराभिराग्निषः आस्ते पृथक् तायां सह क्वचित् ।

अधोदे(घ)ति दृष्टे तस्याः स(उ)मिहेति द्वयोर्दयोः ॥

आग्ना प्रजापतेः प्रैमानश्च(च) यथारूपं विशेषतः ।

प्रत्युचं कीर्त्यते देवता तेषु भाववृत्ततः ॥

इति पाठो वर्तते ।

(क) ऋ० १०, ८५, ३१ । (ख) ऋ० १०, ८५, १५ । (ग) ऋ० १०, ८५, ३६ ।

(घ) ऋ० १०, ८५, ३३ । (उ) ऋ० १०, ८५, ३६ । (च) ऋ० १०, ८५, ३७ ।

वदेत्ता^(१) देवतां तासु नराग्रशीर्वदेत वा ॥१३१॥
 उषस्यः सर्वथा चैता भाववृत्तं प्रपचते ।
 सूर्यथा सह सूर्योऽग्निं पादस्यैवाच सृष्ट्यते ॥१३२॥
 वि हि^(क) वार्षाकपं सूर्यमसौ तु^(१) कपिलो वृषा ।
 इन्द्रः प्रजापतिश्चैव विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः^(ख) ॥१३४॥
 रक्षोहृणा^(ग)दि वाग्नेयं^(१) चीन् सौत्यग्रीन् परं इविः^(घ) ।
 इमश्च मध्यमश्चैव असौ वैश्वानरश्च यः ॥१३५॥
 इन्द्रं^(ङ) पुरुषसूर्य^(च)श्च^(१) अन्यथा पुरुषस्य तु ।
 यथैनमभजन् साध्या^(१) यज्ञार्थं सोऽर्थं^(१) उच्यते ॥१३६॥
 आपानमन्यु^(१)रित्यस्यां^(१) स्तुतः सोमस्तु^(१) वृष्ट्यते ।

-
- (१) वदेतामिति ख० ग० ।
 (२) ह्येति ग० ।
 (३) वाग्नेयमिति क० घ० च० ।
 (४) तथैत्रात्पौड्यं सूर्यमिति ख० ।
 (५) साप्येति ख० ।
 (६) सार्थं इति ख० ।
 (७) इत्येतामिति ख० ।
 (८) अचेति ख० ग० ।

-
- (क) ऋ० १०, ८६, १ । (ख) ऋ० १०, ८६, ५ । (ग) ऋ० १०, ८७, १ ।
 (घ) ऋ० १०, ८८, १ । (ङ) ऋ० १०, ८९, १० । (च) ऋ० १०, ९०, १ ।
 (छ) ऋ० १०, ८९, ५ ।

साक्षीक्यात्साहचर्यादा स्त्रयते सोम एव वा ॥१३७॥
 निपातभाजं सोमञ्च अक्षां रथीतरोऽब्रवीत् ।
 ऐन्द्रो ह्येष निपातस्तु^(१) क्षुतोऽग्निरक्षणेन^(२)सः ॥१३८॥
 यज्ञस्तु वो^(३) वैश्वदेवे प्रैत^(४) इत्युत्तरन्तु यत् ।
 तथाभ्युदस्तु यावापां मूर्त्तिमन्तमिवाचंति ॥१३९॥
 पुष्टरवसि राजर्षावप्यरास्त्रर्व्यग्री पुरा ।
 न्यवसत् संविद्वृत्त्वा तस्मिन् धर्माक्षयार च ॥१४०॥
 तथा तस्य च संवास^(१)मसूयन् पाकशासनः ।
 पैतामहश्चानुरागमिन्प्रवचापि^(४) तस्य तु ॥१४१॥
 स तयोस्तु वियोगार्थं^(५) पार्श्वस्थं वज्रमब्रवीत् ।
 प्रीतिभिन्मध्यनयो^(६)र्वज्र मम चेदिच्छसि प्रियम् ॥१४२॥
 तथेत्युक्त्वा तयोः प्रीतिं वज्रो भिदति^(७) मायया ।
 ततस्तथा विहीनस्तु चचारोन्मत्तवक्रुपः ॥१४३॥

-
- (१) ऐन्द्रेभ्यु हि निपातोऽप्येति क० ग० घ० च० ।
 (२) वक्षणेन सः इति ख० ।
 (३) संवादमिति क० घ० च० ।
 (४) चानुरागंत्विन्प्रवर्षापीति क० ख० घ० च० ।
 (५) विभागाार्थमिति क० घ० च० ।
 (६) प्रीतिभिद तयोरिति ग० ।
 (७) भिनत्तीति साधु ।
-

(क) ऋ० १०, ६२, १ । (ख) ऋ० १०, ६४, १ ।

चरन् चरसि सोऽपश्यदभिरूपामिवोर्ब्वग्रीम् ।
 सखीभिरभिरूपाभिः पञ्चभिः पार्श्वतो वृताम्^(१) ॥१४४॥
 तामाह पुनरेहीति नेति सा लज्जवीकृपम् ।
 तामुपाङ्गयत प्रीत्या दुःखात्सा लज्जवीकृपम् ॥१४५॥
 अप्राप्याहं त्वयाद्येह स्वर्गं प्राप्स्यसि मां पुनः ।
 आङ्गानं प्रति चाख्यान^(२)मितरेतरयोरिदम् ॥१४६॥
 संवादं मन्यते चास्क इतिहासन्तु ग्रौणकः ।
 ह्य^(क) इति परमैत्रं प्रते^(ख)या ^(ग)ओषधीस्तवः ॥१४७॥
 आर्द्धिषेणस्तु देवापिः कौरव्यस्यैव श्रान्तुः^(१) ।
 भातरौ^(२) क्षुरेषु तेतौ राजपुत्रौ बभूवतुः ॥१४८॥
 व्येष्टस्योस्तु देवापिः कनौयांस्यैव श्रान्तुः ।
 लग्दोषी राजपुत्रस्तु^(५) अर्द्धिषेणस्तु^(१)ऽभवत् ॥१४९॥

-
- (१) वृतां चतसृभिः सतः इति ख० ।
 (२) आख्यातमिति क० ग० घ० च० ।
 (३) कनौयांस्यैव श्रान्तुरिति ख० ।
 (४) भारताविति क० ग० घ० च० ।
 (५) लग्दोषिणी राजपुत्रः इति क० घ० च० ।
 (६) आर्द्धिषेणस्तुः इति ग० ।
-

(क) ऋ० १०, ६५, १ । (ख) ऋ० १०, ६६, १ । (ग) ऋ० १०,
 ६७, १ ।

राज्येन ह्यन्वयामासुः^(१) प्रजाः स्वर्गं गते गुरौ ।
 स मुहूर्त्तमिव ध्यात्वा प्रजासाः प्रत्यभाषत ॥ १५० ॥

इति दृष्टदेवतायां अप्तमोऽध्यायः ।

---

(१) ह्यन्वयेयुस्तान् राज्यमिति क० घ० च० ।

अष्टाष्टमोऽध्यायः ।

न राज्यमहमर्हामि नृपतिर्वोऽस्तु ग्रन्तनुः ।
तथेत्युक्त्वाभ्यधिसंज्ञाः प्रजा राज्याय ग्रन्तनुम् ॥१॥
ततोऽभिषिक्ते कौरव्ये वनन्देवापिराविशत् ।
न ववर्षाय पर्जन्यस्तस्मिन्नाहे ग्रतं समाः ॥२॥
ततोऽभ्यगच्छद्देवापिं प्रजाभिः सह ग्रन्तनुः ।
प्रसादयामास चैनं तस्मिन् धर्मव्यतिक्रमे ॥३॥
त्रिग्रिच्छ^(१) चैनं राज्येन^(२) प्रजाभिः सशितस्तदा ।
तमुवाचाय देवापिः प्रङ्गं प्राञ्चस्त्रिसंस्थितम्^(३) ॥४॥
न राज्यमहमर्हामि त्वग्दोषोपहृतेन्द्रियः ।
द्याजयिष्यामि ते राजन् वृष्टिकामेभ्यया खयम् ॥५॥
ततस्तन्नु पुरोऽधत्त आर्त्विष्याय स ग्रन्तनुः ।
स चास्य चक्रे कर्षाणि^(४) वार्षिकाणि यथाविधि ॥६॥

(१) सिधेधेति पाठः समीचीनः ।

(२) राज्ये त्विति पाठः साधोयान् । चैव राज्येति क० घ० च० ।

(३) प्रवस्तु प्राञ्जलिः स्थितः इति क० घ० च०, प्रङ्गन्तु प्राञ्जलिस्थित-
मिति ग०, प्रवचं प्राञ्जलिस्थितमिति पुस्तकान्तरम् ।

(४) चकार सोऽस्य कर्माणीति ख० ।

दृष्टस्यते प्रती^(क)त्यग्निरीजे चैव^(१) दृष्टस्यतिम् ।
 द्वितीययास्य सूक्तस्य बोधिते जातवेदसा ॥७॥
 आस्ये ते द्युमति^(२) वाचं दधामि स्तुष्टि देवताः^(३) ।
 इति^(४) सोऽस्यै ददौ प्रीतो वाचं देवो^(५) तथा च सः ॥८॥
 अग्निस्तस्यभिर्देवान् अगौ वृक्ष्यर्थमेव तु ।
 अग्निश्च सूक्तशेषेण क^(क)मेष्टं सूक्तसुत्तरम् ॥९॥
 इन्द्रदृष्टे^(ग)ति विश्वेषामु^(घ)दित्युत्किंस्तुतिः परम् ।
 शक्तिप्रकाशने तेषां^(ख) विनियोगोऽत्र कीर्त्यते ॥१०॥
 प्रे^(ङ)तीतिहाससूक्तानु^(घ) मन्यते शाकटायनः ।

-
- (१) प्रतीत्येतदीजे चैवेति क० घ० च० ।
 (२) अस्येति द्विमतिरिति ख० ।
 (३) द्वितीययास्य सूक्तस्येत्यादि दधामि स्तुष्टि देवताः इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (४) ततः इति क० ग० घ० च० ।
 (५) वाचन्देवोमिति क० ग० घ० च० ।
 (६) शक्तिप्रकाशने नैवामिति क० ख० ग० घ० च० ।
 (७) इतिहासं प्रैति सूक्तमिति ख०, सेतिहासं प्रैति सूक्तमिति पुस्तका-
 न्तरम् ।

(क) ऋ० १०, ६८, १ । (ख) ऋ० १०, ६६, १ । (ग) ऋ० १०,
 १००, १ । (घ) ऋ० १०, १०१, १ । (ङ) ऋ० १०, १०२, १ ।

धास्तेऽत्रौ घन^(१)मैत्रं वा वैश्वदेवन्तु ग्रीनकः ॥१२॥
 आजावनेन^(२) भार्ग्याञ्च^(३) इन्द्रासोमौ तु मुद्गसः ।
 अजयदृषभं^(४) युक्त्वा ऐन्द्रञ्च द्रुघणं रचे ॥१३॥
 युध्यन् संख्ये जयं प्रेषुरैन्द्रो^(५) प्रतिरथं जगौ^(६) ।
 आशु^(७)रैन्द्रमघादेवौ अमीषा^(८)मित्यृषि सुता ॥१४॥
 चतुर्थी बार्हस्पत्या स्थादाबल^(९) प्रसहामिति^(१०) ।
 हृचे च^(११) महतः प्रे^(१२)ति शर्व्वेति परंमन्तु यन्तु ॥१५॥
 तचानिरुक्तसूक्तादावृगेका सूर्यमर्चति ।
 धर्मपरा^(१३)स्यतस्मिन् सवितारमभौ^(१४)ति धा ॥१६॥
 सूक्तगोपस्य षडृषः सूर्याचन्द्रमसौ सह ।

- (१) पयामिति ख०, घञामिति घ० च० ।
 (२) आजावने त्विति ख०, आजीवनन्त्विति पुस्तकान्तरम् ।
 (३) भार्ग्याञ्च इति खं० गार्ग्येति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) दृषभमिति क० ख० घ० ।
 (५) इन्द्रः इति पाठः सङ्गतः ।
 (६) एतद्भूकाङ्गं क० ग० घं० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैक्ष्यते ।
 (७) एतद्भूकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
 (८) दृषिष्विति ख०, हृचे त्विति ग० ।
 (९) धर्मपरा इति ख० ग० ।

(क) ऋ० १०, १०३, १ । (ख) ऋ० १०, १०३, १२ । (ग) ऋ० १०, १०३, ५ ।
 (घ) ऋ० १०, १०३, १३ । (ङ) ऋ० १०, १०३, ७ ।

तुष्टावेन्द्रमथावी^(क)ति अष्टकोऽस्मात् परेष^(१) तु ॥ १६ ॥
 कौत्सः कदा वसोः ^(ख)सूक्तं दुर्मिचो नाम नामतः ।
 सुमित्र इति नामास्य^(२) गुणार्थमितरं पदम् ॥ १७ ॥
 भृतांशस्तु प्रजाकामः कर्ष्याणि कृतवान् पुरा ।
 न हि खेमे प्रजाः काचित्काश्यपो सुमित्रतमः ॥ १८ ॥
 उवाच भार्या भृतांशं सुतानिच्छासि यावतः ।
 तावतो जनयिष्यामि देवता इन्द्रशस्तु हि ॥ १९ ॥
 तमभ्ययस्तु स्र्व्याणि इन्द्रानि स्तुतिकाम्यथा ।
 तान्यवेक्ष्याथ तच्चक्रे^(३) नासत्थौ सूक्तभागिनौ ॥ २० ॥
 तदेतदन्ततो भावादाश्विनं सूक्तमुच्यते ।
 न आश्विन्वेवतास्त्रिङ्गं प्रायेणात्र हि दृश्यते ॥ २१ ॥
 सूक्तेन तु परेषाच स्रथमाविर^(ग)भूदिति ।
 आत्मानमेव तुष्टाव प्राजापत्याथ^(घ) दक्षिणा^(घ) ॥ २२ ॥
 दाहृणच स्तुतानेके दक्षिणानां वदन्ति तु ।
 दाहृलाद्दक्षिणानाश्च भोजास्रतस्रभिः स्तुताः ॥ २३ ॥

(१) अष्टकः परमेष्ठेति क० घ० च० ।

(२) सुमित्रश्चैव नाम स्यादिति क० घ० च० ।

(३) सचक्रे इति ख० ।

(घ) अथेति ख० ।

(क) ऋ० १०, २०४, १ । (ख) ऋ० १०, १०५, १ । (ग) ऋ० १०, १०७, १ ।

(घ) ऋ० १०, १०७, ५ ।

असुराः पण्यो नाम रघापारनिवासिनः^(१) ।
 गास्तेऽपजहुरिन्द्रस्य न्यगूहंस^(२) प्रयत्नतः ॥२४॥
 इहस्यतिस्रथापम्यहृष्टेन्द्राय ग्रग्रंस च ।
 प्राक्षिणोत्तच दूतीन्तु^(३) सरमां पाकग्रासनः ॥२५॥
 किं^(४)मित्यचायुजाभिस्तां पप्रच्छुः पण्योऽसुराः ।
 कुतः कस्यासि कस्यासि किं वा कार्ख्यमिहासि ते ॥२६॥
 अथाग्रवीत्तां सरमा दूत्यैत्री विचराम्यहम् ।
 युष्मान् प्रजास्यान्विव्यन्ती^(५) ऐत्रीगांश्चैव वृच्छति ॥२७॥
 विदित्वेन्द्रस्य दूतीन्तामसुराः पापचेतसः ।
 ऊचुर्मा सरमे गास्त्वमिहास्माकं स्वसा भव ॥२८॥
 सूक्तस्य चान्यथा सर्वा^(६) युग्माभिस्त्वेव सर्वशः ।
 साम्रवीसाह^(७)मिच्छामि स्तसृत्वं वा धनानि वा ॥२९॥
 पिवेयं^(८) तु पयस्तासां गवां यास्ता निगूहय ।
 असुरास्तां तथेत्युक्त्वा तदाजह्रुः पयस्तातः ॥३०॥

(१) सिन्धुपारनिवासिनः इति ख० ।

(२) निगूहस्येति क० घ० च० ।

(३) दूत्येऽयेति ख० ग० ।

(४) विधूय वः सर्वा इति क० घ० च० ।

(५) सूक्तस्यान्तपचर्ष्येति क० घ० च० ।

(६) पिवामीति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, १०८, १ । (ख) ऋ० १०, १०८, १० ।

धा खभावाच्च लीलाच्च पीत्वा तत्^(१) पय आसुरम् ।
 धरं^(२) संवर्णं ह्यद्यं बलपुष्टिकरं ततः ॥ ३१ ॥
 श्रतयोजनविस्तारामतरत्तां रसां पुनः ।
 यस्याः धारेऽपरे तेषां पुरमासीच्च दुर्जयम् ॥ ३२ ॥
 पप्रच्छेन्नस्य सरमां कश्चिद्वा दृष्टवत्यसि ।
 सा नेति प्रत्युवाचेन्नं प्रभावादासुरस्य हि^(३) ॥ ३३ ॥
 तां जघान तदा क्रुद्ध उद्गिरन्ती पयस्ततः ।
 जगाम सा भयोदिग्ना पुनरेव पष्णीन् प्रति ॥ ३४ ॥
 पयस्तस्य पद्धत्या रथेन हरिवाहनः ।
 गत्वा जघान च पष्णीन् गासं ताः पुनराहरत् ॥ ३५ ॥
 तेऽवदन्^(४) वैश्वदेवन्तु जामदग्न्यस्तथाप्रियः^(५) ।

(१) चैति क० घ० च० ।

(२) पयः इति ग० ।

(३) त्विति क० ग० घ० च० ।

(४) ख० चिह्नितपुस्तके एतच्छ्लोकादं न विद्यते । तत्र अस्मिन् श्लोके,

ते च तं वैश्वदेवं स्यात् ब्रह्मज्ञाया सुज्जर्णगौ ।

यामदग्निमिद्धान्यो प्रियस्तत्तामतः परं ।

ब्रजन्त युजपत् सर्वे वैश्वपासं चिभिः परैः ।

इति पाठो वर्तते ।

(क) ऋ० १०, १०६, १ ।

युगपदे ब्रजन्तं तं^(१) वैरूपा अग्रयस्त्रयः ॥३६॥
 इन्द्रं प्रति जगुः सूक्तैः पष्णीन् प्रतिजिगीषिणम्^(२) ।
 वैश्वदेवं परं सूक्तं घर्षं^(३)त्येके च तु स्तुतान् ॥३७॥
 देवानिन्द्रं च मन्यन्ते इन्द्रांस्त्रिभि^(४) च मध्यमम् ।
 आग्नेयं चित्रं^(५) इत्येतस्त्रगादग्निरुपस्तुतः ॥३८॥
 पिबे^(६)न्द्रं स्तौति ने^(७)त्यन्नं रचोन्नाग्नेयमुत्तरम्^(८) ।
 इति वै^(९) तावदैन्द्रं तं^(१०)दास्याः षष्ठ्यां निपातिताः^(११) ॥३९॥
 प्रजापत्यमथाग्नेयं वैन्यमित्यनुपूर्वशः ।
 वरुणेन्द्राग्निषोमामा^(१२) मिमं न^(१३) इति संस्तुतिः^(१४) ॥४०॥
 षतस्रस्त्रयं सूक्तादावग्निरात्मसावं जगौ ।
 स्तुतः सोमस्तु षष्ठ्या च नवम्या^(१५)श्च पदैस्त्रिभिः ॥४१॥

(१) व्रतं तन्निवात क० घ० च० ।

(२) प्रतिमगोषिणः इति ख० ।

(३) इन्द्रांस्यग्निमिति ख० ।

(४) आग्नेयन्तु परं ततः इति क० घ० च० ।

(५) षष्ठाश्च संस्तुतः इति ख० ।

(६) सोमामग्निवरुणानाम्निविति क० घ० च० ।

(७) संस्तुतः इति ख० ग० ।

(८) नवम्यामिति ख०, नवम्येति ग० ।

(क) ऋ० १०, ११४, १ । (ख) ऋ० १०, ११५, १ । (ग) ऋ०
 १०, ११६, १ । (घ) ऋ० १०, ११७, १ । (ङ) ऋ० १०, ११८, १ ।
 (च) ऋ० १०, १२०, १ । (ज) ऋ० १०, १२४, १ ।

वाक्स्थितिराक्षिप्त^(१) इन्द्र^(२)मेवोत्तमं पदम्^(३) ।
 अहं^(४) वाक्सूक्तमर्थ्यम्षो मिषस्य वरुणस्य च ॥४२॥
 न तं^(५) राधाः परं सूक्तं वैश्वदेवं ममे^(६)ति यत् ।
 नमस्यो वैद्युतं सूक्तं लाग्नीर्वादः परन्तु तत्^(७) ॥४३॥
 धाक्कल्पयन्ति नोऽरयः कृत्या^(८) नाग्रजमात्मनः^(९) ।
 क्षिरस्थसुतिरापुष्यं नास^(१०)स्य^(१)त्परमेष्ठिनः ॥४४॥
 वदन्ति भावदृप्तं तद्यो यज्ञ^(११) इति चोत्तरम्^(१२) ।
 अपै^(१३)भ्रमच लाग्निव्यौ चतुर्वीं पञ्चमी स्रते^(१४) ॥४५॥
 मैत्रावरुणमीजानं^(१५) प्रथमायामृचि सुता^(१६) ।
 अर्धर्षं द्यौश्च भूमि^(१७)श्च आग्निना चोत्तरे ततः^(१८) ॥४६॥

-
- (१) कश्चेति ग० ।
 (२) उत्तमो जगादिति ग० ।
 (३) यदिति ख० ।
 (४) कृत्यामिति ग० ।
 (५) नतिं कृत्वा देवतमुच्यते इति ख० ।
 (६) नेति यदिति क० घ० च० ।
 (७) उत्तरन्तस्य चैव यदिति क० घ० च० ।
 (८) च येति ख० ।
 (९) सुताः इति ख० ग० ।
 (१०) पथेति ख० ।
 (११) आग्निव्यौ चोत्तरे ततः इति क० ग० घ० च०, उत्तरेष्व त्विति ख० ।
-

(क) ऋ० १०, १२४, ६ । (ख) ऋ० १०, १२५, १ । (ग) ऋ० १०,
 १२६, १ । (घ) ऋ० १०, १२८, १ । (ङ) ऋ० १०, १२९, १ । (च) ऋ०
 १०, १३०, १ । (छ) ऋ० १०, १३१, १ । (ज) ऋ० १०, १३२, १ ।

प्रोक्षे^(क)ऋं वैश्वदेव्युक् तु नकिर्देवा भिनीमसि^(ख) ।
 यस्मिन् वृच^(ग)इति त्वस्मिन् युष्याने स्तुयते यमः ॥ ४७ ॥
 केशसिं^(घ)केशिगः सूक्तं श्रुत देवाः^(ङ)परन्तु यत् ।
 देवानामच वाद्या स्याद्वायव्यस्तृच उत्तरः^(च) ॥ ४८ ॥
 चायन्तां^(छ)वैश्वदेव्युक् तु शेषस्त्वद्देवतः परः^(ज) ।
 स्याद्वै त^(झ)द्विश्वभैषव्यं रपसो वा विनाग्रनम्^(ञ) ॥ ४९ ॥
 भूमिर्लाक्षा परं सूक्तं तवै^(ट)ऋं सूक्तमुत्तरम् ।
 सूर्यरश्मि^(ठ)रिति त्वस्मिन् सावित्रः प्रथमस्तृचः ॥ ५० ॥
 आत्मा स्तुतः परोक्ष^(ड)स्तु गन्धर्वेषोत्तरे वृचे ।
 इन्द्रो वैष^(ण)निपातेन अथ वा सूर्यं उच्यते ॥ ५१ ॥
 सूक्तेऽस्मिन् देवतास्तिष्ठ एता एव प्रकीर्णिताः ।
 आग्नेयं तग्ने^(त) तवे तु अग्ने अक्के^(थ)ति यत्पराम्^(द) ॥ ५२ ॥

- (१) ऋगाद्या तत्र देवानां वाते देवस्तृचः परः इति ख० ।
 (२) स्तुतः ख० ।
 (३) स्यादेतदिति ग० ।
 (४) रपसश्चापनोदनमिति ख० ।
 (५) परोक्षमिति ख० ।
 (६) चैवेति ख० ।
 (७) एष स्तोत्रः क० ग० घ० च० चिह्नितस्तुल्येषु न विद्यते ।

- (क) ऋ० १०, १३३, १ । (ख) ऋ० १०, १३४, ७ । (ग) ऋ० १०, १३५, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १३६, १ । (ङ) ऋ० १०, १३७, १ । (च) ऋ० १०, १३७, ५ ।
 (छ) ऋ० १०, १३८, १ । (ज) ऋ० १०, १३९, १ । (झ) ऋ० १०, १४०, १ ।
 (ञ) ऋ० १०, १४१, १ ।

आग्नेयं वैश्वदेवस्य अय^(क)मित्यत्र तु दृष्टाः^(१) ।
 ग्राह्यास्तत्वार ऋषयो अग्निमार्चन् पृथक् पृथक् ॥५३॥
 आग्निं त्यच्चि^(ख)दित्येतदय^(ग)मैत्रं ततः परम् ।
 इमां खनामौ^(घ)ति सूक्तमिन्द्राणौ यत्स्वयं जगौ ॥५४॥
 तदौपनिषदं सूक्तं भाववृत्तं प्रचक्षते ।
 (१) अरण्यानी^(च)त्यरण्याः स्मृतिरेन्द्रे तदुत्तरे ॥५५॥
 सावित्रं सविता यन्त्रैः^(ज) सचिद्धसित् सभिध्यसे^(घ) ।
 आग्नेयं अद्भुत्या^(ण) आद्भुं मेधासूक्तमतः परम् ॥५६॥
 आग्नेयमासुरित्यस्माच्छास^(ङ) ऐन्द्रे ततः परे ।
 सोम एकेभ्य^(ञ) इत्येतद्भाववृत्तं प्रचक्षते^(२) ॥५७॥

(१) दृष्टाः इति ग० ।

(२) ख० चिह्नितपुस्तके अरण्यानीति लोकात् प्राक्, उत्तरानपर्वां
पाठान्तु लीति सूक्ते मधैषधिम् । पतिसंवन्नीं त्वं पाप्माः सप-
त्नपनोदिकाम् । इत्यधिकं पठितम् ।

(३) वदन्ति त्विति ख० ।

(क) ऋ० १०, १४२, १ । (ख) ऋ० १०, १४३, १ । (ग) ऋ० १०, १४४, १ ।

(घ) ऋ० १०, १४५, १ । (ङ) ऋ० १०, १४६, १ । (च) ऋ० १०, १४९, १ ।

(छ) ऋ० १०, १५०, १ । (ज) ऋ० १०, १५१, १ । (झ) ऋ० १०, १५२, १ ।

(ञ) ऋ० १०, १५४, १ ।

शौनको वैश्वदेवन्तु मन्यते शाकटायनः ।

सूक्तोऽग्निम् देवतास्त्रिंश एता एव प्रकीर्त्तिता^(१) ॥५८॥

षदरायी^(२) त्वष्टास्त्रीं तत्र चत्तो^(३) इति वृषे ।

प्राधान्यादा निपातादा स्त्रयते ब्रह्मणस्यतिः ॥५९॥

इन्द्रश्चैव य^(४)दित्यस्यां विश्वेदेवाः परी^(५) त्वृषि ।

आग्नेयं चाग्नि^{(१)(६)}मित्येतद्वैश्वदेवमिमा नु कम्^(७) ॥६०॥

इन्द्रः प्राधान्यतस्त्वच^(१) विश्वेर्देवैः सह सुतः ।

आदित्यैश्च महङ्गिश्च तथारूपं हि वृष्यते ॥६१॥

सूर्यो न^(८) इति सौर्यन्तु यत्तेतपुदसा^(९)विति ।

पौलोमी खान् गुणांस्त्वच सपत्नीनां प्रशंसति ॥६२॥

ऐन्द्रं^(१०) तीव्रस्य^(११) सुष्टामि^(१२) भेषज्यं यक्ष्मनाग्रनम् ।

राजयक्ष्महनं सूक्तं प्राजापत्यं तदुच्यते ॥६३॥

ऐन्द्राग्रं मन्यते यास्क एके सिङ्गोक्तदेवतम् ।

(१) शौनको वैश्वदेवन्वित्यादि एता एव प्रकीर्त्तिता इत्यन्तपाठः क०
ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(२) त्वष्टिमिति ख० ।

(३) प्रधानतो वाचेति ख० ।

(४) इन्द्रमिति ख० ।

(क) ऋ० १०, १५५, १ । (ख) ऋ० १०, १५५, २ । (ग) ऋ० १०, १५५, ४ ।

(घ) ऋ० १०, १५५, ५ । (ङ) ऋ० १०, १५६, १ । (च) ऋ० १०, १५७, १ ।

(छ) ऋ० १, १५८, १ । (ज) ऋ० १०, १५९, १ । (झ) ऋ० १०, १६०, १ ।

(ञ) ऋ० १०, १६१, १ ।

गर्भसंस्तवसंयुक्तं^(१) चलेतद्ब्रह्मणे^(२)ति तु ॥ ६४ ॥
 स्रवतामपि गर्भाणां दृष्टन्तदनुमन्त्रणम् ।
 वैन्यन्तु वेनस्तत्पश्य^(३) दक्षीभ्यां^(४) यच्चानाग्रनम् ॥ ६५ ॥
 दुःस्वप्नमपेक्षी^(५)ति निपातीन्द्रोऽग्निरेव तु ।
 आशीदृषि^(६)दीर्घतपाः^(७) कपोतो नाम नैर्घृतः ॥ ६६ ॥
 षक्ने^(८)कपोतस्तस्याभ्यामग्निधाने पदङ्गिण ।
 स त^(९)मात्महितैर्वाक्यैः कपोतं स्तुतवानृषिः^(१०) ॥ ६७ ॥
 देवा ^(११)इति तु सूक्तेन प्रायश्चित्तार्थमुच्यते ।
 स्रवभं मा^(१२) सपत्नं घेनेदमिति मानसम् ॥ ६८ ॥
 तुभ्ये^(१३)तृषी ददृशत्तुरैर्ऋं गाथिमभार्गवौ ।
 वरुणो विधातानुमतिर्धाता सोमो बृहस्पतिः ॥ ६९ ॥
 षड्रेता देवतास्त्वच इतीयायामृषि स्तुताः ।
 वातश्चे^(१४)ति परेषास्तौदनिस्रं पितरं स्वकम् ॥ ७० ॥

-
- (१) रक्षोघ्नाभेयमित्युक्तमिति ख० ग० ।
 (२) अपश्यदित्यर्थे पश्यदित्यर्थः । भावद्वयं परस्मैवमिति ख० ।
 (३) आशीविषः इति ख० ।
 (४) दीप्ततपाः इति क० घ० च० ।
 (५) अकारोदिति क० घ० च० ।
 (६) शतमिति ख०, सतमिति ग० ।
 (७) कपोतो नैर्घृतस्तदेति क० ग० घ० च० ।

-
- (क) ऋ० १०, १६२, १ । (ख) ऋ० ६०, १६३, १ । (ग) ऋ० १०, १६४, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १६५, १ । (ङ) ऋ० १०, १६६, १ । (च) ऋ० १०, १६७, १ ।
 (छ) ऋ० १०, १६८, १ ।

मथो भू^(क)रिति यत्सूक्तमपश्यच्छवर^(१) षड्विः ।
 नामारूपाः पयस्त्रिन्यो गावस्तत्र तु संस्तुताः ॥७१॥
 विभ्राट्^(ख) सौर्यन्वन्थ^(ग)मैत्रन्वायाही^(घ)त्युषसः स्तुतिः ।
 आ ता^(च)राज्ञेऽभिषिक्ताय^(१)द्वे सूक्ते चानुमन्त्रणे ॥७२॥
 प्रथ^(च)इत्युत्तरं यावृणं ददर्श स्तुतिमार्षुदिः^(१) ।
 यत्नतः^(४) परमाग्नेयं तच्चाभिव्यक् प्रसूनवः^(ख) ॥७३॥
 षड्विर्जगौ पतङ्गस्तु पतङ्ग^(ख)मिति यत्परम् ।
 तत्सौर्यमेके मन्यन्ते मायाभेदं तथापरे ॥७४॥
 मायाभेदे द्वितीयायां वाक् सूतेत्याह ग्रौनकः ।
 देवी विभ्रमति ममसापा वाचा विदितां सती^(५) ॥७५॥
 त्यमूखि^(ख)ति तु सौपर्णं^(१) सूक्तं खख्ययनं विदुः ।
 उ^(ख)दैन्द्रं वैश्वदेवन्तु प्रथञ्चे^(४)ति च यत्परम् ॥७६॥

(१) शमरः इति क० घ० च० ।

(२) अभिषिक्तस्येति ख० ।

(३) आर्षुदः इति ख० ।

(४) यतत इति क० घ० च० ।

(५) मायाभेदे द्वितीयायामित्यादि या वाचा विदितां सतीत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० ष० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) तार्क्ष्यदेवत्वमिति ख० ।

(क) ऋ० १०, १६६, १। (ख) ऋ० १०, १७०, १। (ग) ऋ० १०, १७१, १।

(घ) ऋ० १०, १७२, २। (ङ) ऋ० १०, १७३, १। (च) ऋ० १०, १७५, १।

(छ) ऋ० १०, १७६, १। (ज) ऋ० १०, १७७, १। (झ) ऋ० १०, १७८, १।

(ञ) ऋ० १०, १७९, १। (ट) ऋ० १०, १८१, १।

आत्मप्रभावमाचख्युस्तथाद्या षष्ठयस्त्रयः ।
 रथन्तरं यथा श्लोचं श्लोचञ्चैव यथा दृष्टम् ॥७७॥
 यथा च सम्भृतो घर्षः सवितुश्चोपलक्ष्यते^(१) ।
 दृष्टस्यति^(२)रिति त्वस्मिन् स्तुतः सूक्ते दृष्टस्यतिः ॥७८॥
 आग्निषो यजमानस्य केचिदेतां स्तुतिं विदुः^(३) ।
 प्राजापत्यस्य यत् सूक्तमपभ्यं त्वा^(४)प्रजावतः ॥७९॥
 प्रत्यूषं देवता स्तौति लिङ्गैरेवाच देवताः^(५) ।
 आग्निषः पुत्रकामस्य प्रथमा हि वदत्यथ ॥८०॥
 द्वितीया पुत्रकामायास्तृतीयात्मस्तव^(६)स्त्वृषेः ।
 यद्विष्णु^(७)रिति सूक्तान्तु वैश्वदेवं प्रचक्षते ॥८१॥
 तस्मिन् स्तदारगभार्थमृषिराग्नास्त आग्निषः ।

-
- (१) वादश्चैवाच दृश्यते इति क० घ० च० ।
 (२) दृष्टस्यतिरिति त्वस्मिन्नित्यादि केचिदेतां स्तुतिं विदुरित्यन्तपाठः
 ख० चिह्नितपुस्तके न विद्यते । तत्र अस्मिन् श्लोके, सूक्ते-
 ऽस्मिन् देवतास्तिस्र एता एव प्रकीर्त्तिताः इति श्लोकार्थं
 वर्त्तते ।
 (३) एवार्थजक्षिताः इति ख०, एष श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्त-
 केषु नोपलभ्यते ।
 (४) आत्मस्तवमिति ग० ।
-

(क) ऋ० १०, १८२, १। (ख) ऋ० १०, १८३, १। (ग) ऋ० १०, १८४, १।

परन्तु^(१) नेजमेषं द्वि^(२) गर्भायं ताव^(३)दुच्यते ॥८२॥
 माह्निचं यन्महि चीणा^(४)मादित्यानां स्तुतिं विदुः^(५) ।
 सूर्यवर्षणमिचाणामादित्येखितरेषु तु^(६) ॥८३॥
 एत^(७) एव चयो वाता स्तुताः स्वल्पे^(८)तोऽन्यथा ।
 शान्थयं सूक्तमेतद्धि पावनं चैव विश्रुतम् ॥८४॥
 पातमपि स्वस्ययने दृष्टं तदनुमन्त्रणम्^(९) ।
 लक्षोऽस्तौत्पितरं वातमाग्नेयं प्राग्नेये^(१०) परम् ॥८५॥
 विस्वष्टं जातवेदस्यं प्रे^(११)ति दासतयीषु^(६) तु ।
 यत्किञ्चिदेव त्वा^(१०)ग्नेयं जातवेदस्यमुच्यते ॥८६॥
 आयङ्गौ^(११)रिति यत्सूक्तं सर्पराज्ञी^(११)स्त्रयं जगौ ।

-
- (१) परे त्विति ख० ।
 (२) नेजमेवेतीति ख० ग० ।
 (३) वा तदि क० घ० च० ।
 (४) आदित्येखितरेषु त्विति क० घ० च० ।
 (५) एतच्छ्लोकार्जं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेक्ष्यते ।
 (६) एक इति क० घ० च० ।
 (७) ह्यल्पेखिति ख० ।
 (८) एतच्छ्लोकार्जं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (९) दासतयीखिति ख० ।
 (१०) अन्यचेति ख० ग० ।
 (११) सर्पराज्ञीति क० घ० उ० ।

(क) ऋ० १०, १८५, १ । (ख) ऋ० १०, १८७, १ । (ग) ऋ० १०, १८८, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १८९, १ ।

तस्मात् सा देवता^(१) तत्र सूर्य्यमेके प्रचक्षते ॥८७॥
 मुद्गलः प्राकपूषिष्य आचार्य्यस्य रथीतरः^(२) ।
 चिस्थानाधिष्ठिता वाचं मन्यन्ते प्रत्युचं स्तुताम् ॥८८॥
 भावदृत्तपरं^(३) सूक्तं ददर्गाथाघमर्षणः ।
 परं न विद्यते तस्माच्छाक्त्यै वा पावनाय वा ॥८९॥
 यथाम्बोधः क्रतुराट् सर्व्वरिप्रप्रणोदनः^(४) ।
 तथाघमर्षणं ब्रह्मा सर्व्वरिप्रप्रणोदनं^(५) ॥९०॥
 तदादीनि^(६) तु यज्ञातः संज्ञानं ज्ञानसंस्तवः ।
 चतुर्थं यत्तु नैर्दृष्ट्यं तत्सपत्ननिवर्द्धणम्^(७) ॥९१॥
 संसमिन्^(क) प्राध्वराणाञ्चेत्याग्नेये एव ते स्मृते^(८) ।

-
- (१) तस्य स्याद्देवतेति क० ख० घ० च० ।
 (२) आचार्य्यः प्राकटायनः इति ख० ग० ।
 (३) भावदृत्तमृतमिति क० घ० च० ।
 (४) सर्व्वरौप्रप्रणोदनः इति ख० ।
 (५) यथाम्बोधः क्रतुराट् इत्यादि सर्व्वरिप्रप्रणोदनमित्यन्तपाठः क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (६) तदादीनीति क० घ० च० ।
 (७) चतुर्थस्तेर्दृष्ट्यं यत्तत्सपत्नीनिवर्द्धणमिति क० घ० च० ।
 (८) उभे तत्राग्निदेवते इति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १०, १९१, १ ।

उग्रना वरुणश्चेन्द्रस्याग्निश्च सविता स्तुताः ॥८२॥
 संज्ञानं प्रथमस्या^(१)न्तु द्वितीयस्यामथाग्निनौ^(२) ।
 तृतीया चोत्तमे च द्वे आग्निषोऽभिवदन्ति ताः^(३) ॥८३॥
 इन्द्रः पूषा सपत्न्ये द्वितीयस्यामृषि स्तुतौ ।
 देवानामितराः प्रोक्ता आग्नीर्व्यादपराश्च याः^(४) ॥८४॥
 (५)महानाम्न्य ऋचो गुह्यास्ता ऐन्द्र्यश्चैव यो वदेत् ।
 सहस्रयुगपर्यन्तं सोऽहं ब्रह्म स राध्यते^(६) ॥८५॥
 (७)पुरीषपदमासान्तु प्रथमं स्यात्प्रजापतेः^(८) ।

- (१) प्रथमायामिति पाठः शुद्धः ।
 (२) उग्रना वरुणश्चेन्द्रस्याग्निश्च द्वितीयस्यामथाग्निनावित्वन्तपाठः क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (३) स त्वाग्नीर्व्याद उच्यते इति क० घ० च० ।
 (४) एष श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (५) ख० चिह्नितपुस्तके महानाम्न्य इति श्लोकात्प्राक्, संसंसंज्ञानमित्येते
 श्रेयमनं विदुरिति श्लोकाज्जं वक्तंते ।
 (६) राध्यतीति पाठः साधुः, सोर्ही ब्राह्मः स्वराध्यते इति क० घ० च०,
 साह ब्राह्मं स्वरं ध्यास्ते इति ख० ।
 (७) त्वग्निदेवतमिति ख० ।
 (८) ख० चिह्नितपुस्तके पुरीषपदमासान्विति श्लोकात् प्राक्,—
 त्रिचाधर्मीयादिकाः सूक्तानाह-
 स्तस्मिन् सुतो वृश्यते यः सूक्तभावा ।
 प्रधानसूक्तं किञ्च देवतायाः
 सूक्तभाजः सर्व्वदा श्रौतकेन ।

आग्नेयमैन्द्रं वैष्णवं पौष्णं दैवन्तु पञ्चमम्^(१) ॥८६॥
 अग्नेः प्रयाजानुयाजाः प्रैषा ये च^(२) हवींषि च ।
 यद्देवतं हविस्तु स्यात्प्रैषास्तद्देवतास्तु^(३) ते ॥८७॥
 निविदां निगदानाञ्च खैः खैर्लिङ्गैश्च देवताः^(४) ।
 निगदेन^(५) निगद्यन्ते याश्च कल्पानुगा ऋषः ॥८८॥
 अग्नेरेव तु गायत्र्य उष्णिहः^(६) सवितुः स्यताः ।
 अनुष्टुभस्तु सोमस्य बृहत्स्यस्तु दृष्टस्यतेः ॥८९॥

ऐन्द्रा ऋषो महानास्रीस्तु विद्या
 तथा हि दृष्टं ब्राह्मणसूक्तशब्दः ।
 न दृश्यते सूक्तशब्दो न वित्तु
 यथा प्रैषेष्वाहासूक्ताभिधानम् ।
 सूक्तैकदेशा इति तान् प्रतीया-
 दन्याश्च कुन्याः पदशो निगद्याः ।
 यथैतसो देवि निपादि संज्ञा
 कुन्तापे तत्सर्वमेकं सूक्तम् ।

इत्यधिकपाठोऽस्ति ।

- (१) विन्द्रं त्वा वैष्णवश्चैव पौष्णश्चैव मनः परमिति ख० ।
 (२) एवेति क० घ० च० ।
 (३) चेति ख० ।
 (४) लिङ्गोक्तदेवता इति क० घ० च० ।
 (५) निगदेत्विति ख० ।
 (६) उष्णिकः इति ख०, उष्णिहेति ग० ।

पङ्कयस्त्रिष्टुभश्चैव विद्यादैश्वर्यस्य सर्व्वग्रः ।
 विश्वेषां चैव देवानां जगत्यो यास्तु काश्यप ॥१००॥
 विराजस्यैव मित्रस्य खराजो वरुणस्य च ।
 विषये यस्य वा स्यातां स्यातां वा वायुदेवते ॥१०१॥
 इन्द्रस्यातिष्ठतिः प्रोक्ता वायोस्य भूरिजः स्मृताः^(१) ।
 यास्ततिच्छन्दसः काश्चित्ताः प्रजापतिदेवताः^(२) ॥१०२॥
 विश्छन्दसस्तु वायव्या मन्त्राः पादैश्च ये मिताः ।
 पौरुषा द्विपदाः सर्वा ब्राह्म्य एकपदाः स्मृताः^(३) ॥१०३॥
 समस्ता च्च आग्नेय्यो वायव्यानि यजूंषि च ।
 सौर्याणि चैव सामानि सर्वाणि ब्राह्मणानि च ॥१०४॥
 वैश्वदेवो वषट्कारो द्विङ्कारो ये यजामहे ।
 रूपं वज्रस्य वाक्पूर्व्वं स्वाहाकारोऽग्निदेवतः ॥१०५॥
 देवानाञ्च पितृणाञ्च नमस्कारः स्वधैव^(४) च ।
 क्रुष्टो मूर्द्धनि विज्ञेयस्ताक्षयः प्रथमः खरः ॥१०६॥
 द्वितीयस्तु भ्रुवोर्मध्ये तृतीयः कर्णसंश्रितः ।
 चतुर्थो नासिकाग्रे स्यादौरसो मन्त्र उच्यते ॥१०७॥

-
- (१) एतच्छ्लोकार्जं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।
 (२) एतच्छ्लोकार्जं ख० चिह्नितपुस्तके न दृश्यते ।
 (३) द्विपदा पौरुषं छन्दो ब्राह्म्यो त्वेकपदा स्मृताः इति ख० ।
 (४) तथैवेति ख० ।

मन्द्रकर्षणसंयुक्तमतिस्वारं प्रशंसति^(१) ।
 वदन्ति देवताः क्रुष्टं मनुष्यास्त्रितरैस्त्रिभिः^(२) ॥१०८॥
 द्वितीयं वसवः^(३) सर्व्वे गन्धर्वाप्सरसः स्वरम् ।
 अण्डजाः पक्षिणः सर्पाद्यतुर्यमुपभुञ्जते^(४) ॥१०९॥
 मन्द्राः पिशाचा रक्षांसि असुरास्योपभुञ्जते^(५) ।
 अतिस्वार^(६)स्तु शेषस्य जङ्गमस्यावरस्य च ॥११०॥
 वैश्वदेवस्वरः क्रुष्टो नित्यं यो मूर्ध्नि तिष्ठति^(७) ।
 तालव्यः प्रथमः साक्षां स्वर आदित्यदेवतः^(८) ॥१११॥
 स्वरौ द्वितीयः साध्यानां भ्रुवोर्देगश्रितस्य यः^(९) ।
 आश्विनस्तु^(१०) द्वितीयोऽत्र स्वरः कर्षसमाश्रितः ॥११२॥
 चतुर्यस्वच^(११) वायव्यो नासिक्यः स्वर उच्यते ।

-
- (१) तु तं विदुरिति ख० ।
 (२) सर्व्वं मनुष्याः प्रथमं स्वरमिति ख० ।
 (३) पशवः इति ख० ग० ।
 (४) तूपभुञ्जते इति क० घ० च०, चतुर्यस्वोपभुञ्जते इति ख० ।
 (५) एतच्चक्रोकाजं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
 (६) अतिस्वार्यः इति क० घ० च०, अतिसार इति ख० ।
 (७) ख० चिह्नितपुस्तके, वदन्ति देवताः क्रुष्टमित्यादि नित्यं यो मूर्ध्नि
 तिष्ठतीत्यन्तं, द्वितीयस्तु भ्रुवोर्मध्ये इति श्लोकात् प्राक् पठितं ।
 (८) चेदम्य एव त्विति क० घ० च० ।
 (९) देहं समाश्रितः इति ख० ग० ।
 (१०) आग्नेयस्त्विति क० घ० च० ।
 (११) तेषु इति क० घ० च० ।

पञ्चमस्तु स्वरः प्रोक्तस्यानुषः सूर्य्यदेवतः^(१) ॥११३॥
 यस्तु सामस्वरः षष्ठः^(२) स सौम्यो मन्त्र उच्यते ।
 विकर्षेण तु मन्त्रस्य^(३) द्युक्तोऽतिस्वार्थ्य उच्यते ॥११४॥
 स मैत्रावरुणो ज्ञेयो मन्त्रस्थानसमाहितः^(४) ॥
 सामस्वराणां सप्तानामेते देवा इहोदिताः^(५) ॥११५॥
 त्रयाणामितरेषां तु लोकाधिपतयस्त्रयः ।
 वाग्देवत्योऽथ वाग्नेयः प्रस्तावस्यैव सामसु ॥११६॥
 उद्गीथापद्रवावैश्वी स्यातां वा वायुदेवते ।
 सौर्य्यः स्यात्प्रतिहारोऽत्र निधनं वैश्वदेवतम् ॥११७॥
 द्विकारप्रणवाभ्यान्तु पुरस्तादेव कीर्तनात् ।
 इति व्यस्तसमस्तानां मन्त्राणामिह देवतम् ।
 देवताविद्वेचेत प्रयोगे सर्व्वकर्षणाम् ॥११८॥
 सप्तर्षयो वसवस्त्रापि देवा
 अथर्षाणो भृगवः सोमसूर्याः^(१) ।

-
- (१) एतच्छ्लोकाङ्गं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (२) ऋष्ट इति क० घ० च० ।
 (३) कर्षणेनैव मन्त्रस्येति क० घ० च०, विकर्षेण तु मन्त्रस्येति ख० ।
 (४) मन्त्रस्थानसमाहितः इति क० घ० च०, मन्त्रस्थानसमाहि स-
 ङ्घति ग० ।
 (५) इति स्वराणां सप्तानामुक्ताः सामसु देवताः इति क० घ० च० ।
 (६) अंशोऽर्थ्यमा इति क० घ० च० ।

पथ्यास्त्रस्त्री रोदघी चोक्तमन्त्रे
 कुङ्कुमुरदितिर्धनुरध्या ॥११८॥
 असुनीतिरिस्त्रा वा धीः^(१) विधातानुमतिर्दया ।
 अङ्गिरोभिः सहेताः स्युक्तमन्त्राश्च देवताः ॥११९॥
 वैश्वानरो हि^(२) सुपर्णा विवस्त्रान्
 प्रजापतिर्गोः सुधन्वा नगोधः^(३) ।
 अपां नपादर्थ्यमा वातजूति-
 रिस्त्रस्यतिश्चैव रथस्यतिश्च ॥१२०॥
 स्रभवः पर्जन्यः पर्वताग्नाश्च^(४) पत्नी-
 र्दक्षो भगो^(५) देवपत्नीर्दिग्गश्च ।
 आदित्या रुद्राः पितरोऽथ साध्या
 निपातिनो वैश्वदेवेषु सर्व्वे ॥१२१॥
 अनुक्रान्ता देवताः सूक्तभाजो
 हविर्भाजस्योभयथा निपातैः ।
 अथेवं स्यादुभयथान्यथा वा
 न प्रत्यक्षमनृषेरस्ति मन्त्रः ॥१२२॥

(१) स्यादिति ख० ग० ।

(२) द्योः सुधन्वा गोभ्यः इति क० घ० च०, न नद्यः इति ग० ।

(३) अपीति ख० ग० ।

(४) वा गावस्येति क० घ० च० ।

(५) भर्गः इति ग० ।

योगेन दास्येण दमेन बुद्ध्या
 बाहुश्रुत्येन तपसा नियोगैः^(१) ।
 उपास्यत्याः^(२) ह्यत्तज्ञो देवता या^(३)
 स्तृषो ह यो वेद स वेद देवान् ।
 यजुषि यो वेद स वेद यज्ञान्
 सामानि यो वेद स वेद तत्त्वं ॥१२४॥
 असौ मे पुत्रकामाया अब्दादर्द्धं च त^(४)त्कृतम् ।
 आग्निषो योगमेतं हि वाङ्मौ गौर्येन^(५) मन्यते ॥१२५॥
 एकारमनुकम्पार्थं नास्मि स्मरति माठरः ।
 आख्यातभूतकरणं^(६) बाष्कुला स्त्री यथो रत ॥१२६॥
 मन्त्राणां देवताविद्यः प्रयुक्ते कर्मा कर्षिषित् ।
 जुषन्ते देवतास्तस्य^(७) हवि^(८)र्वा^(९)देवताविदः ॥१२७॥
 अविज्ञानप्रदिष्टं^(१०) हि हविर्नाश्रमि देवताः ।

-
- (१) अभियोगैरिति ख० ।
 (२) उपास्यास्ताः इति ख० ग० ।
 (३) दैवतस्येति क० घ० च० ।
 (४) स वागर्द्धेन यदिति क० घ० च० ।
 (५) बद्धो गौर्येणिति ख० ।
 (६) आख्याते भूतकरणमिति ख० ।
 (७) खस्येति ग० ।
 (८) हविर्भवेति ख० ।
 (९) नेति क० ग० घ० च० ।
 (१०) अविज्ञानप्रदिष्टमिति क० घ० च० ।

तस्मान्मनसि संन्यस्य देवता जुहुयाद्भुविः ॥१२८॥
 स्वाध्यायमेव^(१) योऽधीते मन्त्रदैवतविष्कृचिः ।
 स सत्रसदिव^(२) स्वर्गं सत्रसद्भिरपीज्यते^(३) ॥१२९॥
 नियमोऽयं जपे होमे ऋषिच्छन्दोऽथ दैवतम् ।
 अन्यथा चेत् प्रयुञ्जानस्तत्फलाच्चाच हीयते ॥१३०॥
 ऋषिच्छन्दोदैवतादिज्ञानं यज्ञादिषु श्रुतम् ।
 तदाश्रित्य प्राणवृष्टिर्विहिताचेति गम्यताम् ॥१३१॥
 अविदित्वा ऋषिच्छन्दोदैवतं योगमेव च ।
 योऽध्यापयेज्जपेदापि पापीयान् जायते तु सः ॥१३२॥
 अर्थेषुवः खण्डयच्छन्दोभिर्देवताः पुरा ।
 अभधावन्निति च्छन्दो मध्ये त्वाङ्गर्महर्षयः ॥१३३॥
 ऋषिन्तु प्रथमं ब्रूयाच्छन्दस्तु तदनन्तरम् ।
 देवतामथ मन्त्राणां कर्मस्वेवमिति श्रुतिः ॥१३४॥
 आप्तस्य वा अनाप्तस्य^(४) विविच्यात्मानमात्मनि ।
 ईक्षमाणो ह्युभौ सन्धिमृचो दैवतवित्पठेत् ॥१३५॥
 स ब्रह्माभूतमत्यन्तं योनिं सदसतोर्भुवम् ।
 महच्चाणु च विश्वेग्रं विभ्रति ज्योतिरुत्तमम् ॥१३६॥
 इति श्रौतिकाचार्यकृतायां वृहद्देवतायामष्टमोऽध्यायः ॥

समाप्ता वृहद्देवता ॥

(१) उतेति क० घ० च० ।

(२) असत्रसदपीति ग० ।

(३) अपीज्यते इति क० घ० च० ।

(४) आत्मानं वाप्यनधारमिति ख०, आत्मानं साप्यनधारमिति ग० ।

श्रीः
अथार्थानुक्रमणी ।

प्रथमं मण्डलम् ।

अश्वेदमखिलं ये हि द्रष्टारो मुनियुक्त्वाः ।
तदनुक्रमणायाहं नमामि परमेश्वरीम् ॥१॥
अत्राग्निमील इत्यादि प्रथमं मण्डलं प्रति ।
शतर्चिनस्तु विज्ञेया षडयः सुखसिद्धये ॥२॥
तेषां पूर्वा मधुच्छन्दा मेधातिथिरनन्तरः ।
शुनःश्रेपसृतीयोऽयं हिरण्यरूप उत्तरः ॥३॥
कणस्तु पञ्चमः षष्ठः प्रस्कणः सव्य उत्तरः ।
गोधाः पराशरश्चान्यो गोतमः कुत्स उत्तरः ॥४॥
कश्यपस्तथ कचीवान् परुष्केपसदुत्तरः ।
दीर्घतमास्ततोऽगस्त्यः षोडशैते शतर्चिनः ॥५॥
अथां शतानि दृष्ट्वा^(क)देत एव शतर्चिनः ।
जेतादीमान् तन्नास्ति तस्माच्चैते शतर्चिनः ॥६॥

(क) शतानां द्रष्टृत्वादिति पाठो भवितुमर्हति ।

तत्र त्वादित आरभ्य सूक्तानां दशकं प्रति ।
 वैश्वामिनो^(क) मधुच्छन्दा ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥७॥
 इन्द्रं विश्वा^(ख) इति त्वस्य जेता तस्य सुतो मुनिः ।
 अग्निं दूत^(ग)मुपक्रम्य सूक्तदादशकं प्रति ॥८॥
 काण्डो मेधातिथिर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 कस्य नून^(घ)मुपक्रम्य सूक्तानां सप्तकं प्रति ॥९॥
 आजीगर्त्तिः शुनःश्रेय ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 अयन्तु देवराताख्यो वैश्वामिचश्च ऋषिमः ॥१०॥
 त्वमग्नि^(ङ) इत्युपक्रम्य सूक्तानां पञ्चकं प्रति ।
 हिरण्यस्त्रपनामायमृषिरङ्गिरसः सुतः ॥११॥
 प्र वो यङ्ग^(च)मुपक्रम्य सूक्तानामष्टकं प्रति ।
 घोरस्य पुत्रः कण्डोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१२॥
^(क)अभित्यं मेघ^(ख)मित्यादिसूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 सव्यो हि नामाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१३॥
 नू चित्सहोजा^(ग) इत्यादि सूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 गोतमस्य सुतो मोधा ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१४॥

(क) विश्वामिच इति घ० ।

(ख) (११) चित्रेनानेन सूक्तसङ्ख्या परिच्छेया । एवं परचापि । मखलसङ्ख्या
तु मूढत एवावगम्यताम् ।

(ग) अग्ने विवस्वदि(७७)त्वादिसूक्तानां सप्तकं प्रति ।

कस्यस्य पुत्रः प्रच्छगल ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

इत्येवं श्लोकोऽस्मात् पूर्वम् भवितुमर्हति । सर्वाशुक्रमस्यासौ तथैवोपपन्नात् ।

पश्चा न ताद्यु(१५)मित्यादिसूक्तानां नवकं प्रति ।
 ग्रात्तः पराग्ररो नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१५॥
 उपप्रथन्त(०४) इत्यादिसूक्तानां विंशतिं प्रति ।
 राह्णगणो गौतमो^(क)ऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१६॥
 इमं सोम(१४)मुपक्रम्य सूक्तानां पञ्चकं प्रति ।
 कुसो हि नामाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१७॥
 जातवेदस(११) इत्यस्मिन् मारीचः कश्यपो मुनिः ।
 स यो वृषे(१००)ति सूक्तस्य द्वाषथो वार्षागिराः ॥१८॥
 ऋज्जाम्नः प्रथमस्रोषां भयमानसुराधसौ ।
 सहदेवोऽम्बरीषस्य तेऽत्र सूक्ते प्रकीर्त्तिताः ॥१९॥
 चन्द्रमा(१०५) इति सूक्तस्य चित् आप्योऽथवा ऋषिः ।
 नासत्याभ्या(११९)मुपक्रम्य सूक्तेवेकादशस्यथ ॥२०॥
 कक्षीवान् दैर्घतमस उग्निक्सूनुः स एव च ।
 भावयव्यस्तु राजायमृषिरा गधिते(११९,९)त्यृषः ॥२१॥
 तद्गार्थ्या रोमशा नामोपोत्तमस्या उपोत्तमे ।
 अग्निं होतार(१२०)मित्यादिसूक्तेष्वेव चयोदश ॥२२॥
 दैवोदासिः परुच्छेपो राजैवायमृषिस्ततः ।
 वेदिषदे(१४०)प्रभृतीनां सूक्तानां पञ्चविंशतेः ॥२३॥
 दौर्घतमा नामौषथ्य ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 कथा शुभेतिषवाद् इन्द्रादीनां हि तत्र तु ॥२४॥

(क) गौतम इति घ० ।

कथा शुभे(११५)त्युपक्रम्य युजामासाष्टर्षा पुनः ।
 एकादशा^(क)स्त्रायमिन्द्र ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२५॥
 ऋषयो मरुतस्तत्र द्वतीयाद्ययुजामृचाम् ।
 सूक्तस्थान्ते द्वचेऽगस्त्य ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२६॥
 अगस्त्य एव तर्क्वा(११९)दिमिचावरुणयोः^(ख) सुतः ।
 षड्विंशतेषु सूक्तानामृषिरित्यवगम्यताम् ॥२७॥
 इन्द्रागस्त्ययोः संवादो न नून(१००)मिति तत्र तु ।
 प्रथमायास्तृतीयाया ऋषोरिन्द्र ऋषिः स्त्रयम् ॥२८॥
 उभौ वाय चतुर्थ्यास्तु द्वयोरन्यतरोऽथवा ।
 पूर्वो(१०९)रिति च सूक्तस्य संवादस्य हृषास्त्रयः ॥२९॥
 सोपामुद्रा द्वचे पूर्व्वे अगस्त्यो मध्यमे द्वचे ।
 अग्नेवाषी ब्रह्मशारी सूक्तस्थान्ते द्वचे मुनिः ॥३०॥

इति प्रथमं मण्डलम् ।

(क) एकादशा इति क० ।

(ख) तर्क्वादिमिचावरुणयोरिति घ० च० ।

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

मध्यमेष्वृषयो ज्ञेया मण्डलेष्वथ मध्यमाः ।
तत्र त्वमग्न(१) इत्यादिद्वितीयं मण्डलं प्रति ॥१॥
अष्टभिर्गर्भमदो नाम विज्ञेयः स च ग्रौनकः ।
चौरसः शुनश्चोचस्य शुनकस्यैव कृत्विमः ॥२॥
तस्मादाङ्गिरसः पूर्वं पश्चात्स भृगुताङ्गतः ।
ऊवे व(४) इति सूक्तानां तथापि च चतुष्टये ॥३॥
सोमाङ्गतिर्भागवोऽथमृषिरित्यवगम्यताम् ।
इमा गिर(२०) उपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ॥४॥
अपिः कूर्षो गार्त्समदः स्त्रयं गृत्समदोऽथ वा ॥५॥

इति द्वितीयं मण्डलम् ।

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

सोमस्य मे(१)त्युपक्रम्य तृतीयं मण्डलं प्रति ।
विश्वामिष इति श्लेषः स च गाधिसुतः^(क) स्यतः ॥१॥
अथभो दे प्र वः(१२) सूक्ते विश्वामिषसुतो जगौ ।
विपाजसे(१५)ति सूक्ते दे कात्योत्कीस अघिर्वगौ ॥२॥
समिध्यमानो(१०) दे सूक्ते वैश्वामिषः कतो जगौ ।
अग्निं होतार(१८)मारभ्य गाथी नाम स कौशिकः ॥३॥
सूक्तान्यपश्यत्तारि सूक्ते निर्मथिते परे ।
देवभवोदेववातातृषी एतौ हि भारतौ ॥४॥
कुशिकः शाशदि(२१)त्यस्मिन्निषीरयसुतो मुनिः ।
अथवा मण्डलद्रष्टा विश्वामिषो यथा मुनिः^(ख) ॥५॥
प्र पर्वताना(२२)मित्यस्मिन् विपाङ्गित्येवमादिभिः ।
नदीभिः सह संवादो विश्वामिषस्योत्तितोर्षाः ॥६॥
अष्टमी द्वात्रिंशो षष्ठी चतुर्थी च नदीवचः ।
शिष्टा या नवसूक्तस्य विश्वामिषवचांसि ताः ॥७॥
अस्मे प्रयन्वी(२६,२०)त्येतस्यां घोर आङ्गिरसो मुनिः ।

(क) गाथीसुतः इति क० ।

(ख) मुनिरिति ज० ।

(२६,२०) चित्रेणानेन सूक्तसङ्ख्या ऋक्सङ्ख्या च अवगन्तव्या । एवं पर-
चापि।

निर्दोषेष्वस्यमानेऽपि भ्रूयते^(क) सा न शस्यते ॥८॥

अभि तष्टेव(१८) सूक्तस्य वैश्वामित्रः प्रजापतिः ।

वाच्यो वा स उभौ वा तौ विश्वामित्रोऽथवा भ्रूतेः ॥९॥

इमं मह(१७) उपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ।

अथमेव ऋषिर्विद्यादुक्तगोचः प्रजापतिः ।

भार्गवो जमदग्निर्वा मण्डलान्ते दृष्टेऽप्यृषिः ॥१०॥

इति द्वितीयं मण्डलम् ।

(क) शस्यमानेति भ्रूयते इति ज० ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

त्वां ह्यग्ने सद(१)मित्यादि चतुर्थं मण्डलं प्रति ।
गौतमो वामदेवो(क) ऽथमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१॥
अथं पन्थास्तु संवाद इन्द्रादेः सूक्तमत्र तु ।
अथं पन्था(१८) इति त्वष्टा ऋषि इन्द्रः स्वयं सुनिः ॥२॥
वामदेवस्तु पञ्चानामर्द्धर्षाणां ततः परम् ।
न हि त्वष्टा(१८,४)दिसप्तानामर्द्धर्षाणां तथादितिः ॥३॥
ममञ्चन त्वे(१८,८)त्यादीनामृषां षष्ठान्त एव तु ।
वामदेव ऋषिर्विद्यादन्वाप्येवं विशेषतः ॥४॥
चसदस्युः पौरुकुत्स्य ऋषिः सूक्ते मम दिता(४९) ।
क ङ अव(क)(४९)दिति त्वष्टा तथा तस्योत्तरस्य च ।
पुरुमीहोऽजमीहस्य(ग) सौहोचौ तावृषी सह ॥५॥
इति चतुर्थं मण्डलम् ।

(क) गौतमो वामदेवोऽथेति अ० ।

(ख) मोक्षमूलरसम्यादित ऋग्वेदे क ङं अवदिति पाठोऽस्ति ।

(ग) पुरुमीहोऽजमीहस्येति अ० ।

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

अबोधयिरूपकस्य पञ्चमं मण्डलं प्रति ।

पुत्राद्यैः सह भौमोऽचिर्मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥

अत्र त्वनुक्तगोचा ये ज्ञेयास्त्वचिसुता इति ।

अबोधयि(१)रिति त्वस्मिन्नुषी बुधगविष्टिरौ ॥ २ ॥

कुमार(२)मिति चैतस्मिन् कुमारो वा वृग्रोऽथवा ।

वृग्रो जार(क) इति ज्ञेय उभौ वाच समुच्चितौ ॥ ३ ॥

कमेत(२,२)मिति चैतस्यां तथा विव्योतिषे(२,८)त्यृषि ।

वृग्र एव ऋषिर्विद्यान् विकल्पसमुच्चयौ ॥ ४ ॥

त्वमग्न(२) इति सूक्तेषु चतुष्केषु वसुश्रुतः ।

सखायः सं व(७) इत्यस्मिन्निषस्तस्योत्तरेऽपि च ॥ ५ ॥

त्वामग्न(८) इति चैतस्मिन् गयस्तस्योत्तरेऽपि च ।

जनस्य गोपाः(११) सूक्तेषु चतुष्केषु सुतम्बरः ॥ ६ ॥

प्र वेधस(१५) इति त्वस्मिन् धरुणोऽङ्गिरसः सुतः ।

वृहद्दय(१९) इति त्वस्मिन् पुरु(७)स्तस्योत्तरेऽपि च ॥ ७ ॥

प्रातरग्नि(१८)रिति तस्मिन्मृकवाहा द्वितो मुनिः ।

अभ्यवस्था(१८)यमग्ने (२०)च सूक्तयोरेतयोर्मुनिः ॥ ८ ॥

(क) जान इति सर्वानुक्रमण्यां वृष्यते ।

(ख) पूरुरिति सर्वानुक्रमण्यामुपपद्यते ।

वज्रिर्नाम मुनिः पूर्वं प्रयस्त्रन्तस्तदुत्तरे ।
 मनुष्वत्त्वे(११)ति सूक्तस्य सप्तो नाम मुनिः स्मृतः ॥ ९ ॥
 प्र विश्वसाम(१२)न्नित्यस्य विश्वसामेत्यृषिः स्मृतः ।
 अग्ने सहस्र(१३)मित्यस्य द्युन्नोऽयं विश्वसर्षणिः ॥ १० ॥
 अग्ने त्वं(१४) सूक्तमेकस्रां दैपदा विद्यते क्रमात् ।
 विप्रबन्धुः श्रुतबन्धुः सुबन्धुर्बन्धुरित्यमी ॥ ११ ॥
 गौपायना इमे ज्ञेया आवा नौपायना^(क) इति ।
 षड्विरष्वा व(१५) ^(ख)इत्यस्मिन्नुत्तरे च वसूयवः ॥ १२ ॥
 अगस्त्यन्ते(१६)ति सूक्तस्य चिष्टष्णापुरुकुत्सजौ ।
 श्रवणसदस्य दावश्चमेधस्य भारतः ॥ १३ ॥
 अन्थानां तिसृणामेषां पूर्वामामितरौ सह ।
 अथवा भौम एवाचिस्त्वृषिरत्र न शस्यते^(ग) ॥ १४ ॥
 दानक्रियायमेकस्य दाढतादाढता यतः^(घ) ।
 समिद्धो अग्नि(१७)रित्यस्मिन् विश्ववाराचिगोत्रजा ॥ १५ ॥
 अथ्यमे(१८)त्यस्य सूक्तस्य गौरिवीतिः स शक्तिजः ।
 कस्य वीरः क(१९) इत्यस्य बभ्रुर्नाम षड्विः स्मृतः ॥ १६ ॥
 इन्द्रो रथाय(२०)सूक्तेऽस्मिन्नवस्यु^(ङ)र्नाम संस्मृतः ।

-
- (क) गौपायना इति सर्वाशुक्रमणौ ।
 (ख) मोक्षमूजरसम्पादित ऋग्वेदे, षड्व व इति पाठोऽस्ति ।
 (ग) शस्यते इति घ० च० ।
 (घ) दानक्रियेयमेकस्य दाढतादाढता यत इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।
 (ङ) नावस्युरिति सर्वाशुक्रमणौ ।

अदर्दरुत्स(१२)मित्यस्य गातुर्नाम मुनिः स्मृतः ॥१७॥
 प्राजापत्यः संवरणः सूक्ते मद्दि मद्दे (१३)जगौ ।
 प्रभुवसु^(क)राङ्गिरसो यस्ते साधिष्ठ(१५) इत्युभे ॥१८॥
 सम्भानुने(१०)त्युपक्रम्य सूक्ताणां सप्तकं प्रति ।
 अचिरेव स्वयं भौम ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१९॥
 तं प्रत्नये(४४)ति सूक्तेऽस्मिन्नवत्सारो हि काश्यपः ।
 अन्यैश्च दशभिः साकम् ऋषिरित्यवगम्यताम्^(ख) ॥२०॥
 सदापृष्णो यजतो^(ग)श्च बाहुवृक्तः सुतम्भरः ।
 श्रुतवित्तर्यनामा स एवावदो मनसः ॥२१॥
 चक्षसप्री इमे चान्ये दृष्टलिङ्गा हि सूक्ते ।
 विदा दिव(४५) इति त्वस्मिन् ऋषिरेष सदापृष्णः ॥२२॥
 हयो न विदा(४६)नित्यस्मिन् प्रतिचक्ष ऋषिः स्मृतः ।
 प्रयुञ्जती(४०)ति सूक्तेऽस्मिन् ऋषिः प्रतिरथः स्मृतः ॥२३॥
 कद्रूं प्रियाय(४८)सूक्तेऽस्मिन् देवं व(४९) इति चोत्तरे ।
 ऋषिः क्रमेण विज्ञेयः प्रतिभानुः प्रतिप्रभुः^(घ) ॥२४॥
 विश्वो देवस्य(५०) सूक्तस्य तथैवाग्ने सुतस्य(५१) च ।
 उभयोरगयोरेष स्वस्त्यात्रेय इति स्मृतः ॥२५॥

(क) प्रभुवसुरिति सर्वानुक्रमण्यौ ।

(ख) एष सूक्तः, ज० चिह्नितपुस्तके, सम्भानुनेत्युपक्रम्येति श्लोकात्
प्राक् पठितः ।

(ग) यजतः इति पाठः सङ्गतः । सदापृष्णौ यजताविति घ० ।

(घ) प्रतिप्रभ इति सर्वानुक्रमण्यौ ।

प्र श्वावाश्व(५२) उपक्रम्य दशसूक्तेष्वतः परम् ।
 श्वावाश्वो मरुतां स्तोता मुनिरित्यवगम्यताम् ॥२६॥
 अतः सप्त(१२)मित्यस्य सूक्तेऽयं^(क) श्रुतविष्णुनिः ।
 अतस्य गोपा(१२)वित्यस्मिन् वर्षणं व (१५) इतीह च ॥२७॥
 अर्षनामा अषिर्विद्याद्यस्त्रिकेते(१५)ति सूक्तयोः ।
 रातहव्योऽथ यजतो बलित्येति(१०) च सूक्तयोः ॥२८॥
 उरुचक्रिर्वाङ्मृक्तः पौरशैव द्वयोर्द्वयोः ।
 प्रतिप्रियतमं(०५) सूक्तमवष्टुर्वृष्टवाष्मिनिः ॥२९॥
 अचिरेव मुनिर्भौम आभात्यग्नि(०९)रिति द्वयोः ।
 अग्निनावेह(०८) सूक्तस्य सप्तवप्तिस्त्रुषिः सतः ॥३०॥
 सत्यश्रवा अषिर्नाम महे नो अद्य(०९)सूक्तयोः ।
 युञ्जते मन(०९) इत्यच श्वावाश्वः सूक्तयोर्षधिः ॥३१॥
 अचिरच्छा वदे(०९)^(ख)त्यादिषतुःसूक्तेष्वृषिः स्वयम् ।
 मण्डसान्धस्य सूक्तस्य प्र व(००) इत्येवयामरत् ॥३२॥

इति पञ्चमं मण्डलम् ।

(क) चेति च० ।

(ख) मोक्षसूक्तसम्पादित ऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्याश्च अष्ट वदेति पाठो वर्तते ।

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

त्वं ह्यग्र इत्युपक्रम्य षष्ठाख्यं मण्डलं प्रति ।
बार्हस्पत्यो भरद्वाज ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥
तत्राप्यन्ये भरद्वाजादृष्यन्ते येऽपवादतः ।
तेषामनुक्तगोचास्तु विज्ञेयास्तत्सुता इति ॥ २ ॥
इममूं षुव (१५) इत्यस्य सूक्तस्याङ्गिरसः सुतः ।
वीतहृथो विकल्पेन मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ॥
अभूरेक(११)स्त्वपूर्व्यै(११)ति सुहोचः सूक्तयोर्ऋषिः ।
शूनहोचो य ओजिष्ठः(११) सच्च त्वे(१४) चेति सूक्तयोः ॥ ४ ॥
कदा(१५) सत्राम दास(११)स्तु सूक्तयोरनयोर्नरः ।
ऋषिर्द्यौ रधि व(४४)स्त्वादिसूक्तानां चितयं प्रति ॥ ५ ॥
यज्ञा यज्ञीय(४८)सूक्ते च शंयुः पुत्रो वृहस्पतेः ।
स्वादुष्किलाय(४०)मित्यस्य गर्गी नाम ऋषिः स्मृतः ॥ ६ ॥
स्तुषे जन(४९)मुपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वयं मुनिः ।
ऋजिश्वा ये सुहोत्राद्याः पौत्राश्चैते वृहस्पतेः ॥ ७ ॥
जीमूत(०५)सूक्ते पायुस्तु भारद्वाज ऋषिः स्मृतः ।
उक्तापवादविषयादितरत्राच मण्डले ।
स्वथमेव भरद्वाज एवं सर्व्वत्र गम्यताम् ॥ ८ ॥
इति षष्ठं मण्डलम् ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

अग्निं नर इति लेतसप्तमं मण्डलं प्रति ।
अधिर्वसिष्ठो विज्ञेयो मित्रावरुणयोः सुतः ॥ १ ॥
इन्द्रं क्रतुं न (२२,२१) इत्यस्मिन्नर्द्धैर्षे मो षु (२२)सूक्तके ।
वसिष्ठपुत्रः शक्तिर्वा वसिष्ठो वा स्वयं मुनिः ॥ २ ॥
श्वित्यश्च(२२) इति सूक्तस्य नवानामादितस्त्वृचां ।
वसिष्ठ एव पञ्चानां विद्युतो ज्योति(२२,१०)रित्यूचाम् ॥ ३ ॥
वसिष्ठपुत्रा इन्द्रो वा ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
तिस्रो वाच(१०१) इति त्वस्मिन् पर्जन्याये(१०२)ति चोत्तरे ।
अग्निपुत्रः कुमारो वा वसिष्ठो वा स्वयं मुनिः ॥ ४ ॥

इति सप्तमं मण्डलम् ।

अथाष्टमं मण्डलम् ।

मा चिदन्यदिति(१)त्वेतदष्टमं मण्डलं प्रति ।
प्रगाथाद्युषयो ज्ञेयाः श्रुषु वक्ष्यामि तानिह ॥ १ ॥
अनुक्तगोषो यस्त्वच मण्डले सद्यते मुनिः ।
स तु काष्ण इति ज्ञेयः प्राङ्मत्स्यात्सामदादृषेः ॥ २ ॥
मण्डलाद्यह्वचस्यायं प्रगाथो घोरजो मुनिः ।
स हि घोरस्य कणस्य धाता सन् पुत्रताङ्गतः ॥ ३ ॥
मेधातिथिः परसाम्नात्स मेधातिथिना सह ।
यच्चिद्धि त्वे(१,२)त्युषामाषामृषिराषप्तविंशतेः ॥ ४ ॥
सुहि सुहो(१,२०)त्याद्यानामृषां चतसृषामृषिः ।
प्रयोग(क)पुत्र आसङ्गस्य पत्नी तु श्रम्यती ॥ ५ ॥
अन्वस्य सूर(१,२४)मित्यस्याः सा च तङ्गिरसः सुता ।
मेधातिथिप्रियमेधावृषी सूक्ते इदं वसो(२) ॥ ६ ॥
आङ्गिरसः प्रियमेधस्तत्र मेधातिथिर्मुनिः ।
शिखा वि भिन्दो(क)(१,४१) इत्यस्य हृचस्यान्वस्य केवलम् ॥ ७ ॥
पिवा सुतस्य(२)(ग) सूक्तस्य मेधातिथिर्ष्वपिः स्मृतः ।
यदिन्द्र प्रागपाक्(४) सूक्ते देवातिथिर्मुनिः स्मृतः ॥ ८ ॥

(क) ज्ञयोग इति सर्वानुक्रमण्यो ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादित ऋग्वेदे शिख वि भिन्दो इति पाठोऽस्ति ।

(ग) मोक्षमूलरसम्पादित ऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्यथाच पिवा सुतस्येति
पाठो वर्तते ।

दूरादिहेव(५) सूक्तस्य ऋषिर्ब्रह्मातिथिस्ततः^(क) ।
 महानिन्द्रो य(६)इत्यस्मिन् वत्सो नाम ऋषिः स्मृतः ॥ ८ ॥
 प्र यद्वस्त्रिष्टुभं(७) सूक्ते पुनर्वसु ऋषिः स्मृतः ।
 आ नो विश्वाभि(८)रित्यस्मिन् सध्वंसो नाम संस्मृतः ॥ १० ॥
 आ नूनमग्निने(९)त्यस्मिञ्छग्रकर्ण ऋषिः स्मृतः ।
 यत्स्र(१०) इत्यस्य सूक्तस्य प्रगाथो नाम संस्मृतः ॥ ११ ॥
 त्वमग्ने व्रतपाः(११) सूक्ते वत्स एव मुनिः स्मृतः ।
 ऋषिर्य इन्द्र(१२) सूक्तस्य पर्वतो नाम संस्मृतः ॥ १२ ॥
 इन्द्रः सुतेषु(१२) सूक्तस्य नारदो मुनिरेव सः ।
 यदिन्द्राह(१४)मिति त्वस्मिंस्तम्(१५)मित्युत्तरेऽपि च ॥ १३ ॥
 गोषूक्ती चायसूक्ती च ऋषी एतौ काष्ठाथनौ ।
 प्र सवाज(१६)मिति चीणि सूक्तानीरिन्निठिर्जगौ ॥ १४ ॥
 तं गूर्द्धये(१६)ति चत्वारि ऋषिः सूक्तानि सोभरिः ।
 ईक्षिष्व द्यौ(१७)त्युपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वतः परम् ॥ १५ ॥
 ऋषिर्विश्वमना नाम स वैश्व इतिः स्मृतः ।
 एषां चतुर्थे सूक्ते तु व्यशो वाङ्मिरशो मुनिः ॥ १६ ॥
 अग्निरुक्थे(१७) उपक्रम्य पञ्चसूक्तेष्वतः परम् ।
 मनुर्वैवस्वतो नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 एषां तु मध्यमे सूक्ते मारीचो वाथ कश्यपः ॥ १७ ॥
 मेधातिथिस्तु प्रकृतानि(१८) सूक्तं
 मेधातिथिस्तत्र वयह(१९)सूक्तम् ।

(क) स्मृत इति ज० ।

जीपातिथिः सूक्तमथेन्द्र थाहि(१४)

दृष्टं तथाग्यं वसुरोचिषस्य ॥१८॥

सहस्रमेतेऽङ्गिरसो ह्यपथं-

स्ततोऽग्निनेत्रेण(१५) ततोऽविते(१६)ति ।

चतुर्थं सूक्तेष्वत उत्तरेषु

श्यावाश्वनामा मुनिरचिगोचः ॥१९॥

अग्निमस्तोषि(१८)सूक्तेषु नाभाकोऽथ चतुर्थेषिः ।

एषां चतुर्थं सूक्ते वा तस्य चान्ये दृष्टेऽथवा ॥२०॥

आचेयस्त्वर्चनाना वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।

इमे विप्रस्य(१९) सूक्तेऽस्मिन् समिधाग्नि(२०)मितीह च ॥२१॥

विरूपोऽङ्गिरसः पुत्रस्त्रिगोकस्तत उत्तरे ।

सूक्ते त्वावत(२१) इत्यस्मिन्नथपुत्र ऋषिर्विश्वः ॥२२॥

महि वो महतां(२०) सूक्ते ह्याप्यस्त्रित ऋषिः स्यतः ।

स्त्रादोरभधि(२२)सूक्तस्य प्रगाथास्य ऋषिः स्यतः^(क) ॥२३॥

(क) अतः परं, एकादश सूक्तानि मोक्षमूलरसम्यादितऋग्वेदे समुप-
लभ्यन्ते । तानि तु सायणेन न व्याख्यातानि । अत्रापि च तेषां न
ऋषिगिरूपणमस्ति । किन्तु सर्वानुक्रमण्यां तत्र तत्र ऋष्युल्लेखो
दृश्यते । यथा, अग्नि प्र(४९) दश प्रस्त्रसः * * * * । प्रसुश्रुतं (५०)
पुष्टिगुः । यथा मगौ (५१) अष्टिगुः । यथा मगौ (५२) आयुः । उपमं
त्वा(५३)ष्टौ मेध्यः । एतस्ते (५४) मातरिन्वा * * । भूरीत् (५५) पञ्च
ह्यसः * * * * । प्रति ते (५६) एषभ्रः * * * * । युवं देवा (५७)
चतुष्कं मेध्यः * * * * । इमानि वां (५८) सप्त सुपर्णः * * * * । इति ।
वेदार्थदीपिकायां खलु नैतावान् सन्दर्भो व्याख्यातः । जगन्नाथकृतानु-
क्रमिकाविवरणे तु सूक्तानामेषाम् ऋषिगिरूपणमुपलभ्यते ।

अग्न आयाहि(१०) सूक्तस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।
 भर्गः प्रगाथपुत्रोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥ २४ ॥
 प्रगाथ एव प्रो अस्मै(११) सूक्तेषु चतुर्वृषिः ।
 तरोभि(११)रिति सूक्तस्य प्रगाथतमथः कलिः ॥ २५ ॥
 सूक्ते त्विह त्यान्वि(१०)ति सांमदो वा
 मत्स्यो मुनिस्तस्य ह्यारिणो वा ।
 जालेन मद्वा^(क) बहवो हि मत्स्या
 मान्योऽथ मैत्रावरुणिः स्वयं वा ॥ २६ ॥
 आ त्वा रथ(१८)मिति त्वस्य प्र प्र वस्त्रिष्टुभस्य(१९)^(ख) च ।
 आङ्गिरसः प्रियमेध ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ २७ ॥
 यो राज्ञे(००)ति च सूक्तस्य त्वं न(०१) इत्युत्तरस्य च ।
 आङ्गिरसः पुरुहन्सा मुनिरथ यदुत्तरम् ॥ २८ ॥
 तच्च त्वन्यतरोऽयं वा सुदीतिपुरुमील्ययोः ।
 हविष्कृणुध्व(०१)मित्यस्मिन् प्रागाथो ह्यर्थतो मुनिः ॥ २९ ॥
 उदीराथा(०१)मिति त्वस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।
 आचेयोऽयं गोपवन ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ ३० ॥
 आचेयः सप्तवभिर्वा तयोः पूर्वस्य गम्यताम् ।
 ऋषिर्युष्मा हि^(ग)(०५) सूक्तस्य विरूपो वाङ्गिरसः सुतः ॥ ३१ ॥
 इमं तु(०१) सूक्तमारभ्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ।

(क) बद्धा इति न० ।

(ख) मोक्षमूषरसम्पादितऋग्वेदे त्रिष्टुभमिति पाठो वर्तते ।

(ग) मोक्षमूषरसम्पादितऋग्वेदे युष्मा इति पाठो वर्तते ।

काण्डः कुबसुतिर्नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ २ ॥
 अयं कानु(०९)रिति लक्षिन् कानुर्नाम भृगोः सुतः ।
 न ह्यन्य(०)मिति सूक्तेऽस्मिन्नेकधूर्नाधसो मुनिः^(क) ॥ ३ ३ ॥
 आ त्व न^(ख)(०१) इत्युपक्रम्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ।
 कुषीदी नाम काण्डोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ४ ॥
 प्रेष्ठं व^(ग)(०४) इति^(ग) सूक्तस्य काण्डोऽयमुग्रना मुनिः ।
 आ ने हव^(घ)(०५)मुपक्रम्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ॥ ३ ५ ॥
 आङ्गिरसः कृष्णनामा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 एषान्तु मध्यमे सूक्ते कार्ष्णिर्वा विश्वको मुनिः ॥ ३ ६ ॥
 उत्तरे च ^(घ)वसिष्ठस्य पुत्रो वा शुचिको^(घ) मुनिः ।
 प्रियमेधो वाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ७ ॥
 तन्मोदस्मस्य^(घ)(०८) सूक्तस्य नोधा नाम स गौतमः ।
 दृष्टदिश्राय^(घ)(०९) सूक्तस्य ऋषी तस्योत्तरस्य च ॥ ३ ८ ॥
 नृमेधः पुरुमेधस्य सहैतावङ्गिरःसुतौ ।
 अपाखा नाम कन्ये(११)ति सूक्तस्थाचेः सुता मुनिः ॥ ३ ९ ॥
 सुतकचः सुकचस्य तावथङ्गिरसः सुतौ ।

- (क) नाम गौधसः इति घ० ।
 (ख) मोक्षमूलरसम्यादितऋग्वेदे आ तु न इति पाठो वृक्षते ।
 (ग) प्रेष्ठं वोऽतिधीति घ० च० ।
 (घ) उत्तरमेवेति ज० ।
 (ङ) शुचीक इति सर्वानुक्रमणी ।
 (च) मोक्षमूलरसम्यादितऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्यामनुक्रमशिकाविवरणे च तन्मोदस्ममिति पाठो वर्तते ।

पान्तमा व(८९) इति त्वस्य तावृषी अवगम्यताम् ॥ ४० ॥

उद्देदभौ(८९)ति सूक्तस्य सुकचः स्वयमेव तु ।

गौर्धयती(८७)ति सूक्तस्य विन्दुरङ्गिरसः सुतः ।

पूतदक्षोऽथवा ज्ञेयः सोऽपि चाङ्गिरसः सुतः ॥ ४१ ॥

आ त्वे(८५)ति सूक्ते तत उत्तरे च

तिरश्चिनामा^(क)ङ्गिरसस्तनूजः ।

तचोत्तरे मारुतिर्वा द्युतानो

रेभस्ततः काश्यप उत्तरस्य ॥ ४२ ॥

इन्द्राय साम(८८) सूक्तस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।

मृमेधनामाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ ४३ ॥

अथन्त एमि(१००) सूक्तस्य नेमो नाम भृगोः सुतः ।

अथमस्मि(१००,७) इषे त्वस्मिन्निन्द्र एव ऋषिः स्मृतः ॥ ४४ ॥

ऋषगित्ये(१०१)ति सूक्तस्य जमदग्निः स भार्गवः ।

त्वमग्नि(१०२) इति सूक्तस्य प्रयोगो नाम भार्गवः ॥ ४५ ॥

अथवा वृहस्पत्याः पावकोऽग्निर्मुनिः स्मृतः ।

वृहस्पतियविष्ठाख्यावग्नी वा सप्तसः सुतौ ॥ ४६ ॥

तथोरन्यतरो वाम्योर्ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

ऋषिस्वदग्निं(१०२) सूक्तस्य सोभरिर्नाम कण्वजः ॥ ४७ ॥

इत्यष्टमं मण्डलम् ।

(क) तिरश्ची नामेति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

अथ नवमं मण्डलम् ।

स्वादिष्ठये(१)त्युपक्रम्य नवमं मण्डलं प्रति ।
 पावमान्यस्तु विज्ञेया ऋषयः सौमिकास्त ते^(क) ॥ १ ॥
 मण्डलाद्यस्य सूक्तस्य मधुच्छन्दा ऋषिः स्मृतः ।
 पवस्व देववीः(२) सूक्ते मेधातिथिरिति स्मृतः ॥ २ ॥
 एष देव(३) इति त्वस्य शुनःश्रेपो मुनिः स्मृतः ।
 सना च सोम(४)^(ख) सूक्तस्य हिरण्यस्वरूप ऋषिः स्मृतः ॥ ३ ॥
 एतेषामुक्तगोचत्वाद्गोचोक्तिर्न कृता मया ।
 समिद्ध(५) इत्युपक्रम्य सूक्तानां विंशतिं प्रति ॥ ४ ॥
 असितो वा देवलो वा ह्यृषिरेतौ तु काश्यपौ ।
 ऋषिः पवस्व(२५) सूक्तेऽस्मिन्नागस्यः स दृल्हच्युतः ॥ ५ ॥
 दृल्हच्युतस्य पुत्रोऽयमिभवाहस्तदुत्तरे ।
 एष कवि(२०)रेष वाजौ(२८) सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥ ६ ॥
 नृमेधः प्रियमेधश्च मुनिराङ्गिरसाविमौ ।

- (क) सर्वानुक्रमण्यौवेदार्यं दीपिकाजगन्नाथकृतानुक्रमणिकाविवरणेषु नव-
 ममण्डलस्य सोमदेवताकत्वकीर्तनमस्ति । अत्र तु नवममण्डले सौमि-
 कानामृषित्वं दृश्यते । अत्र शौनक एव प्रमाणम् । अथवा सोमो
 देवता एषामिति व्युत्पत्त्या ऋषयोऽपि सौमिका इति व्यपदिश्यन्ते ।
 अधिकेन व्यपदेशा भवन्तीति न्यायात् ।
- (ख) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्याश्च सना च सोमेति
 पाठो वर्तते ।

प्राञ्च(१८) प्र धारा अस्त्रे(१०)ति सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥७॥

नृमेधस्याय बिन्दुस्य सुनिरङ्गिरसः सुतः ।

प्र सोमासः(११) प्र सोमासः(११) सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥८॥

राङ्गणो गीतमोऽयं श्यावाश्वश्चाचिगोचजः ।

प्र सोमास(१२) उपक्रम्य द्वयोराष्ट्यस्त्रितो मुनिः ॥९॥

द्वयोर्द्वयोर्दत्तरयोर्द्वयोर्द्वयोऽङ्गिरसः सुताः ।

प्रभृवसूरङ्गणो बृहन्मतिरिमे चयः ॥१०॥

प्र ये गाव(४१) उपक्रम्य चिषु सूक्तेष्वतः परम् ।

नेध्यातिथिः स्त्रयं काण्ड ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥११॥

चिष्वेवाङ्गिरसोऽयास्यः प्र ष(४४) इत्युत्तरेष्वृषिः ।

कविस्तु भार्गवः सूक्तेष्वया सोम(४७) इति चिषु ॥१२॥

उच्यस्त्रिषु सूक्तेषूत्त(५०) इत्यङ्गिरसः सुतः ।

उत्ते(५१) सूक्त उपक्रम्य सूक्तानामष्टकं प्रति ॥१३॥

काश्यपोऽयमवत्सार ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

अया वीती(११)ति सूक्ते सामहीयुरङ्गिरसुतः ॥१४॥

एते असृष्ट(१२)मित्यस्मिन् जमदग्निर्भृगोः सुतः ।

आ पवस्त्रे(१२)ति सूक्तेऽस्मिन्निभ्रुविः काश्यपो मुनिः ॥

वृषा सोमे(१४)ति सूक्तेऽस्मिन् मारीचः काश्यपो मुनिः ॥१५॥

द्विष्वन्नि(१५)सूक्तं जमदग्निरार्षः

स्त्रयं भृगुर्वा वरुणस्य पुत्रः ।

अषिद्रुगोचास्तु पवस्त्रे(१६)सूक्तं

वैश्वानरा नाम शतं विदुस्ते ॥१६॥

त्वं सोम(१०)सूक्ते सद्यसास्तृचेषु

मुख्येषु सप्तस्रुषयः प्रसिद्धाः ।

भरद्वाजः कश्यपो गोतमोऽपि-

विश्वामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठः ॥१७॥

उत्तराणां तु शिष्टानामृषामङ्गिरसः सुतः ।

पवित्रो वा वसिष्ठो वा ह्युभौ वा तादृषी सह ॥१८॥

प्र देव(१८)मिति वत्सप्रिः^(क) सूक्तं भास्वन्दनो जगौ ।

दृषुः(१९) सूक्तं त्वाङ्गिरसो हिरण्यस्त्रप उत्तरम् ॥१९॥

चिरस्मा(२०) इति सूक्तेऽस्मिंस्तत आ दक्षिणो(२१)त्तरे ।

रेणुः पूर्वोऽथ ऋषभो विश्वामित्रौ च तादृषी ॥२०॥

हरिं मृजन्ति(२२) सूक्तस्य सक्ते द्रुपस्य(२३) च क्रमात् ।

हरिमन्तः पवित्रस्य मुनिरङ्गिरसः सुतः ॥२१॥

शिष्टर्षुर्न(२४) सूक्ते कक्षीवाम्मुनिर्दीर्घतमःसुतः^(ख) ।

अभि प्रियाण्यु(२५)पक्रम्य पञ्चसूक्तेष्वतः परम् ॥२२॥

कविर्नाम भृगोः पुत्र ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

सोमस्य धारे(२६)त्यादीनां सूक्तानां त्रितयं प्रति ॥२३॥

भारद्वाजो वसुर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।

पवित्र(२७)मिति सूक्तस्य पवित्रोऽङ्गिरसः सुतः ॥२४॥

ऋषिः पवस्त्र(२८) सूक्तस्य वाच्यो नाम प्रजापतिः ।

इन्द्राय सोम(२९) सूक्तस्य वेनो नाम स भार्गवः ॥२५॥

(क) वत्सप्रोरिति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) दीर्घतमः स्मृत इति च० च० । कक्षीवागौशिश इत्यनुक्रमबिम्बा-
विवरणम् ।

प्र ते(८९) हि सूक्तं प्रथमं दशर्ष-
 मकृष्टमाषा षषयो विदुस्ते ।
 निवावरी(९०)स्ते सिकता द्वितीयं
 तृतीयमेते खलु पृथग्योऽजाः ॥२६॥
 गणास्त्रयोऽमी कथितास्तुर्ध-
 मेषां तु गोचं क्वचिदप्रसिद्धम् ।
 त्रिष्टासु पञ्चस्तृषिरचिरेता-
 स्त्रण्ये त्वचे गृत्समदः प्रसिद्धः ॥२७॥

प्र तु द्रवे(९०)त्युपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ।
 काव्योऽथमुग्रना नाम षषिरित्यवगम्यताम् ॥२८॥
 प्र द्विभानो(९०) वसिष्ठस्तु मिचावरुणयोः सुतः ।
 असर्जि वक्त्रा(९१)सूक्तस्य तथा तस्थोत्तरस्य च ॥२९॥
 मारीचः कश्यपो नोधाः साकमुच्चस्य(९२)(९) गौतमः ।
 अधि य(९३)स कनिकन्ति(९४) सूक्तयोरनयोः पुनः ॥३०॥
 घौरः कण्व षषिः पूर्वं काण्वः प्रस्कण्व उत्तरे ।
 प्र सेनानो(९५)ति सूक्तस्य दैवोदासिः प्रतर्दनः ॥३१॥
 अस्य प्रेषे(९६)ति सूक्तस्य वसिष्ठः प्रथमे त्वचे ।
 उत्तरेषु नवस्त्रेते तस्य पुत्राः पृथक् पृथक् ॥३२॥
 इन्द्रप्रमतिरेकस्तु तेषां वृषगणः परः ।

(क) निवावरीरिति प्रथमार्थे द्वितीयेत्यार्षम् ।

(ख) मोक्षमूलरसम्यादितऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्यामनुक्रमञ्चिकाविवरखे च साकमुच्च इति पाठो वर्तते ।

मन्युश्च उपमन्युश्च व्याघ्रपाञ्चक्रिहत्तरः ॥ ३ ३ ॥
 कर्षाश्रु^(क)श्च मृत्सीकश्च वसुक्रो नवमः सप्तः ।
 चतुर्द्वाणां शिष्टानामृषां शाक्तः पराशरः ॥ ३ ४ ॥
 सोमः सुत(९०, ४५)स्तथान्द्यानां कुत्स आश्रितरषो मुनिः ।
 अम्वरीषोऽभि नः(९८) सूक्ते मान्वाहृतनयस्तथा ॥ ३ ५ ॥
 भारद्वाजश्च जिन्वा च तावेतौ सहिताष्टषी ।
 रेभसूनु काश्यपी च द्वयोर्हत्तरयोर्द्वेषी ॥ ३ ६ ॥
 पुरोजिती(१०१)ति सूक्तस्य सप्तथा षडयः स्रताः ।
 श्शावान्भः^(ख) प्रथमोऽन्धौगुर्ययातिर्नाड्यः परः ॥ ३ ७ ॥
 गङ्गषो मानवस्त्रेको मनुः सांवरणः परः ।
 चत्वार एते सप्तथाः शेषे वाच्यः प्रजापतिः ॥ ३ ८ ॥
 काणे(१०२)त्याप्यस्त्रितः सूक्ते द्वित आप्यस्तदुत्तरे ।
 पर्वतो नारदः काण्ठी^(ग)सखायः(१०४) सूक्तयोः सह ॥ ३ ९ ॥
 पूर्वे तु द्वे शिखण्डिन्यौ काश्यपौ वाष्पुः स्त्रियौ ।
 इन्द्रमच्छे(१०९)ति सूक्तस्य सप्तथा षडयस्त्रयः ॥ ४ ० ॥
 चाक्षुषोऽग्निश्च चक्षुश्च मानवो मनुराप्यवः ।
 सूक्तस्य शिष्टे पञ्चर्षे चाक्षुषोऽग्निर्द्विः सप्तः ॥ ४ १ ॥

-
- (क) कर्षाश्रुदिति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमशिकाविवरणश्च ।
 (ख) श्शावान्भिरिति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमशिकाविवरणश्च ।
 (ग) काण्ठावित्त्वञ्च काश्यपाविति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमशिकाविवरणश्च ।
 वेदार्थदीपिकायान्तु तौ काण्ठाविति व्याख्यातम् ।

परीत(१००) इति सूक्तोऽस्मिन् भारद्वाजादयो^(क) विदुः ।
 एते तु सप्त ऋषयः सगोत्राः परिकीर्तिताः ॥ ४ १ ॥
 पवस्त्रे(१०८)त्युत्तरं सूक्तं सप्तैते लृषथो विदुः ।
 तस्य त्वाद्ये हृद्ये शाक्तो गौरिवीतिर्दधिः स्मृतः ॥ ४ ३ ॥
 द्वतीयाया ऋचः शक्तिर्वाशिष्ठोऽन्त्ये द्वचेऽपि च ।
 अथ हृद्यानां शिष्टानामूरुराङ्गिरसो मुनिः ॥ ४ ४ ॥
 भारद्वाज^(ख) ऋजिश्वा च तथैवाङ्गिरसौ नृपाः ।
 ऊर्ध्वसग्ना कृतयगा ऋणस्य इति त्रयः ॥ ४ ५ ॥
 धिष्याग्रयः^(ग) परि प्रे(१०८)ति सूक्तमैश्वरयो विदुः ।
 पर्युषु प्रे(११०)ति सूक्तस्य चिदृष्णापुरुकुत्सजौ ॥ ४ ६ ॥
 अरुणस्त्वसदस्युस्य मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 अथा रुचे(१११)ति सूक्तस्य पारुष्केपिरनागतः ॥ ४ ७ ॥
 मानान(११२)मिति सूक्तस्य शिशुराङ्गिरसो मुनिः ।
 शर्यणावति(११२)सूक्तस्य य इन्दो(११४)रुत्तरस्य च ॥ ४ ८ ॥
 भारीचः कश्यपो नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

इति नवमं मण्डलम् ।

(क) भारद्वाजकश्यपगोतमात्रिविश्वामित्रजमदग्निवसिष्ठा इति अनुक्रम-
 शिक्ताविवरणं वेदार्थदीपिका च ।

(ख) भारद्वाजा इति घ० ।

(ग) धिष्याग्रमेय इति घ० च० ।

अथ दशमं मण्डलम् ।

अग्ने हृदन्निति(१)लेतद्दशमं मण्डलं पुति ।
चुद्रसूक्ता महासूक्ता विज्ञेया षडयस्त्विति ॥१॥
मण्डलादिमुपक्रम्य सप्तसूक्तेष्वतः परं ।
आप्यस्त्वितो मुनिस्त्वाङ्गस्त्विग्रिराः सूक्तयोर्द्वयोः ॥२॥
प्रकैतुने(८)ति तत्रापि यत्सूक्तञ्चरमन्तयोः ।
अम्बरीषसुतस्तत्र सिन्धुदीपोऽथवा मुनिः ॥३॥
ओ चि(१०)त्सूक्तेष्वयुष्मच्च षष्ठ्या सह मुनिर्यमी ।
वैवस्वतो यमो नाम नवम्या सह युच्च तु ॥४॥
वृषा(११)द्यावा(१२)युजे(१३)लेषां सूक्तानां चितयं प्रति ।
आङ्गि(१४)र्नाम हविर्धानो मुनिरित्यवगम्यताम् ॥५॥
एतेषामुत्तरे सूक्ते विवस्वान्दितेः सुतः ।
परेयिवांसं(१६)सूक्तस्य यमो वैवस्वतो मुनिः ॥६॥
उदीरतामुपक्रम्य पञ्चसूक्तान्यतः परम् ।
यमपुत्रा विदुस्तेषामु(१५)च्छङ्गे दमनस्तु मा(१६) ॥७॥
एको देवश्रवास्त्वष्टा(१७)परः सङ्कुसुकः परम्(१८) ।
मथितस्तु नि वर्तध्व(१९) मस्मिन् सूक्ते मुनिः पुनः ॥८॥
भृगुर्वा वारुणिर्विद्याङ्गवस्त्ववनोऽथवा ।
भद्र(२०)मित्यादिसूक्तानां सप्तानां विमदो मुनिः ॥९॥

(क) आङ्गिरित्यत्र आङ्गिरस इति अनुक्रमशिकाविवरणम् ।

प्राजापत्यः स ऐन्द्रो वा वसुहदा वसुक्रजः ।
 अषिर्वसुक ऐन्द्रीयस्त्रिषु सूक्तैस्त्रि(१०)ति ॥१०॥
 तन्मध्यसूक्ते विश्वो द्वि(१८) प्रथमाया अचो मुनिः ।
 इन्द्रखुषा वसुकस्य पथ्येवेन्द्रो युजामृषाम् ॥११॥
 चतुर्थ्या सह त्रिष्टानां वसुकस्ययुजामृषाम् ।
 प्र देवत्रे(१०)ति सूक्तानां पञ्चानां कवषो मुनिः ॥१२॥
 ऐलूषो मौजवान् वाचः प्रावेपा मे(१४)ति चोत्तरे ।
 सुगो मुनिः स धानाकस्त्रबुध्र(१५)मितिसूक्तयोः ॥१३॥
 नमो मिचस्य(१०) सूक्तस्य सूर्य्यजोऽभितपा मुनिः ।
 अस्मिन्न(१८)इति सूक्तस्य अषिरैन्द्र(क)स्तु मुष्कवान् ॥१४॥
 यो वां परिध्या(१८)सूक्तस्य रथ(४०)मित्युत्तरस्य च ।
 कचीवतः सुता घोषा हृषिकेत्यच कीर्त्तिता ॥१५॥
 समानसु त्वं(४१)(ख) घौषेयः सुष्टयो नाम वा अषिः ।
 अस्तेवे(४१)ति त्रिसूक्तानां कृष्ण आङ्गिरसो मुनिः ॥१६॥
 दिवस्परि(४५)प्र ह्योते(४१)ति सूक्तयोरनयोस्तृषिः ।
 भासन्दनस्तु वत्सप्रि(ग)र्जगृभ्मे(४०)त्युत्तरस्य तु ॥१७॥
 सप्तगुर्नाम विश्वेयो मुनिरङ्गिरसः सुतः ।
 अहम्भुव(४८) सुपक्रम्य सूक्तानां चितथं प्रति ॥१८॥

(क) इन्द्र इति सर्वाणुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

(ख) समानसु त्वे इति घ० च० ज० ।

(ग) वत्सपीरिति सर्वाणुक्रमणी । वत्सः प्रिय इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

ऋषिरिन्द्रसु वैकुण्ठो महत्त(५१)दिति तु त्रिषु ।
 देवानामग्निना साकं संवादः क्रियतेऽच तु ॥१८॥
 धमेष्णामे(५२)ति सूक्तेऽग्निन् देवा ऋषय उत्तरे ।
 विश्वे देवा(५२)दति त्वस्मिन् सौचीकोऽग्निस्त्वृषिः स्मृतः ॥२०॥
 महत्त(५१)दिति पूर्वं तु देवा एवायुजामृषाम् ।
 युजां त्वग्निः स सौचीकस्तदद्ये(५२,४)ति हृषस्य च ॥२१॥
 तां सु ते कौर्त्तिं(५४)मित्यादिसूक्तानां चितयं प्रति ।
 बृहदुक्थो वामदेव्य ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२२॥
 मा प्र गामे(५०)त्युपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वतः परम् ।
 बन्धाद्या(क) ऋषयो ज्ञेया गोपायनसुतास्त्वयः ॥२३॥
 खसागस्यस्य(ख) मातैषामगस्यस्ये(१०,१)त्यृचो मुनिः ।
 इदमित्ये(११)ति सूक्तस्य ये यज्ञेनो(१२)त्तरस्य च ॥२४॥
 नाभानेदिष्ठनामायमृषिर्ज्ञेयः स मानवः ॥२५॥
 गयः ज्ञातो मुनिर्विद्यात्परावत(१२) इति द्वयोः ।
 वासुक्रो वसुकर्षोऽयमग्निरिन्द्र(१५) इति द्वयोः ॥२६॥
 अयास्यनामाङ्गिरस इमान्धिय(१०)मिति द्वयोः ।
 वाध्रश्चसु सुमित्रोऽयं भद्रा अग्ने(१८)रिति द्वयोः ॥२७॥
 बृहस्पतिस्त्राङ्गिरसो बृहस्पत(०१) इति द्वयोः ।

- (क) गौपायना जौपायना वा बन्धुः सुबन्धुः अतबन्धुर्विप्रबन्धुश्चेति अनुक्त-
 मशिकाविवरणम् । वेदार्थदीपिकायान्तु, अत्रैषां जौपायनत्वं न कर्त-
 व्यम् । अपि तु गौपायनत्वमेवेति वक्तुमुक्तम् । * * * अस्य मृतस्य
 सुबन्धोर्भातरस्त्रयो बन्धुश्रुतबन्धुविप्रबन्धव इति दृश्यते ।
- (ख) बन्धादीनां माता असमातिरिति अनुक्तमशिकाविवरणम् ।

अमयोत्तरे सूक्ते लोको (क) वा स दृश्यतिः ॥२८॥
 अदितिर्वा दक्षपुत्री मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 अषिः ग्राह्यो गौरिवीतिर्जनिष्ठा(७२) इति सूक्तयोः ॥२९॥
 सिन्धुक्षिप्रैयमेधो(७)ऽयं प्र सु वः(७५) सूक्त उत्तरे ।
 ऐरावतो जरत्कर्ण आ व अञ्जस(७६) उत्तरे ॥३०॥
 भृगुपुत्रः स्युमरश्चिरभ्रपुष(७७) इति द्वयोः ।
 अग्निर्वैश्वानरो वायं स सौचौकोऽग्निरेव वा ॥३१॥
 सन्निर्वाजश्चरो वायमपश्च(७८)मिति सूक्तयोः ।
 भौवनो विश्वकर्मायं य इमे(८१)त्यादिसूक्तयोः ॥३२॥
 अषिस्तु तापसो मन्युर्यस्ते मन्य(८२)विति द्वयोः ।
 सत्येनोत्तमिता(८५)सूक्तं सूर्या सावित्रीत्यार्षं तत् ॥३३॥
 वि ही(८६)ति सूक्तमिन्द्राष्ट्या इन्द्रस्य च वृषाकपेः ।
 वि हि सेतोः(८६,१)(ग)किं सुमाह(८६,८) विन्द्राणीं (८६,११)
 नाह(८६,१२)मित्यृचां ॥३४॥
 अयमेमी(८६,१९)ति चारभ्य तथा चतसृणामृचाम् ।
 उच्छणो ही(८६,१४)त्यनया साकं नवानामिन्द्र एव दृक् ॥३५॥
 उवे अम्व सुसाभिके(८६,०) वृषाकपायि रेवति(८६,१२) ।
 पशुर्ह(८६,२२)ति तिसृणां च अषिरैन्द्रो वृषाकपिः ॥३६॥
 एकादशानां शिष्टानामिन्द्राणी सा पुलोमजा ।

(क) लौक्य इति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) प्रथमेध इति अनुक्रमखिकाविवरणम् ।

(ग) वि हि सेतोः(८६,१)रित्यादिविशेषकथनं सर्वानुक्रमणानुक्रमखिकाविवरणयोगं दृश्यते । वेदार्थदीपिका तु यथायथमाह स्त ।

पाथूरक्षोहणे(८०)(क) सूक्ते भरद्वाजसुतो मुनिः ॥ ३७ ॥
 हविष्यान्तस्य(८८)(ख) सूक्तस्य मूर्द्धन्वाङ्गाम दर्शितः(ग) ।
 अथन्वङ्गिरसः पुत्रो वामदेव्योऽथवा पुनः ॥ ३८ ॥
 विश्वामित्रसुतो रेणुः सूक्तसेन्द्रं स्तवे(८९)त्यृषिः ।
 सहस्रग्रीवा(९०) सूक्तस्य ऋषिर्नारायणः स्यतः ॥ ३९ ॥
 सञ्जागृवङ्गि(९१)रित्यस्मिन् वैतहव्योऽरुणो मुनिः ।
 यज्ञस्ये(९२)त्यस्य सूक्तस्य शार्घ्यातो नाम मानवः ॥ ४० ॥
 महि द्यावे(९३)ति सूक्तस्य पार्थ्य(घ)स्ताम् ऋषिः स्यतः ।
 प्रैते(९४) सूक्तस्य सर्पाऽयं काद्रवेयोऽर्बुदेा मुनिः ॥ ४१ ॥
 उर्व्वशी च हये(९५) सूक्ते मुनिरैलः पुरुरवाः ।
 ऐलस्य वाक्यमचैताः प्रथमाथ चतुर्द्दशी ॥ ४२ ॥
 द्वतीया द्वादशी षष्ठी सप्तदशा सहेति षट् ।
 सचा य(९५,८)दिति तिस्रस्य उर्व्वशा उत्तरा नव ॥ ४३ ॥
 प्र ते मह(९६) इति तस्य बहुरङ्गिरसः सुतः ।
 ऐन्द्रः सर्व्वहरिर्वायमृषिरित्यवगम्यताम् ॥ ४४ ॥
 या ओषधी(९७)(च)स्तु सूक्तस्य ऋषिराथर्व्वणो भिषक् ।
 आर्ष्टिषेणस्तु देवापिर्मुनिः सूक्ते वृहस्पते(९८) ॥ ४५ ॥

(क) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे सर्व्वानुक्रमण्यामनुक्रमणिकाविवरणे च रक्षोहणमिति पाठो वर्त्तते ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे हविष्यान्तमिति पाठोऽस्ति ।

(ग) दर्शक इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।

(घ) पार्थ इति सर्व्वानुक्रमण्यौ ।

(ङ) औषधीरिति घ० च० ।

कं नः (१९९)सूक्तस्य वधस्तु वैखानस ऋषिः सप्तः ।
 इन्द्र वृद्धो(१००)ति सूक्तस्य दुवस्तुर्नाम वान्दनः ॥४६॥
 उद्बुध्यध्वं(१०१) बुधः सौम्यो भार्ग्यशो मुद्गलः प्र ते(१०२) ।
 आशुः शिशानः(१०३)सूक्तेऽस्मिन्नेन्द्रोऽप्रतिरथो मुनिः॥४७॥
 अशवि सोम(१०४) इत्यस्य वैश्वामिचोऽष्टकस्त्वृषिः ।
 कदा(१०५) सूक्ते सुमिचो वा दुर्मिचो वा स कुत्सजः ॥४८॥
 लभा उ(१०६)सूक्ते भृतांश्रः कश्यपस्य सुतो मुनिः ।
 आविः (१०७)सूक्तस्य चैतस्य दिव्यो वाङ्मिरसः स्वयम् ॥४९॥
 प्राजापत्या दक्षिणा वा त्वृषिरित्यवगम्यताम् ।
 किमिच्छन्ती(१०८)ति सूक्तस्य युजामासामृचामृषिः॥५०॥
 अन्ध्यायास्य शुनी नाम सरमा पण्यो(क)ऽयुजाम् ।
 तेऽवद(१०९)न्निति सूक्तस्य ब्रह्मजाया जुह्वर्षुनिः ॥५१॥
 अथवोर्ध्वनाभा नाम ब्रह्मपुत्र ऋषिः सप्तः ।
 समिद्धो अथ(११०) सूक्तस्य जमदग्निर्भृगोः सुतः ॥५२॥
 रामस्तु जामदग्न्यो वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 परे चत्वारि सूक्तानि वैरूपा ऋषयो विदुः ॥५३॥
 अष्टादंशो मुनिस्तत्र सूक्तस्यास्य मनीषिणः(१११) ।
 नभःप्रभेदनः(ख) सूक्ते परे लिन्द्र पित्रे(११२)त्यृषिः॥५४॥
 शतप्रभेदनः(ग)सूक्ते तमस्ये(११३)ति तदुत्तरे ।

(क) पण्य इत्यत्र असुरा इति अनुक्रमणिकाविवरणे पठ्यते ।

(ख) नभःप्रवेदन इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

(ग) शतप्रभेदनः इति घ० च० ।

घर्मो(११४)ति सूक्ते सभिसु घर्मो वा तच्च तापसः ॥५५॥
 चित्र इच्छिग्रोः (११५)सूक्तस्य वाष्टिहृद्य उपसृतः ।
 पिबा सोम(११६)मिति लक्षिन् सौरो वाग्रियुतो मुनिः ॥५६॥
 अग्रियूपोऽथवा सौरो मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 न वा उ देवाः(११७) सूक्तस्य भिचुरङ्गिरसः सुतः ॥५७॥
 अमहीयुसुतः सूक्तस्याग्रे हंसो(११८)त्युत्तमः ।
 इति वा(११९) इति सूक्तस्य मुनिरिन्द्रसुतो खवः ॥५८॥
 अथर्वणः सुतः सूक्ते तदिदास(१२०) वृहद्विः ।
 हिरण्यगर्भः सं(१२१) सूक्ते^(क) प्रजापतिसुतो मुनिः ॥५९॥
 वसुं न(१२२)सूक्ते वासिष्ठो नाम्ना चित्रमहा ऋषिः ।
 अयं वेन(१२३)सूक्तस्य वेनो नाम भृगोः सुतः ॥६०॥
 इमं न(१२४) इति सूक्तेऽग्निभिन्द्रः स्वयमृषिः सुतः ।
 अदेवाद्देव(१२५,२) इत्यादि तिसृष्णामग्रिरच तु ॥६१॥
 अहं इद्रेभि(१२६)रित्यस्मिन्नाम्भृषी नाम वाग्दधिः ।
 न तमंसो न(१२७) शैलूषिः^(ख) सूक्ते कुल्लववर्हिषः^(ग) ॥६२॥
 अंहोमुग्वामदेथो वा ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 राची व्यख्य(१२८)दिति लक्षिन् सौभरः कुशिको^(घ) मुनिः ॥६३॥

(क) तस्युक्ते इति घ० च० न० ।

(ख) शैलोत्त्रिरिति घ०, शैलोच्छिगिति न० ।

(ग) कुल्लववर्हिष इति न० । कुल्लववर्हिष इति सर्वाङ्गुत्तमसो, अनु-
 क्रमविष्वाविवरश्च ।

(घ) कुशिकः इति घ० ।

भरद्वाजसुता राचिरथवा गन्धताम्रविः ।
 ममाग्र(१२८) इति सूक्तस्य विद्वद्योऽङ्गिरसः सुतः ॥६४॥
 नास(१२९)सूक्ते मुनिर्ज्ञेयः परमेष्ठी प्रजापतिः ।
 यो यज्ञः(१२०) सूक्ते^(क) यज्ञस्तु प्राजापत्य ऋषिः सुतः ॥६५॥
 काचीवतः सुकीर्तिस्तु सूक्तेऽप प्राच(१२१) उत्तरे ।
 ईजानं(१२२) सूक्ते नार्मेधः शकपूत ऋषिः सुतः ॥६६॥
 प्रो खस्मा(१२३) इति सूक्तस्य सुदाः पैजवनो मुनिः ।
 यौवनाश्वस्तु मान्वाता सूक्तस्योभे य(१२४)दित्यृषिः ॥६७॥
 इहोत्तमामथाध्यर्द्धां(१२४,०) गोधा नारी ददर्श ह ।
 यस्मिन्(१२५) सूक्ते कुमारोऽयमृषिर्यामायनः स्वयम् ॥६८॥
 मुनयो वातरग्रना एकर्चाः सप्त केशिनः(१२६) ।
 जूतिश्च वातजूतिश्च विप्रजूतिर्दृषाणकः ॥६९॥
 करिक्रतैतग्रौ च दाटव्यश्टङ्गश्च सप्तमः ।
 उत(१२७) सूक्तं सप्तर्षय^(ख) एकर्चा एव ते विदुः ॥७०॥
 तव त्व(१२८) इति सूक्तस्य अङ्गस्त्वृषिरुरोः सुतः ।
 विश्वावसुः सूर्यं(१२९) सूक्ते मुनिर्गन्धर्व एव सः ॥७१॥
 अग्ने तवे(१३०)ति सूक्तस्य मुनिरग्निस्तु पावकः ।
 अग्ने अश्वे(१३१)ति सूक्तस्य मुनिरग्निस्तु तापसः ॥७२॥
 अयं(१३२) सूक्ते इचाः शार्ङ्गा जरिता द्रोण उत्तरः ।
 सारिष्टुक्तः सान्मभिचस्त एते पक्षिणो विदुः ॥७३॥

(क) यो यज्ञसूक्ते इति घ० च० ज० ।

(ख) भरद्वाजादयः सप्त २६६ पृष्ठतोऽवगन्तव्याः ।

त्वं चि(१४१)सूक्तस्य साङ्ख्योऽचिरय(१४४)मित्युत्तरस्य तु ।
 तार्क्ष्यपुत्रः सुपर्णो वा मुनिर्यामायनोऽथवा ॥७४॥
 स ऊर्ध्वकृग्रनो ज्ञेय इन्द्राणीमां खनाम्यु(१४५)षिः ।
 ऐरम्बदो देवमुनिररण्यानी(१४६)त्यृषिः स्यतः ॥७५॥
 सुवेदा नाम श्रैरीषिः(क) अत्ते(१४७) सूक्ते मुनिः स्यतः ।
 सुव्वाणास(१४८)स्तु सूक्तस्य वैन्यो नाम पृथुर्मुनिः ॥७६॥
 सविता(१४९) सूक्तस्य चार्चन्(ख) हैरण्यस्वरूप एव सः ।
 मृत्लीको नाम वासिष्ठः समिद्धसि(१५०)दिशेतृषिः ॥७७॥
 अद्भ्याग्नि(१५१)रिति तस्य अद्वा कामायनी मुनिः ।
 भरद्वाजसुतः ग्रासः ग्रास इत्ये(१५२)त्यृषिः स्यतः ॥७८॥
 इन्द्रस्य मातरौ यास्ता षडथो देवजामयः ।
 ईङ्गयन्ती(१५३)रिति तस्य सोमो(१५४)वैवस्वती यमी ॥७९॥
 अराधि(१५५) सूक्तेऽथमृषिर्भारद्वाजः शिरिन्मिठिः(ग) ।
 अग्निं हिम्वन्तु नः(१५६) सूक्ते केतुरग्निसुतो मुनिः ॥८०॥
 इमा तु(१५७) भुवन आप्तः साधनो भौवनोऽथवा ।
 सूर्यो न(१५८) इति सूक्तस्य सौर्यश्चतुस्त्वृषिः स्यतः ॥८१॥
 उदसौ(१५९) तस्य पौलोमी शची नाम मुनिः स्यतः ।
 षषिस्त्रीमस्य(१६०) सूक्तस्य वैश्वामिचस्तु पूरणः ॥८२॥
 प्राजापत्यस्तु मुञ्जामी(१६१)त्यपश्यद्यत्ननाग्रनः ।

(क) श्रैलूषिरिति घ० च० ज० । अनुक्रमणिकाविवरणस्य ।

(ख) चार्चन्त इति घ० च० ज० ।

(ग) शिरिन्मिठ इति सर्वानुक्रमण्यौ ।

रघोऽयमृषिर्नाहो ब्रह्मणाग्नि(१९९)रसुष्य तु ॥८२॥
 अश्वीन्धा(१९९)मिति सूक्तस्य काश्यपो विवृषा मुनिः ।
 प्रचेतास्तु जगौ सूक्तमपेक्षी(१९४)त्यङ्गिरःसुतः ॥८४॥
 देवाः कपोतः(१९५) सूक्तस्य कपोतो नैर्धतस्तुषिः ।
 अषभं मे(१९९)ति सूक्तस्य वैराज अषभो मुनिः ॥८५॥
 प्राक्करो वा स अषभस्तुभेद(१९०)मिति वृत्तरे ।
 विश्वामिषजमदग्नी अविर्गाथिनभार्गवौ ॥८६॥
 वातायनो मुनिः सूक्तं वातस्थे(१९८)त्यनिसो जगौ ।
 मयोभूः(१९८) शबरः सूक्तं काचीवत अविर्जगौ ॥८७॥
 विभ्राट्(१००)सूक्तमिदं सौर्यो नासा विभ्राट्पिर्जगौ ।
 इटतो^(क) भार्गवः सूक्तं लक्ष्मिडतो(१०१) जगौ ॥८८॥
 चीथुत्तराणि सूक्तानि विदुरङ्गिरसस्तथः ।
 आयाह्या(१०२)त्वा(१०२)भि(१०४)संवर्त्ता भ्रुवोऽभीवर्त्त इत्यमी ॥८९॥
 प्र वो यावाण(१०५) इत्यस्मिन्नूर्ध्वपावारुंदिर्मुनिः ।
 प्र सूगव(१०९) इति लक्ष्मि सूनुर्नामार्भवो मुनिः ॥९०॥
 प्राजापत्यः पतङ्गोऽयं पतङ्गं(१००) सूक्तमुक्तवान् ।
 अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्योऽयं जगौ सूक्तं त्वमूखि(१०८)ति ॥९१॥
 अत्तिष्ठते(१०८)ति चैकर्षाः सूक्तमेतन्नयो विदुः ।
 श्रिविरौशीनरः पूर्वः काशिराजः प्रतर्दनः ॥९२॥
 रौहिदश्चो वसुमना इत्येत अषथः क्रमात् ।

(क) इटत इत्यत्र प्रथमायास्तत्त्रिञ् ।

प्र ससाहिव(१८०)^(क) इत्यस्मिन्निन्द्रपुत्र ऋषिर्जयः ॥८३॥
 प्रथो नाम स वासिष्ठो भारद्वाजश्च सप्रथः ।
 घर्मः शौर्यस्त एकर्षाः प्रथः(१८१) सूक्त इमे विदुः ॥८४॥
 बार्हस्पत्यस्तपुर्मूर्धा मुनिः सूक्ते वृहस्पतिः^(ख)(१८२) ।
 प्राजापत्यश्च सूक्तान्तदपश्चन्वा(१८३) प्रजावतः ॥८५॥
 विष्णुर्यामि(१८४)मिति त्वस्मिंस्त्वष्टा वा गर्भकृन्मुनिः ।
 प्राजापत्योऽथवा विष्णुर्जनेषस्तदुत्तरे ॥८६॥
 ऋषिः सत्यधृतिर्नाम महि(१८५) सूक्ते स वासुषिः ।
 वात आ वातु(१८६) सूक्तस्य प्र नून(१८८)मिति^(ग) तस्य च ॥८७॥
 वत्सः श्येनश्च तावेतावग्निपुष्पावृषी पृथक् ।
 आयङ्गौ(१८९)रिति सूक्तस्य शार्पराज्ञी मुनिः स्यतः^(घ) ॥८८॥
 मधुच्छन्दःसुतः सूक्त ऋत(१९०)मित्यघमर्षणः ।
 संसं(१९१) सूक्ते संवगन ऋषिरङ्गिरसः सुतः ८९॥

-
- (क) मोक्षमूबरसम्पादितऋग्वेदे प्र ससाहिवे इति पाठो विद्यते ।
 (ख) वृहस्पताविति घ० च० ज० ।
 (ग) आर्षाङ्गमण्या, वात आ वातु, प्र नूनमिति सूक्तद्वयस्य वत्सः
 श्येनश्च इमौ दाहृषी क्रमेण प्रदर्शितौ । प्राप्ते (१८७) इति सूक्तस्य
 ऋषिर्न प्रदर्शितः । सम्पाङ्गमण्यामङ्गमन्त्रिकाविवरणे च, वात
 आ वातु इति सूक्तस्य वातायन उच्य ऋषिरभिहितः । प्राप्ते इति
 सूक्तस्य प्राप्तेयो वत्स ऋषिः, प्र नूनमिति सूक्तस्य प्राप्तेयः श्येन
 ऋषिर्निर्दिष्टः ।
 (घ) स्यतेति घ० ।

गोधा घोषा विश्ववारा पालोपनिषन्निषत् ।
 ब्रह्मजाया जुह्वर्नामा अगस्त्यस्य स्वसादितिः ॥१००॥
 इन्द्राणी चेन्द्रमाता च सरमा रोमग्रोर्वग्नी ।
 लोपासुद्रा च मघस्य यमी नारी च ग्रन्थती ॥१०१॥
 श्रीर्लाक्षा सर्पराक्षी वाक् अद्वा मेधा च दक्षिणा ।
 राक्षी सूर्या च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ।
 स गौतमो^(क) वामदेवो याः खिलास्ता षष्ठो जगौ ॥१०२॥
 यैर्वेदमन्त्राः सकलाः सुदृष्टा
 येनार्षानुक्रमणी प्रदिष्टा ।
 नमोऽस्तु तेभ्यो मुनिपुत्रवेभ्यो
 भवन्तु ते चापि मयि प्रसन्नाः ॥१०३॥

इति दशमं मण्डलम् ॥

इति श्रौतकार्यज्ञतार्षानुक्रमणी समाप्ता ॥

(क) स गौतम इति ज० ।

अथ छन्दोऽनुक्रमणी ।

प्रथमं मण्डलम् ।

ऋग्वेदगतसूक्तानां सूक्तस्थानामृचामपि ।

यानि छन्दांसि विद्यन्ते तानि वक्ष्यामि सम्यति ॥१॥

गायत्रं नव सूक्तानि मधुच्छन्दस आदितः ।

आनुष्टुभे परे ज्ञेये दशमैकादशे उभे ॥२॥

मेधातिथेस्तु सूक्तेषु गायत्रेषूत्तरे लिति ।

पुरउष्णिक^(क) परानुष्टुप्^(ख)(१)तिस्रसान्या^(ग) अनुष्टुभः ॥३॥

शुनःशेषस्य सूक्तानि गायत्राण्येव तत्र तु ।

त्रिष्टुभौ प्रथमस्याद्ये^(घ) षष्ठ्याद्या^(ङ)स्य तथा दश ॥४॥

उत्तमा^(च) च चतुर्थस्य षोडशी^(झ) चोत्तमस्य या ।

षष्ठन्तु पाङ्क्त^(झ)माद्यास्तु पञ्चमे षड्^(झ)नुष्टुभः ॥५॥

ऋगस्माकं त्रिप्रिणीना^(ञ)मेषा पादनिचृन्मता ।

---

(१) सव्यानुक्रमणामनुक्रमणिकाविवरणे च सूक्तस्थास्य एकविंशसङ्ख्या-
काया ऋचच्छन्दः प्रतिष्ठेत्युक्तम् ।

(क) सू० २३, ऋ० १६ । (ख) सू० २३, ऋ० २० । (ग) सू० २३,
ऋ० २२, २३, २४ । (घ) सू० २४, ऋ० १, २ । (ङ) सू० २४,
ऋ० ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५ । (च) सू० २७,
ऋ० १३ । (झ) सू० ३०, ऋ० १६ । (ञ) सू० २६ । (झ) सू० २८,
ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ञ) सू० ३०, ऋ० ११ ।

हिरण्यस्रपसूक्तानि त्रैष्टुभान्यथ तत्र तु ॥६॥
 प्रथमस्र चतुर्थस्र जागते^(क) प्रथमे तयोः ।
 अष्टमी षोडशी चान्या^(ख) त्रिष्टुभस्रमे पुनः ॥७॥
 अन्या च नवमी^(ग) चापि त्रिष्टुभावेव गम्यताम् ।
 उत्तमे तु जगत्याद्या^(घ) नवमी^(ङ) जगतीनिष्ठत् ॥८॥
 कस्यस्य प्रथमं^(च) सूक्तं चतुर्थं^(ज) पञ्चमं^(झ) च यत् ।
 प्रसूक्तस्य च तान्ये^(झ)व प्रगाथा चार्चिता हृषाः ॥९॥
 प्रसूक्तस्य द्वितीयं^(ञ)स्र षष्ठं^(ट)श्चानुष्टुभे उभे ।
 चतस्रस्योत्तमस्यान्याः^(ड) कस्यस्यानुष्टुबुत्तमा^(ण) ॥१०॥
 सर्वा गायत्र्य एवान्याः कस्यप्रसूक्तस्योर्ध्वः ।
 सव्यस्य सप्त सूक्तानि^(ण) जागतान्येव तत्र तु ॥११॥
 प्रथमस्य द्वितीयस्य हृषोऽन्य^(च)स्त्रैष्टुभः स्मृतः ।
 त्रिमाविधा^(न)स्रमं चर्चं^(त) तुभेदेते^(र) सः श्रेष्ठधम्^(प) ॥१२॥
 त्वं भुव^(न)स्त्रिष्टुभस्रैता चार्चनचे^(प)त्युषा सह ।

(क) सू० ३१, ३४ । (ख) सू० ३१, ऋ० ८, १६, १८ । (ग) सू० ३४,
 ऋ० ९, १२ । (घ) सू० ३५, ऋ० १ । (ङ) सू० ३५, ऋ० ९ । (च)
 सू० ३६ । (ज) सू० ३९ । (झ) सू० ४० । (ञ) सू० ४४, ४७, ४८ ।
 (ड) सू० ४५ । (ण) सू० ४९ । (ट) सू० ५०, ऋ० १०, ११, १२, १३ ।
 (ड) सू० ४२, ऋ० ९ । (ढ) सू० ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ ।
 (ण) सू० ५१, ऋ० १४, १५; सू० ५३, १०, ११ । (न) सू० ५४,
 ऋ० ६ । (त) सू० ५४, ऋ० ८ । (र) सू० ५४, ऋ० ९ । (प) सू०
 ५४, ऋ० ११ । (ग) सू० ५२, ऋ० १३ । (प) सू० ५२, ऋ० १५ ।

नोधसः प्रथमाः पञ्च^(क) जगत्यस्त्रिष्टुभः पराः^(ख) ॥ १३ ॥
 सर्वा उपोत्तमाः^(ग) सूक्ता जागतं सूक्तमुत्तमम्^(घ) ।
 अस्यापि चोत्तमा ज्ञेया त्रिष्टुभेवेति तु स्थिरम्^(ङ) ॥ १४ ॥
 पराग्रस्य द्विपदा आवष्टा^(च) त्रिष्टुभः पराः^(छ) ।
 गौतमस्य तु सूक्तेषु द्वे पाङ्क्तौ सप्तमाष्टमौ^(ज) ॥ १५ ॥
 नवमं च जगत्यन्तं^(झ) द्वाग्रम^(ञ) क्वच्य जागतम् ।
 प्रथम^(ट) च द्वितीय^(ठ) च गायत्रं पञ्चम^(ड) त्विदम् ॥ १६ ॥
 द्वितीय^(ण) च चतुर्थ^(त) च त्रैष्टुभे त्रैष्टुभौष्णिहौ ।
 षष्ठस्याद्ये द्विचौ ज्ञेयौ त्रिष्टा गायत्र्यः पराः^(थ) १७ ॥
 एकादशस्य सूक्तस्य पूर्वावानुष्टुभौ द्विचौ^(द) ।
 त्रौष्णिहास्तु^(ध) पराः पाङ्क्त^(न) गायत्र^(प) त्रैष्टुभा^(य) त्रैष्टुभाः ॥ १८ ॥
 विश्वेयस्ततो वार्हतः प्रागायस्त्रत्तमो^(र) द्वयः ।
 द्वादशं^(श) जागतं सूक्तं त्रिष्टुवन्या च पञ्चमौ^(ल) ॥ १९ ॥

(क) सू० ५८, ऋ० १, २, ३, ४, ५ । (ख) सू० ५८, ऋ० ६, ७, ८, ९ ।
 (ग) सू० ५९, ६०, ६१, ६२, ६३ । (घ) सू० ६४ । (ङ) सू० ६४,
 ऋ० १५ । (च) सू० ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७० । (छ) सू० ७१,
 ७२, ७३ । (ज) सू० ८०, ८१ । (झ) सू० ८२, ऋ० ६ । (ञ) सू० ८३ ।
 (ट) सू० ७४ । (ठ) सू० ७५ । (ड) सू० ७८ । (ण) सू० ७६ । (त) सू० ७७ ।
 (थ) सू० ७९, ऋ० १, २, ३ । ४, ५, ६ । ७, ८, ९ । (द) सू० ८४,
 ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ध) सू० ८४, ऋ० ७, ८, ९ । (न) सू० ८४,
 ऋ० १०, ११, १२ । (प) सू० ८४, ऋ० १३, १४, १५ ।
 (य) सू० ८४, ऋ० १६, १७, १८ । (र) सू० ८४, ऋ० १९, २० ।
 (श) सू० ८५ । (ल) सू० ८५, ऋ० ५, १२ ।

षयोदशस्र(ष) गायत्रं जागतं तदमन्तरम्(ष) ।
 प्रक्षारपङ्कती आद्यन्धे(ग) आ विद्युन्मङ्गिरस्य तु ॥२०॥
 त्रिष्टुभस्य द्वितीयाद्या(घ) विराड्रूपा तु पञ्चमी(च) ।
 षोडशं जागतं(च) तस्य द्वापान्य(च) त्रैष्टुभः स्रतः ॥२१॥
 षष्ठी(च)त्वेका विराट्स्थाना सा च स्मृति न इत्यसौ ।
 ऋजुनीती(च)ति गायत्रन्वसैकातुष्टुवृत्तमा(च) ॥२२॥
 पराधि(च)त्रैष्टुभान्येव तत्रापि प्रथमे पुनः ।
 त्वं सोमासौ(च)ति गायत्र्यो द्वादशोष्णिक्ततः परा(च) ॥२३॥
 चतु(च)र्जगत्यः प्रथमा उपान्वान्याः(च) षडुष्णिक्तः ।
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य तिस्रोऽ(च)तुष्टुभ आदितः ॥२४॥
 नवमीप्रसृति(च)स्तस्य गायत्रोऽस्य परस्तुचः ।
 कृत्स्नसूक्तेषु गायत्रं चतुर्थं(च) त्रैष्टुभेष्वथ ॥२५॥
 पाङ्गं द्वादशमं(च) सूक्तसुद्धृत्यान्तयाष्टमीम् ।
 महाष्टइत्यष्टमी(च) सा यवमथा च योद्धता ॥२६॥

(क) सू० ८६ । (ख) सू० ८७ । (ग) सू० ८८, ऋ० १, ६ ।
 (घ) सू० ८८, ऋ० २, ३, ४ । (ङ) सू० ८८, ऋ० ५ । (च) सू० ८९ ।
 (छ) ८९, ऋ० ८, ९, १० । (ज) सू० ८९, ऋ० ६ । (झ) सू० ९० ।
 (ञ) सू० ९०, ऋ० ९ । (ट) सू० ९१, ९२, ९३ । (ठ) सू० ९१, ऋ० ५,
 ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६ । (ड) सू० ९१, ऋ० १७ ।
 (ढ) सू० ९१, ऋ० १, २, ३, ४ । (ण) सू० ९१, ऋ० १८, १९, २०, २१,
 २२, २३ । (त) सू० ९३, ऋ० १, २, ३ । (थ) सू० ९३, ऋ० ९, १०,
 ११ । (द) सू० ९७ । (ध) सू० १०५ । (न) सू० १०५, ऋ० ८ ।

प्रथम^(क)स्यैकविंश^(ख)श्च नवम^(ग)श्चाष्टमं^(घ) ततः ।
 ऊर्ध्व^(ङ)श्च षोडश^(च) षोष्णि^(ण) सप्तर्षश्च त्रयोदशम्^(ट) ॥ ३ ॥
 एतानि जागतान्येषु प्रथमेऽन्यं द्वचं^(ण) विना ।
 एकोनविंशे^(ण) सैकविंशे^(ण) तथैवान्यं द्वचं विना ॥ ३ ८ ॥
 षडचं त्रयोदशे^(ट) त्वन्यां नवमे^(ठ)ऽष्टादशे^(ड) विना ।
 ततं मे पञ्चमीं चान्या^(ड)मष्टमेऽन्यौ द्वचौ^(ण) विना ॥ २ ९ ॥
 कक्षीवतस्तु सूक्तेषु चतुर्थं^(ण) तस्य जागतम् ।
 उपोत्तमस्य चर्षे दे चतुर्थीं पञ्चमीं^(ण) च या ॥ ३ ० ॥
 पञ्चमस्य तु गायत्र्यस्त्रिंशोऽन्याः प्रथमा^(र) च या ।
 अनुष्टुभौ विराजौ वा नवमीं चाष्टमीं^(घ) च या ॥ ३ १ ॥
 अनुष्टुप् चतुर्थीं^(ण) च सप्तमीं^(प) दृष्टती विराट् ।
 तृतीया पञ्चमी षष्ठी द्वितीया^(घ) षोष्णिहाचरैः ॥ ३ २ ॥
 गायत्री वा द्वितीया^(घ)स्य तृतीया^(घ) सुष्टुमेव वा ।

(क) सू० ६४ । (ख) सू० ११४ । (ग) सू० १०२ । (घ) सू० १०१ ।
 (ङ) सू० ११४ । (च) सू० ११०, १११, ११६ । (छ) सू० १०६ ।
 (ज) सू० ६४, ऋ० १५, १६ । (झ) सू० ११३, ऋ० १६, २० । (ण) सू०
 ११५, ऋ० १०, ११ । (ट) सू० १०६, ऋ० ७ । (ठ) सू० १०२, ऋ० ११ ।
 (ड) सू० १११, ऋ० ५ । (ढ) सू० ११०, ऋ० ५, ६ । (ण) सू० १०१,
 ऋ० ८, ९, १०, ११ । (त) सू० ११६ । (थ) सू० १२५, ऋ० ४, ५ ।
 (द) १२०, ऋ० १, १०, ११, १२ । (ध) सू० १२०, ऋ० ८, ९ ।
 (न) १२०, ऋ० ४ । (प) सू० १२०, ऋ० ७ । (फ) सू० १२०, ऋ० २,
 ३, ५, ६ । (ब) सू० १२०, ऋ० २ । (म) सू० १२०, ऋ० १ ।

षष्ठमस्य विराड्रूपे श्रुतं ने^(क) आव^(ख) इत्युचौ ॥ ३३ ॥
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य द्वे वायव्ये^(ग) अनुष्टुभौ ।
 अवशिष्टानि सूक्तानि^(घ) वैद्युभान्यवगम्यताम् ॥ ३४ ॥
 आत्यष्टान्यथ सूक्तानि पश्चिपस्य तच्च तु ।
 आद्यस्यातिधृतिः षष्ठी^(ङ) सुषुमे^(च)त्यतिशाकरम् ॥ ३५ ॥
 सद्य प्रमा व^(ख) इत्युभ्यां द्वितीया^(ज)त्यष्टिरुत्तमा^(झ) ।
 अष्टमस्यान्यथा^(ञ) साकं नवमस्याप्युत्तमे^(ट) ॥ ३६ ॥
 चतुर्थस्योत्तमा^(ठ) त्रिष्टुभ्यश्चमस्यो^(ड)त्तमस्य^(ढ) च ।
 षष्ठमस्यादितस्त्रिष्टुभ्येकस्या^(ण)नुष्टुभसूचः^(त) ॥ ३७ ॥
 गायत्री^(थ) च धृति^(द)स्यैव दृष्टान्यस्य पञ्चमी^(ध) ।
 द्वे सूक्ते दीर्घतमसः प्रथमे^(ण) जागते तयोः ॥ ३८ ॥
 पूर्वस्य दशमी^(प) त्रिष्टुभ्यश्चालुष्टुभं परम्^(फ) ।
 षष्ठस्य जागतं सूक्तं चतुर्थं पञ्चमं^(ब) च यत् ॥ ३९ ॥

(क) सू० १२२, ऋ० ६ । (ख) सू० १२२, ऋ० ५ । (ग) सू० १२६,
 ऋ० ६, ७ । (घ) सू० १६, १७, १८, २१, २३, २४, २५ । (ङ) सू०
 १२७, ऋ० ६ । (च) सू० १३७ । (छ) सू० १२६, ऋ० ८, ९ ।
 (ज) सू० १२६, ऋ० ३ । (झ) सू० १२६, ऋ० ११ । (ञ) सू० १३४,
 ऋ० ६ । (ट) सू० १३५, ऋ० ७, ८ । (ठ) सू० १३०, ऋ० १० ।
 (ड) सू० १३६, ऋ० ७ । (ड) सू० १३६, ऋ० ११ । (ध) सू० १३३,
 ऋ० १ । (त) सू० १३३, ऋ० २, ३, ४ । (थ) सू० १३३, ऋ० ५ ।
 (द) सू० १३३, ऋ० ६ । (ध) सू० १३६, ऋ० ५ । (न) सू० १४०,
 १४१ । (प) सू० १४०, ऋ० १० । (फ) सू० १४२ । (ब) सू० १४३,
 १४४, १४५ ।

वैराजं दशमं^(क)तस्मात्परे औष्णिक^(ख)जागते^(ग) ।
 जागतानि तु सूक्तानि षोडशप्रभृतीनि षट्^(घ) ॥ ४० ॥
 अनुष्टुबन्तादन्यानि वसू रुद्रेतिचैष्टुभात्^(ङ) ।
 चयोविंशस्य सूक्तस्य सह षष्ठ्या तृतीयया^(च) ॥ ४१ ॥
 अस्य वामीथ सूक्तस्य जगत्यः षड्भिमा ष्वचः ।
 पञ्चपादं^(ज) साकं जामां^(ञ) यद्गायत्रे^(झ)अयं ष^(ण) च ॥ ४२ ॥
 सप्तार्धगर्भा^(ट) गौरौ^(ठ)श्च तस्यानुष्टुबुपोत्तमा^(ड) ।
 प्रक्षारपङ्क्तिस्तु विराड्दाचत्वारिंशद्ग^(ड)स्य या ॥ ४३ ॥
 अतोऽन्यचैष्टुभं सर्व्वं शिष्टमचावगम्यताम् ।
 अत्र द्विचिष्टुबन्तानि प्रथमे द्वे^(ण) अबोधि^(न) च ॥ ४४ ॥
 चिष्टुबन्तानि चैतानि जागतेषु प्रतव्यसीम्^(प) ।
 तं पृच्छत^(र) किमु श्रेष्ठ^(प) इति त्रीण्यवगम्यताम् ॥ ४५ ॥
 अगस्त्यस्य च सूक्तेषु गायत्रं सूक्तमष्टमम्^(न) ।
 द्वितीयं जागतं सूक्तं दृष^(प)मुद्गत्य तूत्तमम् ॥ ४६ ॥
 अष्टादशं^(प) चतुर्थं^(प)श्च द्वे एते जागते तयोः ।

(क) सू० १४६ । (ख) सू० १५० । (ग) सू० १५१ । (घ) सू० १५५,
 १५६, १५७, १५८, १६०, १६१ । (ङ) सू० १५८ । (च) सू० १६२,
 ऋ० ३, ६ । (ज) सू० १६४, ऋ० १२ । (ञ) सू० १६४, ऋ० १५ ।
 (झ) सू० १६४, ऋ० २३ । (ण) सू० १६४, ऋ० २६ । (ट) सू० १६४,
 ऋ० ३६ । (ठ) १६४, ऋ० ४१ । (ड) सू० १६४, ऋ० ५१ । (ड) सू०
 १६४, ऋ० ४२ । (ब) सू० १४०, ऋ० १२, १३ । सू० १४१, ऋ०
 १२, १३ । (न) सू० १४७, ऋ० ५, ६ । (घ) सू० १४३, ऋ० १ ।
 (व) १४५, ऋ० १ । (घ) सू० १६१, ऋ० १ । (न) सू० १७२ । (प)
 सू० १६६, ऋ० १४, १५ । (प) सू० १८२ । (व) सू० १६८ ।

आद्यादुद्धृत्य षष्ठ्यन्ते^(क) चतुर्थास्योत्तमं दृषम्^(ख) ॥४०॥
 षष्ठ^(ग)मेकादश^(घ)श्चास्य सूक्ते आनुष्टुभे परे ।
 उभयोत्तमा^(ङ) षष्ठ्युवाद्या^(च) तु दृष्टती तयोः ॥४८॥
 एकादशे^(ज)ऽस्य दृष्टती स्कन्धोऽथैवीति गम्यताम् ।
 पञ्चमस्य तु सूक्तस्य द्वितीया^(झ)ऽग्निविराट् स्वता ॥४९॥
 द्वादशस्योत्तमा^(ञ्) षष्ठ्युप् त्रिष्टाः सर्वा अनुष्टुभः ।
 एका पञ्चदशे सूक्ते पञ्चमी^(ट) दृष्टतीनिचत् ॥५०॥
 चयोविंश^(ड)न्तु गायत्रं तस्योष्णिक् प्रथमा^(ण) तु षट्क् ।
 अनुष्टुभ्गर्भरूपोष्णिगयवैषा^(त)वगम्यताम् ॥५१॥
 द्वितीया पञ्चमी षष्ठी सप्तमी^(थ)ता अनुष्टुभः ।
 अनुष्टुम्बृहती चान्या^(द) गायत्रं सूक्तमुत्तरम्^(न) ॥५२॥
 विज्ञेय उत्तमे सूक्ते दशमीप्रभृतिदृषः^(ध) ।
 आनुष्टुभं महापाङ्क्तो महा च दृष्टती परा^(प) ।
 अवशिष्टानि सूक्तानि ^(घ)ऋष्टुभान्यवगम्यताम् ॥५३॥
 इति प्रथमं मण्डलम् ।

(क) सू० १८२, ऋ० ६, ८ । (ख) सू० १६८, ऋ० ८, ९, १० ।
 (ग) सू० १७० । (घ) १७५ । (ङ) सू० १७०, ऋ० ५; सू० १७५,
 ऋ० ६ । (च) सू० १७०, ऋ० १ । १७५, १ । (ज) सू० १७५, ऋ० १ ।
 (झ) सू० १६९, ऋ० २ । (ञ) १७६, ऋ० ६ । (ट) सू० १७९, ऋ० ५ ।
 (ड) सू० १८० । (ण) सू० १८०, ऋ० १ । (त) सू० १८०, ऋ० २ ।
 (थ) सू० १८०, ऋ० ३, ५, ६, ७ । (द) सू० १८०, ऋ० ११ । (ध)
 सू० १८८ । (न) सू० १९१, ऋ० १०, ११, १२ । (प) सू० १९१,
 ऋ० १६ । (घ) सू० ६६, ६७, ६९, ७१, ७२, ७३, ७४, ७७, ७८,
 ७९, ८०, ८१, ८३, ८४, ८५, ८६, ८९, ९० ।

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

सूक्तं गृह्यसमदृष्टाय प्रथमे^(क) जागते उभे ।
साध्वपांषी^(ख)ति चर्षी दे द्वितीये चैष्टुभे सति ॥१॥
चैष्टुभानुष्टुभे लस्य चतुर्थे पञ्चमं^(ग) च यत् ।
गायत्र^(घ)माष्टमात्सर्वं तथैकानुष्टुबुक्तमा^(ङ) ॥२॥
ऊर्ध्वं चत्वारि^(च) षड्विंशद्दूर्ध्वं द्वे^(छ) चयोदगात् ।
चौषि^(ज) सप्तदगादूर्ध्वमूर्ध्वं चत्वारि^(झ) चाष्टमात् ॥३॥
सर्वांशेतानि सूक्तानि चैष्टुभानि चयोदगम् ।
उत्तमशोक्तमा^(ञ)मेषामुद्धृत्य जगतीगृह्यम् ॥४॥
विश्वं सत्य^(ट)मिति चिष्टुम्बृहस्यते अती^(ड)ति च ।
अतोऽन्यज्जागतं सूक्तं प्रागाते पित^(ण)रित्यतः ॥५॥

(क) सू० १, २ । (ख) सू० ३, ऋ० ६, ७ । (ग) सू० ४, ५ ।
(घ) सू० ६, ७, ८ । (ङ) सू० ८, ऋ० ६ । (च) सू० २६, २७, २८,
२९ । (छ) सू० १४, १५ । (ज) सू० १८, १९, २० । (झ) सू० ९, १०,
११, १२ । (ञ) सू० ४३, ऋ० ३ । (ट) सू० २४, ऋ० १२ । (ड)
सू० २३, ऋ० १५ । (ण) सू० ३३ ।

अथ्या^(क)दि सूक्तसुद्धृत्य द्वाविंश^(ख)मतिशाकरम ।
 अष्टिपञ्चपदावन्ते^(ग) द्वितीयः^(घ) षोडशाक्षरः ॥६॥
 सिनीवाक्त्रि^(ङ) चासुबाङ्ग^(च) र्यांगुङ्गुरि^(ज)त्यतुष्टुभः ।
 चैष्टुभस्य तु शेषस्य चतुर्थं^(झ) पञ्चमं^(झ) च यत् ॥७॥
 जागतानि द्वितीयस्य^(ञ) द्वितीयाक्षरत्त उत्तमम्^(ट)(१) ।
 गायत्रं नवमं^(ठ) तस्य सारस्वत्या^(ड)वतुष्टुभौ ॥८॥
 इमा ब्रह्मो^(ण)ति वृष्टती थोद्धृता^(त) सातिशकरी ।
 तदसौ द्विचिष्टुबन्तं^(थ) सूक्तं यत्तदग्रन्तु यत् ॥९॥
 अथोद्ग्रं चतुस्त्रिंशमेकचिंशं च षोडशम् ।
 एकविंशं अथोविंशं चतुर्विंशच्च यत्त तु ॥१०॥
 एतानि^(द) चिष्टुबन्तानि गम्यतां जागतेष्वपि ॥१०॥
 इति द्वितीयं मण्डलम् ।

(१) पञ्चमोत्तर उत्तमे(द) इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।

(क) सू० २२, ऋ० १ । (ख) सू० २२ । (ग) सू० २२, ऋ० ४ ।
 (घ) सू० २२, ऋ० ३ । (ङ) सू० ३२, ऋ० ६ । (च) सू० ३२,
 ऋ० ७ । (ज) सू० ३२, ऋ० ८ । (झ) सू० २३, ३६ । (ञ) सू०
 २४, ३७ । (ट) सू० २१, ३४ । (ठ) सू० २६ । (ड) सू० ४१ ।
 (ण) सू० ४१, ऋ० १६, १७ । (त) सू० ४१, ऋ० १८ । (थ) सू० ४३,
 ऋ० २ । (द) सू० १७, ऋ० ८, ९ । (य) सू० १३, ऋ० १३; सू०
 ३४, ऋ० १५; सू० ३१, ऋ० ७; सू० १६, ऋ० ९; सू० २१, ऋ० ५;
 सू० २३, ऋ० १९; सू० २४, ऋ० १६ । (द) सू० २५, २६ ।

BIBLIOTHECA INDICA :

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos. 722, 760, 794, AND 819.

VRIHAD-DEVATÁ

EDITED BY

THE LATE

RÁJA RAJENDRALALA MITRA

FASCICULUS IV.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1892.

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

द्वितीय^(क)श्च तृतीय^(ख)श्च विश्वामित्रस्य जागते ।
 नवमं^(ग) वार्हतं सूक्तं त्रिष्टुबस्योत्तमा^(घ)निष्टत् ॥ १ ॥
 औष्णिहं^(ङ) द्वे च गायत्रे^(च) वार्हतादुत्तराणि तु ।
 षोडशे षडृचे सूक्ते^(ज) प्रगाथा वार्हता वृषाः ॥ २ ॥
 तुभ्यं स्तोका^(झ)ष्टतवन्तः^(झ) सप्तर्चन्तु चयोद्ग्रम^(ण) ।
 ये वृक्षाणामः^(ट) पुरीव्यासः^(ड) उष्णयस्त्रे^(ण)त्यनुष्टुभः ॥ ३ ॥
 त्रिष्टुबेव विराड्रूपा तुभ्यं स्योतंत्यु^(ट)गत्र या ।
 सतोद्ग्रहत्यौ तत्र द्वे ओजिष्ठन्ते^(ण) द्वा चिपः^(ण) ॥ ४ ॥
 अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वमानिर्भयित^(घ) इत्यतः ।
 अनुष्टुभादिगायत्रं^(र) वैराजं षोऽन्तरे^(घ) ततः ॥ ५ ॥
 उत्तरं^(ग) जागतं तस्य त्रिष्टुभस्त्रिस्तु उत्तमाः^(घ) ।
 गायत्रे उत्तरे सूक्ते^(घ) तयोः षडृच उत्तरे ॥ ६ ॥

(क) सू० २ । (ख) सू० ३ । (ग) सू० ६ । (घ) सू० ६, ऋ० ६ ।
 (ङ) सू० १० । (च) सू० ११, १२ । (ज) सू० १६ । (झ) सू० २१, ऋ०
 ३ । (ञ) सू० २१, ऋ० २ । (ट) सू० १३ । (ड) सू० ८, ऋ० ७ ।
 (ण) सू० २२, ऋ० ४ । (ण) सू० ८, ऋ० ७ । (ण) सू० २१, ऋ० ४ ।
 (ण) सू० २१, ऋ० ५ । (त) सू० २३, ऋ० १ । (थ) सू० २३ । (द)
 सू० २४ । (ध) सू० २५ । (न) सू० २६ । (प) सू० २६, ऋ० ७,
 ८, ९ । (फ) सू० २७, २८ ।

उष्णिक्त्रिष्टुजगत्येष^(१) द्वितीयाप्रधतिद्वेषः^(२) ।
 अस्तीद^(३)न्त्रैष्टुभं तस्य जगत्यौ द्वे उपोत्तमे^(४) ॥७॥
 एकादश्री^(५) च षष्ठी^(६) च तावन्धोऽन्या अनुष्टुभः ।
 प्रथमा च चतुर्थी च दशमी द्वादशी^(७) च या ॥८॥
 एता अनुष्टुभः सर्वा मदीस्तोत्रस्य चोत्तमा^(८) ।
 अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वं यदिन्द्रं मति^(९)रित्यतः ॥९॥
 अनुष्टुभ^(१०)न्तमुद्धृत्य गायत्रं सूक्त^(११)मष्टमम् ।
 गायत्राणि तु वे चीणि^(१२) चैष्टुभ^(१३)न्दे ^(१४)च बाह्वते ॥१०॥
 षडु^(१५)त्तराणि सूक्तानि चैष्टुभान्युत्तरस्य तु ।
 जगत्यः प्रथमास्तिस्र^(१६)स्तिस्रो गायत्र्य उत्तमाः^(१७) ॥११॥
 गायत्रमुत्तमं^(१८) तस्य षष्ठ्ये^(१९)का जगतीनिचत् ।
 पद्ममी^(२०) चोत्तमे^(२१) च द्वे चिष्टुभस्त्रैष्टुभे परे^(२२) ॥१२॥
 दशमी^(२३) तु जगत्यस्य गायत्री च चयोदशी^(२४) ।

(क) सू० २८, ऋ० ३, ४, ५ । (ख) सू० २६ । (ग) सू० २६, ऋ० १४, १५ ।
 (घ) सू० २६, ऋ० ११ । (ङ) सू० २६, ऋ० ६ । (च) सू० २६, ऋ०
 १, ४, १०, १२ । (छ) सू० ३३, ऋ० १३ । (ज) सू० ३६ । (झ) सू०
 ३७, ऋ० ११ । (ञ) सू० ३७ । (ट) सू० ४०, ४१, ४२ । (ठ) सू० ४३ ।
 (ड) सू० ४४, ४५ । (ढ) सू० ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१ । (ण) सू०
 ५१, ऋ० १, २, ३ । (त) सू० ५१, ऋ० १०, ११, १२ । (थ) सू० ५२ ।
 (द) सू० ५२, ऋ० ६ । (ध) सू० ५३, ऋ० ५ । (न) सू० ५३ ऋ०
 ७, ८ । (प) सू० ५३ । (फ) सू० ५३, ऋ० १० । (ब) सू० ५३,
 ऋ० १३ ।

(१) श्वेति पाठो भवितुमर्हति ।

अनुष्टुभस्तु विंग्री च द्वाविंग्री द्वादशी^(क) च या ॥१३॥

अष्टादशी^(ख) वृहत्स्य जगत्वेव तु षोडशी^(ग) ।

इमं मह उपक्रम्य त्रैष्टुभान्युत्तराणि षट्^(घ) ॥१४॥

तेषां षष्ठे चतसस्तु मैत्रे गायत्र्य उत्तमाः^(ङ) ।

जागत^(च) त्रैष्टुभे^(छ) सूक्ते सप्तर्षे दे उपोत्तमे ।

गायत्रमुत्तमं^(ज) तस्य त्रिष्टुभस्तिस्त्र^(झ) आदितः ॥१५॥

इति द्वितीयं मण्डलम् ।

-
- (क) सू० ५३, ऋ० १२, २०, २२ । (ख) सू० ५३, ऋ० १८ ।
 (ग) सू० ५३, ऋ० १६ । (घ) सू० ५०, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९ । (ङ)
 सू० ५९, ऋ० ६, ७, ८, ९ । (च) सू० ६० । (छ) सू० ६१ । (ज)
 सू० ६२ । (झ) सू० ६२, ऋ० १, २, ३ ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

प्रथमा^(क) षेष्टुभेष्वष्टिर्वाग्मदेवस्य षट्पदा ।
 द्वितीया^(ख) तिजगत्यस्य तृतीया^(ग)स्यां निषृङ्कतिः ॥१॥
 षष्ठमस्य तु सूक्तस्य प्रथमा^(घ) जगतीनिष्टत् ।
 अनुष्टुभः पराः पञ्च प्राक्^(ङ) षष्ठस्य यदि^(च)त्यतः ॥२॥
 गायत्रे दशमे सूक्ते भुरिजः पदपङ्क्तयः^(ज) ।
 उष्णिहो वा विराजस्ताः^(झ) पञ्चम्या^(ञ)सामनुष्टुपा ॥३॥
 य इमे च महापूर्वा पदपङ्क्तिर्निगद्यते ।
 अग्निर्हीते^(ट)ति गायत्रं नवमं चाष्टमं^(ड) च यत् ॥४॥
 अयं चक्र^(ण)मध श्वेतं^(ण) शक्रार्थावस्य ते उभे ।
 गायत्राणि तु वै चौष्णि^(त) न किरिन्द्रेति तत्र तु ॥५॥
 वामं वामन्ते^(थ) क इम^(द)मेतद्दे^(ध)दित्यनुष्टुभः ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागतं सूक्तमुत्तमम्^(न) ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० १ । (ख) सू० १, ऋ० २ । (ग) सू० १, ऋ० २ ।
 (घ) सू० ७, ऋ० १ । (ङ) सू० ७, ऋ० २, ३, ४, ५, ६ । (च) सू० ७,
 ऋ० ७ । (ज) सू० १०, ऋ० १, २, ३ । (झ) सू० १० ऋ० ४, ६, ७, ८ ।
 (ञ) सू० १०, ऋ० ५ । (ट) सू० १५ । (ड) सू० ८, ९ । (ध) सू०
 १७, ऋ० १४ । (न) सू० २७, ऋ० ५ । (द) सू० ३०, ३१, ३२ । (ध)
 सू० ३०, ऋ० २४ । (त) सू० २४, ऋ० १० । (थ) सू० ३० ऋ० ८ ।
 (द) सू० ४५ ।

चतुर्थस्योत्तमा^(क)मेकामृचमुद्धृत्य चोभयोः ।
 प्रथमा^(ख) मृचमुद्धृत्य अष्टमञ्चापि जागतम् ॥७॥
 अनुष्टुप्सप्तमस्यान्या^(ग) चतस्रोऽन्या^(घ)श्च पञ्चमे ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य मध्ये गायत्रयोर्द्वयोः^(ङ) ॥८॥
 द्वितीयञ्च^(च) तृतीयञ्च^(छ) सूक्ते आनुष्टुभे उभे ।
 गायत्रं सप्तमं^(ज) सूक्तं जागते नवमाष्टमे^(झ) ॥९॥
 नवमस्य तु ये ते त्रिरित्यन्या^(ञ)मृचं विना ।
 जगत्येवोत्तमस्यान्या^(ट)दशमी^(ठ) पञ्चमस्य तु ॥१०॥
 एकादशस्य गायत्रस्तृचोऽन्यो^(ड)दशमस्य च ।
 द्वादशे तु द्वितीया च तृतीया चोत्तमा^(ण) च या ।
 आनुष्टुभे त्रिष्टुभस्ताः पुरउषिषक् च पञ्चमी^(त) ॥११॥

इति चतुर्थं मण्डलम् ।

(क) सू० ३६, ऋ० ९; सू० ४५, ऋ० ७ । (ख) सू० ४०, ऋ० १ ।
 (ग) सू० ३९, ऋ० ६ । (घ) सू० ३७, ऋ० ५, ६, ७, ८ । (ङ) सू०
 ४६, ४९ । (च) सू० ४७ । (छ) सू० ४८ । (ज) सू० ५२ । (झ)
 सू० ५३, ५४ । (ञ) सू० ५४, ऋ० ६ । (ट) सू० ५८, ऋ० ११ ।
 (ठ) सू० ५०, ऋ० १० । (ड) सू० ५५, ऋ० ८, ९, १०; सू० ५६,
 ऋ० ५, ६, ७ । (ण) सू० ५७, ऋ० २, ३, ८ । (त) सू० ५७, ऋ० ५ ।

अथ पञ्चमं महाखलम् ।

आनुष्टुभानां सूक्तानां पङ्क्तिरन्या^(क)चिमण्डले ।
 उरोष्ट^(ख) इन्द्र^(ग)कूष्ठो^(घ)ऽष्क^(ङ)वसित्या दे^(च)यदद्य^(ण) च ॥१॥
 विदा^(झ)आचिकिताने^(ञ)ति सूक्तान्येतान्यपास्य तु ।
 अचीर्णां पञ्चमं^(ट) सूक्तं गायत्रं पाङ्क्तिसुत्तरं^(ड) ॥२॥
 आनुष्टुभं सप्तमं^(ण)न्तु जागतं सूक्तमष्टमं^(च) ।
 नवमं दशमं^(ण)क्षेपां सूक्ते आनुष्टुभे तयोः ॥३॥
 पूर्वस्य पञ्चमी^(ण)पङ्क्तिस्तुर्यो^(ण) चरमस्य च ।
 अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वमाप्रवेधस^(ण)इत्यतः ॥४॥
 उद्धृत्योपोत्तमे सूक्ते गायत्रेऽर्चन्त इत्युभे^(ण) ।
 शकरीश्च चतुर्विंशो^(ण) जमस्त्रे^(ण)ति च जागतं ॥५॥
 अष्टौ परापि सूक्तानि^(ण) ज्ञेयान्यानुष्टुभान्यतः ।
 चतुर्थेऽन्या^(ण)विराड्रूपा आद्ये^(ण)गायत्र्यौ लिङ् ॥६॥

(क) सू० ७, १६, १७, १८, २०, २१, २२, २३, ३६ ।
 (ख) सू० ३८ । (ग) सू० ३१ । (घ) सू० ७४ । (ङ) सू० २५ ।
 (च) सू० ६७, ८४ । (छ) सू० ७३ । (ज) सू० ४५ । (झ) सू० ६६ ।
 (ञ) सू० ५ । (ट) सू० ६ । (ठ) सू० ७ । (ड) सू० ८ । (ड) सू०
 ९, १० । (ण) सू० ९, ऋ० ५ । (त) सू० १०, ऋ० ४ । (थ) सू०
 १५ । (द) सू० १३, १४ । (ध) सू० ११ । (न) सू० १६, १७, १८,
 १९, २०, २१, २२, २३ । (प) सू० १९, ऋ० ५ । (य) सू० १९,
 ऋ० १, २ ।

द्वैपदा^(क)नुष्टुभे^(ख) च द्वे गायत्रं तत उत्तरं^(ग) ।
 चैष्टुभा^(घ)नुष्टुभौ^(ङ)सूक्ते परे पूर्वापरौ द्वौ ॥७॥
 अनुष्टुब्^(च)द्वे च गायत्रौ^(ज) उत्तरस्योत्तरसूचः ।
 त्रिष्टुबेका^(झ)जगत्येका^(ञ)त्रिष्टुबेका^(ट)दितस्तूचः ॥८॥
 चैष्टुभान्वेव^(ड) पञ्चोर्ध्वं परन्तेभ्यस्तु जागतं^(ण) ।
 एतत्तु त्रिष्टुवन्त^(त)श्च यस्त^(थ)आनुष्टुभं परं ॥९॥
 स आगमस्यैष्टुभे द्वे^(द) द्वे^(न) एवानुष्टुभे उरोः ।
 स आगमदिति त्वस्य द्वितीया^(प) जगती स्यता ॥१०॥
 उत्तराणि तु सूक्तानि^(य) चत्वारि चैष्टुभान्यतः ।
 तेषामेकातिजगती द्वितीयस्यास्ति षोडशी^(र) ॥११॥
 प्रथमस्य नवर्चस्य प्रथमा^(ल)स्तिस्र उष्णिहः ।
 अभि न इत्ने^(व)तिचिन्नु^(श)प्रेष स्तोमो^(ष)ष्टुष्टदयः^(भ) ॥१२॥
 एता एतेषु प्रकर्ष्यां यं वै^(म)यत्ने^(य)त्यनुष्टुभे ।

(क) सू० २४ । (ख) सू० २५ । (ग) सू० २६ । (घ) सू० २७,
 ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० २७ ऋ० ४, ५, ६ । (च) सू० २८, ऋ० ४ ।
 (ज) सू० २८, ऋ० ५, ६ । (झ) सू० २८, ऋ० १ । (ञ) सू० २८,
 ऋ० २ । (ट) सू० २८, ऋ० ३ । (ड) सू० २९, ३०, ३१, ३२, ३३ ।
 (ण) सू० ३४ । (त) सू० ३४, ऋ० ९ । (थ) सू० ३५ । (द) सू० ३६,
 ३७ । (न) सू० ३८, ३९ । (प) सू० ३६, ऋ० ३ । (य) सू० ४०,
 ४१, ४२, ४३ । (र) सू० ४१, ऋ० १६ । (ल) सू० ४०, ऋ० १, २, ३ ।
 (व) सू० ४१, ऋ० १९ । (श) सू० ४१, ऋ० १७ । (ष) सू० ४२, ऋ०
 १६ । (भ) सू० ४३, ऋ० १५ । (म) सू० ४०, ऋ० ९ । (य) सू० ४०,
 ऋ० ५ ।

जागत^(क)चैष्टुभा^(ख)न्येव व्यत्यस्तात्पुत्तराणि षट् ॥१३॥
 तचाद्यं द्विचिष्टुव^(ग)क्तं सूक्तं तं प्रक्षयेत्यदः ।
 चिष्टुवनद्या^(घ) द्वितीयस्याप्च साकं द्वितीयया^(ङ) ॥१४॥
 विश्व^(च) आनुष्टुभं सूक्तं तेभ्यः पञ्चर्षमुत्तरं^(छ) ।
 आद्या^(ज)स्रतस्रो गायत्यः उत्तरस्रोऽपि षट्^(झ) ॥१५॥
 चिष्टुभस्तु जगत्यो वा तिस्र^(ञ)स्यान्वे^(ट) अनुष्टुभौ ।
 उद्धृत्य षोडश्रीं पङ्क्तिं षष्ठी^(ड)मानुष्टुभं परं ॥१६॥
 को वेदसूक्ते गायत्र्या चाष्टमी दादश्री^(ण) च या ।
 द्वितीया^(त)नुष्टुवेवास्तु द्वितीया^(थ) वृहतीनिष्टत् ॥१७॥
 पञ्चमीपञ्चदश्यादी^(द)प्रगाथौ काकुभौ हृचौ ।
 ककुभः प्रथमा यास्तु दशम्येकादश्री^(ध) च या ॥१८॥
 त्रिष्टुः सतोऽवृहत्योऽन्या^(न)स्रतुर्थाः^(प) पुरउष्णिहः ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्तु जागते द्वे उपोत्तमे^(फ) ॥१९॥
 उपागद्या^(ब) प्रथमे चिष्टुवुत्तमा तुत्तरे^(भ)तयोः ।

(क) सू० ४४, ४६, ४८ । (ख) सू० ४५, ४७, ४९ । (ग) सू० ४४,
 ऋ० १४, १५ । (घ) सू० ४६, ऋ० ८ । (ङ) सू० ४६, ऋ० २ । (च)
 सू० ५० । (छ) सू० ५०, ऋ० ५ । (ज) सू० ५१, ऋ० १, २, ३, ४ ।
 (झ) सू० ५१, ऋ० ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ञ) सू० ५१, ऋ० ११,
 १२, १३ । (ट) सू० ५१, ऋ० १४, १५ । (ठ) सू० ५२, ऋ० ६, १६ ।
 (ड) सू० ५३, ऋ० ८, १२ । (ण) सू० ५३, ऋ० १ । (त) सू० ५३, ऋ० २ ।
 (थ) सू० ५३, ऋ० ५, ६, १५, १६ । (द) सू० ५३, ऋ० १, १०, ११ ।
 (ध) सू० ५३, ऋ० ७, ८, १३, १४ । (न) सू० ५३, ऋ० ४ । (प) सू० ५४,
 ५५ । (फ) सू० ५४, ऋ० १४ । (भ) सू० ५५, ऋ० १० ।

उत्तमं^(क) बार्हन् तस्य प्रगाथौ बार्हन्तौ वृषौ ॥२०॥
 द्वितीयाप्रभृतिः^(ख)पूर्वः षष्ठीप्रभृति^(ग)रुत्तरः ।
 उत्तराणि तु चत्वारि^(घ)व्यत्यस्तानि यथैव षट् ॥२१॥
 द्वित्रिष्टुषम्^(ङ) तत्राद्यं द्विजगत्य^(च)न्तमुत्तमम् ।
 यदुत्तरं^(ज) मध्यमयोस्तत्रापि त्रिष्टुषुत्तमा ॥२२॥
 सूक्तं केष्टे^(झ)ति गायत्रमनुष्टुप्स्य पञ्चमी^(झ) ।
 एका सतोष्टस्यस्य नवमी^(ञ)त्रैष्टुभं परमं^(ट) ॥२३॥
 ऋतस्य^(ड) जागतं सूक्तं चत्वार्यां^(ण)नुष्टुभान्यथ ।
 गायत्रं^(ण) त्रैष्टुभं^(च) च द्वे गायत्रे^(ण) चैक^(ण)मौष्णिकम् ॥२४॥
 आनुष्टुभे^(च) च पाङ्क्तं^(च) च त्रैष्टुभे चोत्तरे^(च) ततः ।
 एक^(ण)मानुष्टुभं तस्य प्रथमा^(ण)स्तिस्र उष्णिकः ॥२५॥
 अत्रिर्यदा^(ण)मिति त्रिष्टुषुषा तत्र प्रतीयताम् ।
 षप्तोत्तराणि सूक्तानि पाङ्क्तं^(म) त्रैष्टुभं^(म)जागते^(म) ॥२६॥

(क) सू० ५६ । (ख) सू० ५६, ऋ० २, ३ । (ग) सू० ऋ० ५६, ६,
 ७ । (घ) सू० ५७, ५८, ५९, ६० । (ङ) सू० ५७, ऋ० ७, ८ । (च)
 सू० ६०, ऋ० ७, ८ । (ज) सू० ५९, ऋ० ८ । (झ) सू० ६१ ।
 (ञ) सू० ६१, ऋ० ५ । (ण) सू० ६१, ऋ० ९ । (ट) सू० ६२ ।
 (ड) सू० ६३ । (ड) सू० ६४, ६५, ६६, ६७ । (ढ) सू० ६८ ।
 (ण) सू० ६९ । (त) सू० ७०, ७१ । (थ) सू० ७२ । (द) सू० ७३,
 ७४ । (ध) सू० ७५ । (न) सू० ७६, ७७ । (प) सू० ७८ । (फ) सू०
 ७८, ऋ० १, २, ३ । (ब) सू० ७९, ऋ० ४ । (म) सू० ७९ ।
 (म) सू० ८० । (य) सू० ८१ ।

गायत्रं^(क) वैष्टुभे^(ख) च द्वे मध्ये चातुष्टुभं^(ग) तयोः ।
 जागतोऽश्वावदेत्यस्मिन्विष्टुचा^(घ) निति यस्तृषः ॥२७॥
 तस्यवितुष्टुषीमहे^(ङ) यत्पर्जन्ये^(च) त्यतुष्टुभौ ।
 सपोत्तमस्य सूक्तस्य विराट्पूर्वा तृगुत्तमा^(ज) ॥२८॥
 त्रिष्टुष्टुभः सर्वा अतिजागतसुत्तमम्^(झ) ।

इति पद्यमं मण्डलम् ।

(क) सू० २२ । (ख) सू० २३, २५ । (ग) सू० २४ । (घ) सू०
 २३, ऋ० २, ३, ४ । (ङ) सू० २२, ऋ० १ । (च) सू० २३, ऋ० ६ ।
 (ज) सू० २६, ऋ० ६ । (झ) सू० २७ ।

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

चैष्टुभेष्वष्टमं सूत्रं भरद्वाजस्य जागतम् ।
 अद्वेषेभिस्तवे^(क)त्येतामृचमुद्धृत्य ढत्तमाम् ॥१॥
 सप्तमं^(ख) द्विजगत्यन्तं त्वं प्रतानीति प्रकरी^(ग) ।
 चतुर्दशं द्वितीयञ्च सूक्ते अनुष्टुभे उभे ॥२॥
 अश्वागो^(घ)ऽभिप्रयाषी^(ङ)ति प्रकर्याविव ते उभे ।
 जगत्यौ^(च)प्रकरीनिष्टञ्जगत्या^(छ)वतिप्रकरी^(ज) ॥३॥
 एतौ पञ्चदशस्य द्वौ जागतस्यादितस्तृचः ।
 अनुष्टुप्सप्तदश^(झ)स्य वृचत्यष्टादशी^(ञ)निष्टत् ॥४॥
 षट्चत्वारिंश^(ट)थ चिष्टुप् गायत्रे सति षोडशे ।
 सप्तविंशुत्तमे च द्वे तिस्र एता अनुष्टुभः^(ड) ॥५॥
 ऋगाद्या वर्धमाना^(ण)स्य षष्ठी चापि प्रतीयताम् ।
 एका सप्तदशस्थान्या^(त) द्विपदा दशमस्य^(थ) च ॥६॥

(क) सू० ८, ऋ० ७ । (ख) सू० ७, ऋ० ६, ७ । (ग) सू० २, ऋ०
 ११ । (घ) सू० १४, ऋ० ६ । (ङ) सू० १५, ऋ० १५ । (च) सू०
 १५, ऋ० १, २ । (छ) सू० १५, ऋ० १ । (ज) सू० १५, ऋ० ६ ।
 (झ) सू० १५, ऋ० १७ । (ञ) सू० १५, ऋ० १८ । (ट) सू० १६,
 ऋ० ४६ । (ठ) सू० १६, ऋ० २७, ४७, ४८ । (ड) सू० १६, ऋ०
 १, ६ । (ण) सू० १७, ऋ० १५ । (त) सू० १०, ऋ० ० ।

द्यौर्न सूक्तं गता या त्वृत्रिपिप्रो^(क)रिति सा विराट् ।
 आ गाव इति सूक्तस्य द्वितीयाप्रभृतिदृषः ॥७॥
 आगत^(ख)स्तेष्टुभस्यास्य तथैवानुष्टुबुत्तमा^(ग) ।
 आनुष्टुभं^(घ) वृहत्यन्तं^(ङ) प्रत्यस्मा इति सूक्ततः ॥८॥
 यस्यौ^(च)ष्णिहं परं यत्तु तस्मादौ षडनुष्टुभः^(छ) ।
 विराज^(ज)स्त्वनरासिन्नसामां मध्येव वा विराट्^(झ) ॥९॥
 य आनयदिति त्वस्मिन् गायत्रेऽनुष्टुबुत्तमा^(ञ) ।
 पुरुत्तम^(ट)मिति तेषा तथैवातिनिचृम्यता ॥१०॥
 त्वामिद्विसूक्ते प्रागाथे प्रगाथा बार्हतौ^(ड)हृषाः ।
 स्वादुष्किलेति सूक्तस्य जगती सप्तविंश^(ण)य ॥११॥
 षतुर्विंशौ^(ण) तु गायत्री त्रयोविंशौ^(च)त्यनुष्टुभक् ।
 ऊनविंशौ^(ग) वृहत्यस्य गायत्र्या द्विपदोत्तरा^(घ) ॥१२॥
 सुप्ते जनमिति त्वस्य शक्यैकोत्तमा^(ख) निष्टत् ।
 आदितः षड्सूक्तस्य प्रगाथौ बार्हतौ^(घ) हृषौ ॥१३॥

(क) सू० २०, ऋ० ७ । (ख) सू० २८, ऋ० १, २, ३ । (ग) सू०
 २८, ऋ० ८ । (घ) सू० ४२, ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० ४२, ऋ० ४ ।
 (च) सू० ४३ । (छ) सू० ४४, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ज) सू०
 ४४, ऋ० ७, ८, ९ । (झ) सू० ४४ ऋ० ८ । (ञ) सू० ४५, ऋ० ३३ ।
 (ट) सू० ४५, ऋ० २९ । (ठ) सू० ४६, ऋ० ६, ७ । (ड) सू० ४७,
 ऋ० २७ । (ड) सू० ४७, ऋ० २४ । (ण) सू० ४७, ऋ० २३ । (त)
 सू० ४७, ऋ० १९ । (थ) सू० ४७, ऋ० २५ । (द) सू० ४९, ऋ०
 १५ । (ध) सू० ४८, ऋ० १, २ ।

दृहती^(क) जगती^(ख) चिष्टु^(ग)जगती^(घ) चोत्तरा ऋचः ।
 उत्तरौ च प्रगाथौ दौ द्वौ बार्हत^(ङ)काकुभौ^(च) ॥१४॥
 अष्टादशौचयोदशोरन्तरा^(ज)पुरउष्णिहः ।
 दृहत्य^(झ)तिजगत्यौ^(झ) च प्रगाथस्यैव काकुभः^(ञ) ॥१५॥
 द्वे दृहत्यौ^(ट) चिष्टुबे^(ठ)कानुष्टुष^(ड)सोत्तरा ऋचः ।
 महासतोदृहत्यौ^(ड) च महा च दृहतीदयम्^(ण) ॥१६॥
 जगती^(न)चिष्टुबि^(ब)त्याभ्यां शब्दाभ्यामच तृच्यते ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य दशमसृष श्रौष्णिहः^(र) ॥१७॥
 द्वितीयस्य तु गायत्र्यो विश्वेदेवास ए^(स)ति षट् ।
 गायत्रं^(ल) पञ्च सूक्तानि चतुर्यप्रभृतीन्वथ ॥१८॥
 विश्वेदेवाममा^(व)जाश्वो जगत्यावेव^(ष) ते उभे ।
 आ ते स्वस्ति^(घ)मपि पन्यां^(घ) यां पूष^(घ)न्नित्यनुष्टुभः ॥१९॥

(क) सू० ४८, ऋ० १ । (ख) सू० ४८, ऋ० ३ । (ग) सू० ४८,
 ऋ० ५ । (घ) सू० ४८, ऋ० ६ । (ङ) सू० ४८, ऋ० १० । (च) सू०
 ४८, ऋ० ११ । (झ) सू० ४८, ऋ० १३, १८ । (ज) सू० ४८, ऋ० १४ ।
 (झ) सू० ४८, ऋ० १५ । (ञ) सू० ४८, ऋ० १६ । (ट) सू० ४८,
 ऋ० १९, २० । (ठ) सू० ४८, ऋ० २१ । (ड) सू० ४८, ऋ० २२ ।
 (ड) सू० ४८, ऋ० ६, ८ । (ब) सू० ४८, ऋ० ७, २१ । (त) सू०
 ४९, ऋ० १५ । (थ) सू० ४९, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०,
 ११, १२, १३, १४ । (द) सू० ५१, ऋ० १३, १४, १५ । (ध) सू०
 ५२, ऋ० ७, ८, ९, १०, ११, १२, १ । (न) सू० ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ ।
 (प) सू० ५२, ऋ० १४ । (फ) सू० ५८, ऋ० २ । (ब) सू० ५६, ऋ०
 ६ । (भ) सू० ५१, ऋ० १६ । (म) सू० ५३, ऋ० ८ ।

वार्हतं दग्मं^(क) तस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः^(ख) ।
 चिष्टु^(ग)ञ्चहृत्^(घ)तुष्टुप्^(ङ) च परस्य षष्ठ उन्तमः ॥२०॥
 गायत्रस्य सतोऽन्यास्तु चिष्टुभस्तिस्रः^(च) आदितः ।
 गायत्रमुन्तमं^(छ) सूक्तं चिष्टुभ^(ज)स्योन्तमा निष्टत् ॥२१॥
 जगत्यः प्रथमास्तिस्रः^(झ)स्तथा चान्या चयोद्ग्री^(ञ) ।
 षष्ठस्य तत्तुवाकस्य पञ्च चिष्टुभ^(ट) उन्तमाः^(ड) ॥२२॥
 उद्धृत्याहिरिवे^(ण)त्येकाष्टौ च द्वे उपोन्तमे ।
 सप्तमस्य तु सूक्तस्य जगत्यौ द्वे उपोन्तमे^(ण) ॥२३॥
 गवमं^(च) जागतं सूक्तं दग्मने^(च)आदितस्तृचः ।
 उन्तमस्य जगत्यौ तु षष्ठी^(ल) च दग्मनी^(व) च या ॥२४॥
 एका सप्तदग्मी^(र) पङ्क्तिः संवाग्रते^(ध)ति शकरी ।
 इति षष्ठं मण्डलम् ॥

(१) अनुष्टुभ इति ऋ-गुक्ते पठ्यते ।

(क) सू० ५६ । (ख) सू० ५६, ऋ० ७, ८, ९, १० । (ग) सू० ६०,
 ऋ० १३ । (घ) सू० ६०, ऋ० १४ । (ङ) सू० ६०, ऋ० १५ ।
 (च) सू० ६०, ऋ० १, २, ३ । (छ) सू० ६१ । (ज) सू० ६१, ऋ०
 १४ । (झ) सू० ६१, ऋ० १, २, ३ । (ञ) सू० ६१, ऋ० १३ । (ट)
 सू० ६३, ६४, ६५, ६६, ६७ । (ठ) सू० ७५, ऋ० १४, १५, १६ । (ड)
 सू० ६८, ऋ० १०, ११ । (ण) सू० ७० । (ण) सू० ७१, ऋ० १, २, ३ ।
 (त) सू० ७५, ऋ० ६ । (थ) सू० ७५, ऋ० १० । (द) सू० ७५, ऋ०
 १७ । (ध) सू० ६३, ऋ० १० ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

त्रेष्टुभे तु वसिष्ठस्य विराजोऽष्टादशा^(क)दितः ।
 प्रथमस्यानुवाकस्य द्वैपदं सूक्तमुत्तमम्^(ख) ॥१॥
 चतुर्दशं वृषत्यादि^(ग) तस्माद्वायव्यमुत्तरम्^(घ) ।
 प्रगाथं वार्चतं सूक्तं द्वादशर्षमुपोत्तमम्^(ङ) ॥२॥
 द्वितीयस्यानुवाकस्य तेषु तेषामुपोत्तमम्^(च) ।
 प्रगाथमेषामुद्धृत्य द्वितीया द्विपदाम्बुचम्^(छ) ॥३॥
 वैराजं पञ्चमं^(ज) सूक्तं त्रिष्टुभस्योत्तमा^(झ) निष्टत् ।
 गायत्रं^(ञ) त्रिविराडन्तं^(ट) द्वादशर्षं चतुर्दशम् ॥४॥
 तृतीयस्यानुवाकस्य चतस्रोऽ^(ठ)न्या अनुष्टुभः ।
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य गायत्री प्रथमा^(ड) पुनः ॥५॥
 उपरिष्ठाद्दृश्यसु तिस्रो^(ण)मध्यगता ऋचः ।
 आदावाद्यस्य सूक्तस्य द्विपदा एकविंशतिः^(त) ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३,
 १४, १५, १६, १७, १८ । (ख) सू० १७ । (ग) सू० १४, ऋ० १ ।
 (घ) सू० १५ । (ङ) सू० १६ । (च) सू० ३२ । (छ) सू० ३२, ऋ०
 ३ । (ज) सू० २२ । (झ) सू० २२, ऋ० ९ । (ञ) सू० ३१ । (ट)
 सू० ३१, ऋ० १०, ११, १२ । (ठ) सू० ५५, ऋ० ५, ६, ७, ८, ९ । (ड)
 सू० ५५, ऋ० १ । (ण) सू० ५५, ऋ० २, ३, ४ । (त) सू० ३४, ऋ० १, २,
 ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६, १७, १८, १९, २०, २१ ।

अष्टमस्य जगत्याद्या^(क) सूक्तस्यैकादशस्य^(ख) च ।
 चथोदग्रं आगतं तु सूक्तं सप्तदशं^(ग) च यत् ॥७॥
 तयोः पूर्वं^(घ) त्रिष्टुबन्तं शक्यन्तमथोत्तरम्^(ङ) ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य प्रगाथा वार्हता^(च)दृष्याः ॥८॥
 सूक्तस्यानुष्टुबन्तस्य^(छ) चतुर्थस्यादितस्तु यः ।
 मास्तस्त्वच गायत्रस्तृषः सान्तपना^(ज) इति ॥९॥
 एकादशा^(झ)दौ सूक्तस्य द्विपदाः प्रथमस्य तु ।
 एकादशस्य तिस्रो^(ञ)ऽऽक्या गायत्र्यो नव^(ट)चादितः ॥१०॥
 प्रगाथा वार्हताः श्रेषाः^(ड) पुरउष्णिक्तु षोडशौ^(ण) ।
 चथोदग्रं^(त) तु वैराजमृचाबुद्धृत्य त्तमे^(थ) ॥११॥
 पञ्चमस्यानुवाकस्य गायत्रं सूक्तमुत्तमम्^(द) ।
 एकादशे^(ध) चतुर्थे^(द) च प्रगाथा वार्हतास्तृचाः ॥१२॥
 ऐन्द्रावरुणे दे सूक्ते^(घ) दशर्चे जागते उभे ।

(क) सू० ४१, ऋ० १ । (ख) सू० ४४, ऋ० १ । (ग) सू० ५० ।
 (घ) सू० ४६ । (ङ) सू० ५०, ऋ० ४ । (च) सू० ५६, ऋ० ३, ५ ।
 (छ) सू० ५६, ऋ० १२ । (ज) सू० ५६, ऋ० ६, १०, ११ । (झ) सू०
 ५६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । (ञ) सू० ६६, ऋ०
 १७, १८, १९ । (ट) सू० ६६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८ ।
 (ठ) सू० ६६, ऋ० १०, ११, १२, १३, १४, १५ । (ड) सू० ६६, ऋ० १६ ।
 (ण) सू० ६८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (त) सू० ६८, ऋ० ८, ९ ।
 (थ) सू० ८६ । (द) सू० ८१, ऋ० १, ३, ५ । (ध) सू० ७४, ऋ० १,
 ३, ५ । (घ) सू० ८२, ८३ ।

उत्तमस्य तु सूक्तस्य दशमी निष्टदत्तमा^(क) ॥१३॥
 षष्ठस्य त्वनुवाकस्य प्रगाथो वार्हेतो^(ख) हृचः ।
 एका^(ग) प्रस्तारपङ्क्तिश्च सप्तमस्यादितस्तृचः ॥१४॥
 गायत्र्य उत्तरास्तिस्रः^(घ) पार्जन्यं च त्रयोदशम्^(ङ) ।
 पञ्चमं^(च) चोत्तमानेका^(छ) मुद्गत्यर्चमनुष्टुभम् ॥१५॥
 उत्तमस्योत्तमा^(ज) नुष्टुभगत्यष्टादशी^(झ) निष्टत् ।
 एकविंशोत्रयोविंशौ^(ञ) तयोभे सप्त^(ट) चादितः ॥१६॥
 उपोत्तमा तु सूक्तस्य प्रथमेका^(ठ) त्वनुष्टुभक् ॥
 इति सप्तमं मण्डलम् ॥

(क) सू० ८६, ऋ० ५ । (ख) सू० ६६, ऋ० १, २ । (ग) सू० ६६,
 ऋ० ३ । (घ) सू० ६६, ऋ० ४, ५, ६ । (ङ) सू० १०२ । (च) सू०
 ६४ । (छ) सू० ६४, ऋ० १२ । (ज) सू० १०४, ऋ० ३४ । (झ)
 सू० १०४, ऋ० १८ । (ञ) सू० १०४, ऋ० २१, २३ । (ट) सू० १०४,
 ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ठ) सू० १०३, ऋ० १ ।

अथाष्टमं मण्डलम् ।

प्रथमस्यानुवाकस्य गायत्रे मण्डलेऽष्टमे ।

द्विषिष्टुवन्तं^(क) प्रथमं द्विप्रगाथादि^(ख) वार्धतम् ॥१॥
 द्वितीये^(ग) च चतुर्थे^(घ) च प्रगाथा वार्धतः कृषाः ।
 द्वितीयस्य वृहत्या^(ङ) गायत्र्यौ द्वे उपोत्तमे^(च) ॥२॥
 पुरउष्णिक् चतुर्थस्य सूक्तस्यैकोत्तमा^(ज) निषृत् ।
 पञ्चमस्य तु सूक्तस्य वृहत्यौ द्वे उपोत्तमे^(झ) ॥३॥
 यं मे दुः^(झ)स्वादवः सोमा^(ञ) माकिरेने^(ट)त्यनुष्टुभः ।
 द्वितीयस्य^(ड) चतुर्थस्य^(ण) सूक्ते आनुष्टुभे चभे ॥४॥
 द्वितीयस्यानुवाकस्य तत्र काश्चिदृषोऽन्यथा ।
 चतुर्थं सुक्ते प्रथमा^(ड) षष्ठी^(ण) पञ्चदशी^(त) च या ॥५॥
 चतुर्दशी^(ण) चतुर्थी^(द) च वृहत्याः पञ्चमी^(ध) ककुप् ।
 त्रिष्टु^(न)भिराङ्^(प) जगत्ये^(ध)व दशमीप्रभृतिस्तुषः ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० ३३, ३४ । (ख) सू० १, ऋ० १, २ । (ग) सू० १
 ऋ० ३ । (घ) सू० १, ऋ० ४ । (ङ) सू० ३, ऋ० २४ । (च) सू० ३
 ऋ० २२, २३ । (ज) सू० ४, ऋ० २१ । (झ) सू० ५, ऋ० ३०, ३८ ।
 (ञ) सू० ३, ऋ० २१ । (ट) सू० २, ऋ० २८ । (ड) सू० ५, ऋ०
 ३६ । (ण) सू० ८ । (द) सू० ६, ऋ० १ । (ध) सू० ६ । (न) सू०
 ६, ऋ० ५ । (त) सू० १५ । (प) सू० ६, ऋ० १४ । (द) सू०
 ६, ४ । (ध) सू० ६, ऋ० ५ । (न) सू० ६, ऋ० १० । (प) सू० ६,
 ऋ० ११ । (प) सू० ६, ऋ० १२ ।

गायत्री परिशिष्टानां द्वितीयान्यौ^(क) वृषावुभौ ।
 पञ्चमस्य^(ख) दृष्ट्याभ्यां मध्येष्योति^(ग)रमुष्टुवृक्^(घ) ॥७॥
 आस्तारपङ्क्ति^(ङ)वार्हतः^(च) प्रगाथस्यैवमृत्विधिः ।
 षष्ठस्य दूत्तमा^(ज) त्रिष्टुप्प्रतिष्ठा प्रथमा^(झ)निचृत् ॥८॥
 द्वितीया^(ञ)वर्धमाना तु सूक्तमुत्तर^(ट)मौष्णिहम् ।
 प्रथमञ्च^(ड) द्वितीयञ्च^(ढ) षष्ठ^(ण)स्यौष्णिहमेव हि ॥९॥
 द्वितीयस्थानुवाकस्य प्रगाथे काकुभे उभे ।
 उपत्तमोपोत्तमे^(त) सूक्ते तत्र काश्चिदृषोऽन्यथा ॥१०॥
 उपोत्तमे सप्तविंशौ^(थ) द्विपदैकोत्तमास्त्रिमाः ।
 उष्णि^(द)कृतोदृष्ट्यौ^(ध) च ककु^(न)प्पङ्क्तिं^(प)श्च ता ऋचः ॥११॥
 वास्तोष्यते भ्रुवे^(ब)त्येष प्रगाथो वार्हतो वृचः ।
 चतुर्थस्थानुवाकस्य प्रगाथाः काकुभा नव^(स) ॥१२॥
 आद्ये सूक्ते द्वितीये तु वक्ष्यते विधिराश्विने ।
 ऋचः^(ह) प्रगाथा वार्हताः प्रगाथाः काकुभास्त्रयः^(र) ॥१३॥

(क) सू० ६, ऋ० २, २१ । (ख) सू० १०, ऋ० १, ५ । (ग) सू० १०,
 ऋ० २ । (घ) सू० १० ऋ० ३ । (ङ) सू० १० ऋ० ४ । (च) सू० १० ऋ०
 ६ । (ज) सू० ११, ऋ० १० । (झ) सू० ११, १ । (ञ) सू० ११ ऋ०
 २ । (ट) सू० १२ । (ड) सू० १३ । (ढ) सू० १५ । (ण) सू० १८ ।
 (त) सू० १६, २० । (थ) सू० १६, ऋ० २७ । (द) सू० १६, ऋ०
 ३४ । (ध) सू० १६, ऋ० ३५ । (न) सू० १६, ३६ । (प) सू० १६,
 ३७ । (ब) सू० १७, ऋ० १४, १५ । (स) सू० २१, ऋ० १, २, ३, ४, ५,
 ६, ७, ८, ९ । (ह) सू० २२, ऋ० १, ३, ५ । (र) सू० २२, ऋ० १३
 १५, १६ ।

तेषां मध्ये दृष्ट्येका^(क) त्वनुष्टुप्काकुभहृषः^(ख) ।
 ककुप्^(ग) च मध्येज्योति^(घ)स षड्भिमा औष्णिहान्यतः ॥ १४ ॥
 परं चत्वारि^(ङ) सूक्तानि यानि विद्यमना जगौ ।
 यत्त्वाष्ट्रच्छाद्^(च)युष्वाहि त्व^(छ)सुदृत्येते अनुष्टुभौ ॥ १५ ॥
 उष्णिग्गर्भा च गायत्री सूक्ते तावासुपोत्तमा^(ज) ।
 ध्रुवोःसूक्ते षतस्र^(झ)स षोडश्याद्या षडक्षया ॥ १६ ॥
 उत्तमा^(ञ) चैकविंशती^(ट) च मताः षड्नायत्र्यो मताः ।
 अग्निस्त्वये तु सूक्तस्य प्रगाथा बार्हता हृषाः^(ठ) ॥ १७ ॥
 ये चिंशतीति सूक्तेऽस्मिंसतुर्थी^(ड) पुरउष्णिग्यक् ।
 उत्तमस्य द्वितीया^(ण) च द्वितीया^(ण) दृष्टती गिष्टत् ॥ १८ ॥
 अनुष्टुबुत्तमा^(त)बभ्रु^(थ)रेकसु द्वैपदं परम् ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य सूक्तस्य प्रथमस्य तु ॥ १९ ॥
 दशम्येका^(द)पादनिष्टषतस्रो^(ध)ऽन्यास्तु पङ्क्तयः ।
 अग्निं वो^(न)वीतिहोत्रे^(प)त्युषावेते अनुष्टुभौ ॥ २० ॥

(क) सू० २२, ऋ० १० । (ख) सू० २२, ऋ० ८, ९ । (ग) सू० २२,
 ऋ० १२ । (घ) सू० २२, ऋ० १२ । (ङ) सू० २१, २४, २५, २६ ।
 (च) सू० २४, ऋ० ३० । (छ) सू० २६, ऋ० २० । (ज) सू० २५,
 ऋ० २३ । (झ) सू० २६, ऋ० १६, १७, १८, १९ । (ञ) सू० २६,
 ऋ० २५ । (ट) सू० २६, ऋ० २१ । (ठ) सू० २७, ऋ० १, २, ५, ७,
 ९, ११, १३, १५, १७, १९, २१ । (ड) सू० २८, ऋ० ४ । (ण) सू०
 ३०, ऋ० २ । (ण) सू० ३०, ऋ० ३ । (त) सू० ३०, ऋ० ४ । (थ)
 सू० २९ । (द) सू० ३१, ऋ० १० । (ध) सू० ३१, ऋ० १५, १६, १७,
 १८ । (न) सू० ३१, ऋ० १४ । (प) सू० ३१, ऋ० ९ ।

द्वतीयञ्च^(क) चतुर्थञ्च^(ख) वार्हतासुष्टुभे तयोः ।
 उभयोरेव गायत्रः षोडशी^(ग)प्रष्टतिस्तृचः ॥२१॥
 अथः पञ्चस्र मे^(घ)त्यैन्द्रावार्हतेऽनुष्टुबुत्तमा ।
 उपरिष्टाञ्च्योतिष^(ङ)न्तु पङ्क्तिस्त्वृक्तस्य पञ्चमी ॥२२॥
 द्वाविंशत्या^(च) च मध्येऽस्ति महा च दृष्टती^(ज) तयोः ।
 अवितासी^(झ)ति शक्यः षण्महापङ्क्तिरुत्तमा^(ञ) ॥२३॥
 जागतं यन्महापाङ्कं प्रेदं^(ट) सूक्तमिति स्यतम् ।
 तस्यैकातिजगत्याद्या^(ड) महापाङ्कानि तान्य^(ण)पि ॥२४॥
 अग्निमस्तोषु^(ण)पक्तस्य चीणि सूक्तानि तत्र तु ।
 इन्द्राग्नी युव^(च)मित्यस्य द्वितीया शकरी निष्टत् ॥२५॥
 त्रिष्टुबस्योत्तमा^(च)चैका सूक्तमस्माद्यदुत्तरम् ।
 चैष्टुभा^(ग)नुष्टुभौ^(घ) ज्ञेयौ तस्य पूर्वान्तरौ द्वेषौ ॥२६॥
 षष्ठस्य तनुवाकस्य महापाङ्कं वशात्परम्^(घ) ।
 खादो^(घ)स्तु चैष्टुभं सूक्तं जगती तत्र पञ्चमी^(ग) ॥२७॥

(क) सू० ३३ । (ख) सू० ३४ । (ग) सू० ३३, ३४, ऋ० १६, १७, १८ । (घ) सू० ३३, ऋ० १६ । (ङ) सू० ३५ । (च) सू० ३५, ऋ० २२, २४ । (ज) सू० ३५, ऋ० २३ । (झ) सू० ३६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ञ) सू० ३६, ऋ० ७ । (ट) सू० ३७ । (ड) सू० ३७, ऋ० १ । (ण) सू० ३७, ऋ० २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ण) सू० ३६, ४०, ४१ । (ट) सू० ४०, ऋ० २ । (च) सू० ४०, ऋ० १२ । (त) सू० ४२, ऋ० १, २, ३ । (थ) सू० ४२, ऋ० ४, ५, ६ । (द) सू० ४७ । (ध) सू० ४८ । (न) सू० ४८, ऋ० ५ ।

जनचिंश्री^(क) चयोविंश्री^(ख) दशमी^(ग) चोत्तमा^(घ) च या ।
 षष्ठी^(ङ) चैतासु गायत्र्यस्यतस्रस्वादितो^(च) वग्ने ॥२८॥
 चयोदश्री तु द्विपदा^(ज) चिंश्री चातुष्टुभ^(झ)ष्टमी ।
 सतोष्टय्यौ^(झ) षड्विंश्री नवमी च स्यते उभे ॥२९॥
 द्वादश्री लस्य सूक्तस्य विपरीते^(ञ)ति सस्यता ।
 एकचिंश्री विराडुष्णिक^(ट) पञ्चमी तु ककु^(ठ)चिष्टत् ॥३०॥
 ददीरेक^(ड)इति लेषा ककुम्यङ्गुगिरा^(ण)निष्टत् ।
 द्वाविंश्री चैकविंश्री च चतुर्विंश्री च पङ्क्तयः^(त) ॥३१॥
 उपोत्तमा च शिष्टाः स्युर्दृष्ट्योऽन्या वग्ने नव^(थ) ।
 एषा पिपीलिका^(द)मध्ये दृष्ट्यासु चतुर्दश्री ॥३२॥
 ये पातयन्ते अज्जभि^(ध)रपरिष्टाद्दृष्ट्यसौ ।
 विंश्लेषा विषमपदा^(न) विज्ञेया दृष्टतीष्वपि ॥३३॥
 सप्तमस्यानुवाकस्य द्वे सूक्ते प्रथमे तयोः ।

(१) न्यङ्गुसिरा इति छ-चिञ्जितपुस्तके पठ्यते । विपिकरप्रमादकृतो-
 ऽयं पाठः ।

(क) सू० ४६, ऋ० २९ । (ख) सू० ४६, ऋ० २३ । (ग) सू० ४६,
 ऋ० १० । (घ) सू० ४६, ऋ० ३३ । (ङ) सू० ४६, ऋ० ६ । (च)
 सू० ४६, ऋ० २, ३, ४, ५ । (ज) सू० ४६, ऋ० १३, ३० । (झ) सू०
 ४६, ऋ० ८ । (ञ) सू० ४६, ऋ० ९, २६ । (ट) सू० ४६, ऋ० १२ ।
 (ठ) सू० ४६, ऋ० ५ । (ड) सू० ४६, ऋ० १५ । (ण) सू० ४६, ऋ० २१, २२, २४ ।
 (त) सू० ४६, ऋ० १, ७, ११, १८, २९, ३७, २८, ३२ । (थ) सू० ४६, ऋ० १४ । (द)
 सू० ४६, ऋ० १८ । (ध) सू० ४६, ऋ० २० ।

आग्नेयेन्ने तथा भार्गो प्रगाथा^(क) वार्हता^(ख) वृषाः ॥ ३४ ॥

द्वितीये वार्हतः पाङ्क्ते सप्तमी^(ग) प्रभृतिस्तृचः ।

चतुर्थस्योत्तमा^(घ) त्रिष्टुप्चतस्रोऽन्या^(ङ) अनुष्टुभः ॥ ३५ ॥

प्रथमा च चतुर्थी च पञ्चमी सप्तमी च या ।

सप्तमेऽनुष्टुब^(च)न्ते तु प्रगाथा वार्हता वृषाः ॥ ३६ ॥

आनुष्टुभास्तु चत्वारः^(छ) प्रगाथा आदितस्तृचाः ।

गवमखेह सूक्तस्य सूक्ते त्वानुष्टुभे परे ॥ ३७ ॥

गायत्रो द्विवृहत्यन्ते चतुर्थी^(ज) प्रभृतिस्तृचः ।

द्वितीया पादतोऽनुष्टु^(झ)बुष्णिगक्षरसम्पदा ॥ ३८ ॥

पङ्क्तिस्त्रैकादशी तस्य^(ञ) षोडशी^(१) च निष्टत्पदा ।

अष्टमस्यानुवाकस्य चिप्रगाथादि वार्हतम् ॥ ३९ ॥

ऐन्द्रं हि प्रथमं^(ट) सूक्तं त्वार्षच्च पुरुहन्मनः ।

तस्योष्णिकपुरउष्णिहो^(ड)र्मध्येऽनुष्टु^(ण)बुपोत्तमा^(ण) ॥ ४० ॥

वृषाः प्रगाथा वार्हता द्वितीयस्योत्तमा^(च)स्त्रयः ।

(१) षोडशीति ऋचिञ्जितप्रुक्तके पच्यते ।

(क) सू० ४९, ऋ० १, २, ५, ७, ९ । (ख) सू० ४९, ऋ० २, ४, ६, ८, १० । (ग) सू० ५२, ऋ० ७, ८, ९ । (घ) सू० ५२, ऋ० १० । (ङ) सू० ६३, ऋ० १, ४, ५, ७ । (च) सू० ५५, ऋ० ५ । (छ) सू० ६८, ऋ० १, ४, ७, १० । (ज) सू० ६९, ऋ० ४, ५, ६ । (झ) सू० ६९, ऋ० २ । (ञ) सू० ६९, ऋ० ११, १६ । (ट) सू० ७० । (ठ) सू० ७०, ऋ० १३ । (ड) सू० ७०, ऋ० १५ । (ण) सू० ७०, ऋ० १४ । (ब) सू० ७१, ऋ० १०, ११, १२, १३, १४, १५ ।

आनुष्टुभास्तु चत्वारः^(क) प्रगाथा आदितस्तथाः ॥४१॥
 पञ्चमस्योत्तमाश्चास्य तिस्रो^(ख)ऽनुष्टुभ ईरिताः ।
 विश्वेत्ता विष्णु^(ग)रित्येष प्रगाथो बार्हतो ह्यः ॥४२॥
 नवमप्रश्नतीनान्तु सूक्तानां पृथगुत्तमाः ।
 दृश्य^(घ)नुष्टु^(ङ)मिष्टुप्^(च) च चयाणां कथिता ऋषः ॥४३॥
 नवमस्यानुवाकस्य प्रगाथा बार्हता ह्यः ।
 श्रेयास्तुर्षां सूक्तानां षष्ठा^(ज)दे जागतात्परम् ॥४४॥
 आनुष्टुभो दृश्यन्तस्तृचो यज्जा यथा^(झ) इति ।
 आनुष्टुभं द्विपङ्क्त्यादि कन्या वाः^(ञ) सूक्तमुत्तरम् ॥४५॥
 पान्त^(ट)मित्यस्य सूक्तस्य प्रथमैका तनुष्टुष्टक् ।
 द्वात्रिंशदानुवाकस्य षष्ठमे चैष्टुभे पुनः ॥४६॥
 षष्ठ्ये^(ड)का जगती तस्याः पर आनुष्टुभस्तृचः^(ण) ।
 आनुष्टुभा द्वितीया^(त) दे परे चैष्टुभवार्हते^(थ) ॥४७॥
 अगद्योस्त्रैष्टुभे सूक्ते या चतुर्थी विराड्^(द)षी ।
 उभौ त्वतिजगत्यादी^(न) बार्हतस्योत्तमे ह्युचौ^(ध) ॥४८॥

(क) सू० ७४, ऋ० १, ४, ७, १० । (ख) सू० ७४, ऋ० १३, १४, १५ ।
 (ग) सू० ७७, ऋ० १०, ११ । (घ) सू० ७८, ऋ० १० । (ङ) सू० ७९,
 ऋ० ९ । (च) सू० ८०, ऋ० ८ । (छ) सू० ८१ । (ज) सू० ८९, ऋ०
 ५, ६, ७ । (झ) सू० ९१ । (ञ) सू० ९२, ऋ० १ । (ट) सू० १००,
 ऋ० ६ । (ठ) सू० १००, ऋ० ७, ८, ९ । (ड) सू० ९५ । (ढ) सू०
 ९६, ९७ । (ण) सू० ९६, ऋ० ४ । (त) सू० ९७, ऋ० १०, १३ ।
 (थ) सू० ९७, ऋ० ९ ।

अपरिष्ठाद्दार्हतयोस्तयोः पूर्वः^(क) प्रतीयताम् ।
 उत्तरस्य हृषसाद्या^(ख) त्रिष्टुबन्धा^(ग) जगत्यपि ॥४९॥
 प्रगाथं वार्हतं सूक्तं षष्ठं पञ्चममौष्णिसम्^(घ) ।
 अन्यान्वम्यौ^(ङ) सूक्तोऽस्मिन् पञ्चमे पुरउष्णिहौ ॥५०॥
 उपोत्तमे सप्तमे च चतस्रः^(च) काकुभाः स्यताः ।
 अष्टमे त्रिचिष्टुबन्ते^(छ) प्रगाथा वार्हता हृषाः^(ज) ॥५१॥
 गायत्री तु द्वितीया^(झ) च दृष्टत्यन्या चयोदशौ^(ञ) ।
 एका सतोदृष्टत्यस्य चतुर्थी^(ट) सा प्रतीयताम् ॥५२॥
 उत्तमस्योत्तमा^(ड) नुष्टुव्विराड्रूपा तु पञ्चमी^(ण) ।
 सतोदृष्टत्यस्यैव सप्तम्याद्ययुजस्तृचः^(त) ॥५३॥
 ककुव्गायत्री च ककुबष्टम्यादौ युजस्तृचः^(थ) ।
 अन्याः त्रिष्ठा दृष्टत्यसु विज्ञेयास्तत्र चादितः^(द) ॥५४॥
 इति अष्टमं मण्डलम् ।

(क) सू० ६७, ऋ० ११ । (ख) सू० ६७, ऋ० १४ । (ग) सू० ६७,
 ऋ० १५ । (घ) सू० ६८, ६९ । (ङ) सू० ६८, ऋ० ६, १२ । (च) सू०
 ६८, ऋ० ७, ८, १०, ११ । (छ) सू० १०१, ऋ० १४, १५, १६ । (ज)
 सू० १०१, ऋ० २, ४, ६, ८, १०, १२ । (झ) सू० १०१, ऋ० ३ । (ञ)
 सू० १०१, ऋ० १३ । (ट) सू० १०१, ऋ० ४ । (ठ) सू० १०३, ऋ०
 १४ । (ड) सू० १०३, ऋ० ५ । (ण) सू० १०३, ऋ० ७, ९, ११ ।
 (त) सू० १०३, ऋ० ८, १०, १२ । (थ) सू० १०३, ऋ० १, २, ३, ४,
 ६, १३ ।

अथ नवमं माण्डूक्यम् ।

गायत्रं पावमानोर्गां षष्ठि सूक्तानि सप्त च ।
 सप्तमस्यात्र सूक्तस्य सप्तस्रोः^(क)ऽन्या अतुष्टुभः ॥१॥
 पवस्य सोममन्त्र्य^(ख)चित्येष द्वैपदक्षुषः ।
 अतिवारान^(ग)साय्यस्य^(घ) द्वे एते पुरञ्चिह्नौ ॥२॥
 उपोत्तमस्य चातुष्टुप्सूक्तस्याष्टादश्री^(ङ) विराट् ।
 सप्तविंशु^(च)त्तमे च द्वे तिस्रोऽतुष्टुभ^(छ) उत्तमे ॥३॥
 अतः पराणि सूक्तानि^(ज) जागताः^(झ) प्राक् प्रतुष्टुवात् ।
 एकां चिष्टुभसुद्धृत्य सप्तमस्याष्टमी^(ञ)मृचम् ॥४॥
 सतुर्दशं^(ट) पञ्चदशं^(ठ) चत्वारि^(ड) च तथादितः^(ण) ।
 एतामि चिष्टुवन्तानि जागतेष्विति गम्यताम् ॥५॥
 द्विचिष्टुवन्ते तथापि द्वितीयाष्टादशे^(त) उभे ।
 चैष्टुभानि पराणि^(थ) प्रागभि नो वाजसातमात् ॥६॥

(१) जागतानीति भवितुमर्हति ।

(क) सू० ५, ऋ० ८, ९, १०, ११ । (ख) सू० १६, '१७०६ ।
 १८ । (ग) सू० ६०, ऋ० ३ । (घ) सू० ६७, ऋ० ३० । (ङ) सू० ६६,
 ऋ० १८ । (च) सू० ६७, ऋ० २७ । (छ) सू० ६७, ऋ० ३१, ३२ ।
 (ज) सू० ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०,
 ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६ । (झ) सू० ७४, ऋ० ८ । (ञ) सू० ६८,
 ऋ० १० । (ट) सू० ६९, ऋ० १० । (ठ) सू० ७०, ऋ० १० । (ड)
 सू० ७१, ऋ० ९ । (ण) सू० ८५, ऋ० ११, १२ । (त) सू० ८७, ८८,
 ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७ ।

सत्पार्थानुष्टुभान्यु^(क)र्ध्वं तेभ्यः पञ्चौष्णिसामि^(ख) च ।

ने + + + + + + + ॥७॥

+ + + + स एहत्योर्दादग्नी^(ग) तयोः ।

षोडशर्षस्य गायत्री^(घ) द्वितीयोत्तरया सप्त ॥८॥

परीतो ऽषिञ्चते^(ङ)त्यस्मिन् प्रगाथा वार्धता इषाः ।

षोडशी च तृतीया च द्वे अस्य द्विपदे^(च)उभे ॥९॥

अष्टमी च एहत्य^(ज)स्य नवमी च निष्टत्पदा^(झ) ।

प्रगाथं काकुभं^(ञ) सूक्तं सतोहृत्तौ यस्य नः^(ट) ॥१०॥

धवमथा तु गायत्री स सुप्^(ड) इति काकुभे ।

चैष्टुभं त्रिविराड्^(ण)क्तमूर्ध्ववार्धतः^(त) परम् ॥११॥

तस्मिन् पिपीलिकामथा^(थ)स्तिस्रोऽनुष्टुभ आदितः ।

अथा इचे^(द)त्यथात्यष्टं पाङ्क्तानि^(न) चौष्यतः परम् ॥१२॥

इति नवमं मण्डलम् ।

- (क) सू० ९८, ९९, १००, १०१ । (ख) सू० १०२, १०३, १०४, १०५, १०६ । (ग) सू० ९६, ऋ० १२ । (घ) सू० १०२, ऋ० २, ३ । (ङ) सू० १०७ । (च) सू० १०७, ऋ० ३, १६ । (ज) सू० १०७, ऋ० ८ । (झ) सू० १०८ । (ञ) सू० १०८, ऋ० १४, १ । (ट) सू० १०८, ऋ० १३ । (ठ) सू० ११०, ऋ० १०, ११, १२ । (ड) सू० ११०, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ । (ण) सू० ११०, ऋ० १, २, ३ । (त) सू० १११ । (थ) सू० ११२, ११३, ११४ ।

अथ दशमं भण्डसम् ।

वेष्टुभाः^(क) चतुस्रसूक्तानामनुवाके दशोत्तराः ।
 तेषामाद्यस्य नवमे गायत्रेऽन्ते त्वनुष्टुभौ^(ख) ॥१॥
 एकादशे पञ्चदशे षड्^(ग)चैकादशु^(घ)गादितः ।
 षोडशस्यै^(ङ)कान्या जगत्यस्ता निचृत्पदाः ॥२॥
 चतुर्दशस्य सूक्तस्य दृष्टये^(च)का उपोत्तमा ।
 षोडशौचतुर्दश्यावुत्तमा चेत्यनुष्टुभः^(ज) ॥३॥
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः^(झ) ।
 द्वितीयस्थानुवाकस्य सूक्तमानुष्टुभं^(ञ) विदुः ॥४॥
 द्वितीयं यदि चाष्टसं षष्ठ्या गायत्र्या^(ट) विना ।
 अनुष्टु^(ठ)भु द्वितीयस्य प्रथमस्य च योत्तमा ॥५॥
 एकादशौ द्वितीयस्य ततः प्रसारपङ्क्ति^(ड)र्षेक् ।
 उपोत्तमा तु पूर्वस्य पुरस्ताब्धृष्टी^(ण) विराट् ॥६॥

(क) सू० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ख) सू० ८, ऋ०
 ८, ९ । (ग) सू० ११, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (घ) सू० १५, ऋ०
 ११ । (ङ) सू० १३, ऋ० ५ । (च) सू० १४, ऋ० १५ । (ज) सू०,
 १४, ऋ० १३, १४, १६ । (झ) सू० १६, ऋ० ११, १२, १३, १४ ।
 (ञ) सू० १६, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (ट) सू० १६, ऋ० ६ ।
 (ठ) सू० १७, ऋ० १४ । सू० १८, ऋ० १४ । (ड) सू० १८, ऋ० ११ ।
 (ण) सू० १७, ऋ० १३ ।

उपान्या तु द्वितीयस्य षष्ठी या षष्ठमस्य च ।
 इरी न्वस्येति तिस्रस्य जगत्यः^(क) पञ्च ता इमाः ॥७॥
 पञ्चमी त्वस्य सूक्तस्य त्रिष्टुबे^(ख)वाभिधारिणी ।
 ऊर्ध्वमानुष्टुभादाद्या विमदस्य दशाक्षरा^(ग) ॥८॥
 अनुष्टुप्^(घ) च द्विचौ च द्वौ गायत्रौ^(ङ) नवमो विराट्^(च) ।
 विमदस्य सहोदकाः सर्वा आस्तारपङ्क्तयः^(छ) ॥९॥
 षष्ठे पुरस्ताद्दार्हते^(ज) त्रिष्टुब^(झ)न्ते कुह श्रुते ।
 त्वन्या चिदानस्त्वं नस्तु तिस्र एता अनुष्टुभः^(ञ) ॥१०॥
 आनुष्टुभं^(ट) तु दशमं तच्च प्रथमया सह ।
 वर्षैर्मिषी महीत्युष्णिगा^(ड)नुष्टुभ्ये^(ण)व पादतः ॥११॥
 अन्य एवानुष्टुभ् सोऽपि युवं शक्रे^(त)ति यस्तृचः ।
 द्वितीयस्थानुवाकस्य प्र सु ग्मन्तेति पञ्च च ॥१२॥
 षष्ठमी चाचसूक्तस्य जगत्यः^(थ) षड्दिमा ऋचः ।
 चतुर्यस्य तु सूक्तस्य द्वितीयप्रभृतिर्द्विचः ॥१३॥

(क) सू० १८, ऋ० १३, । सू० २३, ऋ० २, ३, ४, ६ । (ख) सू०
 २६, ऋ० ५ । (ग) सू० २०, ऋ० १ । (घ) सू० २०, ऋ० २ । (ङ)
 सू० २०, ऋ० ३, ४, ५, ६, ७, ८ । (च) सू० २०, ऋ० ६ । (छ) सू०
 २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (ज) सू० २२, ऋ० १०, ११, १२, १३,
 १४ । (झ) सू० २२, ऋ० १५ । (ञ) सू० २२, ऋ० ५, ७, ६ । (ट)
 सू० २६ । (ठ) सू० २६, ऋ० १, ४ । (ड) सू० २६, ऋ० ३, ५, ६ ।
 (ढ) सू० २४, ऋ० ४, ५, ६ । (ब) सू० ३२, ऋ० १, २, ३, ४, ५ ।
 सू० ३४, ऋ० ७ ।

प्रगाथो वार्धत^(क)सूक्त्यात्परा गायत्र्य^(ख)स्तु वद् ।
 जागतान्य^(ग)सूक्तानि पञ्चमादधि सप्त तु ॥१४॥
 एकां त्रिष्टुभ^(घ)सुद्धृत्य सौर्यस्य दग्धमीमृचम् ।
 षष्ठसप्तमयोश्चान्ते^(ङ) दग्धमस्य च द्वत्तमाम्^(च) ॥१५॥
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागते^(ज) प्रथमे उभे ।
 उद्धृत्यान्धे तयोः पूर्वा तिस्रश्चादित उत्तरात् ॥१६॥
 षष्ठसप्तमश्चैते जागते^(झ) तत्र षष्ठतः ।
 उद्धृत्यान्धे सप्तमीच्च द्वितीयान्धे च सप्तमात् ॥१७॥
 अष्टमस्य च सूक्तस्य जागत^(ञ)सूक्तमो वृषः ।
 एते त्वचाभिसारिण्यौ^(ट) के ते नर इति ह्यथौ ॥१८॥
 पञ्च चैकादग्निन्यान्ध्या जगत्य^(ड)स्त्वष्टमीं विना ।
 चतुर्दग्धस्य जागत^(ण)चतुर्थीप्रभृतिस्तृषः ॥१९॥
 गायत्र्यानुष्टुभे^(त) सूक्ते मा प्रथम इति ह्युभे ।
 आजनं त्वस्य पञ्चादौ गायत्र्यो^(थ)ऽनुष्टुभः^(द) पराः ॥२०॥

(क) सू० ३३, ऋ० २, ३ । (ख) सू० ३३, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ ।
 (ग) सू० ३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०, ४१ । (घ) सू० ३७, ऋ० १० ।
 (ङ) सू० ३५, ऋ० १३, १४ । सू० ३६, ऋ० १३, १४ । (च) सू०
 ३९, ऋ० १४ । (ज) सू० ४३, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ । सू०
 ४४, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ । (झ) सू० ४८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६,
 ७, ८, ९ । सू० ४९, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ञ) सू०
 ५०, ऋ० ६, ७ । (ट) सू० ५०, ऋ० ३, ४ । (ड) सू० ५३, ऋ० ६,
 ७, ८, १०, ११ । (ण) सू० ५६, ऋ० ४, ५, ६ । (त) सू० ५७, ५८ ।
 (थ) सू० ६०, ऋ० १, २, ३, ४, ५ । (द) सू० ६०, ऋ० ६, ७,
 १०, ११, १२ ।

ग्रं रोदसी यथा युगं यथेयमिति पङ्क्तयः^(क) ।
 अत्र इके इति श्लोका महापङ्क्ति^(ख)र्हि षट्पदा ॥२१॥
 विराट्पूर्वा^(ग) समिन्नेति त्रिष्टुप्पङ्क्त्युत्तरैव वा ।
 पञ्चमस्थानुवाकस्य चत्वारि प्रागुपोत्तमा ॥२२॥
 आगतान्यु^(घ)चमुद्धृत्य थां ने धिय^(ङ)मिति त्रिमाम् ।
 पूर्वयोस्तन्मे^(च) चर्षो परयोद्योत्तमा^(ज)मृचम् ॥२३॥
 द्वितीयेऽनुष्टुब^(झ)ष्टम्या नवम्या सह पञ्चमी ।
 द्वयोऽस्य षष्ठीप्रभृतिः प्रगाथो बार्हतो^(ञ)मतः ॥२४॥
 दशमी त्वस्य गायत्री^(ट) जगत्यो^(ड)ऽन्या विनोत्तमाम् ।
 षष्ठस्य त्वनुवाकस्य जागते^(ण) सप्तमाष्टमे ॥२५॥
 नवमी च द्वितीयस्य प्रथमे चादितो द्वयः ।
 नवमस्य पञ्चमी च दशमस्य च जागतः^(त) ॥२६॥
 श्लेषो द्वितीयया साकं पञ्चमीप्रभृतिस्तृचः ।
 उपोत्तमस्य सूक्तस्य तथा प्रथमया सह ॥२७॥

(क) सू० ५६, ऋ० ८ । सू० ६०, ऋ० ८, ९ । (ख) सू० ५६, ऋ० ९ ।
 (ग) सू० ५६, ऋ० १० । (घ) सू० ६३, ६४, ६५, ६६ । (ङ) सू० ६४,
 ऋ० १२ । (च) सू० ६९, ऋ० १०, ११ । सू० ६३, ऋ० १६, १७ ।
 (झ) सू० ६५, ऋ० १५ । सू० ६६, ऋ० १५ । (ज) सू० ६२, ऋ० ५, ८,
 ९ । (झ) सू० ६२, ऋ० ६, ७ । (ण) सू० ६२, ऋ० १० । (ट) सू०
 ६२, ऋ० १, २, ३, ४ । (ड) सू० ७५, ७६ । (ड) सू० ७१, ऋ० ९ ।
 सू० ६६, ऋ० १, २ । सू० ७७ ऋ० ५ । सू० ७८, ऋ० २, ५, ६, ७ ।
 सू० ८३, ऋ० १ ।

उक्तमस्य चतस्रोऽन्या जगत्य^(क) इति गम्यताम् ।
 सप्तमस्यानुवाकस्य आद्यमानुष्टुभं^(ख) स्यतम् ॥२८॥
 अक्षिन् नवो नवस्तिष्ठो दे दे गृभ्णाम्यनृचराः ।
 यदश्विनाघोरचक्षुः पूषा त्वा चिष्टुभो^(ग) दश ॥२९॥
 आ नः प्रजां जगत्य^(घ)स्ताः पूर्वापरमिह प्रियम् ।
 दृष्टमेतदि^(ङ)ति श्लेषा दृष्टती न्यङ्कुसारिणी ॥३०॥
 षष्ठ्यानुष्टुभं^(च) सूक्तं तस्यैका चिष्टुवु^(ज)समा ।
 द्वितीयस्य च सूक्तस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः^(झ) ॥३१॥
 पाङ्क्त^(झ)मस्य द्वितीयन्तु तत्राप्येवं निबोधिता ।
 अष्टमस्यानुवाकस्य प्रथमे जागते^(ञ)उभे ॥३२॥
 तथा चतुर्थं^(ट) षष्ठं^(ठ) पूर्वादुद्धृत्य त्वत्तमाम्^(ड) ।
 चतुर्थात्पञ्चमीं चान्यां सप्तमीं^(ण) च व्यपास्य तु ॥३३॥
 षष्ठादन्या^(त)स्तु तिस्रस्य भिषगानुष्टुभं^(न) परम् ।
 महि^(प)प्रस्तारपाङ्क्ते तु पुरस्ताद्दृष्टती^(र) परा ॥३४॥

(क) सू० ८०, ऋ० ४, ५, ६, ७ । (ख) सू० ८५ । (ग) सू० ८५,
 ऋ० १४, १६, २०, २१, २३, २४, २६, ३६, ३७, ४४ । (घ) सू० ८५,
 ऋ० १८, २७, ४१ । (ङ) सू० ८५, ऋ० ३४ । (च) सू० ६० । (ज)
 सू० ६०, ऋ० १५ । (झ) सू० ८७, ऋ० २२, २३, २४, २५ । (ञ) सू०
 ८६ । (ट) सू० ६१, ६२ । (ठ) सू० ६४ । (ड) सू०
 ६१, ऋ० १५ । (ण) सू० ६४, ऋ० ५, ७, १४ । (त) सू० ६६, ऋ०
 ११, १२, १३ । (न) सू० ६७ । (प) सू० ६३ । (र) सू० ६३,
 ऋ० १५ ।

यज्ञे यज्ञे च विशेषा वावर्त्तं ता अतुष्टुभः^(क) ।
 न्यङ्कुसारिष्ठे तं ग्रंसं^(ख) कृधनः पङ्क्तिरचरेः^(ग) ॥ ३५ ॥
 नवमस्थानुवाकस्य षष्ठसूक्तमिहौष्ठिहम्^(घ) ।
 तस्मिन् पिपीलिकामधे^(ङ) हरी वज्रमिमे द्युषौ ॥ ३६ ॥
 प्रथमा वास्य गायत्री^(च) विष्टुव^(छ)स्योत्तमा पुनः ।
 नवम्यन्ते द्वितीयस्य चतुर्थी चाष्टमस्य च ॥ ३७ ॥
 षोडशस्येन्द्र दृष्टेति जगत्य^(ज)स्तास्यतुर्ह्यग्र ।
 मध्येगायत्र्यो^(झ) र्द्विती^(ञ) निरा द्वावानिति द्वयोः ॥ ३८ ॥
 सुहृत्स्यस्य दृष्टत्या^(ट)द्या द्वितीया चोत्तमा च या ।
 पुनर्वै प्रेता जयता पुनर्दायेत्यतुष्टुभः^(ड) ॥ ३९ ॥
 दशमस्थानुवाकस्य गायत्री^(ण) षष्ठसप्तमे ।
 प्रथमं जागतं^(त) सूक्तं प्रकार्यन्त^(थ)श्च विच इत् ॥ ४० ॥
 उद्धृत्य प्रथमादन्था^(द) मितरस्मादुपोत्तमाम्^(ध) ।
 द्वितीयस्य चतुर्थीका जगती^(न) चाच कथ्यते ॥ ४१ ॥

(क) सू० ६३, ऋ० २, ३, १३ । (ख) सू० ६३, ऋ० ११ । (ग)
 सू० ६३, ऋ० ६ । (घ) सू० १०५ । (ङ) सू० १०५, ऋ० २, ७ ।
 (च) सू० १०५, ऋ० १ । (छ) सू० १०५, ऋ० ११ । (ज) सू० १००,
 ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । सू० १०१, ऋ० ६, १२ ।
 सू० १०७, ऋ० ४ । (झ) सू० १०१, ऋ० ४, ६ । (ञ) सू० १०१,
 ऋ० ५ । (ट) सू० १०२, ऋ० १, ३, १२ । (ठ) सू० १०३, ऋ० १३ ।
 सू० १०६, ऋ० ६, ७, ८ । (ड) सू० ११८, ११९ । (ढ) सू० ११३ । (ण)
 सू० ११५, ऋ० ६ । (त) सू० ११३, ऋ० १० । (थ) सू० ११५, ऋ० ८ ।
 (द) सू० ११४, ऋ० ४ । सू० ११५, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ ।

पञ्चमस्य च सूक्तस्य जागत^(क)स्त्वादितो दृषः ।
 जागतं^(ख) दशमं सूक्तमुद्धृत्याद्याच्च पञ्चमीम् ॥४१॥
 वाक्सूक्तस्य द्वितीया च दादशस्य च सप्तमी ।
 उत्तमा च विद्वयस्य जगत्य^(ग)स्ता इमा ऋचः ॥४२॥
 चतुर्दशं त्वपरिष्टाद्दार्ढतं^(घ) तद्विजोत्तमाम् ।
 राचीसूक्तं तु गायत्र^(ङ) मेवमचापि गम्यताम् ॥४३॥
 एकादशेऽस्तुवाके तु द्वितीयं^(च) जगतीमुखम् ।
 द्वितीयस्य च सूक्तस्य चतुर्थिका त्वतुष्टु^(छ)ष्टक् ॥४५॥
 चतुर्थस्य च सूक्तस्य प्रथमा न्यफुवारिणी^(ज) ।
 उपाद्योपान्ये प्रक्षारपङ्क्ति^(झ) एवावगम्यताम् ॥४६॥
 महासतोष्टस्य^(ञ)न्ता विराज्छपास्त^(ट)त्रोषिताः ।
 शाकर^(ण)महापाङ्क्तौ^(ण) तु पञ्चमस्यादितस्तृचौ ॥४७॥
 अक्षयं सु त्वमिन्नेति चिष्टुव^(ठ)न्या निष्टपदा ।
 षष्ठं सूक्तं महापाङ्क्तं^(ड) तस्यैका पङ्क्ति^(ण)रुत्तमा ॥४८॥

(क) सू० ११७, ऋ० १, २ । (ख) सू० १२२, ऋ० २, ३, ४, ५, ६,
 ७, ८ । (ग) सू० १२४, ऋ० ७ । सू० १२५, ऋ० २ । सू० १२८, ऋ०
 ६ । (घ) सू० १२६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ङ) सू० १२७ ।
 (च) सू० १३०, ऋ० १ । (छ) सू० १३१, ऋ० ४ । (ज) सू० १३२,
 ऋ० १ । (झ) सू० १३२, ऋ० २, ६ । (ञ) सू० १३२, ऋ० ७ ।
 (ट) सू० १३२, ऋ० ३, ४, ५ । (ठ) सू० १३३, ऋ० १, २, ३ । (ड)
 सू० १३३, ऋ० ४, ५, ६ । (ण) सू० १३३, ऋ० ७ । (ब) सू० १३४ ।
 (न) सू० १३४, ऋ० ७ ।

आनुष्टुभान्य^(क)तस्त्रीणि दशमन्वथ जागतम्^(ख) ।
 सूक्ते तु द्वादशे षष्ठी चिष्टु^(ग)ज्योतिष्मतीविराट्^(घ) ॥ ४८ ॥
 सतोदृष्ट्य^(च)स्तिस्रोऽन्या आद्ये विष्टारपङ्क्ति^(ङ)के^(१) ।
 ज्ञानुष्टुवं^(ज) तदाग्नेयं द्विजगत्या^(झ)दि सूक्तयोः ॥ ५० ॥
 मध्ये षतुर्दशं सूक्तं तदानुष्टुभयो^(ञ)र्द्धयोः ।
 गायत्री^(ट) दृष्टती^(ठ)ज्ञेया सूक्ते गायत्र्यौ^(ड)परे ॥ ५१ ॥
 सतो दृष्ट्युपान्तान्या पङ्क्ति^(ण)र्विष्टारपूर्विका ।
 आनुष्टुभे^(त)परे च द्वे जागतं^(थ) तदमन्तरम् ॥ ५२ ॥
 तेषां पूर्वन्तु पञ्चान्तं^(द) चिष्टुवन्तं^(ध) तु जागतम् ।
 उपोक्तमस्य सूक्तस्य दृष्ट्य^(ण)स्तिस्र आदितः ॥ ५३ ॥
 उपरिष्टाज्योतिष्मती^(ण) विज्ञेये उत्तरे षष्ठी ।
 उपान्या जगती^(प) वास्या दस्यानुष्टुभ^(प) मुत्तरम् ॥ ५४ ॥

(१) अन्त्योपरिष्टाज्योतिस्तु द्वादशस्यादितो द्वयः ।

विष्टारपाङ्क्तः शिष्टस्तु सतोवार्हतस्तुचः ॥ इति पाठान्तरम् ।

(क) सू० १३५, १३६, १३७ । (ख) सू० १३८ । (ग) सू० १३०,
 ऋ० ६ । (घ) सू० १३०, ऋ० ५ । (ङ) सू० १३०, ऋ० २, ३, ४ ।
 (ज) सू० १३०, ऋ० १ । (झ) सू० १३२, ऋ० ७, ८ । (ञ) सू० १३२,
 ऋ० १२ । (ट) सू० १३१, १३३ । (ठ) सू० १३३, ऋ० १ । (ड)
 सू० १३३, ऋ० २ । (ण) सू० १३३, ऋ० ३, ४ । (त) सू० १३३, ऋ०
 ५ । (थ) सू० १३३, ऋ० ६ । (द) सू० १३५, १३६ । (ध) सू० १३७ ।
 (न) सू० १३५, ऋ० ६ । (द) सू० १३७, ऋ० ५ । (घ) सू० १५०,
 ऋ० १, २, ३ । (ग) सू० १५०, ऋ० ४, ५ । (प) सू० १५०, ऋ० ४ ।
 (फ) सू० १५१ ।

अतोऽन्यत्रैष्टुभं^(क) सर्वं यदनुक्रमिष्यापि तत् ।
 उत्तमस्थानुवाकस्य तुभेदमिति जागतम्^(ख) ॥५५॥
 तथैवास्त्वारपरुत्स^(ग)न्तं विभ्राङिति च जागतम्^(घ) ।
 पञ्चमस्य द्वितीयस्य सप्तमं विंशमेव च ॥५६॥
 गायत्र्याणि^(ङ) प्रवस्यैव मचीत्यादीनि पञ्च च ।
 एकविंशस्य षष्ठस्य द्वे चास्य द्वैपदे^(च) उभे ॥५७॥
 चैष्टुभं^(छ) तु विराडादि द्वैपदं षष्ठमेतयोः ।
 एतामि चैष्टुभान्ये^(ज)स्य नवमं दशमं तथा ॥५८॥
 चतुर्दशं सप्तदशं तथैवाष्टादशं च यत् ।
 पतङ्गादीनि सूक्तानि चैष्टुभान्ये^(झ)व सप्त तु ॥५९॥
 जगत्यानुष्टुभा^(ञ) वाचे तेषामाद्यद्वितीययोः ।
 पूर्वेषु पञ्चवर्गेषु दशमेऽनुष्टु^(ट)बुक्तमा ॥६०॥
 त्रिष्टान्यनुष्टुभान्ये^(ड)व सूक्तान्यस्य चतुर्दश ।
 आनुष्टुभेऽप्येहीति सूक्ते पङ्क्ति^(ण)रिहोक्तमा ॥६१॥

(क) सू० १४७, १४८, १४९ । (ख) सू० १६७ । (ग) सू० १७०,
 ऋ० ४ । (घ) सू० १७०, ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० १५३, १५६, १५८,
 १७१, १७५, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९ । (च) सू० १५७, १७२ ।
 (छ) सू० १५७ । (ज) सू० १६०, १६१, १६५, १६८, १६९ । (झ) सू०
 १७७, १७८, १७९, १८०, १८१, १८२, १८३ । (ञ) सू० १५२, १५४ ।
 (ट) सू० १६१, ऋ० ५ । (ड) सू० १५२, १५७, १५५, १५९, १६२,
 १६३, १६४, १६६, १७३, १७४, १७६, १८४, १८०, १८१ । (ण) सू०
 १६४, ऋ० ५ ।

तथा द्वितीया गायत्री^(क) प्रसूतव इति त्विह ।

संभमित्युत्तमे सूक्ते द्वितीया त्रिष्टुप्^(ख) च ॥ ६२ ॥

छन्दांश्चशेषाण्यनुकीर्त्तितानि

गायत्र्यादीनि चतुर्दशानि ।

तत्तदिग्नेषुः सहवैदिकानि

कल्याणदायीनि भवन्तु मङ्गलम् ॥ ६३ ॥

इति श्रौतकाचार्यविरचिता छन्दोऽनुक्रमणी समाप्ता ॥

(क) सू० १०६, ऋ० २ । (ख) सू० १६१, ऋ० ३ ।

अथ अनुवाकानुक्रमणी ।

पितृदेवर्षिषाधेभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च सर्वग्नः ।
 आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रणम्य प्रयतः शूचिः ॥१॥
 मधुच्छन्दःप्रधृतिभिर्धृषिभिर्द्धि तपोवसात् ।
 वृष्टानामनुवाकानामृचु वक्ष्याम्यतन्द्रितः ॥२॥
 आदौ सूक्तपरीमाणं सङ्ख्याञ्च क्रममेव च ।
 मण्डले मण्डले चैव धावन्तो हि समीरिताः ॥३॥
 सूक्तसङ्ख्याननुवाकानां सूक्तानामृक्त्वासाहिताः ।
 पादाक्षरसमाह्वयं छन्दस्येव प्रतिष्ठितम् ॥४॥
 एकैकमनुवाकानु खिलानि ब्राह्मणानि तु ।
 संवत्सरे संवत्सरे पठेदक्षरद्वयः शूचिः ॥५॥
 आवणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यामुपक्रमः ।
 समाप्य तर्पयेद्देवान् पितृनृषीन्नुक्रमात् ॥६॥
 ऋग्वेदे त्रैविरीयायां संहितायां यथाक्रमम् ।
 प्रमाणमनुवाकानां सूक्तैः शृणुत ग्राहकाः ॥७॥
 कक्षाङ्गिरोऽगस्त्यशुनका विश्वामिचोऽचिरेव च ।
 वसिष्ठकश्यपाबध्रश्या जमदग्निरथोत्तमः ॥८॥
 अग्निमीडे^(१) चिसूक्तस्तु सुरूपै^(२)न्द्र^(३)चतुःसूक्तौ ।

(अनु० १) म० १, सू० १—३ । (अनु० २) म० १, सू० ४—७ ।

(अनु० ३) म० १, सू० ८—११ ।

अग्निं^(४) समान^(५)मित्येतौ षड्भौ कश्चे^(६)ति सप्तकः ॥८॥
 त्वमग्ने^(७) पञ्चकं विद्यात्प्र षोडश^(८)मथाष्टकम् ।
 अग्ने विवस्वद^(९)भित्यं^(१०) नूचित्ते^(११) सप्तकास्त्रयः ॥ १० ॥
 पश्चा न^(१२)नवकं विद्यादुपप्रयन्तो ^(१३)द्वैकञ्च ।
 खैलिकानामनादेश्च अस्मिन् ग्रन्थेऽनुवाकानाम् ॥ ११ ॥
 यस्तु चर्चायते वेदे तस्य सञ्ज्ञेति नः श्रुतिः ।
 प्र ये शुभन्ते^(१४) नवकमिमं^(१५) द्वादशकं विद्यात् ॥ १२ ॥
 इन्द्रं मित्रं ^(१६)द्वैवाच नासत्याभ्या^(१७)न्नु पञ्चकम् ।
 कदित्या^(१८)षट् परः सप्तान्नि^(१९)मा त्वा जुवः ^(२०)षड्कम् ॥ १३ ॥
 वेदिषदे^(२१) सप्तदशाबोधी^(२२)त्यष्टौ सूक्तानि ।
 कथा^(२३)त्रिपञ्चसूक्तस्तु युवो^(२४)र्द्वादशकं विद्यात् ॥ १४ ॥
 इत्याद्ये मण्डले दृष्टास्यत्वारो विंशतिश्च वै ।

- (अनु० ४) म० १, सू० १२—१७ । (अनु० ५) म० १ सू० १८—२३ ।
 (अनु० ६) म० १ सू० २४—३० । (अनु० ७) म० १ सू० ३१—३५ ।
 (अनु० ८) म० १, सू० ३६—४३ । (अनु० ९) म० १, सू० ४४—५० ।
 (अनु० १०) म० १, सू० ५१—५७ । (अनु० ११) म० १, सू० ५८—६४ ।
 (अनु० १२) म० १, सू० ६५—७३ । (अनु० १३) म० १, सू० ७४—८४ ।
 (अनु० १४) म० १, सू० ८५—९३ । (अनु० १५) म० १, सू० ९४—१०५ ।
 (अनु० १६) म० १, सू० १०६—११५ । (अनु० १७) म० १, सू० ११६—१२० ।
 (अनु० १८) म० १, सू० १२१—१२६ । (अनु० १९) म० १, सू० १२७—१३३ ।
 (अनु० २०) म० १, सू० १३४—१३९ । (अनु० २१) म० १, सू० १४०—१५६ ।
 (अनु० २२) म० १, सू० १५७—१६४ । (अनु० २३) म० १, सू० १६५—१७९ ।
 (अनु० २४) म० १, सू० १८०—१९१ ।

गौतमादौग्निजः कुत्सः परुष्केपादृषेः परः ।

कुत्साद्दीर्घतमा इति एष बाष्कलकः क्रमः ॥ १५ ॥

लं^(१) घो^(२)गणाना^(३)मा ते^(४) द्य

द्वतीयैकादशास्त्रयः परे ।

सोमस्य मा तवस^(१)न्दादग्नीत्तं

प्र वो देवाये^(२)ति सप्तदशकन्तु विद्यात् ॥ १६ ॥

इच्छन्ति त्वा^(१)नवेत्त्रं मति-^(२)

स्त्रिपञ्चको नवक इमं महे^(५) ।

त्वां ह्यग्ने^(१)द्य भद्रं^(२) यज्ञ-^(३)

स्त्रैकादशका उभाविमौ ॥ १७ ॥

चयोदशाथं प्र च्छुभ्य ^(४)ईरितोऽथं

पिवे^(५)त्येष चापि चयोदश ।

अबोध्दग्निः समिधा ^(१)चतुर्दश

अतः परोऽष्टादशकः प्रवेधसे^(२) ॥ १८ ॥

(अनु० १) म० २, सू० १—११ । (अनु० २) म० २, सू० १२—२२ ।

(अनु० ३) म० २, सू० २३—३२ । (अनु० ४) म० २, सू० ३३—४३ ।

(अनु० १) म० ३, सू० १—१२ । (अनु० २) म० ३, सू० १३—२६ ।

(अनु० ३) म० ३, सू० २०—३८ । (अनु० ४) म० ३, सू० ३९—५३ ।

(अनु० ५) म० ३, सू० ५४—६२ ।

(अनु० १) म० ४, सू० १—१० । (अनु० २) म० ४, सू० ११—२१ ।

(अनु० ३) म० ४, सू० २२—३२ । (अनु० ४) म० ४, सू० ३३—४५ ।

(अनु० ५) म० ४, सू० ४६—५८ ।

(अनु० १) म० ५, सू० १—१४ । (अनु० २) म० ५, सू० १५—३२ ।

महि महे^(१) द्वादशको विदा^(४) स्या
 रुद्रासः ^(५)षोडश यदद्य^(१) त्रिपञ्चकः ।
 त्वं ह्यग्ने^(१)पञ्चदश त्व^(२)मष्टौ वृषा
 मदी^(१)विंशतिर्यौ रथिवः ^(४)षट्कः ॥१८॥
 दिः षड्भूवे वः^(५) सृषे^(१)द्विसप्तकः
 षष्ठः षष्ठे मण्डले योऽनुवाकः ।
 अग्निं नरः ^(१)सप्तदशाथ षोडश
 लेह यत्^(२) प्र श्शुक्ता^(१)द्व्यधिका तु विंशतिः ॥२०॥
 क ईं व्यक्ताः^(४) पञ्चदशोनविंशति-
 रप खसुः^(५) पञ्चदश प्र वीरया^(१) ।
 मा सि^(१)न्महाँ इन्द्र ^(२)इन्द्रः सुतेषु^(१)
 पञ्चायं सप्ताष्टौ वयं ^(४)द्विपञ्चकः ॥२१॥

- (अनु० ३) म० ५, सू० ३३—४४ । (अनु० ४) म० ५, सू० ४५—५६ ।
 (अनु० ५) म० ५, सू० ५७—७२ । (अनु० ६) म० ५, सू० ७३—८७ ।
 (अनु० १) म० ६, सू० १—१५ । (अनु० २) म० ६, सू० १६—२३ ।
 (अनु० ३) म० ६, सू० २४—४३ । (अनु० ४) म० ६, सू० ४४—४६ ।
 (अनु० ५) म० ६, सू० ५०—६१ । (अनु० ६) म० ६, सू० ६२—७५ ।
 (अनु० १) म० ७, सू० १—१० । (अनु० २) म० ७, सू० ११—३३ ।
 (अनु० ३) म० ७, सू० ३४—५५ । (अनु० ४) म० ७, सू० ५६—७० ।
 (अनु० ५) म० ७, सू० ७१—८६ । (अनु० ६) म० ७, सू० ८७—१०४ ।
 अनु० १) म० ८, सू० १—५ । (अनु० २) म० ८, सू० ६—१२ ।
 (अनु० ३) म० ८, सू० १३—२० । (अनु० ४) म० ८, सू० २१—३० ।

यो यजाति^(५)द्वादशेने^(१) च षड्भो-
 ज्ये^(७) दशैकादशको य^(८) इत्युत ।
 चयोदशा त्वन इन्द्र जुमन्तं^(९)
 परो दशको गौर्धयत्यादिः^(१०) ॥ १२ ॥
 स्नादिष्ठया^(१) अष्टसूक्तः पवस^(२)
 चिंशत्सषड्भः परः सप्तकोऽया^(३) ।
 प्रा^(४)ष्टादशैकादशकः प्र ते^(५)ऽस्य
 प्रेषा^(६) सप्तैकादशकः सखायः^(७) ॥ १३ ॥
 अये वृहन्^(१) षोडशकस्तथोदश
 लष्टा^(२) प्र देवजे^(३) ति चाष्टादशाष्टा^(४) ।
 अष्टाविदं^(५) षोडशकस्तु भद्राः^(६)

(अनु० ५) म० ८, सू० ३१—३२ । (अनु० ६) म० ८, सू० ३३—३८ ।

(अतः परं ११ एकादश सूक्तानि वाचखिल्यम्) ।

(अनु० ७) म० ८, सू० ६०—६६ । (अनु० ८) म० ८, सू० ७०—८० ।

(अनु० ९) म० ८, सू० ८१—९३ । (अनु० १०) म० ८, सू० ९४—१०३ ।

(अनु० १) म० ९, सू० १—२४ । (अनु० २) म० ९, सू० २५—६० ।

(अनु० ३) म० ९, सू० ६१—६७ । (अनु० ४) म० ९, सू० ६८—८५ ।

(अनु० ५) म० ९, सू० ८६—९६ । (अनु० ६) म० ९, सू० ९७—१०३ ।

(अनु० ७) म० ९, सू० १०४—११४ ।

(अनु० १) म० १०, सू० १—१६ । (अनु० २) म० १०, सू० १७—२६ ।

(अनु० ३) म० १०, सू० २७—३२ । (अनु० ४) म० १०, सू० ३३—६० ।

(अनु० ५) म० १०, सू० ६१—६८ । (अनु० ६) म० १०, सू० ६९—८४ ।

सत्येन^(७) षट् सं^(८) नवेन्द्र^(९) नयोद्ग्र ॥२४॥

तमस्य द्वावापृथिवी^(१०) षष्टकः

परस्परयोर्विंशतिर्ना सदासीत्^(११) ।

अश्वेदानयो द्वादशकोऽनुवाक-

सत्वारिंशच्छास इत्ये^(१२)ति चास्मिन् ॥२५॥

आश्वे चतुर्विंशतिरिहानुवाका

अतः परं मण्डलं यच्चतुष्कम् ।

द्वे पञ्चके षीषि षड्भानि चैव

दशाष्टमं सप्त नवमं द्वादशान्यम् ॥२६॥

एकाधिका स्यान्नवतिः शतञ्च

वदन्ति वै मण्डलमादितो यत् ।

सत्वारिंशन्नीषि चाऽऽर्द्धितोयं

सूक्ते च षष्टिञ्च द्वितीयमाऽऽः ॥२७॥

अष्टापञ्चाशत्तपि यच्चतुर्थं

सप्ताधिकाश्रीतिरतः परं स्यात् ।

पञ्चाधिका सप्ततिरुत्तरम्

सत्वारि वासिष्ठमयो शतञ्च ॥२८॥

द्वे चैव सूक्ते नवतिश्च विद्या-

(अनु०७) म० १०, सू० ८५—९० । (अनु०८) म० १०, सू० ९१—९६ ।

(अनु०९) म० १०, सू० १००—११२ । (अनु०१०) म० १०, सू० ११३—१२८ ।

(अनु०११) म० १०, सू० १२९—१५१ । (अनु०१२) म० १०, सू० १५२—१६१ ।

दथाष्टमं नवमं वै शतं स्यात् ।
 चतुर्दश त्वाङ्गरथाधिकान्य-
 षाद्ये यदुक्तं दशमे तथैव ॥२८॥
 एतत्सहस्रं दश सप्त चैवा-
 ष्टावतो वाष्कस्यकेऽधिकानि ।
 तान् पारणे शाकले त्रैश्विरीये
 वदन्ति शिष्टा न खिलेषु विप्राः ॥३०॥
 पञ्चाश्रीतिर्दाशतयेऽनुवाका
 दृष्टाः पुराणस्यषिभिर्महात्मभिः ।
 यस्तानृग्विदेद चैवाप्यधीते
 स नाकपृष्ठं भजते ह शशत् ॥३१॥
 अध्यायानां चतुःषष्टिर्मण्डलानि दशैव तु ।
 वर्गाणां तु सहस्रे द्वे सङ्ख्याते च षडुत्तरे ॥३२॥
 सहस्रमेतत् सूक्तानां निश्चितं खैलिकैर्विना ।
 दश सप्त च पचन्ते सङ्ख्यातं वै पदद्वयम् ॥३३॥
 एकैर्च एकवर्गः स्यादेकस्य नवकस्तथा ।
 द्वौ वर्गौ तु षडौ श्रेयौ श्रूयन् दशशतं सप्तम् ॥३४॥
 चतुर्ध्वं शतमेकस्य चत्वारः सप्ततिस्तथा ।
 पञ्चकानां सहस्रान्तु द्वे च सप्तोत्तरे शते ॥३५॥
 त्रीणि च शतानि षड्वाणस्यत्वारिंशत् षड्वर्गाः ।
 शतमूनविंशकं सप्तकानां श्रूया षष्टिरष्टकानाम् ॥३६॥
 षड्वां दशसहस्राणि षड्वां पञ्चशतानि च ।

अचामग्रीतिः पादस्य पारणं सम्यकीर्तितम् ॥ ३७ ॥

अर्धर्चानां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा ।

ग्रतदयन्तु द्वाविंशत् सपादं मुनिभिः पुरा ॥ ३८ ॥

शाकश्रद्धे पदलक्षमेकं

सार्धस्य वेदे त्रिसहस्रयुक्तम् ।

ग्रतानि चाष्टौ दशकदशस्य

पदानि षट् चेति च चर्चितानि ॥ ३९ ॥

एकस्य दशसहस्रं दश च सहस्राणि सप्त च ग्रतानि चर्चापदानि
ज्ञेयानि पदानि चान्यानि चत्वारि । चत्वारि वा ग्रतसहस्राणि
द्वाविंशत्पात्रसहस्राणि द्वाविंशत्पात्रसहस्राणि ॥

इत्यनुवाकानुक्रमणी समाप्ता ॥

NOTE.—The last 21 pages had not the benefit of the late Raja
Rajendralala Mitra's revision.

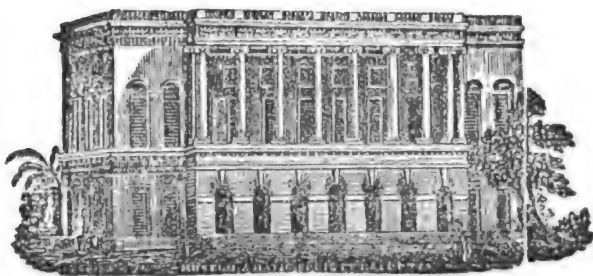

UNIVERSITY OF CHICAGO
JUN 6 1890
BIBLIOTHECA INDICA ;

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 722.

बृहदेवता ।

BRIHADDEVATĀ :

AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY

RAJENDRALĀLA MITRA, C. I. E., LL. D.

FASCICULUS I.

CALCUTTA :

PRINTED BY G. H. ROUSE, AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1889.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—III @ /6/ each	..	Rs. 1	2
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	.. 4	14
Aṅu Bhāshyam, Fasc. I ..	..	.. 0	6
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sana.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Aphorisms of Sāṅḍilya, (English) Fasc. I ..	..	.. 0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	.. 2	4
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	.. 2	4
Aśvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Avadāna Kalpalatā by Kāhemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. I	..	.. 1	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	.. 3	0
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I ..	..	.. 0	12
Bṛihaddharma Purānam, Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	.. 1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Saṃhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	..	.. 1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—3 @ /6/ each	..	.. 21	6
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II ..	..	.. 0	6
Daśarupa, Fasc. II and III @ /6/ ..	..	.. 0	12
Gobhīliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	.. 4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	.. 1	2
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ ..	..	.. 1	8
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	.. 4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	.. 10	8
Kaushitakī Brahman Upanishads, Fasc. II ..	..	.. 0	6
Kūrma Purāna, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	.. 3	0
Lalita-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI. @ /6/ ..	..	.. 1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	.. 2	4
Madana Pārijāta, (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	..	.. 2	4
Manuṣṭikā Sungraha, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	.. 1	8
Mārkaṇḍeya Purāna (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	.. 1	8
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	.. 6	12
Nārada Pancharātra, (Sans.) Fasc. IV ..	..	.. 0	6
Nārada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ ..	..	.. 1	2
Nayavārtikam, (Sans.) Fasc. I ..	..	.. 0	6
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VI; Vol. III, Fasc. I—VI; Vol. IV, Fasc. I—VI @ /6/ each Fasc.	..	.. 9	0
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandakī, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each ..	..	.. 1	
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III ..	..	.. 0	6
Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇam (Sans.) Vol. I, Fasc. I and II @ /6/ each	..	.. 0	12
Parisishṭa Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	.. 1	8

(Continued on third page of Cover.)

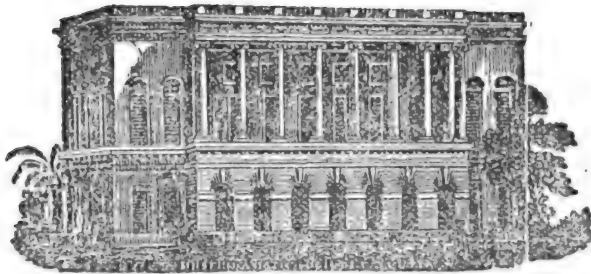

BIBLIOTHECA INDICA ;

▲

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No. 760.

बृहदेवता ।

BRIHADDEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY

RAJENDRALALA MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS II.

~~~~~
CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1890.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

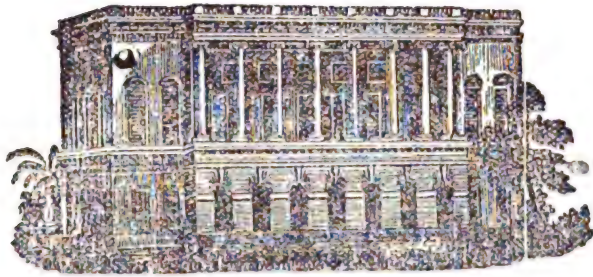
Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—IV @ /6/ each	..	Rs. 1	8
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	.. 4	14
Aṅu Bhāshyam, Fasc. I	..	.. 0	6
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Aphorisms of Sāṅḍilya, (English) Fasc. I	..	.. 0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	.. 2	4
Ashtasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	.. 2	4
Aśvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Avadāna Kalpalatā by Kāhomendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. 1—2 @ 1/	..	.. 2	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	.. 8	0
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	.. 0	12
Bṛihaddvatā, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihaddharma Purānam, Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	.. 1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Saṃhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	..	.. 1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Chaturvarga Chintāmani, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—5 @ /6/ each	..	.. 22	2
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	.. 0	6
Daśarupa, Fasc. II and III @ /6/	..	.. 0	12
Gobhiliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	.. 4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	.. 1	2
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/	..	.. 1	8
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	.. 4	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	.. 10	8
Kaushitakī Brahman Upanishads, Fasc. II	..	.. 0	6
Kūrma Purāna, (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	.. 3	6
Lalita-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI @ /6/	..	.. 1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	.. 2	4
Madana Pārijāta, (Sans.) Fasc. I—VII @ /6/ each	..	.. 2	10
Manuṭīkā Sangraha, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	.. 1	2
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	.. 1	8
Mārkaṇḍeya Purāna (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	.. 1	8
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	.. 6	12
Nārada Pancharātra, (Sans.) Fasc. IV	..	.. 0	6
Nārada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/	..	.. 1	2
Nayavārtikam, (Sans.) Fasc. I	..	.. 0	6
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. IV—VI; Vol. II, Fasc. I—VII; Vol. III, Fasc. I—VI; Vol. IV, Fasc. I—VII @ /6/ each Fasc.	..	.. 8	4
Nītiśāra, or The Elements of Polity, By Kāmaudaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	.. 1	8
Nyayabindutika (Sans.)	..	.. 0	10
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III	..	.. 0	6
Nyāya Karmāṅjali Prakaraṇam (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—5 @ /6/ each	..	.. 1	14
Parīśiṣṭa Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	.. 1	8

(Continued on third page of Cover.)

BIBLIOTHECA INDICA ;

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No. 794.

बृहद्देवता ।

BRIHADDEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHĀRYA.

EDITED BY

RAJENDRALĀLA MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS III.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 PARK STREET.

1891.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.
57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—IV @ /6/ each	Rs	1	8
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	4	14
Aitareya Āraṇyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Aniruddha's Commentary (English) Fasc. I	..	0	12
Āṇu Bhāshyam, Fasc. I	..	0	6
Aniruddha's Commentary (English) Fasc. I	..	0	12
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. I	..	0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	2	4
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	2	4
Āsvavāidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Avadāna Kalpalatā by Kṣhemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. 1—3	..	4	0
@ 1/ Vol. II, Fasc. 1	..	3	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	0	12
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	0	12
Brihaddevatā, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12
Bṛihadharma Purāna, Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12
Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Bṛihat Saṁhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	..	1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—7 @ /6/ each	..	22	14
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	0	6
Daśarūpa, Fasc. II and III @ /6/	..	0	12
Gobhiliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/	..	1	8
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	4	8
Kuṭhā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	10	8
Kaushitakī Brāhman Upanishads, Fasc. II	..	0	6
Kūrma Purāna, (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	3	6
Lalita-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI @ /6/	..	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	2	4
Madana Pārijāta, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	3	0
Manuṭikā Sangraha, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	1	2
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	1	8
Mārkaṇḍeya Purāna (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	1	8
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	6	12
Nārada Pancharātra, (Sans.) Fasc. IV	..	0	6
Nārada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/	..	1	2
Nayavārtikam, (Sans.) Fasc. I	..	0	6
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. 4—6; Vol. II, Fasc. 1—7; Vol. III, Fasc. 1—6; Vol. IV, Fasc. 1—7 @ /6/ each Fasc.	..	8	4
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	1	8
Nyāyabindutika (Sans.)	..	0	10
Nyāya Karmājñali Prakaraṇam (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6 Vol. II, Fasc. 1—2 @ /6/ each	..	3	0
Parīśiṣṭa Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	1	8

(Continued on third page of Cover.)

Pingala Chhandah Sūtra, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	Rs.	0	1
Prithirāj Rāsan, (Sans.) Part I. Fasc. I, Part II, Fasc. I—V @ /6/ each		2	2
Ditto (English) Part II Fasc. I		0	12
Prākṛita Lakṣhaṇam. (Sana.) Fasc. I		1	8
Parāsura Smṛiti (Sana.) Vol. I, Fasc. 1—8, Vol. II, Fasc. 1—4, Vol. III, Fasc. 1—2 @ /6/ each		5	4
Parāsura. Institutes of (English)		0	12
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each		4	8
Ditto Kīvalāyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each		4	2
Ditto Lātyāyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each		3	6
Ditto Sāṅkhāyana (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—7, Vol. II, Fasc. 1—2, @ /6/ each		3	6
Sāma Veda Saṃhitā, (Sans.) Vols I. Fasc. 5—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8. @ /6/ each Fasc.		12	6
Saṅkhya Sūtra Vṛitti (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each		1	8
Sāhitya Darpana, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each		1	8
Sāṅkhya Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each		0	12
Sarva Darśana Saṅgraha, (Sans.) Fasc. II		0	6
Sankara Vijaya. (Sana.) Fasc. II and III @ /6/ each		0	12
Sāṅkhya Pravachana Bhāshya. Fasc. III (English preface only)		0	6
S'ri Bhāshyam, (Sans.) Fasc. I—II		0	12
Suśrīta Saṃhitā. (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each		1	8
Taittirīya Kṛanyā (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each		4	2
Ditto Brāhmaṇa (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /6/ each		9	0
Ditto Saṃhitā. (Sans.) Fasc. IX—XXXV @ /6/ each		10	2
Ditto Prāśīkhyā, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each		1	2
Ditto and Itāreya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each		0	12
Tāṇḍyā Brāhmaṇa, (Sana.) Fasc. I—XIX @ /6/ each		7	2
Tattva Chintāmaṇi. Vol. I, Fasc. 1—9; Vol. II, 1—7 (Sans.) @ /6/ each		6	0
Tal'āi Saṅ'āni, (Sana.) Fasc. I—III		1	2
Uttara Nāishadha. (Sans.) Fasc. III, V—XII @ /6/ each		3	6
Uvāsagadaśo, (Sana.) Fasc. I—VI @ /12/		4	8
Varāha Purāṇa, (Sana.) Fasc. I—XIII @ /6/ each		4	14
Vāyu Purāṇa, (Sana.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VII, @ /6/ each Fasc		4	14
Vishnu Smṛiti. (Sana.) Fasc. I—II @ /6/ each		0	12
Vivādāratnākara. (Sana.) Fasc. I—VII @ /6/ each		2	10
Vrihaṇārādīya Purāṇa, (Sana.) Fasc. I—6 @ /6/		2	4
Yoga Sūtra of Patañjali, (Sana. & English) Fasc. I—V @ /14/ each		4	6

Tibetan Series.

Shor-Phyin Vol. I, Fasc. 1—5 Vol. II, Fasc. 1—2 @ 1/ each		7	0
Paḡ-Sam thi S'iā, Fasc. I—II @ 1/ each		2	0
Rtogs brjod dpag bsam hkhri S'iā (Tibetan & Sans.), Vol. I, Fasc. 1—3 @ 1/ Vol. II, Fasc. 1		4	0

Arabic and Persian Series.

'Alungirnamah. with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /6/ each		4	14
Kin-i-Akbari, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/ each		21	0
Ditto (English) Vol. I Fasc. 1—7 Vol. II Fasc. 1—2		15	12
Akbarnamah. with Index. (Text) Fasc. I—XXXVII @ 1/ each		37	0
Arabic Bibliography by Dr. A. Sprenger		0	6
Bādshāhnāmah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each		7	2
Catalogue of Persian books and MSS. in the library of A. S. B., Fasc. I		1	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/ each		21	0
Fārhung-i-Rashidi (Text), Fasc. I—XIV @ 1/ each		14	0
Fihrist-i-Fūsi, or, Fūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each		3	0
Futūh-ul-Shām Waqidī. (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each		3	6
Ditto Azādī, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each		1	
Haft Asmān. History of the Persian Mansawi (Text) Fasc. I		0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each		4	8
Iqbānāmah-i-Jahāngiri. (Text) Fasc. I—III @ /6/ each		1	2
Isabāh. with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each		33	4
Muāsir-ul-Umara, Vol. I, Fasc. 1—9, Vol. II, 1—9 Vol. III, 1—7 @ /6/ each		9	6
Mughāzi of Waqidī, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each		1	10
Muutakhab-ul-Tawārikh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each		5	11

(Turn over.)

Muntaḥḥab-ul-Tawárikh (English) Vol. II, Fasc. I—V @ /12/ each	Rs.	3	12
Muntaḥḥab-ul-Lubab. (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	..	7	4
Mu'áqir-i-'Alamgiri (Text), Fasc. I—VI @ /8/ each	..	2	2
Nokhbat-ul-Fikr. (Text) Fasc. I	..	0	6
Nizami's Khiradnámah-i-Iskandari. (Text) Fasc. I and II @ /12/ each	..	1	8
Riyāz-u-Salátin, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	1	8
Suyuti's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/ each	..	7	0
Tabaqát-i-Nápiri, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	10	8
Tárikh-i-Firúz Sháhí of Zinn-ud-dín Burni (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each	2	10	
Tárikh-i-Baháqi, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	3	6
Tárikh-i-Firózsháhí, of Shams-i-Siráj Atif. (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	1	14	
Wis o Rámin, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Zafar-námah, Vol. I, Fasc. I—IX, Vol. II. Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	6	6
Túzak-i-Jahángiri (English) Fasc. I	..	0	12

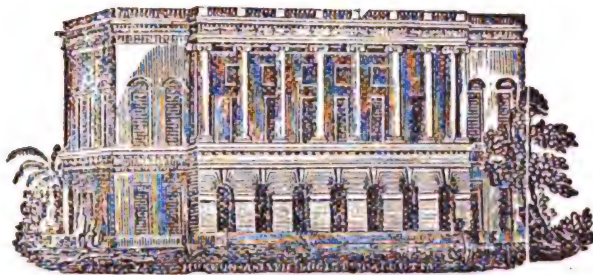
ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS

1	ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII. IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each	Rs.	80	0
	Ditto Index to Vols. I—XVIII	..	5	0
2	PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.			
3.	JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (6), 1847 (12), 1848 (12), 1850 (7), 1851 (7), 1857 (6), 1858 (6), 1861 (4), 1864 (6), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (6), 1884 (6), 1885 (6) 1886 (8), 1887 (7). @ 1/8 per No. to Subscribers and @ 2/ per No. to Non-Subscribers.			
	<i>N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>			
4.	Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883	3	0	
	General Cunningham's Archæological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864)	..	1	8
	Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868)	..	1	8
	Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875)	..	3	0
	Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II. Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878)	..	3	0
	Introduction to the Maithili Language of North Bihar, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882)	..	3	0
5.	Anis-ul-Musharrahin	..	3	0
6	Catalogue of Fossil Vertebrata	..	2	0
7.	Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal	..	3	8
8.	Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W Taylor	..	2	0
9.	Han Koong T'sew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis	..	1	8
10.	Iqtiláhát-uz-Súfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo.	..	1	6
11.	Ináyah, a Commentary on the Hidayah. Vols. II and IV, @ 16/ each	..	32	0
12.	Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I	..	2	0
13.	Khizánat-ul-'ilm	..	4	0
14.	Muhábhárate, Vols. III and IV, @ 20/ each	..	40	0
15.	Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each	..	18	0
16.	Purāṇa Sangraha. I (Markandeya Purana), Sanskrit	..	1	0
17.	Sharaya-ool-Islam	..	4	0
18.	Tibetan Dictionary by Osoma de Körös	..	10	0
19.	Ditto Grammar	..	8	0
20.	Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer	..	2	0
	Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XXIV @ 1/ each	..	24	0
	Nepalèse Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	..	5	0
	N. B. All Cheques Money Orders &c. must be made payable to the "Treasure Asiatic Society" only.			

BIBLIOTHECA INDICA ;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 819.

बृहद्देवता ।

BRHĀD-DEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHĀRYA.

EDITED BY THE LATE
RAJĀ RAJENDRALĀLA MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS IV.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 PARK STREET.
1892.

4306.7

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. KEGAN PAUL, TRENCH,
TRÜBNER & CO., LD.

PATERNOSTER HOUSE, CHARING CROSS ROAD, LONDON, W. C.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	...	Rs.	1	8
*Agni Purāna, (Text) Fasc. II—XIV @ /6/ each	...	...	4	14
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	...	...	1	14
Anu Bhāshyam (Text) Fasc. I—II	...	...	0	12
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. I	...	...	0	6
*Aphorisms of the Vedānta, (Text) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	...	...	2	10
Ashṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. I—VI @ /6/ each	...	...	2	4
Āsvavaidyaka, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	...	...	1	14
Avadāna Kulpalātā, (Suns. and Tibetan) Vol. I, Fasc. I-III; Vol. II. Fasc. I @ 1/	...	...	4	0
*Bhāmāti, (Text) Fasc. II—VIII @ /6/ each	...	...	2	10
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	...	...	0	12
Bṛihadlovata (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	...	...	1	2
Bṛihadharma Purāna, (Text) Fasc. I and II @ /6/ each	...	...	0	12
*Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Text) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	...	...	1	2
* Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	...	...	0	12
*Bṛihat Saṃhitā, (Text) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	...	...	1	14
*Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Text) Fasc. II—III @ /6/ each	...	...	0	12
Chaturvarga Chintamani (Text) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III. Part I, Fasc. 1—18. Part II, Fasc. 1—9 @ /6/ each	...	...	23	10
*Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	...	...	0	6
*Dāsurpa, (Text) Fasc. II and III @ /6/	...	...	0	12
Gopatha Brahmana, (Text) Fasc. I—II	...	...	0	12
*Hindu Astronomy, (English) Fasc. II—III @ /6/ each	...	...	0	12
Kāla Māhātma, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	...	...	1	8
Kātantra, (Text) Fasc. I—VI @ /12/ each	...	...	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	...	...	10	8
*Kaushitaki Brahman Upanishads, (Text) Fasc. II	...	...	0	6
Kūrma Purana, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	...	...	3	6
*Lalita-Vistara, (Text) Fasc. III—VI @ /6/ each	...	...	1	8
Ditto (English) Fasc. I—III @ /12/ each	...	...	2	4
Mudra Pārijāta, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	...	...	3	6
Manutikā Saṅgraha, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	...	...	1	2
*Mārkaṇḍeya Purāna, (Text) Fasc. IV—VII @ /6/ each	...	...	1	8
Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc. I—II @ /12/ each	...	...	2	4
*Mīmāṃsā Darśana, (Text) Fasc. II—XIX @ /6/ each	...	...	6	12
*Nārada Pancharātra, (Text) Fasc. IV	...	...	0	6
Nārada Smṛiti, (Text) Fasc. I—III @ /6/	...	...	1	2
Nyayavārtika, (Text) Fasc. I	...	...	0	6
*Nirukta, (Text) Vol. I, Fasc. 4—6; Vol. II, Fasc. 1—6; Vol. III, Fasc. 1—6; Vol. IV, Fasc. 1—8 @ /6/ each	...	...	8	10
*Nitisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	...	...	1	8
Nyayabindutika, (Text)	...	...	0	10
Nyāya Kusumāñjali Prakarana (Text) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—2 @ /6/ each	...	...	3	0
arishāṣṭa Parvan, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	...	...	1	8

(Continued on third page of Cover.)

**This book is a preservation photocopy.
It was produced on Hammermill Laser Print natural white,
a 60 # book weight acid-free archival paper
which meets the requirements of
ANSI/NISO Z39.48-1992 (permanence of paper)**

Preservation photocopying and binding

by

Acme Bookbinding

Charlestown, Massachusetts

1996

3 2044 025 03

